בעזהש״ית

ספר
חק לישראל

פרשת ויחי

❖

בלשון הקודש ואידיש

❖

עם מ״ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ״ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

❖

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ״ו

אור צדיקים

(כב) **ובבואו** להעזרה של בהכ״נ, טדם יכנס לבהכ״נ יתעכב מעט ויאמר בבית אלהים נהלך ברגש. ואח״כ יקיים מה שכתוב בזוהר בראשית וז״ל, הכי אוקמוהו לא לבעי לבר נש לאעלא לבי כנישתא אלא לאמליך בקדמייתא באבהן דעלמא אברהם יצחק יעקב בגין דאינון תקינו צלותא הה״ד ואני ברוב חסדך אבוא ביתך וגו׳ ולבתר כן יעול לבי כנישתא ויצלי צלותא כדין כתיב ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר וכו׳ ופירש הרב בספר זהרי חמה כונת הזוהר בזה להורות שטרם יכנוס לבהכ״נ יזכור מקודם זכות אבות ובזכותם יכנוס לבהכ״נ להתפלל וכה יאמר, ואני ברוב חסדך, בזכות אברהם שנקרא איש החסד, אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך, בזכות יצחק שנעקד ע״ג המזבח במקום קדוש, בידאתך, בזכות יעקב שאמר מה נורא המקום הזה, רבש״ע בזכות ג׳ אבות אלו אבוא לבהכ״נ להתפלל לפניך תפלתי ובזכותם תעלה תפלתי תפלת האביון לרחמים ולרצון לפני כסא כבודך ותעלה ותנשא לכתר על ראשך ע״י מטטרו״ן שד הפנים. ואח״כ יאמר מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל. ה׳ אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך, ואני אשתחוה ואכרעה אברכה לפני ה׳ עושי. ואני תפלתי לך ה׳ עת רצון אלהים ברב חסדך עננו באמת ישעך:

תפלה ישרה בכוונת הלב. ודמז לזה מבנין העמוד שהש״ץ מתפלל לפני **תיבה** הוא ר״ת כנ״ל, להיות לזכרון נגד עינוו להתפלל בכוונה. ובהיפוך אתוון הוא **הבית**. כי צדיך לכוון כאלו עומד בבית ומקריב קרבן ואז מחשבות פגול לא ירצה. ותפלה היא במקום קרבן ולכן צריך לכוין בתפלתו ובזכות זה נזכה לראות הבית בהבנותו ונגילה ונשמחה בישועתו אמן:

עניני פטירת יעקב אבינו

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וגו׳ **וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי** וגו׳. **שלמה המלך** היה גיוארן פלייש און ביינער און אדערין און בלוט הָיָה מִן הָעָפָר וְהַכֹּל שָׁב אֶל הָעָפָר. אלע זאכין אין דיא ערד, און דיא בשאפין פון ערד, און דיא אלע בשעפעניש וואס זענען דא אויף דיא וועלט זענען בשאפין גיוארין פון ערד, און דיא אלע בשעפעניש וועלין צוריק ווערין ערד, אזוי ווי דער מענטש איז בשאפין גיוארין פון ערד, וויא עס שטייט אין פסוק הקב״ה האט גענומען ערד און האט פון דיא ערד געמאכט אמענטש, ואנט דער מדרש אזוי וויא איינער קנעט אטייג אזוי האט הקב״ה אויסגעקנעטין די ערד און האט גמאכט פון די ערד אלע גלידער, און פון דיא ערד איז וואס איז דער גרעסטער גליק

פון

פון דעם מעגמש ווען ער שטארבט, אז דיא נשמה זאל זיך קענען אפשיידין פון דעם גוף. וויא דיא במרא זאגט דאס שטארבין זאל זיין במשחל בניתא סחלבא. וויא מען נעמט ארויס אהאר פון דיא מילך. פון דיא מילך איז גאר ניט איינגעזאפט גיוואָרין אין דעם האר, דער האר איז בעזונדער אוג דיא מילך בעזונדער. אזוי דארף זיין דיא נשמה בעזונדער אוג דער גוף בעזונדער. ספרי מוסר זאגין למשל אנביר האט אמאהל גיוואלט נעמען אמלמד צו זיך אין שטוב ער זאל לערנען מיט זיינע קינדער, האט דער גביר גיזאגט צום מלמד איך וועל דיר געבין פאר יעדער האלב יאהר הונדערט רובל אוג קעמט ווען עסין בייא מיר, האט דער מלמד גיזאגט צום גביר קעמט וויל איך ניט עסין בייא דיר. האט דער גביר גיפרעגט פאר וואס ווילסטו ניט עסין קעמט בייא מיר. האט דער מלמד גיזאגט איך בין ארעם אוג מוז אין דער היים עסין אשטיקול ברויט מיט אביסול גריין אדער אביסול בארשט אפילו ניט גישמאל-צין. איך קען זיין בייא דיר מלמד איאהר אדער צוויי יאהר אוג דערוויל וועל איך געוואהנט ווערין מיט גוטע עסין אוג טרינקען. איך וועל נאכדעם קומען צוריק אהיים צום ברויט מיט בארשט אוג איך וועל שוין דאס ניט קענען פארטראגין. וועל איך קראנק ווערין אוג אפשר שטארבין. דריבער וויל איך קיין קעמט עסין בייא דיר. אוג אפילו גאר זיך אפגעוואהנען פון דיינע קעמט. אוג פון דעם וואהנונג וואס דו וועסט מיר געבין וועט אויך דאערין אלאנגע צייט. דאס זעלבינע איז ביי דעם מעגמש וואס לעבט מיט פערגעניגען אויף דער וועלט מיט גוטע עסין אוג טרינקען אוג מיט אשיינע וואהנונג אז עס קומט די צייט פון זיין שטארבין וואס מביתו והנונו יופרש. ער דארף אויעק גיטראגין ווערין פון אזוי אשיינע וואהנונג אוג פון אזוי אשיינע בעט אוג לינען אין דער ערד, פארשטיינען מיר וויא ביטער דעם מעגמש איז. אוג נאך ערגער איז. ווייל ער האט געארבעט זיין גאנצין לעבין מיט די נשמה אין ענינים פון עולם הזה. איז נאך אין דיא נשמה אריין געמישט דיא ענינים פון עולם הזה. אזוי וויא איינער וואס שטייט געבין אשיינע מוזיק עטליכע שעה. אז ער גייט אויעק פון די מוזיק קליינגט אים דיא מוזיק אין דיא אויערין אלאנגע צייט. אזוי איז דיא נשמה פארטישט מיט אלע ארבעט וואס דער מעגמש האט מיט איר

פון דעם מעגמש ווען ער שטארבט, אז דיא נשמה זאל זיך קענען אפשיידין פון דעם גוף. וויא דיא במרא זאגט דאס שטארבין זאל זיין במשחל בניתא סחלבא. וויא מען נעמט ארויס אהאר פון דיא מילך. פון דיא מילך איז גאר ניט איינגעזאפט גיוואָרין אין דעם האר, דער האר איז בעזונדער אוג דיא מילך בעזונדער. אזוי דארף זיין דיא נשמה בעזונדער אוג דער גוף בעזונדער. ספרי מוסר זאגין למשל אנביר האט אמאהל גיוואלט נעמען אמלמד צו זיך אין שטוב ער זאל לערנען מיט זיינע קינדער, האט דער גביר גיזאגט צום מלמד איך וועל דיר געבין פאר יעדער האלב יאהר הונדערט רובל אוג קעמט ווען עסין בייא מיר. האט דער מלמד גיזאגט צום גביר קעמט וויל איך ניט עסין בייא דיר. האט דער גביר גיפרעגט פאר וואס ווילסטו ניט עסין קעמט בייא מיר. האט דער מלמד גיזאגט איך בין ארעם אוג מוז אין דער היים עסין אשטיקול ברויט מיט אביסול גריין אדער אביסול בארשט אפילו ניט גישמאל-צין. איך קען זיין בייא דיר מלמד איאהר אדער צוויי יאהר אוג דערוויל וועל איך געוואהנט ווערין מיט גוטע עסין אוג טרינקען. איך וועל נאכדעם קומען צוריק אהיים צום ברויט מיט בארשט אוג איך וועל שוין דאס ניט קענען פארטראגין. וועל איך קראנק ווערין אוג אפשר שטארבין. דריבער וויל איך קיין קעמט עסין בייא דיר. אוג אפילו גאר זיך אפגעוואהנען פון דיינע קעמט. אוג פון דעם וואהנונג וואס דו וועסט מיר געבין וועט אויך דאערין אלאנגע צייט. דאס זעלבינע איז ביי דעם מעגמש וואס לעבט מיט פערגעניגען אויף דער וועלט מיט גוטע עסין אוג טרינקען אוג מיט אשיינע וואהנונג אז עס קומט די צייט פון זיין שטארבין וואס מביתו והנונו יופרש. ער דארף אויעק גיטראגין ווערין פון אזוי אשיינע וואהנונג אוג פון אזוי אשיינע בעט אוג לינען אין דער ערד, פארשטיינען מיר וויא ביטער דעם מעגמש איז. אוג נאך ערגער איז. ווייל ער האט געארבעט זיין גאנצין לעבין מיט די נשמה אין ענינים פון עולם הזה. איז נאך אין דיא נשמה אריין געמישט דיא ענינים פון עולם הזה. אזוי וויא איינער וואס שטייט געבין אשיינע מוזיק עטליכע שעה. אז ער גייט אויעק פון די מוזיק קליינגט אים דיא מוזיק אין דיא אויערין אלאנגע צייט. אזוי איז דיא נשמה פארטישט מיט אלע ארבעט וואס דער מעגמש האט מיט איר נעארבעט אויף דיא וועלט אוג דיא קען ניט ארויף גיין צו איר ארט וואס דיא דארף קומען. דיא איז ווייא איז ווייא איינער ביגט אן אשגירול מיט אשטיינדיל ביייא אפייגעלע אויף דעם פיסול. דיא פייגעלע וויל ארויף פליהען אין דערהייך, אוג דאס שטיינדיל לאזט איר ניט פליהען וויא גרויס איז איר צער ווען דיא זעהט פיל פייגעליך פליהען אוג דיא מוז בלייבין ליגען אויף איר ארט. דאס זעלבינע צער איז ביייא דיא נשמה. דיא זעהט אלע נשמות גייען ארויף אין היסעל צום כסא הכבוד אוג דיא ווערט אראפ געצוגין צו דיא וועלט אוג שווענקט ארום דעם גוף. ניט דיא קען ארין צוריק אין גוף אוג ניט דיא קען ארויף צו איר ארט. נאר דאס בעסטע איז פאר דעם מעגמש. אז זיינע גישעפטין פארלאזט ער אויף די ברכה פון גאט אוג די נשמה מאטערט ער אין די תורה. ווייניגסטונס וואלט ניט גיווען עטליכע יאהר פאר זיין שטארבין זאל ער זיך אפשיידין פון ענינים עולם הזה. נאר דער מעגמש ווייס דאך ניט ווען זענען דיא לעצטע יאהרין זיינע. דאס איז נאר ביייא אלע אנדערע מענטשין. אבער יעקב אבינו האט געוואסט ווי לאנג ער וועט לעבין אויף דער וועלט. וויא דער פסוק זאגט ויקרבו ימי ישראל למות. ישראל ויעקב האט געוואסט אז זיינע טעג זענען שוין גאנט צום שטארבין. ער האט שוין גאר צו לעבין טעג ניט יאהרין. אוג די לעצטע זיבעצין יאהר וואס ער איז גיווען אין מצרים האט ער פון זיך אויעק גישטעלט אלע וועלט גישעפטין אוג דיא נשמה זיינע איז גיווען גאר צו הקב"ה. האט ער געוואסט אז ער וועט שטארבין וועט זיין דיא נשמה בזונדער אוג זיא וועט ארויף גיין לייך צו הקב"ה. אוג דער גוף וועט זיין ריין אוג וועט זיך צוריק קערין צו דיא ערד. ווי זיא איז פון איר גענומען גיווארין. האט ער גיוואלט אז זיינע ערד פון זיין גוף זאל זיין בהעפט מיט דיא הייליגע ערד פון ארץ ישראל אוג נאך אין דיא מערת המכפלה. אוג ער האט גיוואלט אז אין זיין גוף זאל קיין טמא זאך ניט אנרירען. דריבער האט ער גיבעטין ביי יוסף ער זאל אים ניט לייגין אין מצרים אפילו אויף איין מנוט ניט זיין גוף זאל ניט אנרירען דיא טמא ערד פון מצרים. דען מצרים איז גיווען א ארט פון טומאה. אבער דעם האט ער אים גיבעטין אז ער זאל אים באלד טראגין אין ארץ ישראל אוג זאל אים לייגין אין די מערת המכפלה נעבין זיינע אלטערין אברהם יצחק:

להמשיך מתת״ת דו״א יהוה נפש י יה יהו יהוה. ריח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ו׳ דמילוי יו״ד אל״ף שם ב״ן שבעשיה בניקוד חולם:

כח וַחֲיָא יַעֲקֹב בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם שְׁבַע עַשְׂרֵי שְׁנִין וַהֲווֹ יוֹמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיּוֹהִי מְאָה וְאַרְבְּעִין וּשְׁבַע שְׁנִין: כט וּקְרִיבוּ

כח וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יְמֵי־יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּיו שֶׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמְאַת שָׁנָה: כט וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־יִשְׂרָאֵל

תו״א ויקרבו ימי. סנהדרין קז:

בעל הטורים

(כח) ויחי. וירבו מאד ויחי יעקב. כגי׳ ראה ס׳ רבות והוו פנומר כרלותו ילדיו. כרלותו לותיות רבוות. ילדיו. עולה ס׳. לומר שראה ס׳ רבות מילדיו. ד״ת וירבו מאד ויחי יעקב מלמד שראה ל׳ רבות דלקמן קאמר במאד מאד והוא ס׳ רבות והכא לא כתיב אלא חד מאד דסיינו החלי וכן כתיב לקמן ו׳ לשונות וכם פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד והכא לא כתיבי אלא חלתא ויפרו וירבו מאד ולהלן ליבנא דרוש הכי כי כרלותו ילדיו כ״י עולה ל׳ שראה ל׳ רבותות מילדיו. ד״ת ויחי יעקב באדון אלא תיב ימים טוביס בלא עבר אלא כעבין ויחי ״ז שנה מסמולד יוסף עד שנמכר וי״ז שנה במצרים. ד״ת ויחי יעקב באדון מצרים י״ז שנה שהראשוני׳ לא היו חיים שהרי אמר כי אדרך אל בני אבל שאולה: שבע עשרה שנה. כנגד י״ז שנה שגדל הוא ליוסף כלבנו י״ז שנה: ויחי ימי יעקב. בכ״מ שנאמר ויחי ימי לא הגיע לימי אבותיו ויחי ימי אחיו ויחי ימי למך וכן בכ״מ שנאמר כי קריבה: שבע שנים ואחרבעים ומאת שנה. מנה המועט תחלה מה אלא עשה כן באברהם ויצחק בשביל שהיו ימיו מועטים ורעים הזכיר המועט תחלה ותיה ל״ג שנה פחות מאביו משום דכתיב קצות תנם לא תבא אל שקבל רחל ואמר עם אשר תמצא את אלהיך לא יהיה חסרו לו מנין ימי״ה שהוא ל״ג נשמותיו: (כט) ויקרבו ימי. כ׳ כמס׳ הכא ואיתיך גבי דוד איתא במדרש אמר הקב״ה אתה עשית קמ״ז מזמורים כמנין שנות יעקב

רש״ב

(כח) ויחי יעקב. ויקרבו ימי ישראל למות. כל מקום שאדם חפץ לצוות את בניו צריך לומר ויקרבו. ובן ויהי בי זקן יצחק וגו׳ ויקרא את עשו וגו׳ לא ידעתי יום מותי. ובן ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו. ועיקר התחלת פרשה זו מן וישב ישראל בארץ מצרים וגו׳ כי עליו מחובר ויחי יעקב אלא שלא רצו הקהלות לסיים פרשת ויגש בותחי

רש״י

(כח) ויחי יעקב. כאדון מצרים י״ז שנה שהראשוני׳ לא היו חיים שהרי אמר כי אדרך אל בני אבל שאולה: שבע עשרה שנה. כנגד י״ז שנה שגדל הוא ליוסף כלבנו י״ז שנה: ויחי ימי יעקב. בכ״מ שנאמר ויחי ימי לא הגיע לימי אבותיו ויחי ימי אחיו ויחי ימי למך וכן בכ״מ שנאמר כי קריבה: שבע שנים ואחרבעים ומאת שנה. מנה המועט תחלה מה אלא עשה כן באברהם ויצחק בשביל שהיו ימיו מועטים ורעים הזכיר המועט תחלה ותיה ל״ג שנה פחות מאביו משום דכתיב קצות תנם לא תבא אל שקבל רחל ואמר עם אשר תמצא את אלהיך לא יהיה חסרו לו מנין ימי״ה שהוא ל״ג נשמותיו: (כט) ויקרבו ימי. כ׳ כמס׳ הכא ואיתיך גבי דוד איתא במדרש אמר הקב״ה אתה עשית קמ״ז מזמורים כמנין שנות יעקב

שפתי חכמים

(כח) ויחי יעקב. פרש״י לפה פרשה זו סתומה ובו׳ ותימה שהרי יוסף מלך אחר פטירתו של יעקב ור״ל שמיד שנפטר יעקב ותחילו לשעבד בחם טעם. ועוד פרש״י שבקש לגלות הקץ ונסתם ממנו. וא״ת מהיכן ידע הקץ ור״ל מטעלות הסולם שחלם שראה שרו של עשו עולה במעלות כדפרש״י בפרשת ויצא. ויחי יעקב בארץ מצרים לפה שהיה עם אביו קורם מבירתו ל״ז שנה וכשם שפרנס יעקב ליוסף ל״ו שנה כך יוסף פרנסו וכלכלו ל״ו שנה כנגדן תח״ד אלה הולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה:

(כט) ויקרבו ימי ישראל למות. כל מקום שנאמר קריבה לא הגיע לימי אבותיו וכן ויקרבו ימי דוד לא הגיע לימי בנו ועובד וישי שהיו יותר מד׳ מאות שנה ודוד לא

ספר הישר

(כח) ויחי יעקב. ויקרבו ימי ישראל למות. כל מקום שאדם חפץ לצוות את בניו צריך לומר ויקרבו. ובן ויהי בי זקן יצחק וגו׳ ויקרא את עשו וגו׳ לא ידעתי יום מותי. ובן ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו. ועיקר התחלת פרשה זו מן וישב ישראל בארץ מצרים וגו׳ כי עליו מחובר ויחי יעקב אלא שלא רצו הקהלות לסיים פרשת ויגש בותחי

אונקלוס

(כח) וַחֲיָא יַעֲקֹב בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וגו׳. יַעֲקֹב הָאט גְּלֶעבְּט אין לאנד מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה זְיבְּעצין יָאהָר יַיְהִי אוג עַם זְעגען גְּיוועזען די טָעג פון יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּיו דיא יָאהרען פון זַיין לעבין שֶׁבַע שָׁנִים הונדערט מיט זיבען אוג פערציג יָאהָר. ורש״י שְׁרֵיבְּט פאר וואס אין דער סֵפֶר הַתּוֹרָה איז ניט דא אהפסק צְווישען יַעֲנער סְרָה. וואורום וען יַעֲקֹב איז גישטאארבען איז פארמאכט גיוואָרין די אויגען אוג דיא הערצער פון די יִשְׂרָאֵל וועגען דער צָרָה פון שִׁעבּוּד. וואורום די מִצְרַיִם האבען שוין אָן גיהויבען מיט זַיי צו אַרְבַּעטען: (כט) וַיִּקְרְבוּ אוג עַם האט גינעהנט דיא טָעג פון יַעֲקֹב צו

פרקי דרבי אליעזר

(כח) וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וגו׳ וַיִּקְרָא לְבָנָיו לְיוֹסֵף וגו׳. רבי אלעזר אומר איידער יַעֲקֹב איז גישטארבען

ספר הישר

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וגו׳. יַעֲקֹב הָאט גְּלֶעבְּט אין לאנד מִצְרַיִם זְיבְּעצין יָאהָר, נאך דיא זְיבְּעצין יָאהָר איז יַעֲקֹב קְרַאנְק גיוואָרין אוג ער האט געוואלט אז ער וועט שוין שְׁטַארְבְּן, האט ער בְּעשְׁוואָרין יוסף אוג זַיינע אַלע קִינְדער זַיינע אַלע אין אֶרֶץ כְּנָעַן אוג

לָמוּת וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׂים־נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וֶאֱמֶת אַל־נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם:

אונקלוס

יְמֵי יִשְׂרָאֵל לְמֻתָּת וּקְרָא לִבְרֵיהּ לְיוֹסֵף וַאֲמַר לֵיהּ אִם כְּעַן אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין בְּעֵינָךְ שַׁו כְּעַן יָדָךְ תְּחוֹת יַרְכִּי וְתַעֲבֵיד עִמִּי טִיבוּ וּקְשׁוֹט לָא כְּעַן תְּקַבְּרִינַנִי

רשב"ם

הארץ לפרעה וסיימות בוישב ישראל: שים נא ידך. כיה והמלך דוד זקן כא כימים וגו': נא ידך. בני' מילם:

בעל הטורים

תזכה כמותו מה הוא וכנו מלכו כיחד לא לחתה ימלוך שלמה בכך בחייך. ד"ל מה יעקב לא הגיע לימי אכותיו אלא דוד כן דכתיב

שפתי חכמים

טייתי ידיה דקרסנות הללו ובלן הוא מונח כל שנותיו ומוי מקום מיתתו וכן לענין נגוי פקן דמסתמא לא היה מגלה להם הקץ אלא סתוך למיתתו ובלן הוא מקום מיתתו כדפירש"י לכן מובא בפיר מיגיס. ומסרש"ל כתב דלעשם מ' קמה ס"ל לסתום פ' שמות סברי כפ' זו לא הזכיר הפעכוד לכן פי' ד"מ ולד"מ ק' ה"ל לסתום הפ' של ויקרא יעקב אל בניו וכו' לכן לריך גם לעשם מ': ד' דקשה למה נאמר ויקרבו ימי בו' רגים וגם למה נאמר ימי דישראל דקריבה קלי מימים ופי' נתקרבו ונתקלרו ימיו': ה' דעת רש"ש אלא תחמר דקיימת יד היא הפכוסה וסוכתתו מדכתיב נבי אכרהם כפ' חיי שרה שים נא ידך תחת ירכי ובתיב ואחכישך בפ' אלא הכוונה שיהיה חפץ מלוה בידו בשעה שנשבע בן מאברהם. ו"מ: ו' לוא דוקא נקט רש"י חסד שעושין עם המתים אלא ר"ל כל היכא דאינו מלפה לחשלום גמול אע"ג שהוא מי שיוכל

רש"י

ד למות לא הגיע לימי אכותיו (ילחק מי ק"ם ויעקב קמ"ז בדוד נאמר קריבה אכיו מי ת' שנים והוא מי ע'): ויקרא לבנו ליוסף. (ב"ר) לתי שהיה יכולת בידו לעשות: שים נא ידך. ה' והשבע: חסד ואמת. חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מלפה ן לתשלום גמול: אל נא תקברני במצרים. טופה לחיות עפרה בנים (ומרחשין תחת גופי) ושאין מתי מולה לארץ חיים אלא בלבד גולגול מחילות ואלא יעשוני מלרים

צוואת יעקב ליוסף

לפי שקפלה המיתה על יעקב. כי הוא יסד במלרים שבע עשרה שנה. ובל"ז לא בא לארץ כנען עד יום מותו. וספר הכתוב שבאשר קרבו ימי ישראל לגות בת"ם הרמב"ם ז"ל שהרגיש בעצמו אפיסת הכחות ורחם שקרב יומו לגוע אע"פ אלא היה מולה קרא לבנו ליוסף ורחם לגוותו על ענין קבורתו. ובנה לזה זה ביחוד ליוסף כפי דעת רש"י ז"ל משני שהיה היוקלת בידו. אבל במדרש אמרו כזה עשה אחר. כעבור שיוסף אלא להביא את אביו מלרימה ומוא אביאו אם מדעתו ע"כ לוהו שיחזילהו למקום שהוליאו משם. כאלו אמר כיון שאתה הבאת אותי מארץ כנען ראוי כנען אחרי וזוא שיעקב נפה ברות הקדם שעלמות יוסף אחרי מותו ישאהו במלרים עד שיגאלו ישראל משם ומשם אמא יוסף יבאים בשאחרו עלמות אביו ג"כ במלרים כדי שיעלו עלמות מגיעים ושיהיו עלמות יוסף עמהם. לכן לוהו על קבורתו שתהיה מיד אחרי מותו ואלא אתאחר עד זמן הגאולה ולזה אמר לו אם נא מלאתי חן בעיניך שוב נא ידך תחת ירכי וגו'. ונוכל לומר שביון יעקב בזה. לרמוז שיהיו יבאהו ויוליכהו משם כי כן יעשו מוליכי המתים שיביאו ידיהם בחתיכם בשעה שנשאים אותם. ושיית עמדי חסד ואמת. מגד מ' יהיה הדבר הזה חסד. אלא שבעמתני מעולם ע"ז ע"כ אין אתה מוכרח לזה לשאת אותי לארץ כנען. ואם תשאני לארץ כנען יהיה זה חסד מעתה ולקחתני מארץ כנען מחיל אתה להביאני שמה. ואם תשאני לארץ כנען יהיה זה אמת. שבלמת מה שהיית מתויב. ועוד שאתמת דבר ה' שהבטחתני ואתכי אמלך גם עלה:

(כא) אל נא תקברני במצרים. אפילו לזמן מועט אל תקברני במלרים. אלא מיד שתשבב עם אבותי והוא רמז לאיתה מיד תשאני ממלרים וקברתני בקבורתם. ויוסף שביבו אבכי. ר"ל מלדי לא יהיה בוס עבוד. רק אעשה כדברך. ורמז לו

לקוטים על התורה

אָרְעָם גִיוואָרין אוּנ הָאט גֶעהָאט גְרוֹיסֶע צְרוֹת, אִיז בֵּייא אִים גְלֵייך הִי אַלֶע יאָהְרִין זַיינֶע וואלְטִין גִיוֶען שְׁלֶעכְטֶע, ווארום וואס הָאט עֶר אִיצְט פוּן דִיא פְרוֹיגְרִיכֶע גוּטֶע יאָהְרִין, אָבֶער אִז אַסְעגְנֶש הָאט דִיא לֶעצְטֶע יאָהְרִין בוּטֶע, אַפִילוּ דִי פְרוֹיגְרִיכֶע יאָהְרִין זֶעגֶען גִיט גוּט גִיוֶען. פוּן דֶעסְטְוֶעגֶן אִז בֵּיי אִים גְלֵייך וִיא אַלֶע יאָהְרִין זַיינֶע וואלְטִין גוּט גִיוֶען, ווארום וואס בֵּייט אִים אִיצְט אָן דִיא פְרוֹיגְרִיכֶע שְׁלֶעכְטֶע יאָהְרִין, אוֹיב דִיא אִיצְטִיגֶע יאָהְרִין זֶעגֶען גוּטֶע, בֵּייא יַעֲקֹב אִז אוֹיך אַזוֹי גִיוֶען אַפִילוּ זַיינֶע אַל נָא אוּנ וואס פאר אַיין חֶסֶד וואלְטְסְטוּ מְאהָן מִיט מִיר דוּ וואלְטְסְט מִיך גִיט באגְראבֶּין אִין מִצְרַיִם:

פירוש לתורת אלהים

שְׁטאַרבֶּין וַיִקְרָא הָאט עֶר גֶערוּפֶן צוּ זַיין זוהָן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אוּנ הָאט צוּ אִים גֶיזָאגְט אִם אוֹיב אִיך הָאב גֶעפוּנֶען חֵן אִין דַיינֶע אוֹיגֶין שִׂים נָא טוּה דַיין הָאנְט אונְטֶער מַיין דִיך אוּנ שְׁוֶעֶר מִיר וְעָשִׂיתָ אוּנ וואלְט מִיט מִיר טָאהָן אֶחָסֶד פוּן אֱמֶת, ורש"י שְׁרַיבְט דָעם חֶסֶד וואס מָען טוּהְט מִיט אֱמֶת דָאס אִז אֶחָסֶד פוּן אֱמֶת, ווארום מָען הָאט דָאך גִיט דָער מַת וואל אִים אָפְטְמָאהָן גוּטְס)

ספר הישר

וואלֶן אִים בֶּגְרָאבֶּין אִין דִיא מְעָרַת הַמַכְפֵּלָה; נָאכְדֶעם הָאט עֶר גִיגֶעבֶּן זַיינֶע אַלֶע קִינְדֶער אוּנ זַיינֶע אֵיינְקְלֶאך אוּנ עֶר הָאט גֶיהָאבְט אַסְאהְל גִיגֶאבֶּן זַיינֶע קִינְדֶער נֶעבֶּן זַיין קְבוּרָה אִין דִיא מְעָרַת הַמַכְפֵּלָה אוּנ עֶר הָאט גִיזָאגְט יְהוּדָה יִשָּׂשכָר וְזבוּלֻן וואלֶן טְרָאגֶן זַיין מִטָּת אִין

אונקלוס

יומי ישראל למות וקרא לבריה ליוסף ואמר ליה אם כען אשכחית רחמין בעינך שו כען ידך תחות ירכי ותעביד עמי טיבו וקשוט לא כען תקברינני

בעל הטורים

תזכה כמותו מה הוא וכנו מלכו כיחד לא לחתה ימלוך שלמה בכך בחייך. ד"ל מה יעקב לא הגיע לימי אכותיו אלא דוד כן דכתיב

שפתי חכמים

טייתי ידיה דקרסנות הללו ובלן הוא מונח כל שנותיו ומוי מקום מיתתו וכן לענין נגוי פקן דמסתמא לא היה מגלה להם הקץ אלא סתוך למיתתו ובלן הוא מקום מיתתו כדפירש"י לכן מובא בפיר מיגיס. ומסרש"ל כתב דלעשם מ' קמה ס"ל לסתום פ' שמות סברי כפ' זו לא הזכיר הפעכוד לכן פי' ד"מ ולד"מ ק' ה"ל לסתום הפ' של ויקרא יעקב אל בניו וכו' לכן לריך גם לעשם מ': ד' דקשה למה נאמר ויקרבו ימי בו' רגים וגם למה נאמר ימי דישראל דקריבה קלי מימים ופי' נתקרבו ונתקלרו ימיו': ה' דעת רש"ש אלא תחמר דקיימת יד היא הפכוסה וסוכתתו מדכתיב נבי אכרהם כפ' חיי שרה שים נא ידך תחת ירכי ובתיב ואחכישך בפ' אלא הכוונה שיהיה חפץ מלוה בידו בשעה שנשבע בן מאברהם. ו"מ: ו' לוא דוקא נקט רש"י חסד שעושין עם המתים אלא ר"ל כל היכא דאינו מלפה לחשלום גמול אע"ג שהוא מי שיוכל

דעת זקנים מבעלי התוספות

חיה כי אם ע' שנה: ועשית עמדי חסד ואמת. כמו' אמרתי שאתה חייב לקברני בארץ כנען לכך אני בטייים אותך שתעשה עמי חסד ואמת והטורה לקברני לשם: אל נא תקברני במצרים. מה שפרש"י לפי שעתיד להיות עפר ארץ מצרים כנים לא נחיר' מי דמוה לא היה מי ידיעה דהשתא בנימין בנו לא שלטה בו רמה כל שכן אביו אם לא נאמר שזה לא היה יעקב יודע. ואומר ר"ת שהיה ירא

לקוטים על התורה

אָרְעָם גִיוואָרין אוּנ הָאט גֶעהָאט גְרוֹיסֶע צְרוֹת, אִיז בֵּייא אִים גְלֵייך הִי אַלֶע יאָהְרִין זַיינֶע וואלְטִין גִיוֶען שְׁלֶעכְטֶע, ווארום וואס הָאט עֶר אִיצְט פוּן דִיא פְרוֹיגְרִיכֶע גוּטֶע יאָהְרִין, אָבֶער אִז אַסְעגְנֶש הָאט דִיא לֶעצְטֶע יאָהְרִין בוּטֶע, אַפִילוּ דִי פְרוֹיגְרִיכֶע יאָהְרִין זֶעגֶען גִיט גוּט גִיוֶען. פוּן דֶעסְטְוֶעגֶן אִז בֵּיי אִים גְלֵייך וִיא אַלֶע יאָהְרִין זַיינֶע וואלְטִין גוּט גִיוֶען, ווארום וואס בֵּייט אִים אִיצְט אָן דִיא פְרוֹיגְרִיכֶע שְׁלֶעכְטֶע יאָהְרִין, אוֹיב דִיא אִיצְטִיגֶע יאָהְרִין זֶעגֶען גוּטֶע, בֵּייא יַעֲקֹב אִז אוֹיך אַזוֹי גִיוֶען אַפִילוּ זַיינֶע

פירוש לתורת אלהים

שְׁטאַרבֶּין וַיִקְרָא הָאט עֶר גֶערוּפֶן צוּ זַיין זוהָן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אוּנ הָאט צוּ אִים גֶיזָאגְט אִם אוֹיב אִיך הָאב גֶעפוּנֶען חֵן אִין דַיינֶע אוֹיגֶין שִׂים נָא טוּה דַיין הָאנְט אונְטֶער מַיין דִיך אוּנ שְׁוֶעֶר מִיר וְעָשִׂיתָ אוּנ וואלְט מִיט מִיר טָאהָן אֶחָסֶד פוּן אֱמֶת, ורש"י שְׁרַיבְט דָעם חֶסֶד וואס מָען טוּהְט מִיט אֱמֶת דָאס אִז אֶחָסֶד פוּן אֱמֶת, ווארום מָען הָאט דָאך גִיט דָער מַת וואל אִים אָפְטְמָאהָן גוּטְס)

פרקי דרבי אליעזר

הָאט עֶר גִיזוּכְט זַיין זוהָן יוֹסֵף אוּנ הָאט גִיזָאגְט צוּ אִים שְׁוֶעֶר מִיר בֵּייא דִיא מִצְוָה פוּן בְּרִית מִילָה אִז בֵּאלֶר וִיא אִיך וְזעל

בְּמִצְרַיִם: ל וְאֶשְׁכּוֹב עִם אֲבֹתַי וְתִטְלֵנִנִי מִמִּצְרַיִם וְתִקְבְּרֵנִנִי בִּקְבוּרָתָן וַאֲמַר אֲנָא אֲעֵבִיד כְּפִתְגָמָךְ:

ל וְשָׁכַבְתִּי עִם־אֲבֹתַי וּנְשָׂאתַנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתָּנִי בִּקְבֻרָתָם וַיֹּאמַר אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה כִּדְבָרֶךָ:

תרא ונשאתני. בחיצים קלת מיל פס:

רש"י

ז ע"ל (כ"ר): (ל) ושכבתי עם אבותי. וי"ו זו מחובר למעלה לתחילת המקרא ח שיש לא ידך תחת ירכי והשבע לי ואני סופי לשכב עם אבותי ואתה תשאני ממצרים ואין לומר ושכבתי עם אבותי השכיבני עם אבותי במערה ט שהרי כתיב אחריו ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם י ועוד מצינו בכ"מ ל' שכיבה עם אבותיו היא הגויעה ולא הקבורה כמו (מ"א ב) ויישכב דוד עם אבותיו ואי משום הני תרי טעמים לחוד א"כ עדיין למה יטריח אותו להעלותו לא"י מיד יהוה להם שיעלו עצמותיו עמהם כשיצאו מארץ מצרים כמו שהוה יוסף לכ"פ הטעם שלא יעשוני ע"א ולטעם ע"א לחוד קשה למה זוה להעלותו לא"י הי"ל לצוות להשליכו אל גיאום לכן צריך לטעם עפרה כגיס: ח משום דרש"י פי' כסמוך ושכבתי היא הנוויעה הו"ל מקודם ושכבתי שהיא המיתה ואח"כ הי"ל אל לא תקברני ל"פ וי"ו זו וכו': ט שהוא ל' קבורה ממש ומפני שושכבתי מורה ע"י עצמו וקבורתו היא ע"י אחרים הוכרח לפרש ושכבתי כמו השכיבני ולכך הוסיף נמי מלת במערה כיון שושכבתי עם אבותי הוא ל' קבורה ממש ספיר מפורש עם אבותי שה"ק השכיבני עם אבותי במערה: י ר"ל דשני סתירות הם חדא דהי"ל בתחלה ונשאתני ממצרים ואח"כ ושכבתי דהא מתחלה צריך

רעת זקנים מבעלי התוספות

שלא יצאו מצרים מעשר מכות בעבורו אם יקבר במצרים שהרי נקרא ישראל שם מזורה ומצרים נקראים חמורים שנאמר אשר בשר חמורים בשרם וכתיב ספר חמור תפרה בשה:

(ל) אנכי אעשה כדברך. מדרש כשם שאתה מצוני כך אני מצוה לאחיו בשעת מיתתי להעלותי מכאן וכן מצינו שאמר לאחיו פקד יפקד אלהים אתכם וכו'. וכ"ל דלהא ניחא הא דפרש"י בואלה שמות שסימן זה מסור בידם

צוואת יעקב ליוסף

אולי יהיה עכוב מלד אחר שלא אוכל לקיים בקשתך לא יהיה לך תרעומת עלי. והעכוב יוכל היות מפרעה שלא יתנני לקבור אותך בארץ כנען. וכאשר יעקב שמע כואת שיוכל היות שיקבר במצרים. ע"כ אמר ליוסף השבעה לי. על הדבר הזה. ויוסף הוצרך אח"כ לשבועה זו. ולולא השבועה לא נתן לו פרעה רשות

פירוש לתורת אלהים

(ל) וְשָׁכַבְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל שְׁטַארְבֶּן אַזוי וִוי מַיינֶע עֲלְטֶערִין וּנְשָׂאתַנִי זָאלְסְטוּ מִיךְ טְרָאגֶן פּוּן מִצְרַיִם וּקְבַרְתַּנִי אוּנ זָאלְסְט מִיךְ בֶּאגְראבֶּן דָארְט וִויא זַייא זֶענֶען בֶּאגְראבֶּן אִין דִיא מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, אוּנ וֶועגֶן דְרַיי טַעֲמִים הָאט יַעֲקֹב נִיט גֶיוָואלְט בֶּאגְראבֶּן וֶערֶן אִין מִצְרַיִם, אֵינֶם אִיז וַייל עֶר הָאט גֶיזֶעהֶן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אַז עֶס וֶועט זַיין בְּנֵים אִין זַייעֶר עֶרֶד וֶועלִין זַיי קְרִיכֶּען אוּנְטֶער זַיין גוּף, אוּנ דָאס אַנְדֶערֶע אַז מְשִׁיחַ וֶועט קוּמֶען קְאנֶען דִיא מֵתִים פּוּן חוּץ לָאָרֶץ נִיט לֶעבֶּעדִיג וֶועלִין זַייא זֶאלִין זִיךְ קְאלֶערִין דוּרְךְ הַיילִין בַּיי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ דָארְט וֶועלִין זַייא לֶעבֶּעדִיג וֶועלִין וֶערֶן אוּנ יַעֲקֹב הָאט נִיט גֶיוָואלְט עֶר זָאל דָער נָאךְ הָאבֶּן אַזוי אַצֶער, אוּנ דָער דְרִיטֶער טַעַם אִיז עֶר הָאט מוֹרָא גֶעהָאט דִי מִצְרִים זָאלִין אִים נִיט מַאכֶּן פַאר אַיין עֲבוֹדַת אֱלִילִים וַייל אַז יַעֲקֹב אִיז גֶעקוּמֶען אִין מִצְרַיִם אִיז גֶיוָוארֶן אַבְרָכָה אוּנ דָער הוּנְגֶער אִיז נִיט אַזוי גְרוֹיס גֶיוֶועזֶן אֶמֶר הָאט יוֹסֵף גֶיזָאגְט אֲנֹכִי אִיךְ וֶועל טָאהֶן אַזוי שְׁטַארְבֶּן וָאלְסְטוּ מִיךְ טְרָאגֶן אִין לַאנְד כְּנַעַן אוּנ זָאלְסְט מִיךְ בֶּגְראבֶּן אִין דִיא מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, וָוארוּם אַיינֶדֶער דִיא תּוֹרָה אִיז גֶיגֶעבֶּן גֶיוָוארֶן הָאט שֶׁטֶן נִישְׁווארֶן בַּייא מִצְוַת פּוּן מִילָה, אוּנ אַזוי הָאט יוֹסֵף בְּקַיֵּים גֶיוֶועזֶן דִיא שְׁבוּעָה פּוּן זַיין

ספר הישר

אין מְזֻרָת זַייט, רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן גָד אִין דְרוֹם זַייט, אֶפְרַיִם מְנַשֶּׁה בִּנְיָמִין אִין מַעֲרָב זַייט, דָן אָשֵׁר נַפְתָּלִי אִין צָפוֹן זַייט, לֵוִי זָאל נִיט טְרָאגֶן וַייל זַיין שֶׁבֶט וֶועט טְרָאגֶן דָעם אָרוֹן אִין דָער מִדְבָּר, יוֹסֵף זָאל נִיט טְרָאגֶן וַייל עֶר אִיז אֶמְלָךְ, אוּנ עֶר הָאט גִיבֶּאטֶן זַייגֶע קִינְדֶער עֶס זָאל זַיין בַּייא זַייא שָׁלוֹם, אוּנ צוּ יוֹסֵף הָאט עֶר גִיבֶּאטֶן עֶר זָאל מוֹחֵל זַיין זַייגֶע בְּרִידֶער וָואס זַייא הָאבֶּן גֶעזִינְדִיגְט

משלי חכמים

(ל) וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי וגו'. יַעֲקֹב הָאט גֶיזָאגְט צוּ יוֹסֵף אִיךְ וֶועל שְׁטַארְבֶּן אוּנ מַיין גְשָׁטָה וֶועט גֶיין צוּ מַיינֶע אֲלְטֶערִין, בֶּעט אִיךְ דִיךְ אַז דוּ זָאלְסְט מַיין גוּף אוֹיךְ לֵיגֶן נֶעבֶּן מַיינֶע אֲלְטֶערִין, לְמָשָׁל אַנְדִיר וָואס מַאכְט אַשְׁמְחָה, דְהַיְינוּ עֶר מַאכְט חֲתוּנָה זַיין קִינְד, אוּנ עֶר הָאט אַקְרוֹב אַרָב וָואס עֶר וואהְנְט אִין אַיין אַנְדֶער שְׁטָאט אוּנ עֶר וַייל דָער רָב זָאל זַיין אוֹיף דִיא חֲתוּנָה, וַייל עֶר וֶועט קֶענֶען וַייזִין פַאר דָעם מְחוּתָן אַז דָער רָב אִיז זַיין קָרוֹב אוּנ עֶר אִיז

לא וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה לִּי וַיִּשְׁבַּע לוֹ
וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל־רֹאשׁ הַמִּטָּה׃
פ מח א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה

אונקלוס

לא וַאֲמַר קַיֵּם לִי וְקַיֵּם לֵיהּ וְסָגִיד יִשְׂרָאֵל עַל רֵישׁ עַרְסָא׃ א וַהֲוָה בָּתַר פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וַאֲמַר

תולדות אהרן

וישתחו . מגילה יז מנהדרין קז :

בעל הטורים

כבר פירשתיו אצל עבד אברהם : (לא) וישתחו ישראל . טעריקון אחרן מטה תרכיכן : (לא) וישתחו . כני' מודים על

רש"י

ואח"כ ויקבר ב בעיר דוד : (לא) וישתחו ישראל . תעלה בעילויה ל סגיד ליה : על ראש המטה . הסך עצמו לגד השכינה מ מכאן אמרו שהשכינה למעלה מראשותיו של ב חולה (שבת י נדרים מ). ד"א ם על ראש המטה על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע שהרי יוסף מלך הוא ושוד שנשבה לכן הגוים וארי הוא עומד כנגדו :

שפתי חכמים

ליטה לוזו ואח"כ קוברין אותו ושוד דכתיב לי הוא ליטה כתיב אחריו וקברתני וקברתני בקבורתם : ב ע"כ שכינה דנכי דוד הוא מיתה דאי שכינה הוא קבורה א"כ היה משמע דקברו אותו אצל אביו דפייטו. כנגד לחם שהיה דר שם אביו של דוד ואח"כ כתיב ויקבר בעיר דוד משמע כליון שהיה עיר דוד אע"כ ל"ל דשכינה הוא נוטה הייטו מיתה : ל (קל"מ) מצאתי בספר שיש חדש שהשובל הוא מלך על החיות חדש ו' ועל אותו חדש אמר תעלה בעידניה : מ וא"ת והא בסמוך פי' תעלה בעידניה סגיד ליה משמע שהשתחוה ליוסף ויל דאי לא השתחוה אלא בשביל שכינה ויל דאי לא השתחוה אלא בשביל שכינה ויל דאי לא השתחוה אלא בשביל יוסף דכל מקום תשם כמו וזיה כחולה דאל"כ למה ביקש מקום קבורתו : ם (מהרש"ל) דא"ל לגד שכינה לחוד א"כ הוא ל"ל לאיתם המעם אלא היה משתחוה גם ליוסף רק שהוא דוחק לפרש הקרא שהשתחוה ליוסף ושפך לגד השכינה לכ"פ ד"ל. על שפיתה

צואת יעקב ליוסף

לשמח את אביו לבנון . כמו שמלת יוסף לפרעה אבי השביעני לאחר וגו' ופרעה אמרו לך וקבור את אביך כאשר השביעך . וספר הכתוב שאחר הדברים אלה נלוה סמוך אליהם כי לא בתחלתו שליהם רבים הוגד ליוסף שאביו חולה . ומפני שהיה זקן יחלש מאד תשם יוסף אולי יעות שתחות ע"כ תיכף הלך וסוליך בניו עמו כדי שיברכם יעקב לפני מותו וכן עשה יעקב להתחזק ויישב על המטה וזכר עם יוסף וברך את בניו ואח"כ קרא לכל בניו וברכם וכשלמתו ברכותיו ויאסף אל עמיו כמ"ש להלן :

דעת זקנים מבעלי התוספות

מיעקב ומיוסף שבלשון זה דשקוד יפקוד יפקוד יהיו נגאלים שהרי מצינו שיוסף אמר בשו' פקוד יפקוד אלהים אתכם ואמר הבא שיוסף אמר שיעשה כדברי יעקב ואם כן גם יעקב אמר בצוואה פקוד יפקוד אלהים אתכם :

לקוטים על התורה

נעבין ווזקב, דריבער האט אים יוסף געגעבערט ווען איך וועל שטארבין ווען איך אויך שאחין וויא דיינע דייר, איך וועל אויך געבישען מיינע קינדער ווי ואלין מיך בענראבין אין קנען, נאך אפשם איז יוסף האט גיזאגט צו יעקב איך וועל שאחין וויא דו חיילסט, נאר אויב איך וועל קענען, שאטער ועט פרעה ניט לאזין דיך אויים טראגין

ספר הישר

נענען איזו אוג ער זאל דיא חיטען דיא מצרים זאלין דיא קין שלעקטס טאהן, אוג ער האט דיא גיבאטין דיא זאלין זיין צדיקים אוג זאלין הישען דיא תורה אוג מצות דאס ער האט דיא גיבאטין, אוג זאלין דינען גאט מיט מורא אוג לייבשאפט, איך ווייס אז אייך וועט נאך טרעפין אין דעם לאנד פיל צרות, נאר אז איר וועט זיין צדיקים וועט הקב"ה אייך אויסלייזין פון אלע צרות אוג וועט אייך צוריק בריינגען אין אייער לאנד, וויא יעקב האט געגעבין די וועגעמער

פרקי דרבי אליעזר

שאטער, אוג ווייל די קינדער פון יעקב זינען גיווען בשעטים מיט זייער אבלות, האבין דיא מצרים דיא געשפייט, האט הקב"ה ניזאגט צו דיא מצרים, ווייל איר האט ניטאהן חסד מיט דיא קינדער פון יעקב וועל איך מיט אייך אויך טאהן חסד,

משלי חכמים

איהמון, שיקט דער נביר אפיר צו דעם רב עד זאל קומען צו פארין אויף דיא חתונה, אבער אז דער נביר ווייס ער האט אנקרוב אנ'ומעלען מענטש, ער וועט פון אים קיין חרפה האבין אוג קיין כבוד האבין אוג דער מענטש וואהנט אין איין אנדער שטאט, מען זאל שיקען צו אים אפיר ער זאל קומען אויף דיא חתונה, דאס מוחטם נים דער נביר, נאר אויב ער איז אליין געקומען אויף דיא חתונה, וועט מען אים ניט ארויס טרייבין, דאס זעלבינע זאגען דיא סופרי מוסר. אז אצדיק שטארבט אין דער לאנד (אויסער ארץ ישראל) שיקט נאט מלאכים זיי זאלין אים ארויס נעמען פון קבר אוג זאלין אים בגנראבין אין ארץ ישראל

רש"י

ואח"כ ויקבר ב בעיר דוד : (לא) וישתחו ישראל . תעלה בעילויה ל סגיד ליה : על ראש המטה . הסך עצמו לגד השכינה מ מכאן אמרו שהשכינה למעלה מראשותיו של ב חולה (שבת י נדרים מ). ד"א ם על ראש המטה על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע שהרי יוסף מלך הוא ושוד שנשבה לכן הגוים וארי הוא עומד כנגדו :

תולדות אהרן

ויקבר בעיר דוד . מגילה יז מנהדרין קז :

בעל הטורים

כבר פירשתיו אצל עבד אברהם : (לא) וישתחו ישראל . טעריקון אחרן מטה תרכיכן : (לא) וישתחו . כני' מודים על

שפתי חכמים

ליטה לוזו ואח"כ קוברין אותו ושוד דכתיב לי הוא ליטה כתיב אחריו וקברתני וקברתני בקבורתם : ב ע"כ שכינה דנכי דוד הוא מיתה דאי שכינה הוא קבורה א"כ היה משמע דקברו אותו אצל אביו דפייטו. כנגד לחם שהיה דר שם אביו של דוד ואח"כ כתיב ויקבר בעיר דוד משמע כליון שהיה עיר דוד אע"כ ל"ל דשכינה הוא נוטה הייטו מיתה : ל (קל"מ) מצאתי בספר שיש חדש שהשובל הוא מלך על החיות חדש ו' ועל אותו חדש אמר תעלה בעידניה : מ וא"ת והא בסמוך פי' תעלה בעידניה סגיד ליה משמע שהשתחוה ליוסף ויל דאי לא השתחוה אלא בשביל שכינה ויל דאי לא השתחוה אלא בשביל שכינה ויל דאי לא השתחוה אלא בשביל יוסף דכל מקום תשם כמו וזיה כחולה דאל"כ למה ביקש מקום קבורתו : ם (מהרש"ל) דא"ל לגד שכינה לחוד א"כ הוא ל"ל לאיתם המעם אלא היה משתחוה גם ליוסף רק שהוא דוחק לפרש הקרא שהשתחוה ליוסף ושפך לגד השכינה לכ"פ ד"ל. על שפיתה

צואת יעקב ליוסף

לשמח את אביו לבנון . כמו שמלת יוסף לפרעה אבי השביעני לאחר וגו' ופרעה אמרו לך וקבור את אביך כאשר השביעך . וספר הכתוב שאחר הדברים אלה נלוה סמוך אליהם כי לא בתחלתו שליהם רבים הוגד ליוסף שאביו חולה . ומפני שהיה זקן יחלש מאד תשם יוסף אולי יעות שתחות ע"כ תיכף הלך וסוליך בניו עמו כדי שיברכם יעקב לפני מותו וכן עשה יעקב להתחזק ויישב על המטה וזכר עם יוסף וברך את בניו ואח"כ קרא לכל בניו וברכם וכשלמתו ברכותיו ויאסף אל עמיו כמ"ש להלן :

דעת זקנים מבעלי התוספות

מיעקב ומיוסף שבלשון זה דשקוד יפקוד יפקוד יהיו נגאלים שהרי מצינו שיוסף אמר בשו' פקוד יפקוד אלהים אתכם ואמר הבא שיוסף אמר שיעשה כדברי יעקב ואם כן גם יעקב אמר בצוואה פקוד יפקוד אלהים אתכם :

פירוש לתורת אלהים

וויא דיינע רייד : (לא) ויאמר האט יעקב ניזאגט צו יוסף שווער מיר אויף דעם אז דו וועסט מיך טראגין אין דער מערת המכפלה וישבע לו האט יוסף גישוואורין צו אים וישתחו האט זיך יעקב געבוקט צו אים בייא זיין צו קאפינס פון דעם בעט, ורש"י שרייבט אפילו יוסף איז דאך גיווען זיין זוהן פון דעסטוועגין האט יעקב זיך צו אים געבוקט ווייל ער האט בראכט זיין טובה, אזוי ווי דער לייב בוקט זיך צום פיקס ווען דער פיקס איז אמלכות אפילו דער לייב איז שטארקער פון איז, אוג דרום האט ער זיך גיקערט צו זיין צו קאפינס, וואורום בייא איין קראנקען איז דיא שכינה צו קאפינס האט ער זיך דער עיקר געבוקט צו דער שכינה: (א) ויהי אוג

פרקי דרבי אליעזר

שאטער, אוג ווייל די קינדער פון יעקב זינען גיווען בשעטים מיט זייער אבלות, האבין דיא מצרים דיא געשפייט, האט הקב"ה ניזאגט צו דיא מצרים, ווייל איר האט ניטאהן חסד מיט דיא קינדער פון יעקב וועל איך מיט אייך אויך טאהן חסד,

ספר הישר

נענען איזו אוג ער זאל דיא חיטען דיא מצרים זאלין דיא קין שלעקטס טאהן, אוג ער האט דיא גיבאטין דיא זאלין זיין צדיקים אוג זאלין הישען דיא תורה אוג מצות דאס ער האט דיא גיבאטין, אוג זאלין דינען גאט מיט מורא אוג לייבשאפט, איך ווייס אז אייך וועט נאך טרעפין אין דעם לאנד פיל צרות, נאר אז איר וועט זיין צדיקים וועט הקב"ה אייך אויסלייזין פון אלע צרות אוג וועט אייך צוריק בריינגען אין אייער לאנד, וויא יעקב האט געגעבין די וועגעמער

משלי חכמים

איהמון, שיקט דער נביר אפיר צו דעם רב עד זאל קומען צו פארין אויף דיא חתונה, אבער אז דער נביר ווייס ער האט אנקרוב אנ'ומעלען מענטש, ער וועט פון אים קיין חרפה האבין אוג קיין כבוד האבין אוג דער מענטש וואהנט אין איין אנדער שטאט, מען זאל שיקען צו אים אפיר ער זאל קומען אויף דיא חתונה, דאס מוחטם נים דער נביר, נאר אויב ער איז אליין געקומען אויף דיא חתונה, וועט מען אים ניט ארויס טרייבין, דאס זעלבינע זאגען דיא סופרי מוסר. אז אצדיק שטארבט אין דער לאנד (אויסער ארץ ישראל) שיקט נאט מלאכים זיי זאלין אים ארויס נעמען פון קבר אוג זאלין אים בגנראבין אין ארץ ישראל

ליוסף הא אבוך שכיב
מרע ודבר ית תרין
בנוהי עמיה ית מנשה
וית אפרים: ב וחוי
ליעקב ואמר הא ברך
יוסף אתי לותך ואתקיף
ישראל ויתיב על ערסא:

תולדות אהרן

ויאמר ליוסף. מגיסת לו:

ויאמר ליוסף הנה אביך חלה
ויקח את־שני בניו עמו את־
מנשה ואת־אפרים: ב ויגד ליעקב
ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך
ויתחזק ישראל וישב על־המטה:

בעל הטורים

הכמורה עוכה: (ב) על המטה. כ' כאם' וישב על המטה והמן נופל על המטה שהצדיקים אפי' כשהן חלשים מתחזקים שנאמר ויתחזק ישראל וישב על המטה והרשעים אפילו כחוקמן הן נופלים שנאמר והמן נופל על המטה:

רש"י

(א) ויאמר ליוסף. אחד מן המגידים ע והרי זה מקרא קצר וי"ל אפרים היה רגיל לפני יעקב כתלמוד פ וכשחלה יעקב בארץ גושן הלך אפרים אצל אביו למצריים להגיד לו: ויקח את שני בניו עמו. כדי שיברכם צ יעקב לפני ק מותו: (ב) ויגד. המגיד ליעקב ולא פי' מי והרבה מקראות ר קצרי לשון: ויתחזק ישראל. אמר אע"פ שהוא בני מלך הוא אחלק לו ככוד מכאן שמולקין ככוד למלכות. ש וכן משה חלק ככוד למלכות וירדו כל עבדיך אלה אלי (שמות יא) ת וכן אליהו ויאכם מתניו וגו' (מ"א יח): הגיע יום מותו ונכן לקח בניו עמו כדי כו' רא"ם: ר הכא לא מצי רש"י לפרש דאפרים היה אצל יעקב ויקח את שני בניו עמו משמע דהיה אצל יוסף והלך עמו אל יעקב: ש שהרי ייסף היה צריך ליעקב ואעפ"כ נשתחוה לו אל לעיל פירש"י תמצא בעידניה וכו' לפי שיעקב היה צריך ליוסף: ת וכאמת משה ידע שגם פרעה ירד כמו שפירש כסוף אצל משום ככוד מלכות אמר כן:

שפתי חכמים

וכו' וזה לכד לא יתכן דא"כ למ"ל על ראש לכן צריך גם לעשה ראשון כנ"ל: ע שפ' ויאמר כמו ויגד כי על החדשות נופל לי' הגדה לא לי' אמירה כי מה שהיה יעקב חולה קודם מיתה היה חידוש כשולם כי מד שלא כא יעקב לא היה חולשה כשולם והא דלא כתיב ויגד כי אל המגיד לא היה כ"כ חידוש כי המגיד אחד מכני ביתו הי' והיה רגיל אצל יעקב ורמה בתליו: פ לפ"ז אין זה מקרא קצר רא"ם. י"ל פרא"ייתם מדכתיב לקחן ויבלה ישראל את ימיהו וגו' שכל את ידיו הו"ל ספר את ידיו אלא רמז לו כזה משום שאפרים היה בעל תורה והסכיל יותר ממנשה מ"ה הסכיל ג"כ את ידיו ומנין ידע יעקב זה אלא משום שאפרים היה רגיל וכו' וק"ל: צ לתל"כ מה צורך להזכיר זה רא"ם: ק דהיה יודע שחב כתו של יעקב (ע"ל מות י') עכשיו הגידו לו שהוא תולה אמר יוסף בלבו כודאי הגיע יום מותו ולכן לקח בניו עמו כדי כו' רא"ם: ר הכא לא מצי רש"י לפרש דאפרים היה להא ויקח את שני בניו עמו משמע דהיה אצל יוסף והלך עמו אל יעקב: ש שהרי ייסף היה צריך ליעקב ואעפ"כ נשתחוה לו אל לעיל פירש"י תמצא בעידניה וכו' לפי שיעקב היה צריך ליוסף: ת וכאמת משה ידע שגם פרעה ירד כמו שפירש כסוף אצל משום ככוד מלכות אמר כן:

רעת וקנים מבעלי התוספות

(א) ויאמר ליוסף. אז"ל זה אפרים ואומר חרב משה זכר ירבר כי אותיות ויאמר כאותיות אפרים בתתחלף וא"ו בפ"א דו"ו מתחלפת בפ"א באלפא ביתא רא"ת ב"ש ומשמע שלא היה יוסף רגיל אצל יעקב כמו שמצינו גמי ויקרא לבנו ליוסף ושמעתי מפי הרב ר' שמואל ז"ל הטעם לפי שהיה ירא שישאל לו הזקן היאך הורד למצרים ויגיד לו שמכרוהו

פירוש לתורת אלהים

עס איז גיווען נאך דיא רייד בלומר אין עטליכע טעג ארום ווען איטר איז גיזאגט גיוואָרין צו יוסף הנה דיין פאטער איז קראנק ויקח האט ער גענומען ווייע צוויי זוהן מנשה מיט אפרים מיט זיך יעקב זאל זיי בענטשין פאר זיין טויט: (ב) ויגד אוג עס איז גיזאגט גיוואָרין צו יעקב ויאמר אוג ער האט גיזאגט דיין זוהן יוסף קומט זו דיר ויתחזק האט זיך יעקב גישטארקט אוג האט זיך גיזעצט אויף דעם בעט:

ספר הישר

ווען דיא מצרים זענען דערקריגנקען גיוואָרין אין ים, האבין זייא גים אויסגיגעסין דיא פיש נאר זייא זענען אריין אין דער ערד אוג זענען בגראבין גיוואָרין:

האט ער אריין גענומען דיא פוס אין בעט אוג איז גישטארבין אלע קינדער אוג יוסף זענען גיפאלין אויף דעם פנים פון יעקב אוג האבין געוויינט, אלע מצרים האבין געוויינט אוג אין קנען איז גיזעסרט גיוואָרין אז יעקב איז גישטארבין זענען פיל בגעגים געקומען אין מצרים אוג האבין געוויינט, אוג פרעה האט געהייסין

משלי חכמים

ישראל, אוג אויב זורשע איז בגראבין גיוואָרין אין ארץ ישראל קומען מלאכי חבלה אוג נעמען אים ארויס פון קבר אוג טראגין אים דארטין, אויף וועלכין אורט עס איז, אוג אויב אמיטעלער מענטש שטארבט

להמשיך מג"ה רו"א צבאות גפש צ צב צבא צבאו צבאות ויזה יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהוָה חיה יחידה דנצח יְהוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־דָוִד לָמוּת וַיְצַו אֶת־שְׁלֹמֹה בְנוֹ
לֵאמֹר׃ ב אָנֹכִי הֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ
וְחִזַּקְתָּ וְהָיִיתָ לְאִישׁ׃ ג וְשָׁמַרְתָּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו לִשְׁמֹר חֻקֹּתָיו מִצְוֹתָיו
וּמִשְׁפָּטָיו וְעֵדֹתָיו כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן
תַּשְׂכִּיל אֵת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר תִּפְנֶה
שָׁם׃ ד לְמַעַן יָקִים יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר
עָלַי לֵאמֹר אִם־יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ אֶת־דַּרְכָּם לָלֶכֶת
לְפָנַי בֶּאֱמֶת בְּכָל־לְבָבָם וּבְכָל־נַפְשָׁם לֵאמֹר
לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מֵעַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל׃ ה וְגַם
אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה
אֲשֶׁר עָשָׂה לִשְׁנֵי־שָׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר
בֶּן־נֵר וְלַעֲמָשָׂא בֶּן־יֶתֶר וַיַּהַרְגֵם וַיָּשֶׂם דְּמֵי־
מִלְחָמָה בְּשָׁלֹם וַיִּתֵּן דְּמֵי מִלְחָמָה בַּחֲגֻרָתוֹ אֲשֶׁר
בְּמָתְנָיו וּבְנַעֲלוֹ אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו׃ ו וְעָשִׂיתָ
כְּחָכְמָתֶךָ וְלֹא־תוֹרֵד שֵׂיבָתוֹ בְּשָׁלוֹם שְׁאוֹל׃

א וּקְרִיבוּ יוֹמֵי דָוִד לְמֻמַת
וּפַקִּיד יַת שְׁלֹמֹה בְּרֵיהּ
לְמֵימַר׃ ב אֲנָא אָזִיל בְּאוֹרְחָא
כָּל אַרְעָא וְתִתְקַף וּתְהֵי
לְגֻבַר רְחִיל חֲטָאִין׃ ג וְתִטַּר
יַת מִטְּרַת מֵימְרָא דְיָיָ אֱלָהָךְ
לְמֵהַךְ בְּאוֹרְחָן דְּתַקְנָן קְדָמוֹהִי
לְמֵיטַר קְיָימוֹהִי פִּקּוּדוֹהִי
וְדִינוֹהִי וְסָהִידוּתֵיהּ כְּמָא
דְכְתִיב בְּאוֹרַיְיתָא דְמֹשֶׁה
בְּדִיל דְתַצְלַח יַת כָּל דְתַעֲבִיד
וְיַת כָּל אֲתַר דְתִתְפְּנֵי לְתַמָּן׃
ד בְּדִיל דִי יְקַיֵּם יְיָ יַת
פִּתְגָמוֹהִי דִי מַלֵּיל עָלַי
לְמֵימַר אִם יִטְרוּן בְּנָךְ יַת
אוֹרְחֵיהוֹן לְמֵהַךְ קְדָמַי בְּקִשׁוּט
בְּכָל לִבְּהוֹן וּבְכָל נַפְשֵׁיהוֹן
לְמֵימַר לָא יִפְסוֹק לָךְ גֻּבַר
מֵעַל כּוּרְסִי מַלְכוּתָא
דְיִשְׂרָאֵל׃ ה וְאַף אַתְּ יְדַעְתָּ
יַת דַּעֲבִיד לִי יוֹאָב בַּר צְרוּיָה
דַּעֲבַד לְתַרְיָן רַבְּנֵי חֵילָוָתָא
דְיִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בַּר נֵר
וְלַעֲמָשָׂא בַּר יֶתֶר דְקַטִּילִנּוּן בְּעַרְמוּתֵיהּ וּדְמֵי דִי יִתְחַשִּׁיב לֵיהּ דְּמֵיהוֹן עֲלוֹהִי כְּדַם תַּבְרֵי קְרָבָא יְהִיב לָהוֹן בְּכִמְנַת שְׁלָמָא וְאֶשֶׁר דְּמָהוֹן בְּאַסְפָּנִיקִי דִי בְחַרְצֵיהּ וְדִשׁ בְּטָלְדֵיהוֹן דִי בְרַגְלוֹהִי׃ ו וְתַעֲבִיד בְּחוֹכְמָתָךְ וְלָא תֵחֵיס סִיבָתֵיהּ בְּשְׁלָמָא לִשְׁאוֹל׃

מצודת דוד

(ב) בדרך וכו'. ר"ל כמנהג הטוב בכל הבריות: והיית לאיש. פס שתהי עודך נער התחזק עצמך לבוות כלים הבלים כמנהג הוזל ולמות ולהיכי להדריכך בדרך תלך: (ג) משמרת ה'. הדברים אשר צוה ה' לשמרו ולא ביתחך אל תעבן: ללכת בדרכיו. לשיות רצונו ורוב חסד כמוהו: חוקותיו. פס המצות שלא נתנו טעמיהם וכמה כחק וגזרה: מצותיו. מה שנין אדם למקום: ומשפטיו. מה שנין אדם לחבירו: ועדותיו. פס המצות אשר טעמיהם להעיד על מפלאות ה' כשבת ומועדי ה' והדומים: למען תשכיל. ר"ל בשתשמור כל המצות ותשכיל עוד מהם את כל אשר תעשה מהדברים אשר לא נאמרו בתורה. כי מהם חכמה תקח לעבוד את ה' בכל הדברים: ואת וכו' הוא כפל ענין במ"ש: (ד) לאמר לא יכרת. לפי שאמרו הדברים אמר עוד לאמר: (ה) וגם אתה ידעת. ר"ל כמו שיודע אני כמו כן גם אתה ידעת ואין מהצורך לספר לך פרטי הדברים: אשר עשה לי. וחוזר ומפרש שזהו אשר עשה לשני וכו' כי על כי הם כאו בהכנעתם דוד והלכו בשליחתו ועכ"ז הרגם יואב חם כן לדוד לבלימה בזה: לשני שרי צבאות. כי גם עמש היה סר לבא אבשלום ואף בדעת דוד היה להעמידו תחת יואב: דמי מלחמה. הדם הרצוי לשפוך בתגבי מלחמתי שפך הוא בתגבי שלומי: ויתן דמי מלחמה. הדם הרצוי בשפוך במלחמה בגבורה מפורסמת שפך בתגבי שלומי בערמתו: בחגורתו וכו'. ר"ל בעת שחגר חרבו מלומדת בתגבי לרחבו בגדי שתהא נוחה לטול בשתים מועטת בשילת חול עמה שהה מעט לתקן מנעלו ונפל החרב מחברה והנגיה בידו והכהו נפש ועמשא לא נמר על כי רחה אשר מפלתה נפלה מתערה: (ו) בחכמתך. לפי חכמתך חמלת לו עילם: ולא תורד שיבתו. ר"ל עם שהות הים שיבה לא תהדר פניו ורחם שלא ירד לקבר בשלום כמיתת עלמו:

רש"י

(ה) אשר עשה לי יואב. שהרגה הספר ששלח דוד ביד אוריה: דמי מלחמה בשלום. שהיו בשלום עמו ולא היו נשמרין ממנו: בחגורתו וכו'. שהיה חרבו מלומדת על מתניו: ובנעלו אשר ברגליו. לתבנר הרג בערמה ששמלו גדמת האיך חולצת: (ו) בשלום שאול. אל תניחהו למות מיתת עלמו ולישול בגיהנם:

דעם פירוש עברי מייטש נעשינם מען בייא דער הפטורה פון דער וואך

לחמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה

א פּוּמֵיהּ דְּצַדִּיקֵי מְוַעֵיהּ חָכְמָתָא וְלִישָׁנֵי הַפִּיכוּתָא נִתְפְּסִיק: ב שִׂפְוָתֵיהּ דְּצַדִּיקֵי יַדְעִין צְבִיוֹנָא וּפוּמְהוֹן דְּרַשִׁיעֵי מַהֲפִיךְ: ג מִסְחַתָּא דְּנִיכְלָא מְדַחֲקָתֵיהּ רְאֻלָּהָא וּבְמִתְקְלָא תְּרֵיצָא צְבִיוֹנֵיהוֹן: ד הֵיךְ דְּעָלָא זִידוּנְתָּא עָלֵל צַעֲרָא וּלְאִלֵּין רַגְנִיעִין חָכְמָתָא: ה תְּמִימוּתָא דְתָרִיצֵי תִּדְבַּר אִינוּן וּנְטַלְטְלִין בְּזִזֵּי נְדִכִינוּן: ו לָא מִהֲגֵי שִׁקְרָא בְּיוֹמָא דְרוּגְזָא וּצְדִקָתָא מְפַלְטָא מִן מוֹתָא בִּישָׁא:

א פִּי־צַדִּיק יָנוּב חָכְמָה וּלְשׁוֹן תַּהְפֻּכוֹת תִּכָּרֵת: ב שִׂפְתֵי צַדִּיק יֵדְעוּן רָצוֹן וּפִי רְשָׁעִים תַּהְפֻּכוֹת: ג מְאֹזְנֵי מִרְמָה תּוֹעֲבַת יְהוָה וְאֶבֶן שְׁלֵמָה רְצוֹנוֹ: ד בָּא זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן וְאֶת־צְנוּעִים חָכְמָה: ה תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם וְסֶלֶף בֹּגְדִים יְשָׁדֵם: ו לֹא־יוֹעִיל הוֹן בְּיוֹם עֶבְרָה וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת:

סישדם קרי

ז בְּמוֹתָא דְרָשָׁעָא אֲבַד רַגְנִיעוּתָא וְרַגְנִיעִין חָכְמָתָא אֲבַדָת אִינוּן וּנְטַלְטְלִין בְּזִזֵּי נְדִכִינוּן: ח אֲרַח תְּמִימוּתָא דְתָרִיצֵי תִּדְבַּר אִינוּן וּנְטַלְטְלִין בְּזִזֵּי נְדִכִינוּן: ט לָא מִהֲגֵי שִׁקְרָא בְּיוֹמָא דְרוּגְזָא וּצְדִקָתָא מְפַלְטָא מִן מוֹתָא בִּישָׁא:

רש"י

(ה) ינוב. ידכר: (כ) ידעון רצון. יודעים לרצות ולעשות את כוראו: (ד) ואת צנועים. תכלת חכמה: (ה) ותנחם. תנהלם: ישדם. יסדלם:

מצודת דוד

(ה) ינוב וכו'. ר"ל כאמרי פיו יוכלו חכמה ומוסר ומרמז לומר שפי תהפוכות תכרת ר"ל המהפך חכמת התורה למיעות יכרת: (כ) ידעון רצון. יודעים לרצות לה': תהפוכות. מוסב על ידעון לומר ידעון תהפוכות להפך דכר ה' למיעות כי כל עסקם כזה כוכנו כדכר: (ג) מאזני מרמה. הטעוי להכריע הכף אשר ירצה לרמות הקונים: ואבן שלמה. אבן משקל שהוא כשלימותו מכלי חסרון הוא לרצון לה': (ד) בא זדון. כאשר כא איש זדון קלון כי יכזה את הכריות ועם נצועים כא חכמה: (ה) תומת. תמימות. יישרים תנהיגם כדרך הטוב להם: וסלף. עקשיות הבוגדים ישודד מהם נפשותם: (ו) ביום עברה. כיום כוא כעם מאת המקום לא יועיל העושר לכופר הנפש כי העומד עליו כוא יכוא למרכית ההון אבל צדקה מצילה מן המיתה:

פירוש ע"ט

(א) פִּי צַדִּיק יָנוּב: חָכְמָה דִּיא מוּיל פוּן צַדִּיק רָעֶט קוּמֶט מִיט אִים דִּי שְׁאַנְד, עֶר וָועֶט שֶׁעֶנְדֶרִין דִּיא חָכְמָה וְלִשׁוֹן תַּהְפֻּכוֹת תִּכָּרֵת אוּנְד דֶער צוּנְג וואם רָעֶט פַאר קֶערֶט אוּנְד זָאגֶט דִּי תּוֹרָה אוּנְד דִּי פְרוּמְקֵייט אִיז נַארֶעש, זָאל רֶער צוּנְג פַאר שְׁנִיטֶן וָועֶרִין: (ב) שִׂפְתֵי צַדִּיק יֵדְעוּן רָצוֹן דִּיא לֶעפְצִין פוּן צַדִּיק וַוייסִין צוּ רֵיידִין אֵיזֶעלְכָע רֵייד וואם זָאלִין זַיין בֶּעוִוילִיגֶט צוּ הַקב"ה וּפִי רְשָׁעִים תַּהְפֻּכוֹת אוּנְד דִּי מוּיל פוּן דִּיא רְשָׁעִים רֵיידִין פַאר קֶערֶט, זַייא רֵיידִין אֵיזֶעלְכָע רֵייר וואם דֶער צֶערֶעגֶען הַקב"ה: (ג) מֹאזְנֵי מִרְמָה תּוֹעֲבַת ה' דֶער וואם וָועֶגְט מִיט פַאלְשָׁע וואגְשָׁאלִין אִיז עֶר פַאר מִיאוֹסֶת בַּייא הַקב"ה וְאֶבֶן שְׁלֵמָה רְצוֹנוֹ דֶער וַוייל פוּן הַקב"ה אִיז מֶען זָאל וָועֶגִין אַרִיבְטִינְגֶע וואג: (ד) בָּא זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן אִז אַרְשָׁע קוּמֶט אַרַיין צְוִוישֶׁען צַדִּיקִים, וואם רָעֶט פַאר קֶערֶט אוּנְד זָאגֶט אִים דִּי שְׁאַנְד, עֶר וָועֶט שֶׁעֶנְדֶרִין דִּיא צַדִּיקִים וְאֶת צְנוּעִים חָכְמָה דִּי חָכְמָה פוּן דִּי צַדִּיקִים וָועֶט זַיין אִז זַיי וָועלִין זַיין בֶּעהַאלְטִין זַיי וָועלִין מִיט דֶעם רָשָׁע נָאר נִיט רֵיידִין אוּנְד וָועלִין בֶּעהַאלְטִין זַייעֶר פְרוּמְקֵייט: (ה) תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם דִּיא פְרוּמֶע מֶענְטֶשִׁין וואם נַייעֶן מִיט נַאנְצֶקֵייט דַאם וָועֶט זַייא גוּט פִירֶן אָן אַשְׁטְרוִיכְלוּנְג וְסֶלֶף בּוֹגְדִים יְשָׁדֵם אָבֶער דִּיא פַאלְשֶׁע מֶענְטֶשִׁין וואם זַייא פַאר קְרִימֶען זַייעֶר וָועג, זַייא וָועלִין זִיךְ אַלַיין רוּיִנִין: (ו) לֹא יוֹעִיל הוֹן בְּיוֹם עֶבְרָה אִין דֶעם טָאג פוּן צָארִין וואן דֶער מֶענְטֶש דַארְף שְׁטַארְבִּין הֶעלְפְט אִים קֵיין פַאר מֶענְגִין וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת אָבֶער צְדָקָה רֶעטֶעט דֶעם מֶענְטֶש פוּן טוֹיט:

משנה פאה פרק ג

כלי חמלעי דחסד דמלכות דילידה אל אל

ברטנורא

פרק ג א מלבנות. ערוגות מרוכבות וכסיל שעשיות כדפוסי הלבינות

פרק ג א מלבנות התבואה שבין הזיתים ב"ש אומרים פאה מכל אחת ואחת

קרוין מלבנות: שבין הזיתים. וה"ה לכל שאר אילנות ונקט זיתים לאשמועינן דאפי' זיתים שהייבים בפאה לא מפסיקי לב"ה וכ"ש שאר אילנות שאין חייבין בפאה דפשיטא דלא מפסקי: ב"ש אומרים פאה מכל אחת ואחת. מכל מלבן ומלבן הואיל ושומדות הערוגות פסקי ואין מתערבין זו עם זו קמברי

פרק ג א מְלַבְּנוֹת הַתְּבוּאָה שֶׁבֵּין הַזֵּיתִים דֶער שְׁטֵייגֶער אִיז אַז אַיינֶער הָאט אַבוּים נַארְטִין, אוּיף דֶעם פְלַאץ וואם עֶס אִיז דָא צְוִוישֶׁען אַיין בּוּים אוּנְד דֶעם אַנְדֶערִין בּוּים מַאכְט מָען פִיר קַאנְטִינְג בֵּייטֶען אוּנְד מָען פַאר זַייט דַארְט הְבוּאָה, אוּנְד אֵיזֶעלְכָע בֵּייטֶען אִיז דָא אִין דֶעם בּוּים נַארְטִין צְוִוישֶׁען דִּי בּוּימֶער פִיל, וואוּנְ וַוייל עֶס אִיז נַעמַאכְט פִיר קַאנְטִיג אַזוֹי וִוי אַצִינְגוֹל דְרוּם רוּפְט דָאס דִּיא מִשְׁנָה מְלַבְּנוֹת הַתְּבוּאָה, דִּיא תְּבוּאָה וואם אִיז גֶעזַייט אוּיף אַבֵּייט וואס עֶר אִיז נַעמַאכְט פִיר קַאנְטִיג וִוי אַצִינְגוֹל, זָאגְט דִּיא מִשְׁנָה אַז דִּיא פִיר קַאנְטִינְג בֵּייטֶען זָעגֶען גֶעזַייט צְוִוישֶׁען וְזֵיתִים אַיל בּוּימֶער בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים פֵּאָה מִכָּל אַחַת וְאַחַת בֵּית שַׁמַּאי זָאגֶן וַוייל

ב"ם דמפסקי זיחו' לכל היכא דרשאי שורות מתערבים מזה לזה מודי' דלא מפסקי וכזמן שהחילות מרוחקי' זה מזה עד שבקרקע בית פאה שהוא כ' אמה על כ' אין כו' חילות מודים ב"ה שנותן פאה לכל מלכן ומלכן דיהושע והחילות מרוחקים כדאין הדברים שלא בשביל החילות בעצו המלכות וכזמן שהחילות רוחקים ויש עשר חילות נפרות מבית פאה מודים בית שמאי שנותן פאה אחת על הכל לא נחלקו אלא בשש עשר חילות בבית פאה: ב המנמר. מלקט שדהו מקומות מקומות דמתרגם כמנומר לשון זמר חברבורותיו שקולר התבואה שבתבאה אותן שלא נתבאלו: נותן פאה מכל אחד ואחד. כשחוזר ללקט הקלחים לחיים שייר לגמור מפטיק ולאו אתחלת' דקלירה הוכיח (ב): בזורע שבת. ירק שקורין לו אנט"ו: שהוא נותן פאה לכל אחת ואחת. אותן ערוגות כולו כל אחת מהן שדה אחת לפיכך תשוכין כל חייבים בפאה אע"פ שאין נותנין פאה לירק משום דלזרע עבידי וכמיני זרעים תשיבי הלכה כחכמים:

ב"ה א מאחת על הכל [ה] ומודים שאם היו [ב] ראשי שורות מעורבין שהוא נותן פאה מאחת על הכל: ב המנמר את שדהו ושייר קלחים לחיים רבי עקיבא אומר נותן פאה מכל א' [ג] וא' וחכ"א מאחד על הכל. ומודים חכמי' לרבי עקיבא בזורע שבת או חרדל בשנים ובשלשה מקומות שהוא נותן פאה מכל א' וא':

[ה] ומודים. כ"ם לכ"ה ואע"ג דאין בלבם כל"ם ולא נ"ל בהודאתם לאשכחן כה"נ שוכא כש"ם: [ב] ראשי שורות. לשון הר"ם למאי דמפרשינן דמלכות הם הפורות קשה דסול"ל רחשי מלכות ויש לפרש דמלשון שדה שלכן פ"ל דסמכוהו שנגמרה מתלכות כו': (ה) מפרש בידו' מקום הזכלין שלין תחלה. ופי' הר"ם בלומר מקומות המוזכלים יותר בשדה שם התבואה ממהרת לעלות: (ב) ופיה שיעת הרמב"ד שהמלוקת אינו אלא על המשייר לבדו וכתב עוד מ"מ מן הקלח המשייר נוטל מחצה על הכל עניין על מה שליקט ועל מה שייר כדברי חכמים: [ג] וא' כו'. ול' הר"ב אחת פ"ל אלו בשלשת מקומות שהוא נותן פאה מכל אחד ואחד דאם ואע"ג דאין עכידי שמואל אמר מפני שאין הרשאון שבהן מתחין לאחרון

ריא בויטער זענען צווישען דיא בייטען אונ זיא איילין אוף איין בייט פון דעם אנדערין, דריבער ווערט יעדע בייט גירעכונט פאר איין בזונדער פעלד אונ ער דארף געבין פאה פון יעדען בייט בזונדער בית הלל אומרים מאחת על הכל אונ בית הלל זאגין דאס ווערט גירעכונט אין גאנצין איין פעלד אונ ער נים פאה פון איין בייט אויף אלע בייטען, אונ דאס וואס עס שטייט אין דער משנה זיתים ואיל בויטער] דאס איז נים דווקא נאר אפילו בייא אנדערע בויטער איז אויך דער זעלבין ווער דין, נאר ער לערונט אין דער משנה איל בויטער צו זאגין אז אפילו צווישען דיא בייטען שטייען איל בויטער וואס טען דארף פון זיי אויך געבין פאה ווהט טען דאך אז דיא בויטער זענען אבזונדערע זאך אונ דיא בייטען זענען בזונדער פון דעסטוועגין הייסט עס נים נאך בית הלל אפשטיילונג אונ טען נים פאה פון איין בייט אויף אלע בייטען ומודים שאם היו ראשי שורות מעורבין שהוא נותן פאה מאחת על הכל אונ דאס זענען בית שמאי מודה צו בית הלל אויב דיא שפיצין פון דיא בייטען קומען זיך צו זאמען איינער צום אנדערין ווערין אלע בייטען גירעכונט ווי איין פעלד אונ טען נים פאה פון איין בייט אויף אלע בייטען ואונ בית שמאי מיט בית הלל קרינען נאר אז אויף איין פלאץ וואס איז גרויס פופציג איילין אויף פופציג איילין זענען גיפלאנצט צעהן בויטער אונ צווישען דיא צעהן בויטער זענען די בייטען תבואה, ווי איז אבער אז דיא צעהן בויטער זענען גיפלאנצט נאהנט איינער נעבין דעם אנדערין אונ אין דעם פלאץ וואס זיא זענען גיפלאנצט איז נים דא פופציג איילין אויף פופציג איילין איז בית שמאי אויך מודה אז טען נים פאה פון איין בייט אויף אלע בייטען, ווייל דיא בייטען זענען נאהנט איינער נעבין דעם אנדערין הייסט עס איין פעלד, אדער פארקערט אז אויף איין פלאץ וואס האלט פופציג איילין אויף פופציג איילין איז נים דא צעהן בויטער זענען דאך די בויטער וויים איינער פון אנדערין ווהט עס נים אוים וויא דורך דיא בויטער האט ער געמאכט יעדער בייט בזונדער נאר דער בעל הבית האט גיוואלט אז יעדער בייט זאל הייסין אבזונדער פעלד, איז בית הלל אויך מודה אז טען נים פאה פון יעדער בייט בזונדער:

ב המנמר את שדהו ושייר קלחים לחיים זען איינער שניים דיא תבואה פון זיין פעלד ביסלאכווייז וויא ער נעפינט עס איז צייטיג שניים ער אפ אונ ווי עס איז נים צייטיג נאר עס איז נאך פייט לאזט ער שטיין דיא תבואה, ועתה אוים דאס פעלד וויא פלעקין אשטיקול אוים געשניטין אשטיקול נים דאס איז דער טייטש המנמר ער מאכט פלעקין אין דער פעלד] רבי עקיבא אומר נותן פאה מכל אחד ואחד רבי עקיבא זאגט ער זאל געבין פאה פון יעדען ארט בזונדער. ווארום ווען ער האט געשניטין דיא צייטיגע תבואה האט ער דאך פון וויא נים געדארפט געבין פאה, ווארום ער האט דאך גילאזט אום געשניטיגע תבואה אין פעלד, אונ דער נאך דארף ער געבין פאה פון יעדען ארט בזונדער אויף די וואס ער האט פריער געשניטין אונ אויף דיא וואס ער שניים איצט וחכמים אומרים מאחד על הכל אונ דיא חכמים זאגין ער נים פאה פון איין ארט אויף דער גאנצער פעלד ומודים חכמים לרבי עקיבא בזורע שבת או חרדל בשנים או בשלשה מקומות שהוא נותן פאה מכל אחד ואחד אונ דאס זענען די חכמים מודה צו רבי עקיבא ווען איינער זייט שבת ודאס איז אין מין

ג המחליק בצלים לחים לשוק. ומקיי' יבשי' לנורן. [ד] נותן פאה לאלו לעצמן ולאלו לעצמן. וכן [ה] באפונין וכן בברם. המדל נותן מן המשואר על מה ששייר. והמחליק מאחת יד נותן מן המשואר על הכל: ד האמהות של בצלים חייבות בפאה ורבי יוסי פוטר. מלבנות הבצלים שבין הירק. רבי יוסי אומר פאה מכל אחת ואחת.

ג המחליק בצלים. אית דמפרשי ל' ומכי אים חלק על שם שכשמתלשו נשאר המקום חלק. ואית דמפרשי המחליק כמו המחלק שמוטל חלק מן הבצלים לחים למכרן בשוק וחלק אחר מניח יבשים לגורן לקיוס: נותן פאה לאלו לעצמן. דכשני מיני חוטים למי: וכן בברם. וכן המחליק בכרם דינו כמחליק בבצלים: המדל נותן מן המשואר על מה ששייר. כזמן שהבצלים זרועים רצופים נוטל מהם אחת מבנתים כדי שהנשאריים יתגדלו ברווח ויעשו גסים וזהו הנקרא מדל שדולה ושולף אותם ממקומם ותנן ליתנו מדל נוטל אחד ומניח שנים ואותם שעוקר ליתן

גרינם וואם מען רופט ענים) או חרדל. ואדער ער זאט געזייט (עניפט), אין צוויי אדער אין דריי ערטער, מוז ער געבין פאה פון יעדען ארט בזונדער, ווארום די מינים זייט מען גישט אנאנצע פעלד נאר איין בייט אדער צוויי בייטען, דריבער הייסט יעדער בייט אבזונדער פעלד]: ג המחליק בצלים לחים לשוק ויבשים לגורן וועז איינער צו טיילט זיינע ציבעלעס, דיא פייבטע ציבעלעס קליובט ער אפ בזונדער צו פארקויפין אין נאס אוג דיא טרוקענע ציבעלעס לאזט ער שטיין צו מאכין פון זייא אשייער עס הייסט זייא זאלין בלייבין ליגען אלאנגע צייט] נותן פאה יאלו לעצמן ויאלו לעצמן דארף ער געבין פאה פון די פייבטע ציבעלעס בזונדער אוג פון דיא טרוקענע ציבעלעס בזונדער ודאס הייסט אזוי ווי צוויי מינים] וכן באפונים אוג אזוי איז דער דין ביי אפונים אז ער טיילט אפ וועלכע באלד צו פארקויפין אזוג וועלכע עס זאל בלייבין ליגען, דארף ער געבין פאה פון יעדען בזונדער וכן בברם אוג ביי אנויין גארטין איז אויך דער דין אז ער טיילט אפ דיא וויינטרויבין זאל ער באלד פארקויפין אוג דיא וויינטרויבין זאלין בלייבין ליגען דארף ער געבין פאה פון יעדען בזונדער המדל נותן מן המשואר על מה ששייר דער שטיינער איז ציבעלעס אז זייא וואקסין צו געדיכט רייסט ער אוים אנדערע כדי די איבעריגע ציבעלעס זאלין בעסער וואקסין, איז דער דין וויל ער רייסט זייא גיט אוים פאר זיך נאר יענע זאלין בעסער ווערין, דארף ער דער פון גיט געבין פאה נאר פון די וואם עס בלייבט דארף ער געבין פאה

והמחליק מאחת יד נותן מן המשואר על הכל. אבער אז ער רייסט אוים נאר פון איין ארט, ועהט מען דאך אז ער הט ניט געמיינט דורך די ציבעלעס אויסרייסין דיא איבעריגע ציבעלעס צו פארבעסערין, נאר די ציבעלעס וום ער האט אויך גערייסען האט ער זייא געדארפט פאר זיך צום עסין, דריבער דארף ער געבין פאה פון דיא געבליבענע ציבעלעס אויף די ציבעלעס וום ער האט פריער אויסגערייסען אויך: ד האמהות של בצלים חייבות בפאה די מוטער פון די ציבעלע, די ציבעלעס וואס מען לאזט ווי לאנג וואקסין זייא זאלין האבין אין זיך קערנער מען זאל פון זייא פארזייען אנדערע ציבעלעס, ווערין זיי גערופין די מוטער, אוג ווייל זיי שטייען לאנג אין דער ערד ווערין זיי הארט אוג זיי ניצען וויינג צום עסין, דריבער האלט רבי יוסי פון זיי דארף מען גיט געבין פאה, אוג דיא רבנן האלטין ווייל פון דעם נאנצין מין ציבעלע דארף מען געבין פאה, דארף מען פון דיא ציבעלע אויך געבין פאה מלבנות הבצלים שבין הירק די פיר קאנטינע ביישען ציבעלעס וום יענען געזייט צווישען די אנדערע גרינם רבי יוסי אומר רבי יוסי זאגט פאה מכל אחת ואחת ציבעלעס מיט ירקות יענען צוויי מינים, דריבער יענען דיא ציבעלעס איין אפטיילונג צו דיא ירקות אז יעדער בייט ירק זאל גירעבונט ווערין ווי איין בזונדער פעלד אוג די ירקות יענען איין אפטיילונג צו די ציבעלעס אז יעדער בייט ציבעלעס זאל גירעבונט ווערין ווי איין בזונדער פעלד, דריבער דארף מען געבין פאה פון יעדער בייט ציבעלעס בזונדער אוג מען דארף געבין

הלכה וגרסי יוסי: ה' שלקחו את האילן. מהכן אילנות דמסוכ כפ"ק שחייבי' בפאה: המוכר קלחי אילן. שרשי נמחים שחייבין בפאה ולא מכר לו הקרקע: נותן. הלוקח פאה מכל אחד ואחד: (ה) ואם לא התחיל בעל השדה לקצור או ללקט פירות אז הוא דחייב הלוקח ליתן פאה לוכל אם התחיל בעל השדה לקצור שדהו שמוכר את אלו שנשאר מן השדה שלא נקצר או שלא נלקט: בעל השדה הוא הנותן פאה על הכל. דמכי אתחיל בקצירה או בלקיטת הפירות מחייב בפאה של כל השדה ורבי יהודה לפרושי מלתיה דת"ק אתא וכן הלכה: ן קרקע בית רובע. מקום שראו לזרוע בו רובע הקב ופירשו בו שהוא עשר אמות ומחצה על עשר אמות בקירוב (ו): העושה סאתיבו. רבי יהושע לא חזיל בתר זריעה אלא קרקע המוציאה סאתים שהם י"ב קבין (ז): לקצור ולשנות.

ספיחי שביעית שבפ"ק מ"ד שכל המין אינו רחוי לאכילה אלא פ"י הדחק. תו"ט: (ה) פי' לפירושו מ"ש כלומר לאסכורי הלכתא ולא פי' דמתני' ומ"ש אז הוא דחייב אל קח פירות מכל מקום אפי' אם נשאר לו. ומ"ש שנשאר כו' כ"ל שנשאר למוכר כלומר כו' אלא נלקט ולא מכרן. הלכך על המוכר לתת הפאה לפי שהתחיל בקצירה ורחמנא אמר וכל־כם וגם נשאר לו הלכך אמרינן דכאותו שיור הוא הפאה ומאחי הכא מסוף פ"ב דתנן קלר מלא ומכר כו' דהתם לא שייר כלום ושיין מגלין קל"ח תו"ט: (ו) וכיון' מ"ם דר"א נאמר כאן שדך ונאמר בכלאים שדך מה שדך האמור לסלן בית רובע (בלאים פרק ב) אף כאן בית רובע: (ז) ולפי סדר משנתינו כ"א פות' והולך משעור סרחסון וכזמן המשנה הוס סמיני' הרעת עובא' עפי מכימי רבי יוחנן דאמר ר' אלעזר לבור. כ"מ ק"ה ועתו"ט: [ו] סאתים. כיון' מ"ע לא נאמר כאן שדך ונאמר

וחכמים אומרים מאחת על הכל: ה' האחין שחלקו נותנין שתי פאות חזרו ונשתתפו נותנין פאה אחת. שנים שלקחו את האילן. נותנין פאה אחת. לקח זה צפונו וזה דרומו. זה נותן פאה לעצמו וזה נותן פאה לעצמו. המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן פאה מכל אחד ואחד. אמר רבי יהודה. אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר בעל השדה הוא נותן פאה לכל: ו רבי אליעזר אומר קרקע בית רובע חייב בפאה. ר' יהושע אומר העושה [ו] סאתים. ר' טרפון אומר ששה על ששה טפחים. ר' יהודה בן בתירה אומר כדי לקצור ולשנות.

פֵּאָה פוּן יְעֶדְעֶר בֵּייט וְרָק בְּזוּנְדֶער חֲכָמִים אוֹמְרִים מֵאַחַת עַל הַכֹּל אוּנְד דִי חֲכָמִים זָאגֶן צִיבְּעֶלְעֶם מִיט וְרָק אֵין אֵיין מִין, אִיז דָאךְ דִיא גַאנְצֶע פֶעלְד פַארְדֵייט נָאר מִיט אֵיין מִין, דְרֵיבֶּער דַארְף מַען נֶעבֶּן פֵּאָה פוּן אֵיין מִין אוֹיף דִיא גַאנְצֶע פֶעלְד אֶדֶער פוּן דִי צִיבְּעֶלְעֶם אַלְיֵין אֶדֶער פוּן דִי וְרָק אַלְיֵין: ה' הָאחִין שֶׁחָלְקוּ נוֹתְנִין שְׁתֵּי פֵּאוֹת בֶּרְיִדֶער וָואס הָאבֶּן אִירוּשָׁה אַפְעֶלְד אוּנְד זַיי הָאבֶּן זִיךְ מִיט דִי פֶעלְד צוּ טֵיילְט דֶער הָאט זַיין הֶעלְפְט פֶעלְד בְּזוּנְדֶעוּ אוּנְד דֶער הָאט זַיין הֶעלְפְט פֶעלְד בְּזוּנְדֶעוּ, דַארְף יְעדֶער בְּרִיוֶדֶער נֶעבֶּן פֵּאָה פוּן זַיין הֶעלְפְט פֶעלְד חִוְרִי וְנִשְׁתַּתְּפוּ נוֹתְנִין פֵּאָה אַחַת אוֹיבְ זַיי הָאבֶּן נָאכְדֶעם צוּרִיק גֶעמַאכְט שוּתָּפוּת אִין דֶער פֶעלְד, דַהֵינוּ זַייא זָאלֶן אַקֶערִין אוּנְד זַייעֶן אוּנְד שְׁנַיידִין דִי הֶבוּאָה צוּ זַאמֶען, אוּנְד מִיט דִי פֶערְזִינֶע הֶבוּאָה זָאלֶן זַיי זִיךְ טֵיילֶן, גִיבֶּן זַיי נָאר אֵיין פֵּאָה אוֹיף דֶער גַאנְצֶער פֶעלְד שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ אֶת הָאִילָן נוֹתְנִין פֵּאָה אַחַת צְוַוֵיי מֶענְטְשֶׁן וָואס הָאבֶּן גִיקוֹיפְט אַבּוּם בְּשׁוּתָּפוּת גִיבֶּן זַיי נָאר אֵיין פֵּאָה לָקַח זֶה צְפוֹנוֹ וְזֶה דְרוֹמוֹ זֶה נוֹתֵן פֵּאָה לְעַצְמוֹ וְזֶה נוֹתֵן פֵּאָה לְעַצְמוֹ וְוֶען אֵיינֶער הָאט גִיקוֹיפְט דֶעם צָפוֹן זַיינֶע (אָדֶער מִזְרָח זַייט) פוּן בּוּם, אוּנְד דֶער אַנְדֶערֶער הָאט גִיקוֹיפְט דֶעם דְרוֹם זַייט אָדֶער מַעֲרָב זַייט) פוּן דֶעם בּוּם דַארְף דֶער נֶעבֶּן פֵּאָה פוּן זַיין זַייט בְּזוּנְדֶער אוּנְד דֶער גִיט פֵּאָה פוּן זַיין זַייט בְּזוּנְדֶער הַמּוֹכֵר קְלָחֵי אִילָן בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ נוֹתֵן פֵּאָה מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד וְוֶען אֵיינֶער הָאט גֶעהַאט אַפְעֶלְד פוּן הֶבוּאָה אוּנְד אִין דֶער פֶעלְד אִיז גִיוֶועזֶן בּוּיְסֶער אוּנְד עֶר הָאט פַארְקוֹיפְט צוּ אַיינֶעם צְוַוייא אֶדֶער דְרֵייא בּוּיְסֶער מִיט דִיא פֵּירוֹת זַייעֶרֶע אוּנְד דִיא פֶעלְד הִוזֶט עֶר גִיט פַארְקוֹיפְט אִיז יְעדֶער בּוּיְם אַבְּזוּנְדֶער נָאךְ דַארְף עֶר נֶעבֶּן פֵּאָה פוּן יְעדֶען בּוּיְם בְּזוּנְדֶער אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אִמְּתַי בִּזְמַן שֶׁלֹּא שִׁיֵּר בַּעַל הַשָּׂדֶה רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט וָוען זָאגֶן מיר אַז דֶער וָואס הָאט גֶעקוֹיפְט דִיא בּוּיְסֶער דַארְף גֶעבֶּן פֵּאָה פוּן זַייגֶע בּוּיְסֶער נָאר אַז עֶר הָאט אָפְּגֶעקוֹיפְט אַלֶע בּוּיְסֶער פוּן פֶעלְד אוּנְד פַאר דֶעם בַּעַל הַבַּיִת אִיז גִיט גֶעבְּלִיבֶּען בּוּיְסֶער אָבֶּר אִם שִׁיֵּר בַּעַל הַשָּׂדֶה אָבֶּער אַז דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן פֶעלְד הָאט פַאר זִיךְ אוֹיךְ גִילָאזֶן בּוּיְסֶער אוּנְד עֶר הָאט שוֹין אָנְגֶעהוֹיבֶּן אָפְּקְלוֹיבֶּן דִיא פֵּירוֹת פוּן זַייגֶע בּוּיְסֶער גָאכְדֶעם הָאט עֶר פַארְקוֹיפְט צְוַוייא אֶדֶער דְרֵייא בּוּיְסֶער הוּא נוֹתֵן פֵּאָה לְכֹל דַארְף שוֹין דֶער פַארְקוֹיפֶער גֶעבֶּן פֵּאָה אוֹיף אַלֶע בּוּיְסֶער אוֹיף דִי וָואס עֶר הָאט פַארְקוֹיפְט אוֹיךְ וַוייל דֶער בַּעַל הַבַּיִת הָאט אָנְגֶעהוֹיבֶּן צוּ קְלוֹיבֶּן דִי פֵּירוֹת פוּן זַייגֶע בּוּיְסֶער אִיז עֶר שוֹין מְחוּיָב גִיוָוארֶן אִין דִיא פֵּאָה פוּן אַלֶע בּוּיְסֶער אוּנְד דֶער וָואס הָאט גֶעקוֹיפְט דִי צְוַוייא דְרֵיי בּוּיְסֶער דַארְף שוֹין גִיט גֶעבֶּן פֵּאָה פוּן זַייגֶע בּוּיְסֶער וָואס עֶר הָאט גִיקוֹיפְט: ן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט קַרְקַע בֵּית רוּבַע חַיָּבֶת בְּפֵאָה אֵיין שְׁטִיק עֶרְד וָוא מַען קָען זַייעֶן אֵיין פֶערְטֵיל קַב וְרַאם אִיז אַזוֹי אַמְאם), דִיא גְרֵיים פוּן דִי עֶרְד אִיז צֶעהֶן אַיילִין מִיט אַהֶאלְבֶּם אוֹיף צֶעהֶן אַיילִין, דִי הֶבוּאָה וָואס וָואקְסְט אוֹיף דֶעם אָרְט דַארְף מַען פוּן זַיי גֶעבֶּן פֵּאָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט הָעוֹשֶׂה סָאתַיִם אֵיין פֶעלְד וָואס עֶס וָואקְסְט פוּן אִיר צְוַוייא סָאה הֶבוּאָה דַארְף מַען פוּן זַייא גֶעבֶּן פֵּאָה רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר רַבִּי טַרְפוֹן זָאגְט שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה טְפָחִים אֵיין פֶעלְד וָואס אִיז גְרוֹיס זֶעקְס טְפָחִים אוֹיף זֶעקְס טְפָחִים רִי הֶבוּאָה וָואס וָואקְסְט אוֹיף אִיר דַארְף מַען פוּן זַייא גֶעבֶּן פֵּאָה רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה זָאגְט כְּדֵי לִקְצֹר וְלִשְׁנוֹת אַז

לאלן ומכחת עומר כמדה מה שדה שנאמר להלן פתחים לף כלון פתחים ופירוש הרי״ם כדתנן כפ״ו דעומר יש לו פתחים ומכמו לינו מכחה. מ״ע דר״ע מערוגה. וכתב הרי״ם כדתנן פרק ג׳ דכלאים פירוגה שהי׳ ו׳ על ו׳ כו׳: (ח) ולית ליה ג״ם דדרך ופריך כיצד׳ שבולת אחת עד שלא קצר אין כאן חיוב משקצר אין כאן חיוב. ומנוי שהיה שם שבולת וכו׳ ה׳ שבלים: (ט) לפי שיש מקום לטעות ולפרש כ״ם שר״ל שהשיער המועט שבשיעורי התנאים הקודמים והיינו כר״י כ״ב ולא כמ״ר מלא לחת כלל לכל דיני קרקע כ״ם. תוי״ט: (י) כתוי״ט מפלפל שם מי שאינ״ל קרקע כ״ם שעור מן הוידוי ופ״ם: (יא) כלומר שהם מותמיס ונותנים לו מה שאמר מוסר מני כו׳: (יב) כפוף שביעית כתב

והלכה כדבריו. רבי עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים ולבתוב עליו פרוזבול ולקנות עמו נכסים שאין להם אחריות. בכסף ובשטר ובחזקה: ז הבותב נכסיו שביב מרע שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה.

דרך הקוצרים לוחז מלא כפו מן הקמה וקוצר כדכתיב שלא מלא כפו קוצר ולא יש בקמה כדי למלאות כפו שני פעמים חייבת בפאה: קרקע כל שהוא חייבת בפאה. דסבירא ליה פאת דדך כל שהוא משמע (ח) ופליג מכולהו (ט): ובבכורים. דכתיב בהו אדמתך (י) וה״מ בבכורי חטה ושעורה אבל בבכורים של אילן אינו חייב אלא אם כן יש לו קרקע שם עשרה אמות סביב לאילן שהוא שעור יניקתו: ולבתוב עליו פרוזבול. הלל תקן פרוזבול בסרמה שהיו נמנעים מלהלוות לעניים מפני השביעית משמטת החוב תקן שיהא מוסר שטרותיו לב״ד וכותב מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינין כל חוב שיש לי שאגבנו כ״ז שאראה ומשכתבו לו שטר זה (יא) שוב אין שביעית משמטת חובו ודוקא בשיש קרקע כל דהו אלוה דאז חשיב כאלו כל החוב נכוי׳ בכר ביד ב״ד ותו לא קריגא ביה לא יגוש והשכינן לקרקע כל שהוא כאלו שוה כל החוב דאין חוגלה לקרקעות (יב): ולקנות עמה נכסים שאין להם אחריות. דמטלטלין נקנין אגב קרקע בכסף בשטר ובחזקה כדתנן בפ״ק דקדושין ושם מפורש: ז שביב מרע. בשעוכב על מעתו מחמתו חולי: שייר קרקע כל שהוא. כל הני שייר קרקע כל שהוא דתנן במתניתין מכאן ועד סוף

עס איז דא אזוי פיל תבואה אז מען קען צוויי מאהל פארנעמען מיט דער האנט אפ צו שניידין דארף מען פון זייא געבין פאה והלכה כרבריו אונ דער דין בקליבט וויא רבי טרפון רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאגט קרקע כל שהוא חייבת בפאה עס איז קיין שיעור ווי פיל ערד ער זאל האבין נאר דיא תבואה וואס וואקסט אויף אקליין שטיקול ערד דארף קיין אויף געבין פאה אונ מען דארף ברייטגען בכורים ודי ערשטע פירות וואס ווערין ציטיג דארף מען ברייטגען אין ירושלים אפילו פון אקליין שטיקול ערד] וכתוב עליו פרוזבול אין דער תורה שטייט אז עס קומט דער יבעטער יאהר ראס איז שמטה! מאר ניט דער מלוה מאנען בייא דעם ליה זיין חוב וואס ער איז אים שולדיג, דריבער האבין די עשירים ניט גיוואלט פארבארגין געלט וייא האבין מורא געהאט מאמער ווענ דער ליה וארטין ביז שמטה דער נאך קען דאך שוין דער מלוה אים ניט מאנען, וויא הלל האט דאס גיזעהן האט ער געמאכט אתקנה אז דער חוב זאל ניט זיין פארפאלין אונ דער מלוה זאל ניט עובר זיין אויף דעם דין פון שמטה. דהיינו אלע שטרות ווערקסלען] וואס דער מלוה האט, זאל ער איבער געבין צום בית דין, אונ זאל שרייבין מיט דעם נוסח, אלע חובות וואס איך האב אפ צו געמען, גיב איך אנועק צו אייך דיינים אונ איר זאלט דיא חובות אפ געמען ווען איר ווענט ווערין, אונ אויב איר ווילט ווערין איך זיין אייער שליח אפ צו געמען פון אייערטוועגין דעם חוב, גיהערין שוין דיא אלע חובות צום בית דין אונ דער מלוה מאנט נאר נישט, נאר דאס איז אלץ אז דער ליה האט פעלדער, זענען זיינע פעלדער משועבד צום חוב אונ ווא זיי זענען גיהערין זיי צום בית דין איז גלייך וויא מען וואלט שוין דעם חוב אפ גענומען, זאגט רבי עקיבא אז אפילו די שטיקול פעלד איז נאנץ ווייניג ווערט מעג מען אויף דעם שרייבין אפרוזבול, ווארום אפעלד ווי פיל מען גיט פאר איר איז זיא ווערט ווייל אלע יאהר וואקסט דאך אויף דער פעלד אונ עס ווערט דער פון פארדינט ביז עס צאהלט זיך אוים דיא געלט וקנות עמו נכסים שאין להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה דער דין איז אז איינער קויפט מטלטלין ואזעלכע זאכין וואס מען קען זייא טראגין פון איין ארט אויף דעם אנדערין אונ זענען ניט יקר מען קען זייא אנועק נגבנן] גיהערין זיי ניט צו דעם וואס האט זייא גיקויפט ביז ער געמט זייא ארוים פון פארקויפערס שטוב אפילו ער האט בצאהלט געלט פאר זייא העלפט אויך ניט, אונ אז מען קויפט פעלדער, אז מען האט נאר בצאהלט פאר זייא, אדער דער פארקויפער האט געשריבען צום קויפער איך האב דיר פארקויפט דיא פעלד, אדער דער קויפער האט עפעס פאר-בעטערט אין די פעלד גיהער שוין די פעלד צום קויפער, זאגט די משנה אז איינער האט גיקויפט פון זיין חבר פעלדער מיט מטלטלין צו זאמען אז ער האט נאר בצאהלט פאר די פעלד אדער דער חבר האט געשריבען צו אים איך פארקויף דיר דיא פעלד אדער דער קויפער האט עפעס גיטאהן אין דיא פעלד גיהער שוין צו אים דיא פעלד מיט די מטלטלין, אונ אפילו דיא פעלד איז אקליינע שטיקול פון דעסטוועגין האט שר קונה גיוועזן די מטלטלין מיט די פעלד צו זאמען: ז הכותב כו׳. שייר כו׳. מתנתו מתנה ווען אקראנגקער שרייבט אפ זיין פארמעגין צו איינעם, אויב ער האט ניט אנועק גיגעבין זיין נאנץ פארמעגין נאר ער האט פאר זיך איבער גילאזט ואביסול

מטלטלין

פרקין לא דוקא קרקע דס"ה מטלטלין כל שהוא אלא אידי דתנא ריסא גבי פאה וכבורים וכפרוזבול קרקע כל שהוא תנא בכל הני נמי קרקע כל שהוא: מתנתו קיימת. אם קנו מידו על המתנה אע"פ שמת מטליו אינו יכול לחזור בו ואחיל ושייר לעצמו כל שהוא גלי דעתיה דלאו מתנת מיתה כתב המתנה: לא שייר קרקע כל שהוא. לעצמו מעתה לא שביק אינים נפשיה ערטילאי ואם לא שביה מוסב ודאי אימות לא היה נותן כל נכסיו הלכך אם עמד חוזר ואפי' קנו מידו: וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה. כשכיב מרע מיירי שמחלק נכסיו לבניו וכתב לאשתו חלק בין הבנים ומעשה אירע ומתקה ולא אמרה כתובתי אני גובה או כיולא בזה אבדה כתובתה: רבי יוסי אומר אם קבלה עליה. שתהא שותפות בין הבנים אפי' לא קנו מידה והוא לא לווה שיכתבו כך בפניה: אבדה כתובתה. ושוב אינה יכולה לחזור בה ואין הלכה כר"י: ח הכותב כל נכסיו לעבדו. שכתב כל נכסי נתונים לפלוני עבדי הרי העבד בכלל הנכסים ונתן לו את עצמו והא דקאמר עבדי הייגו עבדי שהיה בכר: שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. דכל היכא דנמות לשיורא אמרי' לדידיה כמי שייר וכי אמר כל נכסי לך אשאר נכסים קאמר ולהגופיה ליה קאתי ולא שחרריה כיון דלא אמר ליה עצמך ונכסי ואפי' אין לו שום נכסים (יג) אלא העבד והקרקע שנשייר מ"מ לא יצא לחירות דכיון דאין מתקיים דבור כל נכסי דהא אתא חוץ וכטיל ליה דלא פליגיק

לא שייר קרקע כל שהוא. אין מתנתו מתנה. הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה. רבי יוסי אומר אם קיבלה עליה. אע"פ שלא כתב לה אבדה כתובתה: ח הכותב נכסיו לעבדו. יצא בן חורין. שייר קרקע כל שהוא. לא יצא בן חורין.

ע"ל ומם אפרם כס"ל: (יג) משמע דכל אם יש לו נכסים אחרים דלא יצא בן חורין ולא"כ כדברי ר"ם פו"ל לפרש כיש לו נכסים כי היכי דלא

מטלטלין אדער: אשטיקול פעלד איז זיין מתנה שנוטע מתנה. אפילו ער איז געזונד גיזואדין און ער וויל חרשה האבין קען ער ניט. און ער קען ניט זאגין ער האט נאר אף געשריבען דאס פארמעגין ווייל ער איז גיזוען קראנק און ער האט געגעבן ער וועט שטארבין וועט ער ניט דארפין דאס פארמעגין. אבער אז ער וואלט געזואגט אז ער וועט געזונד ווערין וואלט ער ניט געשיינקט זיין פארמעגין. ווארום ער וועט דאך זיא דארפין פאר זיך. דאס קען ער ניט זאגין. ווארום אז ער וואלט נאר גינעבין דאס פארמעגין ווייל ער האט געמיינט ער וועט שטארבין. פאר וואס האט ער פאר זיך איבער גילאזט אביסול פארמעגין. אז ער וועט שטארבין דארף ער דאך דיא ביסול פארמעגין אויך ניט. מן הסתם האט ער געמיינט ינעם צו שענקין דאס פארמעגין אפילו אויף דעם אופן אז ער וועט געזונד ווערין וועט ער לעבין פון דעם ביסול פארמעגין וואס ער האט פאר זיך איבער גילאזט יא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה אבער אז ער האט פאר זיך ניט איבער גילאזט אביסול פארמעגין איז דאך געווים אז דריבער האט ער אנועק געשיינקט זיין פארמעגין אין גאנצין. ווייל ער האט געמיינט ער וועט שטארבין. דריבער אז ער ווערט געזונד קען ער חרשה האבין פון דער מתנה הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ווען אקראנקער האט צו טיילט זיין פארמעגין צו זיינע קינדער און אויף זיין טייב האט ער געשריבען דיא זאל געמען אחלק צו זאמען מיט די קינדער. און דיא האט דאס גיהערט און האט געשוויגען און דיא האט ניט גיזאגט איך וויל נעמען מיין כתובה. אפילו דער חלק וואס דיא וועט נעמען וועט זיין פיל

ווייניגער ווייא די כתובה. איז פארפאלין. ווייל דיא האט געשווייגען דריבער האט דיא פארלארין די כתובה נאר דיא מוז נעמען ווי דער מאן האט געשריבען רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אף על פי שלא כתב לה אבדה כתובתה אויב דיא האט איינגעווילינט צו האבין אחלק צו זאמען מיט די קינדער אפילו דער מאן האט דאס ניט געשריבען. האט דיא פארלארין דיא כתובה: ח הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין ווען איינער שרייבט צו זיין קנעכט איך שיינק דיר מיין פארמעגין נייט דער קנעכט ארוים פריי פון בעל הבית. ווארום דער קנעכט איז דאך אויך דער פארמעגין פון בעל הבית און אז ער האט צום קנעכט גיזאגט איך שיינק דיר מיין פארמעגין האט ער געמיינט אז ער שענקט אים אויך ער זאל זיך אליין קונה זיין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין אבער אז ער האט גיזאגט צום קנעכט איך שיינק דיר מיין פארמעגין נאר די שטיקול פעלד ארער די מטלטלין שיינק איך דיר נישט. ואגט דיא משנה ווייל ער האט נאר עפעס איבער גילאזט פאר זיך ואג איך שוין אז ער האט דעם קנעכט אויך איבער גילאזט פאר זיך אפילו דער דין איז מה שקנה עבד קנה רבו. ווארום דער קנעכט האט גיהער צום בעל הבית און אז דער קנעכט איז ניט פריי פון בעל הבית ווארום פאר אטובה האט דער בעל הבית גיטאהן דעם קנעכט דער מיט וואס ער האט אים גישענקט דאס פארמעגין ווי בליבין דאך אלע מאהל ביי דעם בעל הבית. נאר עס קען זיין אז דער בעל הבית האט מאקע ניט געמיינט צו שיינקען דעם קנעכט דאס פאר-מעגין. ער האט אים נאר גענארט און געחנפת דער קנעכט זאל מיינען אז דאס פארמעגין וועט גיהערין צו אים וועט ער אים דערווייל גיטרייא

לפורת והוי כולל לגמרי ולא קנה לא פעמו ולא נכסים: רש"א לעולם הוא בן חורין. כיון אין לו נכסים אחרים אלא בעבד והקרקע שייר וכיון יש לו נכסים אחרים לשולם הוא בן חורין ומוקמינן דיבור כל נכסי בעבד לבדו כגון לו נכסים אחרים ולא אמרינן דכמה שאמר מקן בטיל דבורו שאמר כל נכסי דפלגינן דבורא ומקיימינן ליה בעבד וילא בן חורין: חוץ מאחד מרבוא. ולא פי' מה שייר דהתם אמרינן דאחד מרבוא דקאמר הייכו עבד ואיכו לא חשיב ליה אלא כאחד מרבוא בנכסיו ואע"ג דשוה עפי ואין הלכה כר"ש:

כאן לעיטא לכי פליג ר"ש כו' אבל כיש לו אה"; דמולה לת"ק כו'. ור"ש לשיטה קאמר דילא כ"ח תוי"ט וע"ש:

רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר הרי כל נכסי נתונין לאיש פלוני עבדי. חוץ מאחד מרבוא שבהן:

דינען רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט לעולם הוא בן חורין עד שיאמר הרי כל נכסי נתונין לאיש פלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהם אויב דער בעל הבית האט ארויס גירענט וואס עד לאזט פאר זיך, דהיינו עד האט גיזאגט צום קנעכט איך שייגק דיר מיין נאנץ פארמעגין נאר די פעלד אדער די מטלטלין שייגק איך דיר ניט, איז דער קנעכט פריא, אבער אז ער האט גיזאגט צום קנעכט סתם איך שייגק דיר מיין נאנץ פארמעגין נאר אצעהן טויזענד חלק פון מיין פארמעגין לאז איך איבער פאר מיר, איז דער קנעכט ניט פריא, ווארום איך זאג אז דעם אצעהן טויזענד חלק וואס ער האט גיזאגט עד לאזט פאר זיך האט ער געמיינט דעם קנעכט, אפילו דער קנעכט איז ווייניגער אדער מעהר ווערט ווי אצעהן טויזענד חלק פון זיין פארמעגין, עס קען אבער זיין אז בייא דעם בעל הבית איז דער קנעכט ווערט ריכטיג אצעהן טויזענד חלק פון זיין פארמעגין:

ר"ש"י

במקום רנה. בכית הכנסת שבה אומרים הגבורות ותשבחות וכגדלות קול ערב: בערד אל. בכית מועד שלו: ומנין לישרה וכו'. עדה קרויה י' שכתוב עד מתי לעדה הרעה הזאת ילאו יהושע וכלב: בקרב אלהים ישפוט. ולא כית דין קרויים אלהים אלא כגלגה כפ"ק דסנהדרין: ויקשב ה'.

גמרא ברכות דף ו ע"א

הלכה ה' כלה כלי המיטן לחסד דמלכות דכריאה אלף למד

תניא אבא בנימין אומר אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה. אמר רבין בר ארא אמר ר' יצחק מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר אלהים נצב בעדת אל. ומנין שמתפללים ששכינה עמהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל. ומנין לשלשה שיושבין כדין ששכינה עמהם שנאמר בקרב אלהים ישפוט. ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה ששכינה עמהם שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו' מאי ולחושבי שמו אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה

הגיא אבא בגיזין אומר מיר האבין געלערנט אבא בנימין זאגט אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת דיא תפלה פון אמענטש ווערט נאר געהערט אין שול אבר ניט אויף קיין אנדר ארט שנאמר וארום עם שטייט אין פסוק לשמוע אל הרנה ואל התפלה צו הערין דאס געזאנג און דאס געבעט במקום רנה שם תהא תפלה וא עם ווערט געזונגען דארט ואל ווערין געבעטין אמר רבין בר ארא אמר רבי יצחק רבין בר ארא האט גיזאגט פון רבי יצחק ווענין מיין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת פון וואנען ווייסין מיר אז גאט ווערט געפונען אין שול שנאמר אלהים נצב בעדת אל וארום עם שטייט אין פסוק גאט שטייט אין די שול ואם ווארט איז דיא פארזאמלונג ואם די יודין פארזאמלען זיך צו לויבין גאט ומנין לשנים שמתפללין ששכינה עמהם פון וואנען ווייסין מיר אז צעהן מענטשין ראונען אפילו ניט אין אשול איז אויך דיא שכינה מיט זייא שנאמר וארום עם שטייט אין פסוק בקרב אלהים ישפוט צווישען דיא דיינים ואם זיצען צום משפטין איז גאט צווישען זייא ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה ששכינה עמהם פון וואנען ווייסין מיר אז צוויא מענטשין זיצען און לערנען תורה איז דיא שכינה מיט זייא שנאמר וארום עם שטייט אין פסוק אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' ראמאלס האבין גירעט דיא מענטשין ואם האבין מורא פאר גאט איינער צום אנדערין ווייא האבין צו זאמען געלערנט תורה האט גאט געהערט וויא זייא לערנען, ווייל ער איז גיוועזען געבין זייא סאי ולחושבי שמו ואם מיינט מען זייא טראכטין זיין נאמען אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה רב אשי זאגט אויב אמענטש האט געטראכט צו טאהן אמצוה און עס האט אים עפעס גימראפין

אפארזאמלונג יודין צו לויבין גאט, אפילו ניט אין אשול, איז אויך גאט מיט זייא ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם פון וואנען ווייסין מיר אז דרייא דיינים זיצען צו משפטין דין תורות איז דיא שכינה מיט זייא שנאמר וארום עם שטייט אין פסוק בקרב אלהים ישפוט צווישען דיא דיינים ואם זיצען צום משפטין איז גאט צווישען זייא ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה ששכינה עמהם פון וואנען ווייסין מיר אז צוויא מענטשין זיצען און לערנען תורה איז דיא שכינה מיט זייא שנאמר וארום עם שטייט אין פסוק אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' ראמאלס האבין גירעט דיא מענטשין ואם האבין מורא פאר גאט איינער צום אנדערין ווייא האבין צו זאמען געלערנט תורה האט גאט געהערט וויא זייא לערנען, ווייל ער איז גיוועזען געבין זייא סאי ולחושבי שמו ואם מיינט מען זייא טראכטין זיין נאמען אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה רב אשי זאגט אויב אמענטש האט געטראכט צו טאהן אמצוה און עס האט אים עפעס גימראפין

מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה. ומנין שאפ' אחר שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגומר וכי מאחר דאפ' חד תרי מבעיא תרי מבתבי מלייהו בספר הזכרונות. וכי מאחר דאפ' תרי תלתא מבעי מיהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל דדינא גמי היינו תורה. וכי מאחר דאפ' תלתא עשרה מבעיא עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבו:

מתתין להם סס: אשר אזכיר את שמי. אשר יזכור שמי על מזותי ודברי: אבא אליך. ל' יחיד הוא: מבתבן מלייהו. כלכתיב ויכתב כספר זכרון לפניו: קדמה שכינה ואתיא. קודם שיהיו כל העשרה.

אלהים נלב כמדת חל מעיקרא משמע: עד דיתבו. כלכתיב יפסוק בשעת המשפט:

אז ער האט דיא מצוה ניט געקענט טאהן כדלה עליו הכתוב כאלו עשאה רעכונט אים דער פסוק גלייך וויא ער וואלט גימאהן דיא מצוה שנאמר אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו פון וואנען ווייסין מיר אז אפילו איינער זיצט אונ לערנט תורה איז אויך די שכינה מיט אים שנאמר וארום עם שמייט אין פסוק בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך ובירכתיך נאט זאגט אויף יעדער ארט וואס מיין נאמען וועט דערמאנט ווערין וסמן ווענ לערנען מיין תורה ועל איך קומען צו דיר אונ ועל דיך בענטשין. אז מען זאגט דאס וואר מ. צו דיר מיינט מען דאך צו איינעם אז איינער וועט לערנען תורה ועט נאט קומען צו אים. פרעגט דיא גמרא וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעי אז דער פסוק זאגט אונז אז אפילו איינער לערנט תורה איז דיא שכינה מיט איב ווייסין מיר דאך שוין אלין אז צוויי מענטשין לערנען תורה איז דיא שכינה מיט זייא. צו וואס דארף אונז דער פסוק דערציילין אז צווייא מענטשין לערנען תורה איז דיא שכינה מיט זייא דאס ווייסין מיר דאך אלין. ענטפערט דיא גמרא תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות אז צוויי לערנען תורה ווערט זייער פארשריבען אין אבוך זייא זאלין געדיינקט ווערין חד לא מכתבן מלייה ובספר הזכרונות אבער אז איינער לערנט תורה ווערין זיינע זייד ניט פארשריבען אין אבוך. פרעגט דיא גמרא וכי מאחר דאפילו תרי תלתא מבעי אז דער פסוק זאגט אונז אז אפילו צוויי לערנען תורה איז שכינה מיט זייא. ווייסין מיר דאך שוין אלין אז צוויי מענטשין לערנען תורה איז דיא שכינה מיט זייא. ענטפערט דיא גמרא אי הכי מאי קמ"ל דאפילו חד נמי דינא הוא ולא אתיא שכינה מיט זייא. צו וואס דארף אונז דער פסוק דערציילין אז דיינים זיצען צו משפטין דין תורות איז דיא שכינה מיט זייא דאס ווייסין מיר דאך שוין אלין. ענטפערט דיא גמרא ודאי דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה ווארום אלשין מיר זאגין אז דיא דיינים ווארום פסקנן דין תורות לערנען זייא דאמאלס נאר ניט תורה. זייא מאכין נאר שלום צווישען מענטשין. קומט ניט צו זייא דיא שכינה קא משמע לן דדינא גמי תורה זאגט אונז דער פסוק אז ווען דיא דיינים פסקנן דין תורות הייסט דאס זייא לערנען תורה. קומט אויך דיא שכינה צו זייא. פרעגט דיא גמרא וכי מאחר דאפילו עשרה מבעי אז דער פסוק זאגט אונז אז אפילו דרייא לערנען תורה איז דיא שכינה מיט זייא. ווייסין מיר דאך שוין אלין אז צוויי מענטשין לערנען תורה אבער זייא דאווענען איז נעווים דיא שכינה מיט זייא דאס ווייסין מיר דאך שוין אלין. ענטפערט דיא גמרא עשרה קדמה שכינה ואתיא ביי צעהן מענטשין קומט דיא שכינה פריער איידער זיי הייבין נאך אן צו דאווענען תלתא עד דיתבו ביי דריי מענטשין קומט הירשט די שכינה ווען זייא זיצען שוין אונ פסקנן שוין אבער ניט פריער:

זוהר ויחי דף רש"ז ע"ב ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

ויחי יעקב בארץ מצרים אמאי פרשתא דא סתימא. רבי יעקב אמר כשעתא דמית יעקב אסתימו מיניהון דישראל. רבי יהודה אמר דכדין נחתו לגלותא ואשתעבידו בהון רבי שמעון אמר מה כתיב לעילא ויסב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ואחזו בה ויפרו וירבו מאד וכתיב ויחי יעקב דלא אתחזי לאפרשא בין דא לדא מה אינון קיימי בתפוקין דמלכין וקבילו ענוגא וכסופין לגרמייהו אוף יעקב נמי קיים בתפוקי מלכין בענוגא וכסופא לגרמיה לא אתפרש דא מן דא ובכה אקרי ויחי דהא כל יומוי לא אקרי ויחי בגין דכל יומוי בצערא אסתכלן עליה כתיב (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ובכה רגז כתר דנחת למצרים אקרי ויחי אמא לבריה מלכא אמא לכל בני זכאין לדיקין וכלהו בתענוגי ותפנוקי עלמא והוא יתיב ביניהון כאמר מה דיתיב על דורדייא כדין אקרי ויחי יעקב ולא פרים כין ויפרו וירבו מאד לויחי יעקב והכי אתחזי שבע עשרה שנה מאי טעמא שבע עשרה שנה. אלא אר"ש כל יומוי דיעקב בצערא הוו בצערא אעבר לון בקדמיתא כיון דאמא ליוסף והוה קאים קמיה כד יעקב מסתכל ביוסף הוה אסתלים בנפשיה כאילו אמא לאמיה דיוסף דספירו דרחל והוה דמי לספירו (סס) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ובכה רגז דלא קאים ליה ליעקב מכל מה דעבר ובזמנא דאתפרש יוסף מניה מה כתיב יוסף כן שבע עשרה שנה היה רועה וגו' וכל

וכל יומין דיעקב לא הוה ליה צערא כהאי והוי ככי כל יומא לאיתון שבע עשרה שנה דיוסף מאי קאתיכו ליה ויוסף ישית ידו על עיניך הא לך שבע עשרה שנין אחרנין בעמונין ותפוקין והגאות וכסופין הה"ד ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו' תנא כל איתון שנין שכיבתא יקרא דקב"ה עמיה אשתכחא וכנין כך חיים אקרון:

הלכה פסוקה — יוסף לחק — מוסר

הרמב"ם הל' תשובה פ"ב — מספר חרדים דף ע"א ע"ב

(א) בתיב מכסה פשעיו לא יצליח עם שטייט אין פסוק דער סענטש וואס בדעקט זינע זינד ווער ואנט זיא ניט פאר סענטשין) וועט ער ניט בגליקען בפה דברים אמורים ווען זענען דיא רייד גיזאגט גיוואָרין בעבירות שבין אדם לחבירו אבל בעבירות שבין אדם למקום אינו צריך לפרסם עצמו ועזות פנים היא לו. אם גילה אלא שב לפני האל ברוך הוא ופורט חטאיו לפניו ומתודה עליהם לפני רבים סתם וטוב היא לו שלא נתגלה עונו שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה: (ב) אע"פ שהתשובה ויום הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנאמר דרשו ה' בהמצאו במה דברים אמורים ביחיד אבל צבור כל זמן שעושין תשובה וצועקין בלב שלם הן נענין שנאמר מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו:

תקע יתד החזקה אצל כותל מערבי ויתד כלבבך אחיזות קשורות יפה בחבל קליעת גג' קליעות. אחד אהבתו בלי פרוד בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה איינם איז די ליבשאפט פון נאט זאל זיין אין דיין הארץ אן א אפשיידונג, וויא עם שטייט אין פסוק מיט סענטשליכע שטריק ועל איך זייא ציהען מיט שטריק פון ליבשאפט [מיט אפארבינדונג פון ליבשאפט] ב' פסוק תורה המתיר אסרי המלך חייב מיתה דאס צווייטע איז די זאלסט לערנען תורה, דיא תורה ביינט אויף דיא געבונדענע פון מלך (פון הקדוש ברוך הוא) וואס זענען פארשולדיגט גיוואָרין צום שטארבין פאר די צייט, דורך תורה לערנען ווערט זייא פארנעבין זייערע זינד והרי המלך יתברך אסר הלשון בשתי חומות נאט האט פארבונדין דעם צונג מיט צוויא מאהערין אחת של עצם ואחת של בשר איין מאהער איז פון ביין און די צווייטע מאהער איז פון פליש ודאם זענען דיא לעפצין און דיא ציין אין [לא תתבודד עמו יתברך וויא אזוי זאלסטו דיך ניט אפשיידין פון דיא וועלט נאכין צו זיין אליין מיט השם יתברך והנה אתה רוב ומנע יחיד בבטן עמך רוב ביזטו דאך אמאהל גיוועזן אליין אלאנגע צייט בייא דיין מיטער אין בויך יחיד בעת תישן ווען די שלאפסט ביזטו אליין מנוח אליין יחידי

(א) כתיב מכסה פשעיו לא יצליח עם שטייט אין פסוק דער סענטש וואס בדעקט זינע זינד ווער ואנט זייא ניט פאר סענטשין) וועט ער ניט בגליקען בפה דברים אמורים ווען זענען דיא רייד גיזאגט גיוואָרין בעבירות שבין אדם לחבירו נאר בייא די עבירות וואס צווישען איין סענטש און דעם אנדערין, דיזו עבירות דארף מען דערציילין פאר סענטשין אבל בעבירות שבין אדם למקום אבער בייא דיא עבירות וואס מען זינדיגט צו נאט אינו צריך לפרסם עצמו דארף ער ניט דערציילין זיינע זינד ועזות פנים הוא לו אם גילה און אויב ער דערציילט פאר סענטשין זיינע זינד הייסט ער איין עזות פנים אלא שב לפני האל ברוך הוא ער זאל נאר מאהן תשובה פאר נאט פורט חטאיו לפניו ער רעט ארום זיינע זינד פאר נאט ומתודה עליהם לפני רבים סתם ער זאל זיך מתודה זיין פאר פיל סענטשין ער זאל זאגין איך האב געזינדיגט פאר נאט] נאר ער זאל ניט זאגין וואס זייגע זינד זענען גיוועזן וטובה היא לו שלא נתגלה עונו און עם איז גוט (נאר אים אז זייגע זינד זענען ניט גענטדעקט גיוואָרין שנאמר וארום עם שטייט אין פסוק אשרי נשוי פשע כסוי חטאה ואהל דעם סענטש וואס זייגע זינד זענען פארגעבין גיוואָרין און זענען בדעקט גיוואָרין: (ב) אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם אפילו תשובה און שריין צו נאט איז אייביג גוט בעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ואין ד' צעהן טעג וואס צווישען ראש השנה און יום כפור איז די תשובה און דאס שריין צו נאט נאך בעסער וויא אנאנץ יאהר ומתקבלת היא מיד און זיא ווערט באלד אנגענומען שנאמר וארום עם שטייט אין פסוק דרשו ה' בהמצאו איר זאלט פארשטין נאט ווען ער ווערט געפונען, און ווען ווערט נאט געפונען, אין דיא צעהן טעג וואס צווישען ראש השנה און יום כפור בפה דברים אמורים ווען זענען דיא רייד גיזאגט גיוואָרין ביחיד בייא איין סענטש בייא איינצעלנע סענטשין ובערר בעט פאר זיך אליין אבל צבור או אנאנצע פארזאמלונג יודין בעטין בייא נאט כל זמן שעושין תשובה וצועקין בלב שלם הן נענין ווען זייא טוהען תשובה און שריין צו נאמ מיט דעם גאנצין הארצין, ווערין זייא גיענטפערט שנאמר וארום עם שטייט אין פסוק מי כה אלוהינו בכל קראנו אליו ווער איז נאך אזוי וויא אונזער נאט וואס ער איז נאנט צו אונז צו

והנשמה יחידי סגוף בקבר כדל וסגשמה כדד כגן עדן כל לדיק מאור לפי וכבודו וכניסכים ולפי כיון דרשעים בחסך ולמו נמצאו לכדם. לכן אמר לקולי לך שמו תמיד ולא תפרל רגע כי אם תדרשנו ילוים לך לא יפרוס מתך מ״ם נאם ונעימה לוייתו יתכרך כי טוב מאיך קיך טוב שכך ויכוגך :

קודם שיאכל חחר ומתודה בליל יום הכפורים ערבית וחחר ומתודה בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילה והיכן מתודה יחיד אחר תפלתו ש״ץ באמצע תפילתו בברכה רביעית :

וְנִשְׁמָה יְחִידָה דָּעָר גּוּף אִיז אַלְיין אוּנְד דִי נְשָׁמָה אִיז אַלְיין הַטּוּף בְּקֶבֶר בֶּדֶד דָּעָר גּוּף אִיז אַלְיין אִין קֶבֶר וְהַנְּשָׁמָה בֶּדֶד בְּגַן עֵדֶן אוּנְד דִי נְשָׁמָה אִיז אַלְיין אִין גַּן עֵדֶן בָּל צַדִּיק מְדוֹר לְפִי כְּבוֹדוֹ יָעְדָּעָר צַדִּיק דָּאוּם אַוּוֹאהְנוּנְג נָאךְ זַיִן כָּבוֹד וּכְנִיסָתָם וְדַאי אִין נִיהֲנָם אִיז נָעוִיס יָעְדָּעָר בְּזוּנְדָּעָר כִּיוֹן דְּרָשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדֹּמוּ נִמְצָאוּ לְבַדָּם וְוַיְיל דִּיא רְשָׁעִים וְוֶערִין פֶאַרְשְׁוִיטֶען אִין דָּעָר פִּינְסְטֶער זְענָען זַייא דָּאךְ יָעְדָּעָר בְּזוּנְדָּעָר לְכֵן שְׁמֵע נְקוֹלִי דְּרִיבָּעָר הֶער מַיִן שְׁטֶענְדִיג מִיט נָאם שְׁטוּמְטְזַע לָךְ עִמּוֹ תָּמִיד נַיִיא שְׁטֶענְדִיג מִיט נָאם וְלֹא תִפְרֹד רֶגַע זָאלְסְט דִיךְ נִיט אָפְּשֵׁידִין פוּן נָאם אֲפִילוּ אוֹיף אַיין רֶגַע אוֹיךְ נִיט כִּי אִם תִּדְרְשֶׁנּוּ יְדֻרַשׁ לָךְ אַז דוּ וְוִעסְט פֶארְשְׁטֶין נָאם, וְוִעסְט עֶר צוּ דִיר לֶעֶשֶׁן וְוֶערִין לֹא יִפְרוֹשׂ מִמְּךָ עֶר וְוִעסְט זִיךְ פוּן נָעפָאלְגְשְׁט וְוֶערִין מַה נָּאוָה וְנָעִימָה לְוְיָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְוִיא דִיר נִיט אָפְּשֵׁידִין מַה נָּאוָה וְיָפָה אִיז דִּיא בֶּהָעפְטוּנְג פוּן נָאם שֵׁיוֵן אוּנְד וְוִיא זִיס אִיז דִּיא בֶּהָעפְטוּנְג פוּן נָאם בָּרוּךְ הוּא כִּי הוּא אָבִיךָ קָנֶךָ הוּא עָשֶׂךָ וַיְכוֹנְנֶךָ וְוָארוּם עֶר אִיז דַּיִין פָאטֶער וְוָאס הָאט דִיךְ נָעקוֹיפְט עֶר הָאט דִיךְ נָעמָאכְט אוּנְד הָאט דִיךְ נָעפֶעסְטִיגְט :

(ג) יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והיא קץ מחילה וסליחה לישראל לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים. ומצות וידוי יום הכפורים שיתחיל בערב היום קודם שיאכל שמא יחנק בסעודת קודם שיתודה. ואף על פי שהתודה בתפלת ערבית ובמוסף ובמנחה ובנעילה

יָעְדָּעָר צַייט וָואס מִיר רוּפֶן צוּ אִים: (ג) יום הַכִּפּוּרִים הוּא זְמַן תְּשׁוּבָה לְכָל לְיָחִיד וְלָרַבִּים דָּעָר מָאנ וואס הייסט יום כִּפּוּר אִיז דִּיא צַייט פוּן תְּשׁוּבָה צוּ אַלֶּע מֶענְטְשֶׁן, צוּ אַיינְצֶעלְנֶע מֶענְטְשֶׁן אוּנְד צוּ פִיל מֶענְטְשֶׁן צוּ זַאמֶען הוּא קֵץ מְחִילָה וּסְלִיחָה לְיִשְׂרָאֵל דַּאמָאלְס אִיז דָּעָר סוֹף וואס מֶען אִיז מוּחָל דִּיא עֲבֵירוֹת צוּ אַלֶּע יוּדֶן לְפִיכָךְ חַיָּבִים הַכֹּל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וּלְהִתְוַדּוֹת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים דְּרִיבָּעָר דַּארְפֶן אַלֶּע מָאהֶן תְּשׁוּבָה אוּנְד זִיךְ מִתְוַדֶּה זַיִין אוּם יום כִּפּוּר וּמִצְוַת וִדּוּי יום הַכִּפּוּרִים שֶׁיַּתְחִיל בְּעֶרֶב הַיּוֹם קוֹדֶם שֶׁיֹּאכַל אוּנְד דִּיא מִצְוָה פוּן וִדּוּי אוּם יום הַכִּפּוּרִים דַּארְף זִיךְ אָנְהֵייבֶן עֶרֶב יום כִּפּוּר אַיידֶער עֶר וְוִעסְט עֶסֶן דִּיא סְעוּדָה הַמִּסְסֶקֶת שֶׁמָּא יִחְנַק בִּסְעוּדָה קוֹדֶם שֶׁיִּתְוַדֶּה מָאמֶער וְוִעסְט עֶר דָּערְשְׁטִיקְט וְוֶערִין אִין עֶסֶן אַיידֶער עֶר וְוִעסְט זִיךְ מִתְוַדֶּה זַיִין וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדֶּה קוֹדֶם שֶׁיֹּאכַל אֲפִילוּ עֶר הָאט זִיךְ מִתְוַדֶּה גֶיוֶען אַיידֶער עֶר הָאט גֶיגֶעסֶן. פוּן דָּעסְטְוֶעגֶן חוֹזֵר וּמִתְוַדֶּה בְּלֵיל יום הַכִּפּוּרִים עַרְבִית אִיז עֶר זִיךְ נָאךְ אַמָאהְל מִתְוַדֶּה יום כִּפּוּר בֵּיי נאכט צוּ מַעֲרִיב וְחוֹזֵר וּמִתְוַדֶּה בְּשַׁחֲרִית וּבְמוּסַף וּבְמִנְחָה וּבְנְעִילָה אוּנְד עֶר זָאגְט נָאךְ פִּיר מָאהָל וִדּוּי, צוּ שַׁחֲרִית, צוּ מוּסָף, צוּ מִנְחָה, צוּ נְעִילָה וְהֵיכָן מִתְוַדֶּה וָוא וָאל עֶר זִיךְ מִתְוַדֶּה זַיִין יָחִיד אַחַר תְּפִלָּתוֹ יָעְדָּעָר אַיינְצֶעלְנֶער מֶענְטְשׁ זָאגְט דָּעם וִדּוּי אִין מִיטֶען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אִין דִּיא צִבּוּר בָּאמְצַע תְּפִלָּתוֹ בַּבְּרָכָה רְבִיעִית אוּנְד דָּער תֵּן זָאגְט דָּעם וִדּוּי אִין מִיטֶען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אִין דִּיא פֶערְשְׁטֶע בְּרָכָה :

ויחי יום ב תורה — אונקלוס

לאמשיך מת״ת דר״א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ד׳ דמלוי ירד אל שם ב״ן שבעשיה בניקוד חולם :

ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־יוֹסֵף אֵל שַׁדַּי נִרְאָה־אֵלַי בְּלוּז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן ג וַאֲמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף אֵל שַׁדַּי אִתְגְּלֵי לִי בְּלוּז בְּאַרְעָא דִכְנָעַן וּבָרִיךְ

רשב״ם

(ג) נראה אלי בלוז. בשובי מפדן ארם. וכתיב אני אל שדי פרה ורבה

פירוש לתורת אלהים

(ג) וַיֹּאמֶר אוּנְד יַעֲקֹב הָאט גֶיזָאגְט צוּ יוֹסֵף אִי דָּער אַלְמֶעכְטִיגֶער נָאט הָאט זִיךְ בְּוִוִיזֶען צוּ מִיר אִין

ספר הישר

אוּיקְרוֹיפֶן אִין מִצְרַיִם אַלֶּע מִצְרִים וְאַלֶּין גֶיין צוּ דִיא לַוִּיה פוּן יַעֲקֹב בֵּיי כְּנָעַן אוּנְד וָוער עֶס וְוִעסְט נִיט גֶיין וְוִעסְט שְׁטוּרְק בֶּעְשְׁטְרָאפְט וֶערִין, אוּנְד יוֹסֵף הָאט גֶעמָאכְט אַנְאַלְדֶעגֶע בֶּעֶם צוּ מָאלֶן אוֹיף אִיר אַיין מִשְׁכָּב אוּנְד אַקְאלְדֶעגֶע פוּן הוֹיבֶן גֶיוֶעבֶּט מִיט גָאלְד צוּ רַעקֶן דִי מִטָּה אוּנְד אַקְרוֹיזֶן אִיז גֶיגֶעגֶן אוֹיף דִיא מִטָּה וָוא מֶע מְראוּגְט

משלי חכמים

אִין הַיָּם לַאנְד, בְּלֵיבֶּט עֶר לִיגֶען אִין הַיָּם לַאנְד, אוּנְד אוֹיב עֶר אִיז גֶעסְטוֹרְבֶן לְעבָּנְדִיג אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנְד אִיז גֶישְׁטוֹרְבֶן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּלֵיבֶּט עֶר לִיגֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, סֶזֶן קְרֵיבֶּט

יָתִי: ד וְאָמַר לִי הָא אֲנָא
מַפְשִׁינָךְ וַאֲסַגִּינָךְ
וְאֶתְּנִנָּךְ לְכְנֻשַׁת שִׁבְטִין
וְאֶתֵּן יַת אַרְעָא הָדָא
לִבְנָךְ בַּתְרָךְ אַחֲסָנַת
עָלָם: ה וּכְעַן תְּרֵין בְּנָךְ
דִּי אִתְיְלִידוּ לָךְ בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם עַד מֵיתִי
לְוָתָךְ לְמִצְרַיִם דִּי לִי
אִינּוּן אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה
כְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוֹן
קָדָמַי: ו וּבְנִין דִּי

תולדות אהרן

בני מפרך. הוריות ו: ופקח שני. נדרים ל: אפרים ומנשה. כתנת פסים מנוכות עב:

בעל הטורים

(ה) אפרים ומנשה. כני' ראובן ושמעון:

רש"י

(ד) ונתתיך לקהל עמים. כשרני שעתידים לצאת ממני עוד קהל ועמים ואע"פ שאמר לי גוי וקהל גויים גוי אמר לי על כניסין קהל גויים הרי שנים לבד מבנימין ושוב לא נולד לי כן למדני שעתיד אחד משבטי ליחלק

א ושתה אותה מתנה אני נותן לך: (ה) הנולדים לך עד באי אליך. לפני בואי אליך ב לומר שנולדו מסורסת ממני עד שבאתי אליך: לי הם. כמשכון שאר בני הם ליטול חלק כארץ אים כנגדו: (ו) ומולדתך

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) אפרים ומנשה. אפרים ומנשה עולין בגימט' ראובן ושמעון אחד יותר:

שני שבטים ולכך שני בניך יטלו בנגד ראובן ושמעון: בטרם תבא שנת הרעב בלומר קודם שבאתי מצריימה: (ו) ומולדתך. בניך או בני בניך שנולדו לך אחרי באי באלו שבע עשרה שנה שהייתי כאן על שם אחיהם יקראו ולא יהיו שבטים כי אם בתי אבות כי כל שבעים נפש

רשבים

(ה) ועתה שני בניך וגו'. כלומר מאחר שנתן לי הקב"ה את ארץ כנען הרי ברשותי לעשותך בכור ליטול פי עד באי. לפני בואי. כדכתיב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב כלומר קודם שבאתי מצריימה: (ו) ומולדתך. בניך או בני בניך שנולדו לך אחרי באי באלו שבע עשרה שנה שהייתי כאן על שם אחיהם יקראו ולא יהיו שבטים כי אם בתי אבות כי כל שבעים נפש

שפתי חכמים

א כלומר ותנוקו לשנים נחשב כאלו נולדו שני בנים אחרים כי כל אחד מהם אשר כם נחלק השבט אינו השבט המחלק. רא"ם: ב לא עד כואי כמשמעו דהא כתיב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וכשבא יעקב ליוסף היו ככר שני בנים של רשב

וַיְבָרְכֵ֫ם אֹתִי׃ ד וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְנִי
מַפְרְךָ֭ וְהִרְבִּיתִךָ וּנְתַתִּיךָ לִקְהַל
עַמִּים וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
לְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲחֻזַּת עוֹלָם׃
ה וְעַתָּה שְׁנֵי־בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־בֹּאִי אֵלֶיךָ
מִצְרַיְמָה לִי־הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה
כְּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ־לִי׃ ו וּמוֹלַדְתְּךָ

פירוש לתורת אלהים

דער שטאט לוז בארץ אין לאנד כנען ויברך אונ האט מיך גיבענקשט: (ד) ויאמר אונ האט צו מיר גיזאגט הנני מפרך איך וועל דיך פרוכבערין והרביתיך אונ וועל דיך מערין ונתתיך אונ איך וועל דיך געבין לקהל עמים צו איין פאר זאמלונג פון פעלקער ונתתי אונ איך וועל געבין די לאנד לזרעך צו דיינע קינדער נואם וועלין זיין נאך דיר אחוזת עולם איין ארט אויף איביג. רש"י שרייבט אזוי האט אים יעקב גיזאגט נאט האט זיך צו מיר בווינען אין לוז אונ האט מיר אבשורה גיזאגט אז פון מיר וועט נאך גיבארין ווערין קהל אונ עמים דאס הייסט איך וועל נאך האבין צווייא שבטים אונ זיך האב דאך אבער שוין מער

משלי חכמים

שים נים ארים פון זיין בכר. יעקב אבינו האט זיך געהאלפין שאר אמיסטלען מענטש. קיין צדיק קיין רשע. האט ער געערבוגט אויב ש"ע ווען בנראבין ווערין אין מצרים ווען נים

הכסף. אין אונ רייסיג מלכים פון כנען ונענען געקומען צו דיא לויה פון יעקב אונ אלע האבין געלייגט זייערע

אשר

ויחי יום ב תורה רפד 567

שבטים אונ זיך האב דאך אבער שוין מער
קיין קינדער געהאט האט דאך נאט בווידאי
גימיינט איינער פון מיינע קינדער וועט צו
טיילט ווערין אויף צוויי שבטים: (ה) ועתה אונ
אצונד שענק איך דיר דיא מתנה שני אז דיינע
צווייא זוהן וואס זענען דיר גיבארין גיווארין אין
לאנד מצרים עד פאר מיין קומען צו דיר אין
מצרים לי הם זענען זייא מיין זייא זענען גירעכינט
גלייך וויא זייא וואלטען גיווען מיינע קינדער
אפרים דיינע צווייא זוהן אפרים אונ מנשה זענען
ביא מיר גירעכינט אזוי וויא ראובן אונ שמעון
זייא זאלין ווערין גירופען שבטים אזוי וויא ראובן
אונ שמעון צו דגלים אונ צו נשיאים אונ צו
טיילין צום ארץ ישראל: (ו) ומולדתך אבער דיינע

ספר הישר

קראנט אמלך. אונ אלע גבורים פון מצרים אונ די שרים
אונ מיישער. עס זענען גיווען אגרויסע מחנה ביז זייא
זענען געקומען צום ארט גורן האטד. דארט האט מען
גישטעלט דיא מטה אונ מען האט געמאכט אגרויסין

אֲשֶׁר־הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ׃ עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקָּרְאוּ בְּנַחֲלָתָם׃

אונקלוס

תוֹלִיד בַּתְרֵיהוֹן דִּילָךְ יְהוֹן עַל שׁוּם אֲחוֹהִין יִתְקְרוּן בְּאַחֲסַנְתְּהוֹן׃

תו"א על שם. יכנסו כל בכוריהם:

רשב"ם

שהיו בשועת ביאת יעקב בין בנים בין בני בנים היו בתי אבות ולהם נתחלקה הארץ בראטרינן בבבא בתרא וכדכתיב: במנחם אפילו בבני פרץ. לחצרון משפחת אחצרוני לחמול משפחת החמולי. וכן בבני בלע ארד ונעמן וגו' וכתיב לבסוף לאלה תחלק הארץ בנחלה וגו' לשמות מטות אבותם ינחלו וכן בני בניו של יוסף שנולדו אחרי כן יקראו על שם אחיהם בנחלתם ונהיו בתי אבות כדכתיב בפרשת פנחס:

בעל הטורים

(ו) יקרלו. כ' במסורה הכא ותולדתם בניו יקרלו על שכם פלוני כמו שבכאן נקרלו בנחלתם על שם אחיהם שהיו לפם ערי המגרש מכל שבט ישראל:

שפתי חכמים

שוברים: ב דמ' אבר מעמא דודאי הוא שיוליד לכן פי' אם תוליד לומר הוא אם הוליד ומצינו לאם הוא אבר כדסירס"ר כפ' מי שרוי גם אבר הוא אם: ד לאותם נחלה פירשו הבכורים הן נקראים על שמם כמו נחלת לוונן מן נחלת שמעון וכן כולם הוא לנחלת מנשה ואפרים יקרא הנחלה על שמם נחלת מנשה נוגלת אפרים כלומר כל אחד ואחד תחזה לעצמו כמו שיטול מנשה נוגלת אפרים ולא יקרא נחלת יוסף וזהו שנקט רש"י לעיל כל ג' מן הבכורים ולא יקרא נחלת יוסף ולא יקרא הנחלה על שמם: ולא יהיה לכם שם בשבטים ר"ל ולא יקרא הנחלה על שמם:

רש"י

וגו'. אם תוליד עוד ג לא יהיו במנין בני לאה כתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים ולא יהא להם שם בשבטים לענין הנחלה ואע"פ שנחלקה הארץ למנין נגלגלותם כדכתיב לרב תרבו נחלתו וכל אים ואים נטל בשוה חוץ מן הבכורים מ"מ לא נקראו ד שבט יש חלק אלו (להטיל בורל הארץ למנין שמות השבטים זכות לכל שבט ושבט ודגלים לזה ולזה):

פירוש לתורת אלהים

קינדער וואס דו וועסט גיבארין נאך זייא זָאָלן זיין צו דיר אויף זייערע ברידערס נעמען קָלוֹמר אויף שבט אֶפְרַיִם אדער אויף שבט מְנַשֶּׁה יִקָּרְאוּ אַלְיָן זייא גירופין ווערין אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃

תרגום

נביאים מלכים א ב

לתמשיב סגי"ה דר"א צבאות נמש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהוָה חיות יחידה דנצח יְהוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וְלִבְנֵי בַרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי תַּעֲשֶׂה־חֶסֶד וְהָיוּ בְּאֹכְלֵי שֻׁלְחָנֶךָ כִּי־כֵן קָרְבוּ אֵלַי בְּבָרְחִי מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם אָחִיךָ׃ ב וְהִנֵּה עִמְּךָ שִׁמְעִי בֶן־גֵּרָא בֶּן־הַיְמִינִי מִבַּחֻרִים וְהוּא קִלְלַנִי קְלָלָה נִמְרֶצֶת בְּיוֹם לֶכְתִּי מַחֲנָיִם וְהוּא־יָרַד לִקְרָאתִי הַיַّרְדֵּן וָאֶשָּׁבַע לוֹ בַּיהוָה לֵאמֹר אִם־אֲמִיתְךָ בֶּחָרֶב׃ ג וְעַתָּה אַל־תְּנַקֵּהוּ כִּי אִישׁ חָכָם אָתָּה וְיָדַעְתָּ אֶת־אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לּוֹ וְהוֹרַדְתָּ אֶת־שֵׂיבָתוֹ בְּדָם שְׁאוֹל׃ ד וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּעִיר דָּוִד׃

א ולבני ברזלי הגלעדי תעשה־חסד והיו באכלי תעביד טיבו ויהון באכלי פתורך ארי אינון ספיקו צורכי במערקי מן קדם אבשלום אחוך: ב והא עמך שמעי בר גרא בר משבט בנימין מעילמת והוא לוטני לוטן מרירן ביומא דאזלית למחנים והוא נחת לקדמותי לירדנא וקיימית ליה במימרא דיי למימר דלא אקטלינך בחרבא: ג וכען לא תזכיניה ארי גבר חכים את ד ושכיב דוד עם אבהתוהי ואתקבר בקרתא דדוד:

וְתוֹרִד אֶת דְּתַעֲבִיד לֵיהּ וְהַחֵת אֶת סִיבָתֵיהּ בְּקָטְלָא לִשְׁאוֹל׃ ד

רש"י

(ב) נמרצת. מפורסמת: (ג) איש חכם אתה. למצות לו עון מות כשביל מיזה דבר.

מצודת דוד

(ג) כי כן. ר"ל כזה הדבר עצמו קרבו אותי לאמוץ על שולחן מכיסם וכאומר שזה תעשה עמהם חסד זולת מה שיהיו באוכלי שולחך וכי אם לחשלום גמול ולא לחסד נקרא: (ב) עמך. ר"ל מוסכך שיושב עמך בתמידות ואמרו רז"ל שפיס: מלגודו תורם: ביום לכתי מחנים. כי כשברח מפני אבשלום סלך עד מחנים ויעבר כה עד חזרתו לירושלים: והוא ירד. נפוי לוחו ונשבעתי לו אז לבל אמיתו ולוסף לא אוכל בעצמי לקחת נקמתי ממנו: (ג) ועתה. פוחיל ואחת תמלוך תחתי אל תנקה אותו משמן הזה מבלי לעלם לו גמול הרעתו: כי איש חכם אתה. ר"ל לא תניחו למות על מעתו כי"ח יעסך דמו בחרב: (ד) בעיר דוד. שיא לין אחוס לגדלו בעבור שיבתו: בדם שאול. ר"ל לא תניחו למות על מעתו כי"ח יעסך דמו בחרב: (ד) בעיר דוד. שיא לין

דעם פירוש עברי מיישש בעפיגעם מען בייא דער המפורה פון דער וו

להמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נשש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נשש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א צְדָקַתְהוֹן דְתַמִּימֵי תְּתָרִיץ אוֹרְחָתֵיהּ וּבְרִשְׁעֵיהּ נָפֵיל רְשִׁיעָא: ב צְדָקָתָא דְתַרִּיצֵי תִּפְצֵי אִינּוּן וּכְזוּנֵי בְּשִׁלּוּמֵיהוֹן מִתְאַחֲרִין: ג כַּד מָאִית נַבְרָא רְשִׁיעָא יוֹבִיד סְבָרֵיהּ וְסִיבּוּרֵיהוֹן וְאִלֵּין דְעָבְדִין עָאתָא יִבַּד: ד צַדִּיקָא מִן עַקְתָא אִשְׁתֵּיזִיב וְעַל חֲלָפוּי בִּישׁ תְּחוֹתוֹהִי:

א צְדָקַת תְּמִימִים תְּיַשֵּׁר דַּרְכּוֹ וּבְרִשְׁעָתוֹ יִפֹּל רָשָׁע: ב צְדָקַת יְשָׁרִים תַּצִּילֵם וּבְהַוַּת בֹּגְדִים יִלָּכֵדוּ: ג בְּמוֹת אָדָם רָשָׁע תֹּאבַד תִּקְוָה וְתוֹחֶלֶת אוֹנִים אָבָדָה: ד צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלָץ וַיָּבֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו:

רש"י

(ג) והות. שהם שוטים מכונדים הם ללכדים: (ג) תאבד תקוה. כל הכוחמים כו: ותוחלת אונים. כגיו שהם חומו:

מצודת דוד

(ה) תישר. הלדקה שעשה היא מוליכה לחומו כדרך היסר לעוב לו: וברשעתו. כהרשעה עלמה שהכין הרשע לזולת הה כעלמה יפול הוא: (ב) תצילם. הלדקה תציל היסרים מרעה: ובהות. כהשבר שהכינו הכונדים לזולת ילכדו הם כעלמם הה: (ג) תאבד תקוה. תקות הכוחמים כו: ותוחלת אונים. כגיו שהם חומו: תקות כגיו לחכיה כי לא היה בו זכות להגן על הכגים: (ד) צדיק. כשנגזר לרה על הלדיק וכעבור הזכות כטלה הגזרה מה כשנחלל הלדיק מן הלרה יכא רשע כמקומו אל הלרה ההיא כי אין מדת הדין מתפיים עד יכא אחר תחתיו:

פירוש ע"ט

(א) צְדָקַת תְּמִים תְּיַשֵּׁר דַּרְכּוֹ דִּיא פְרוּמְקֵייט פוּן דִיא קוֹעֶנְטְשֶׁן וָוּאס גֵייעֶן מִיט נַאנְצְקֵייט וָוּעט זַיי גְלֵייךְ מַאכֶן זַייעֶר וָוּעג יִבְרְשָׁעָתוֹ יִפֹּל רָשָׁע אָבֶער דֶער רָשָׁע וָוּעט אַרֵיין פַאלֶן אִין זַיין אֵיינֶגֶע שְׁלֶעכְטֶס וָוּאס עֶר הָאט גִיטָאהָן: (ב) צְדָקַת יְשָׁרִים תַּצִּילֵם דִי פְרוּמְקֵייט פוּן דִי צַדִּיקִים וָוּעט זַייא רֶעטֶטִין פוּן אַלֶע שְׁלֶעכְטֶס וּבְהַוַּת בֹּגְדִים יִלָּכֵדוּ אוּנ דִי פַאלְשֶׁע מֶענְטְשֶׁן וָוּעלֶן בֶּעצָוואנְגֶען וָוּערֶן אִין אַבְּרָאךְ וָוּאס אוֹיף זַייא וָוּעט קוֹמֶען: (ג) בְּמוֹת אָדָם רָשָׁע תֹּאבַד תִּקְוָה וָוּען דֶער רָשָׁע שְׁטֶארְבְּט וָוּערְט פַארְלֶארֶן זַיין הָאפְענונג וָוּארוּם זַייגֶע הָאפְענונג זָענֶען דָאךְ נָאר גִיוֶען צוּ דִיא הַצְלָחָה פוּן עוֹלָם הַזֶּה, אַז עֶר אִיז גִישְׁטֶארְבֶּן אִיז דָאךְ שוֹין נִיטָא וָוּער עֶס זָאל הָאפֶן וְתוֹחֶלֶת אוֹנִים אָבָדָה אוּנ דִי הָאפְענונג פוּן אַלֶע שְׁטֶארְקֶע מֶענְטְשֶׁן וָוּאס נֶעמֶען פַארְמֶענֶען מִיט גְוַלָּה וָוּעט זַיין פַארְלֶארֶן, זַייא וָוּעלֶן קֵיין הַצְלָחָה הָאבֶּן אִין זַייעֶר גְוַלָּה אֲפִילוּ וָוען זַייא וָוּעלֶן לֶעבֶּן: (ד) צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלָץ וַיָּבֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו דֶער צַדִּיק וָוערְט גֶירֶעטֶעט פוּן אַצָּרָה אוּנ דֶער רָשָׁע קוֹמְט אוֹיף זַיין אָרְט אִין דִיא צָרָה:

עיקר תוי"ט

(ה) הבונה. כמזכו התום' לריך ליתן טעם לחולי הני הבונה לחר זריקה והולאה ול"נ דלחר ספירם דיני הולא' דלהיה סיומא דלכות מלכות רלה לפרם מלי דסמיך ליה והוא מכה כפטי' דלפי שהוא מעין מלאכת כנין ששבית עפי הלכך נקט הבונה קודם: (כ) כל שהוא. מסקינן בגמרא שכן כה"ב שיש לו נקב בכירתו וסותמו. דכוותה בגדי משכן כמן קרם שנפל בו דרנא (תולעת) מוטיף לתוכו אחר יסותמו: (ה) יבנמרא אימא המסתת המכה בפטים ופרש"י יה"ק המסתת שהוא חייב משום מכה בפטיש חייב נכ"ם: (כ) והק' כתו' דבנין לחכנים לא הוי כמשכן ולמה שביק מלאכה דכלים דהוה במשכן בו' אלא נראה לר"י דהיינו מלוס לחרנין שמו' של הכלי בשעת גמר מלאכה עכ"ל וכ"ל לתרץ למשנתינו דבר כהוה עכשיו כילד מתחייב החדש העושה כך

עיקר תוי"ט

(ה) הבונה. כמזכו התום' לריך ליתן טעם לחולי הני הבונה לחר זריקה והולאה ול"נ דלחר ספירם דיני הולא' דלהיה סיומא דלכות מלכות רלה לפרם מלי דסמיך ליה והוא מכה כפטי' דלפי שהוא מעין מלאכת כנין ששבית עפי הלכך נקט הבונה קודם: (כ) כל שהוא. מסקינן בגמרא שכן כה"ב שיש לו נקב בכירתו וסותמו. דכוותה בגדי משכן כמן קרם שנפל בו דרנא (תולעת) מוטיף לתוכו אחר יסותמו: (ה) יבנמרא אימא המסתת המכה בפטים ופרש"י יה"ק המסתת שהוא חייב משום מכה בפטיש חייב נכ"ם: (כ) והק' כתו' דבנין לחכנים לא הוי כמשכן ולמה שביק מלאכה דכלים דהוה במשכן בו' אלא נראה לר"י דהיינו מלוס לחרנין שמו' של הכלי בשעת גמר מלאכה עכ"ל וכ"ל לתרץ למשנתינו דבר כהוה עכשיו כילד מתחייב החדש העושה כך

משנה שבת פרק יב

פרק יב א הבונה. שאמרו בחכות מלכות. כמה יבנה ויהא חייב. כל שהוא: מסתת. מרבע את החכן או מחליקה ומתקנה הכל לפי מנהג המקום והיא תולדה דמכה בפטיש (ה): והמכה בפטיש. כלי אמנעי דגבורה דמלכות דילירה אלהים

ברטנורא

פרק יב א הבונה. שאמרו בחכות מלכות. כמה יבנה ויהא חייב. כל שהוא: מסתת. מרבע את החכן או מחליקה ומתקנה הכל לפי מנהג המקום והיא תולדה דמכה בפטיש (ה): והמכה בפטיש. היא גמר מלאכה של חולבי חכן (כ) לאחר שחלב החכן

פרק יב א הבונה [ה] כמה יבנה ויהא חייב. הבונה [כ] כל שהוא והמסתת והמכה בפטיש.

פרק יב א הַבּוֹנֶה אַז אַיינֶער בָּאהֶעט אוּם שֶׁבֶּת אוּנ מִיט אַגְרוּיסִין הָאמֶער אוּם שֶׁבֶּת אוּנ מִיט דֶעם קְלַאפּ הָאט זִיךְ דֶער שְׁטֵיין אָפּ גֵירוּקְט פוּן דֶעם בַּמָּה יִבְנֶה וַיְהִא חַיָּב וַוִיא פִיל זָאל עֶר בָּאהֶען אַזוֹי זָאל חַיָּב זַיין הַבּוֹנֶה כָּל שֶׁהוּא אַז עֶר בָּאהֶט גָאר וַוייפוּל עֶס אִיז אֲפִילוּ גָאר וַוייניג פוּן דֶעסְטְוועגֶן אִיז עֶר חַיָּב וְהַמְּסַתֵּת אַז עֶר הָאקְט אַרוּם אַשְׁטֵיין אוּם שֶׁבֶּת עֶר זָאל וָוערִין פִיר קְוַאנְטִיג אַדֶער עֶר זָאל גְלַאט וָוערִין וְהַמַּכֶּה בְּפַטִּישׁ אַדֶער עֶר הָאט גִיטָאהָן אַקְלַאפּ אוֹיף דֶעם שְׁטֵיין

מן ההר סביב והבדילה מכה עליה בסמים מכה גדולה והיא מתוארכת וטופלת וכל הגומר מלאכה בשבת תולד' דמכה בסמים הוא: מעצד. קוסיר קטן: והקודח. הטוקב: ג"ל שהוא. מחללו קחי אחמתת ואמכה בסמים ובמעצד ובמקודח: ומלאכתו מתקיימת. שאין צריך להוסיף עליה(ג): קורנס. מרטי"ל: סדן. אנקיזינ"ה בלע"ז: מפני שהוא במתקן מלאכה. אע"פ שאינו מכה על המלאכה אלא על הסדן מתקן הוא שכן מרדדי טסי משכן היו עושין מכין על הסם ג' הכאות ומל הסדן ומכה ח' להחליק הקורנס שלא יבקע הסם מהוא לדן (ד) ואין הלכה כרבנ"ג: ב המנבש. תולש עשבים רעים מתוך טובים. ר"ח חופר סביב עקרי הצמחים והיא מלאכה מעין חרושה: מקרסם. קוצץ ענפים יבשים מן האילן לתקנו: והמזרד. זרדים לחים חדשים של שנה זו ופעמי' שהן מרובין ומתגדלין ומכמישים כח האילן וקוצצין אותן ממנו (ה): אם להתקן. את האילן (ו) או את הקרקע וקצצו מן המחובר: ביצה קלה. כגריוגרת. מביצה תרנגולת שהיא קלה להתבשל יותר משאר ביצים: ג בין בימינו בין בשמאלו. כאדם שהוא שולט בשתי ידיו דאלו בשאר כל אדם כתיבת שמאל אינה כתיבה: בין משם אחד. שתיהן אלפין: משני שמות.

ובמעצד. והקודח כל שהוא חייב. [ג] זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת [ד] בשבת חייב. רשב"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב. מפני שהוא במתקן מלאכה: ב [ה] החורש [ו] כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב. המלקט עצים. אם לתקן קל שהן אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה. המלקט עשבים אם לתקן כל שהוא. אם לבהמה כמלא פי הגדי: ג הכותב שתי אותיות. בין בימינו. בין בשמאלו. בין משם אחד. בין משני שמות

וכך. תוי"ט: [ג] זה הכלל. לאתויי דתק קפיד בקבע נמרא. ופרש"י כגולם גדול דאתי לאתוי כו קב תקק שלם לונין ואף על פי שמתיר להוסיף יש שמקיימת כן: (ג) שיש מקיימין ביולת כו ואין מוסיפין עליו. סר"ן: [ד] בשב'. מהשוסה מלאכה קאי כל השוסה בשבת ומיא מתקיימת. הר"ן: (ד) גמרא וא"ל אמאי על פי שכן היו עושין לא תשיב ניה לתי"ק שאמא מלאכה בפ"ש שיתקייב עליו השוסה אבל ה"ל שימלוקו במליאות אם היו עושין כן: [ה] החורש. הקדים החורש לפי שהיא הפך הכונה שזה ממלא נומא אז מוסיף לכר על דבר וזה מופר ומחסר ושוב דומיין בשיטון דכונה וחורש שניהם בכ"ם: [ו] כל שהוא. מפרש בגמרא דאתי לזרוע בתולש ניומא של דלעת. ופרש"י אע"ב דלעגין טולאה (ספ"ט) תנן שני ס"מ לענין טולאה דכי מפיק תרתי מפיק בסדדי אתין זורע אחת לבדה אבל לענין מריסה כל נומא ונומא בתאי נפשה עביד לה דבותה גבי משכן שכן באתי לקנות ה' של ממנין: (ה) ותייב משום זורע סר"ת: (ו) משום זורע לתקן הארץ משום חורש. ואם מתפסן לסיסק נקרא מעמר

דאס מאכט פערטיג די מלאכה איז מען דארויף חייב המבנצד אדער ער האקט ארום אקלאץ מיט אקליינע האק אבריישטע הקודח אדער ער באהערט כי שהוא ווי פיל ער האט ניטאהן ביי די ארבעט וויא פיל ער האט ניהאקט דעם שטיין, אוג וויא פיל דער קלאפ אויף דעם שטיין איז ניווען, אוג וויא פיל ער האט ניהאקט פון קלאץ, אוג וויא פיל ער האט ניבאהערט אפילו נאר ווייניג אויב ער האט דאס ניטאהן אום שבת חייב איז ער חייב זה הכלל דאס איז דער כלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת אוג זיין מלאכה האט אקיום בשבת אז ער טוהט די מלאכה אום שבת חייב דארף ער ברייגנען אחמאת רבן שמעון בן גמליאל אומר רבן שמעון בן גמליאל זאגט אף הנוגה בקידנס על הסדן אפילו ער קלאפט אום שבת מיט דעם האמער אויף דעם האמבוס וואס דער איזין שמיד קלאפט דרויף דיא איזין בשעת מלאכה ווען ער ארבייט דיא איזין חייב דארף ער ברייגנען אחמאת כפני שהוא כמתקן מלאכה ווייל דאס איז גלייך וויא ער פאר בעסערט די ארבעט ווייל דער שטיינער פון דיא איזין ארבייטער איז ער קלאפט עטליכע קלעפ אויף דיא איזין אוג איין קלאפ אויף דעם האמבוס גלייך צו מאכין דעם האמער: ב החורש כי שהוא אז ער אקערט אום שבת אפילו נאר אביסול איז ער חייב המנכש ער רייסט אוים דיא שלעכטע גראז פון דיא הבואה אום שבת אפילו נאר אביסול איז ער חייב והמקרסם ער האקט אוים דיא פאר טריקענטע צווייגין פון בוים אום שבת אפילו

נאר אביסול איז ער חייב והמזרד כי שהוא ער האקט אוים ווייכע צווייגין פון בוים אום שבת דיא איבערינע צווייגין זאלין שטערער ווערין ווען בעסער וואקסין אפילו נאר אביסול חייב איז ער חייב המלקט עצים ער קלויבט האלץ ער ברענט אף צווייגין וואס וואקסין אויף אבוים אדער ער רייסט אוים דיא קליינע בוימלאך וואס וואקסין אויף דיא ערד אם לתקן אויב ער מיינט צו פארבעסערין דיא ערד כי שהוא אפילו ער קלויבט נאר אביסול איז ער חייב אם למסק אויב ער מיינט צו ברענען דיא האלץ בדי לבשל ביצה קלה אז ער האט נאר צו זאטען געקליבען אזוי פיל אז מען קען דער בייא אף קאכין אנרינגע אייר ודאם איז אשטיקול איי פון אהון אזוי גרוים וויא אפיינ איז מען חייב המלקט עשבים אז ער קלויבט ווער רייסט אויס גראז אם לתקן אויב ער מיינט צו פארבעסערין די פעלד כי שהוא ווי פיל ער האט געקליבען אפילו נאר אביסול איז ער חייב אם לבהמה אויב ער האט געקליבען צו געבין עסין אבהמה כמלא פי הגדי אז ער האט צו זאמען געקליבען אזוי פיל גראז ווי אציג קען ארין געמען מיט איין מאהל איין מויל איז ער חייב: ג הכותב שתי אותיות אז איינער שרייבט צווייא אותיות בין בימינו סאיי ער שרייבט מיט דיא רעכטע האנט בין בשמאלו סאיי ער שרייבט מיט דיא לינקע האנט בין משם אחד סאיי דיא צווייא אלפין בין משני שמות סאיי די צוויי אותיות זענען פון צוויי נעמען, דהיינו אאלף

מים

וכ"כ בלקיטת עבדים. הר"מ: (ז) דלמ מרישא כין מכ"ם ס"מ דוקא שכותבין כיחד לזוגן אבל כשכותב כ"ם לב' סימנין אין זוגן עולה כלל כיחד אלא כל א' מוא סי' כפ"ע אימא לא לחייב. קמ"ל ועתוי"ט: [ז] שם כו'. ואף על פי שמ"ם זו סתומה וזאת פתוחה. לא נזוז לכונתו אלא כגמר מלאכ'. והרמים אלו נתכוין לאורוג כנגד כ' אמה שמשעה שאריג כ' קוטין חייב אע"פ שכוונתו להשלים אריגת הבגד וכזה תדון ככל הזלאכות הר"מ:

מלף בית: משני סממניות. א' בדיו ואחד בסקרא. ואית ספריס דגרסי משני סימניות. כלומר משני סמנים כגון שכותבים א' לבי' אחד וב' לבי' שניס (ז): בבל לשון. ככתב של כל אומה ואומה: משום רושם. סימן בין משני סממניות. בבל לשון חייב. אמר רבי יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם. שכך היו בותבין על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו. אמר ר' מציגו שם קטן שהיו עושין בקרשי המשכן מפני שמפרקים אותן ולשיקימוהו לא יחליפו סדר הקרשים ואתא ר"י למימר דאפי' לא כתב אלא שרשם שני רשימות בעלמא לסימן חייב ואין הלכה כרבי יוסי: מציגו שם קטן. כלומר אע"פ שלא גגמר מלאכתו שנתכוין לכתוב תיבה גדולה

משם גדול'. [ז] שם משמעון ומשמואל. נח מגחור דן מדניאל גד מגדיאל: ד' הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב. בתב בדיו בסם בסיקרא בקומום ובקנקנתום ובבל דבר שהוא רושם על שני בותלי זויות ועל שני לוחי פנקס והן נהגין זה עם זה חייב. הכותב על בשרו חייב המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב חטאת

וכתב מקלתה הומיל ואותו מקלת היא תיבה ומתקיימת במקום אחר חייב וכן הלכה: ד' בסם. אורפימנ"ט בלע"ז: בסקרא. מין אבן שטוכע אדום: בקומום. מין עפר ונכע שחור. פ"ח שרף אילן גומ"א בל"ז: בקנקנתום. זא"ג בערבי ובלע"ז ודרמיאול"י: ובבל דבר שהוא רושם. לאתויי מיס שרו בהם עפלים גאלי"ם בלע"ז: שהוא רושם. שרשומו מתקיים: על ב' בותלי זויות. אחת במזרח ואחת בלפון סמוכות זו לזו במקום: על ב' לוחי פנקס. ספר שהמנוי כותב בו המבוטותיו ואע"ג דלאו על לוח אחד הן עם נהגין ומקראין זה עם זה כגון שכתובין על שני שפתי הלוחין הסמוכין זה לזה חייב: הכותב על בשרו. בדיו: והמסרט על בשרו. בכרזל עושה צורת אותיות בבשרו:

מיט אב' בין משני סמניות סאיי זיי זענען געשריבען מיט צוויי פארבין. דהיינו איין אות איז געשריבען מיט שווארצע פארב און איין אות איז געשריבען מיט רויטע פארב בכל לשון פון וועלכער שפראכע די אותיות זענען חייב איז טען אלץ חייב אמר רבי יוסי האט רבי יוסי גיזאגט לא חייבו שתי אותיות אז טען שרייבט צוויי אותיות איז טען חייב אלא משום רושם נאר ווייל צוויי אותיות זענען אייכין אויף אזאך שכך היו כותבין על קרשי המשכן וארום אזוי האט מען גיצייבונט אויף די בערעטער פון משכן ליגיד איזו בן זוגו טען זאל וויסען וועלכע בערעט איז צו די פאר, עס זאל אייביג שטיין די זעלבינע בערעטער איינס בייא ראם אנדערע, דריבער אפילו טען שרייבט ניט אותיות טען מאכט נאר צוויי צייבונגן אויף אסיסן צו אזאך איז טען אויך חייב אמר רבי האט רבי גיזאגט מצינו שם קטן גדול שם משמעון ומשמואל מיר געפונען אקליינעם נאמען פון אנרויסין נאמען, דהיינו ער האט גיוואלט שרייבן שמעון אדער שמואל און ער האט נאר גזשריבען דיא צוויי אותיות ש"ם פון דעם ווארט שמעון אדער פון דעם ווארט שמואל, און האט ניט גיענדרינט דעם ווארט שמעון אדער שמואל, אדער ער האט גיוואלט שרייבן נחור, און ער האט נאר געשריבען די צוויי אותיות נח פון דעם ווארט נחור, און האט ניט גיענדרינט דעם ווארט נחור, אדער ער האט גיוואלט שרייבן דניאל, און ער האט נאר געשריבען די צוויי אותיות דן פון דעם ווארט דניאל, און האט ניט גיענדרינט דעם ווארט דניאל, אדער ער האט גיוואלט שרייבן נדיאל און ער האט נאר

געשריבען דיא צוויי אותיות גד פון דעם ווארט נדיאל, און האט ניט גיענדרינט דעם ווארט נדיאל וויל שם און נח און דן און גד זענען אויך געטען דריבער איז ער חייב: ד' הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב אז איינער האט געשריבען צוויי אותיות מיט איין פארענעסונג ואז היינט איז שבתו איז ער חייב בתב בדיו ער האט געשריבען די צוויי אותיות מיט טינט בסם מיט פארב בקיקרא מיט רויטע פארב בקומום מיט אזוי איין ערד וואס פארבט שווארץ ובקנקנתום מיט פודרינאל ובבל דבר שהוא רושם און מיט יענדער זאך וואס צייבונגט און דער צייכין בלייבט אויף לאנג על שני כותלי זויות ער האט געשריבען די צוויי אותיות אויף צוויי ווענט, אויף די וואנט האט ער געשריבען איין א' און אויף דיא אנדערע וואנט האט ער געשריבען איין ב', נאר ער האט דאס געשריבען אין ווינקול פון די ווענט און דיא ביידע אותיות לייגען זיך צו זאמען על שני יותי פנקס אדער ער האט געשריבען צוויי אותיות אויף צוויי בלעטער פון אבוך, אויף איין בלאט האט ער געשריבען איין א' און אויף דיא אנדערע בלאט האט ער געשריבען אב', נאר ער האט די אותיות געשריבען ביי די נאם פון בוך והן נהגין זה עם זה און דיא צוויי אותיות לייגען זיך צו זאמען חייב איז ער חייב הכותב על בשרו חייב ער האט געשריבען מיט טינט אדער מיט איין אנדער פארב צוויי אותיות אויף זיין לייב איז ער חייב המסרט על בשרו ער האט געשניטען מיט אמעסערול אין זיין לייב אותיות רבי אליעזר מחייב חטאת רבי אליעזר זאגט ער איז חייב

ורבי יהושע פוטר. וחפי' הוצאת דם לפי סתום דרך כתיבה בכו' (ח) והלכה כר"י: ה במשקין. שמשחיתין כמו מי תותים וכיוצא בהן: במי פירות. של כל שאר פירות: באבק דרכים. חותיות על החול והאבק שבדרכים: באבק הסופרים. עפרורית של הקסת הסופר: לאחר ידו. על גב ידו שאחז הקולמוס בחלכעותיו והפך ידו וכתב: ובמרפקו. הסרק האמצעי שבזרוע: אות אחת סמוך לכתב. אצל אות כתובה זיווג לה אחת לשתים: בתב על גבי כתב. העביר קולמוס על אותיות הכתובות כבר וחלקום: וכתב שני זייני"ן. שלא נראה הגג של ח"ת אלא שני הרגלים נראה כאלו הם שני זייני"ן: על שתי בותלי הבית. שאינן במקום: על שני דפי פנקס. שעשויין עמודים עמודים וכתב אות אחת בעמוד זה ואותו יכול לקרות אח"כ יחתוך מה שמפסיק ביניהן ותגא בריפא כתלי הבית המרומקים זה מזה והדר תגא דפי פנקס ולא זו אף זו קתני: אות אחת. על שם נוטריקון. שעושה שי' נקודה עליה ומביאים מאותה האות תיבה שלימה כגון קי"ף קרבן מ"ם מעשר תי"ו תרומה (ע): ר' יהושע בן בתירא מחייב. כיון שהכל מביאים מאותה האות תיבה שלימה כאלו כתוב כתלי כתוב אותיות של כל התיבה: וחכמים פוטרין. שהרי לא כתב שתי אותיות והלכה כחכמים: ן בשתי העלמות. לאחר שכתב אות אחת בשוגג נודע לו שעבר וחזר ונעלם ממנו ושגג וכתב אות שניה בלדה: אחת בשחרית ואחת בין הערבים. כיון דהוי ליה שהות בשתיים כדי לידע הוה ליה כשתי העלמות (י):

(ח) ופי' בפירושו רפי"ל ועוד דהכא לא מחייב ר"י כיון שמתשבשת היתה למלאכת הכתיבה לא נחבול ולשוליא דם וכדתנן בפ"ל דבריתות (ח) אחד בארץ. ר"ל כתב אות א' בארץ וא' בקורה הר"מ: (ט) וה"ה בכל זמן ובכל מקום שהסכימו עליו חכמי המקום שהיא שיהיה אות פלוני סי' לתיבה פלונית ופר' נוטריקון כי החסכי כי בלשון יון ירומי קורין לסופר נוטאריי ודרכם לכתוב בקלרה לכן קורין לסימני' נוטריקון כלומר דרך סופרות: (י) וקשיא לי ממ"נ אי חיישינן בזמן שכת ומגגות מלאכות בא מפרש"

אַחְמָאר, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר אוּג רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט עֶר אִיז פָּטוּר: הַ בְּתַב בְּמַשְׁקִין עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת צְוַוֵיי אוֹתִיוֹת מִיט אַזוֹי אַמַשְׁקָה וְוָאס דִיא צַייכוּנְס פוּן דִיא אוֹתִיוֹת וְוערִין שְׁוואַרְץ גָאר דִיא שְׁוואַרְצְקַייט בְּלַייבְט נִיט אוֹיף לַאנְג גָאר בִּין עָם וְוערְט טְרוּקִין בְּמֵי פֵּרוֹת אֶדֶר עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת מִיט זַאפְט פוּן אַנְדֶערֶע פֵּרוֹת וְוָאס דִיא צַייכוּנְס קֶענֶען נִיט בְּלַייבֶּן לַאנְג גָאר בִּין עָם וְוערְט טְרוּקִין בְּאָבָק דְּרָכִים עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת מִיט דֶעם פִינְגֶער אוֹתִיוֹת אִין דֶעם שְׁטוּיב וְוָאס לִיגְט אוֹיף דֶעם זְוענְ בְּאָבָק סוֹפְרִים אֶדֶר עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען שַׁבָּת מִיט דִיא שְׁטוּיב וְוָאס דֶער סוֹפֵר שְׁאבְּט אָפּ פוּן דִיא פֶעדֶער דָאס מֶעקְט זִיךְ בְּאלְד אָפּ וּבְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן אֶדֶר עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען שַׁבָּת מִיט אַלֶע אַנְדֶערֶע זַאכִין וְוָאס דִיא צַייכוּנְס בְּלַייבִין נִיט אוֹיף עֶר פָּטוּר לְאַחַר יָדוֹ עֶר הָאט נִיטְמֶען דִיא פֶעדֶער אִין הַאנְט אוּג הָאט אוּמְגִידְרֵייט דִי הַאנְט אוּג הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת בְּרַגְלוֹ אֶדֶר עֶר הָאט גִיהַאלְטֶן דִיא פֶעדֶער צְוִוישֶׁען דִיא פִינְגֶער פוּן פוּס אוּג הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת בְּפִיו אֶדֶר עֶר הָאט גֶעהַאלְטֶן דִיא פֶעדֶער אִין מוּיל אוּג הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת וּבְמַרְפֵּקוֹ אֶדֶר עֶר הָאט גֶעהַאלְטֶן דִי פֶעדֶער וְוא דֶער עֶלֶינְבוֹיגֶן בֵּייגְט זִיךְ אִין אוּג הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת כְּתַב אוֹת אַחַת סָמוּךְ לְכָתַב עֶר הָאט צוּ גֶעשְׁרִיבֶּען אִין אוֹת צוּ דִי גֶעשְׁרִיבֶּענֶע וּכְתַב עַל גַּבֵּי כְּתַב אֶדֶר עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוֹיף דִי אוֹתִיוֹת וְוָאס זֶענֶען גִיוֶועֶן פוּן לַאנְג גֶעשְׁרִיבֶּען וְנִתְכַּוֵּן וְכָתַב שְׁנֵי זַיְינִי"ן הָאט עֶר גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת צְוַוֵיי אֵיינֶם בַּייא דִיא אַנְדֶערֶע זַיְינֶם אֵיינֶם אֶחָד בָּאָרֶץ וְאֶחָד בְּקוֹרָה אֶדֶר עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אֵיין אוֹת אוּם שַׁבָּת אוֹיף דִיא עֶרֶד אוּג אֵיין אוֹת אוֹיף דֶעם בָּאלְקֶן כָּתַב עַל שְׁנֵי כּוֹתְלֵי הַבַּיִת אֶדֶר עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת אוֹיף צְוַוֵיי וֶועגְט פוּן שְׁטוּב, אֵיין אוֹת אוֹיף דִיא וָואנְט אוּג אֵיין אוֹת אוֹיף דִי אַנְדֶערֶע וָואנְט נִיט אִין וְוינְקוֹל עַל שְׁנֵי דַפֵּי פִנְקָס אֶדֶר עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת אוֹיף צְוַוֵיי בְּלָעטֶער פוּן אַבּוּךְ, אֵיין אוֹת אוֹיף דִיא בְּלַאט אוּג אֵיין אוֹת אוֹיף דִיא אַנְדֶערֶע בְּלַאט וָאן נֶעמֶען זֶה עִם זֶה אוּג דִיא בֵּיידֶע אוֹתִיוֹת לַייגֶען זִיךְ נִיט צוּ זַאמֶען אוּיב עֶר הָאט אַזוֹי גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת פָּטוּר אֵין עֶר פָּטוּר כָּתַב אוֹת אַחַת נוֹטְרִיקוֹן עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת אֵיין אוֹת מִיט מֶען זָאל דֶעם אוֹת לַייגֶען פַאר אוֹיף דֶעם אוֹת מֶען זָאל דֶעם אוֹת לַייגֶען פַאר אַנאַנְצִין וָוארט. דְּהַיְינוּ קִ' אוּג דָאס מַאכְט קָרְבָּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָא מְחַיֵּב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָא וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין אוּג דִיא חֲכָמִים זָאגֶן עֶר אִיז פָּטוּר: וְהַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיוֹת עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אוּם שַׁבָּת צְוַוֵיי אוֹתִיוֹת בִּשְׁתֵּי הַעֲלָמוֹת אִין צְוַוֵיי פַארְנֶעסוּנְג, דְּהַיְינוּ עֶר הָאט פַארְגֶעסִין אַז הַיינְט אִיז שַׁבָּת אוּג הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען אֵיין אוֹת, דֶער נָאךְ הָאט עֶר זִיךְ דֶער מַאנְט אַז הַיינְט אִיז שַׁבָּת, אוּג הָאט נָאךְ אַמָאהָל פַארְגֶעסִין אַז הַיינְט אִיז שַׁבָּת אוּג הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען נָאךְ אֵיין אוֹת בִּין דֶעם עֶרְשְׁטֶן אוֹת אַחַת שַׁחֲרִית וְאַחַת בֵּין הָעַרְבַּיִם אֶדֶר אֵיין אוֹת הָאט עֶר גֶעשְׁרִיבֶּען שַׁבָּת פְּרִיה

אוּג

ברפ״ז דאמרי׳ ימים שכנתים לא הוי ידיע׳ לחלק. ואי כזדון מלאכות ונגעים שכת הא לא אמרי׳ התם אלא ימים שכנתיים הויין ידיעה שא״ם שלא שמע כו׳ ומשמע דוקא ו׳ ימים שכין שבת לשבת אבל מוסחרית׳ לערבית לא. וכתו׳ מסקי דמיירי שיש שנתיים ו״א׳ שחרית ואחד ערבית נקט לרבותא דאע״ג דיש עם ידיעה הפסק וספות גדול שנתיים מחייב ר״ג: (יא) טעמו משום דכתיב לו הודע אליו חטאתו ידיעת חטאת היא דשמה ידיעה אבל ידיע׳ דלאו חטאת לאו שמה ידיעה. תו׳:

רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרים:

אוג אַיין אות האט עֶר גֶעשְׁרִיבֶּען וביא דעם עֶרְשְׁטֶן אות: שַׁבָּת פַּארין נאכט רַבָּן גַּמְלִיאֵל מְחַיֵּב

רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרים: דסבר אין ידיעה לחצי שעור לחלוק אלא יצטרף עמו החצי האחר (יא): **וחכמים פוטרין.** דסברי הידיעה שכין שני חצאי שעור מחלקת ביניהם ולא נעשה כאלו היו שני חצאי שעור כהעלם אחת והלכה כחכמים:

וחזרן אין עליו חטאת:

רש״י

מלך נתתיך. כשיש אלהים אחר: אנכי. מדלא אמר אני: אנא נפשי. אני בעצמי: אמירה. שהיא מלך נתתיך באומות המון חביב נתתיך באומות ותיק נתתיך באומות נאמן נתתיך לאומות ר׳ יוחנן דידיה אמר אנכי נוטריקון ״אנא ״נפשי ״כתבית ״יהבית רבנן אמרי אנכי אמירה נעימה כתיבה יהיבה איבא דאמרי אנכי למפרע יהיבה בתיבה נאמנים אמריה דבי ר׳ נתן אמרי

גמרא שבת דף ק״ה ע״א

הלכה ה׳ כלה המיון דגטרס דמלכות דכריתה אכתדם

כתב אות אחת נוטריקון אמר ר׳ יוחנן משום ר׳ יוסי בן זמרא מנין ללשון נוטריקון מן התורה שנאמר כי אב המון גוים נתתיך אב נתתיך לאומות בחור נתתיך באומות המון חביב נתתיך באומות מלך נתתיך באומות ותיק נתתיך באומות נאמן נתתיך לאומות ר׳ יוחנן דידיה אמר אנכי נוטריקון ״אנא ״נפשי ״כתבית ״יהבית רבנן אמרי אנכי אמירה נעימה כתיבה יהיבה איבא דאמרי אנכי למפרע יהיבה בתיבה נאמנים אמריה דבי ר׳ נתן אמרי

כְּתַב אות אַחַת נוטְרִיקוֹן אוּיב עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען

אום שֶׁבֶת אַיין אות רִאשִׁי תֵּיבוֹת. וְוָאס דָער אַיין אות אִיז אַאנְהַייב פון אַוְוארט. פון דעם אַיין אות וְוַיים מען צו לַייגען אַנאַנְצִין וְוָארט. אין דעם דין קְרִיגְט מען אין דער מִשְׁנָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָא מיט די חֲכָמִים אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא רַבִּי יוֹחָנָן הָאט גִיזָאגט פון רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא״ס וְוָעגֶן מִצַּד לְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן מִן הַתּוֹרָה פון וַוּאגען וַוייסין מיר פון דִיא תּוֹרָה אַז מען שְׁרַייבְט אַיין אות אוּנד דָאס אִיז אַאנְהַייב פון אַוְוארט וְוָא הָאט דִיא תּוֹרָה אַזוי גֶעשְׁרִיבֶּען שֶׁנֶּאֱמַר וְוָארום עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוּק נָאט הָאט גִיזָאגט צו אַבְרָהָם אָבִינוּ כִּי אַב הַמּוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ אִיךְ הָאב דִיך גִיגֶעבֶּן פאר אַ אַב הַמּוֹן צו דִיא פֶעלְקֶער אַב נְתַתִּיךָ לְאוּמוֹת בָּחוּר נְתַתִּיךָ בְּאוּמוֹת דָאס וְוָארט אַב אִיז צְוַוייא וְוערְטֶער. דער א׳ אַלַיין מאכט אַב אִיךְ הָאב דִיך גִיגֶעבֶּן פאר אַפָאטֶער צו דִיא פֶעלְקֶער. אַלַע פֶעלְקֶער וְוערְלִין דִיך הַאלְטִין פאר אַפָאטֶער. דער ב׳ מאכט בָּחוּר, אִיךְ הָאב דִיך גִיגֶעבֶּן פאר דעם בֶּעסְטִין בַּייא דִיא פֶעלְקֶער. אַלַע פֶעלְקֶער וְוערְלִין דִיך הַאלְטִין פאר דעם בֶּעסְטִין פון אַלַע מֶענְטְשִׁין הַמּוֹן דָאס וְוָארט הַמּוֹן אִיז אויך רִאשִׁי תֵּיבוֹת. אַנְהַייב וְוערְטֶער יַעֲזֵר אות וְוערְט גֶעלַייגְט אַגאַנְץ וְוָארט. דער ז׳ פון וְוָארט הַמּוֹן. וְוערְט גֶעלַייגְט פאר אַת׳. וְוָארום אַת׳ מיט אַת׳ וְוערן פאר טְאַהְשֶׁט אין לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ. אִיז גְלַייך וְוִיא עֶס וָוּאלְט גֶעשְׁטַאנְען חָמוּן. דער ח׳ מאכט חָבִיב נְתַתִּיךָ בְּאוּמוֹת אִיךְ הָאב דִיך גִיגֶעבֶּן פאר אַגְעַלִיבְּטֶען בַּייא דִיא פֶעלְקֶער. אַלַע פֶעלְקֶער וְוערְלִין דִיך לִיבֶּען. דער מ׳ פון וְוָארט הַמּוֹן מאכט מֶלֶךְ נְתַתִּיךָ בְּאוּמוֹת אִיךְ הָאב דִיך גִיגֶעבֶּן פאר אַמֶלֶךְ בַּייא דִיא פֶעלְקֶער. אַלַע פֶעלְקֶער וְוערְלִין דִיך הַאלְטִין פאר אַמֶלֶךְ. דער ו׳ פון וְוָארט הַמּוֹן מאכט וָתִיק נְתַתִּיךָ בְּאוּמוֹת אִיךְ הָאב דִיך גִיגֶעבֶּן פאר אַפְרוּמֶען בַּייא דִיא פֶעלְקֶער. אַלַע פֶעלְקֶער וְוערְלִין דִיך הַאלְטִין פאר אַפְרוּמֶען. דער ן׳ פון וְוָארט הַמּוֹן מאכט נֶאֱמָן נְתַתִּיךָ לְאוּמוֹת אִיךְ הָאב דִיך גִיגֶעבֶּן פאר אַבְּעגְלוֹיבְּטִין צו דִיא פֶעלְקֶער. אַלַע פֶעלְקֶער זָאלִין דִיך הַאלְטִין פאר אַ אֶמְתִּין מֶענְטְש רַבִּי יוֹחָנָן דְּרַיְיהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָאט גִיזָאגט פון וַיינְעטְוָועגֶן אַלַיין אָנֹכִי נוֹטְרִיקוֹן דער וְוָארט אָנֹכִי וְוָאס שְׁטֵייט בַּייא אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ אִיז רִאשִׁי תֵּיבוֹת. אַנְהַייב וְוערְטֶער. יַעֲדער אות אִיז אַבְּעזוּנְדער וְוָארט אָנָא נַפְשִׁי כְּתֻבִית יְהֻבִית דער א׳ מאכט אָנָא. דער נ׳ מאכט נַפְשִׁי. דער כ׳ מאכט כְּתֻבִית. דער י׳ מאכט יְהֻבִית. דִיא תּוֹרָה זָאגְט אִיךְ הָאב מִיךְ אַלַיין גֶעשְׁרִיבֶּען אוּנד גִיגֶעבֶּן רַבָּנָן אַמְרֵי דִיא רַבָּנָן זָאגֶן אָנֹכִי אֲמִירָה נְעִימָה כְּתִיבָה יְהִיבָה דער וְוָארט אָנֹכִי אִיז פִיר וְוערְטֶער. דער א׳ מאכט אֲמִירָה. דער נ׳ מאכט נְעִימָה. דער ב׳ מאכט כְּתִיבָה. דער י׳ מאכט יְהִיבָה. דִי תּוֹרָה זָאגְט אַזאַ וָוּאס אִיז זִיס וְוִיסֶע וְוערְטֶער. זָעגֶן גֶעשְׁרִיבֶּען אוּנד גִיגֶעבֶּן גִיוָוארין אִיבָּא דְאַמְרֵי אָנֹכִי לְמִפְרַע אַנְרֶעכְט זָאגֶן דָאס וְוָארט אָנֹכִי דאַרף מען לַייגֶען צוּרִיק י כ נ א יְהִיבָה כְּתִיבָה נֶאֱמָנִים אֲמָרֶיהָ דער י׳ מאכט יְהִיבָה. דער כ׳ מאכט כְּתִיבָה. דער נ׳ מאכט נֶאֱמָנִים. דער א׳ מאכט אֲמָרֶיהָ. וִיא אִיז גִיגֶעבֶּן גִיוָוארין. אוּנד גֶעשְׁרִיבֶּען גִיוָוארין. עֶס זָעגֶן בְּגַלוּיבְּט אִירֶע זָאג רַבִּי נָתָן אָמְרֵי דִיא תַּלְמִידִים

כי ירמ הדרך לנגדי יראה ראתה נמתה דבי רבי ישמעאל תנא כרמל כר מלא רב אחא בר יעקב אמר והוא קללני קללה נמרצת גוטריקון נואף הוא מואבי הוא רוצח הוא צורר הוא תועבה הוא רב נחמן בר יצחק אמר מה נדבר ומה נצטדק נבונים אנחנו צדיקים אנחנו טהורים אנחנו דכים אנחנו קדושים אנחנו:

נעימה: כרמל. גבי מנחת העומר כתיב גרס כרמל שמכיאה כסהיא לשה בשמן שהורע נשמה והכר מל קמ מלא הימנו:

פון רבי נתן האבין גיזאגט עס שטייט אין פסוק דער גלאך האט גיזאגט צו בלעם כי ידע הדרך לנגדי זיי וועג האט געאיילט מיר דערנעגען יראה ראתה דאס וואר ירט, אין ראשי תיבות, אנהייב ווערטער, דער י מאכט יראה. זיא האט מורא געהאט. דער ר מאכט ראתה, זיא האט גיזעהן, דער ת מאכט נטה, זיא האט אוועק געגייגט דבי רבי ישמעאל תנא דיא תלמידים פון רבי ישמעאל האבין געלערנט ברמל כר מלא דער וואר ורט איז ראשי תיבות, אנהייב ווערטער, כר מלא, אפולע קישעלע, דיא קערנער פון ריא זאנגען דארפין זיין שייבט, אונ נוזקל וויא אקישעלע רב אחא בר יעקב אומר רב אחא בר יעקב זאגט דוד המלך האט גיזאגט אויף שמעי בן גרא והוא קללני קללה נמרצת ער האט מיה געפלוכט אשטארקע פלוכונג גוטריקון דאס וואר נמרצת איז אראשי תיבות, אנהייב ווערטער נואף הוא מואבי הוא רוצח הוא צורר הוא תועבה

הוא דער נ מאכט נואף הוא, ער האט מונה גיווען, דער מ מאכט מואבי הוא, ער איז פון מואב, דער ר מאכט רוצח הוא, ער איז אדרוצח (אמערדער), דער צ מאכט צורר הוא, ער איז אשונא, דער ת מאכט תועבה הוא, ער איז פאר-מיאוסט. ביי גאט רב נחמן בר יצחק אמר רב נחמן בר יצחק זאגט יהודה האט גיזאגט צו יוסף מה נדבר ומה נצטדק ווא נצטרק וואס זאלין מיר ריידין אונ וואס זאלין מיר אונז גערעכט מאכין, דער וואר נצטדק איז ראשי תיבות, אנהייב ווערטער נטנים אנחנו צדיקים אנחנו טהורים אנחנו דכים אנחנו קדושים אנחנו דער נ מאכט נכונים אנחנו, מיר זענען ריכטיגע מענטשין, דער צ מאכט צדיקים, מיר זענען צדיקים, דער ט מאכט טהורים אנחנו, מיר זענען ריינע מענטשין, ריין פון עבירות דער ד מאכט דכים אנחנו, מיר זענען ריינע מענטשין, ריין פון דעם בעכער גנבנן, דער ק מאכט קדושים אנחנו, מיר זענען הייליגע מענטשין:

זוהר ויחי דף רכ"ד ע"א ת"ת דאגלות יוד דא ואו דא

ושבבתי עם אבותי ר' יהודה פתח ואמר (ישעיה מב) החרשים שמעו והעורים הביטו לראות החרשים שמעו אלין בני נשא דלא נייתין למלולי אוריתא ולא פקחין אודנייהו למשמע לסקודי דמאריהון והעורים דלא מסתכלין למנדע על מה איתון קיימין בעלמא דהא בכל יומא ויומא כרוזא נפיק וקרי ואית מאן דישגח דתניא איתון יומין דכ"ג כל תתכרי בהאוא יומא דנפק לעלמא כולהו קיימין בקיומייהו ואזלין ועאסין בעלמא נתתין ואזכרן לבר גם כל יומא ויומא בלאודוי וכל האוא יומא אתי ואזהר ליה וכר גם עביד בהאוא יומא תיכא קמי מאריה האוא יומא סליק קמי מאריה בכסופא ואסהיד סהדותא ויקאים בלאודוי לבר ואמא כתר דקאים בלאודוי יתיב מל דבר גם עביד מיניה תשובה זכה תב האוא יומא לאתריה לא זכה האוא יומא נחית ואסתתף בהאוא יומא לבר ותב לביתיה ואתתקן בדיוקנא דהאוא בר גם ממש בגין לאכנסא ליה ודייר עמיה בביתא ואית דדיוריה לעב מי הוא זכי ואי לא דיוריה עמיה לבים בין כך ובין כך אתפקדן איתון יומין ואסרין ולא עאלין במטיינא דאיתון דאסתתרו ווי לההוא בר גם דנרגו יומוי קמי מלכא קדישא ולא עביק לעלא יומין לאתעטרא בהו בהאוא עלמא ולאתקרבא בהדייהו קמי מלכא קדישא ת"ם כל קרבו איתון יומין קמי מלכא קדישא מי הוא זכאה האוא בר גם דנפיק מעלמא סליק ומאל באיתון יומין ואיתון לבתי יקר למתלבשא ביה בשמחיה ואיתון יומין הוו דזכאה בהו ולא אב בהו ווי לההוא דנרע יומוי לשילא דבר בעאן לאלבשא ליה ביומוי איתון יומין דפגים איהו כתובי אסרין מהאוא לבושא ואתלבש במתא אסרא כ"ם מי סגילין איתון ולא לאו ליה לבר גם במה לאתלבש בהאוא עלמא כדין ווי ליה ווי לנפשיה דדיינין ליה בגיהנם על איתון יומין. יומין מל יומין יומין מל חד תרין דבר נפיק מהאי עלמא לא אסכם יומין לאתלבש בהו ולא הוי ליה לבושא במה לאתכסי זכאין איתון דזיקין דיומיהון כולהון עמירין איתון לגביה מלכא קדישא ואתעביד מנייהו לבושא יקר לאתלבשא בהו בעלמא דאתי:

מוסר — יוסף לחק — הלכה פסוקה

מספר חרדים דף ע"א ע"ב

באמרך יותר על שובעך אז דו האסט גיגעסין מער ווא ריין זאטקייט. דו ביזט שוין זאט גיזעין אונ האסט נאך מער גיגעסין המסרת ובטלת זכן האכילה זמן היציאה האסטו שאדין דיא צייט פון דעם עסין, אונ דיא צייט פון דעם ארויס גין ואם ייק האצטוטבא ותהיה טרוד בצערך אונ אויב דאנ

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ב

(א) אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות. שבין אדם למקום

(א) אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום תשובה ויום כפור זענען נאר מכפר אויף דיא עבירות וואס דער

כגון מי שאומר דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בו. אבל עכירות שכין אדם לחבירו כגון החוכל את חבירו או המקלל את חבירו או גוזלו וכיוצא בו אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו ויצחו: (ב) אע"פ שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו עד שימחול לו.

פרי עצים זמנים ואם יגרום חולי כמאמר רמב"ם פרי עכרת כל מוסרם ונסמרתם מאד לנפשותיכם ואפשר לגרום מות עליך ולמך מידך יולך יבקש וכל המצות שבתורה שסיית עתיד לשמור ולעשות תכמל כר מינן. גדולה לגימה ותותו מוחר אפר סיית מותיר משוכמך אלו פסלכתו לעני זכית לחיי העוה"ו והכמ גם עכרת על כל הקמית לכן דכרי הרמב"ם תקים עמרם על רשתך שכתב לא תאכל אלא כשאתה רעב ולא תשתה אלא כשאתה צמא ולא תאכל אלא כשאתה רעב ולא תשתה אלא כשאתה צמא ולא תאכל עד שתשבע לגמרי אלא מתות שלים ולדברי הראב"ד כתענית לפני יולך יתשב לך. לא תענה מהר כי אם כמתון רב קשב ורחם הטולד מיסוכן שכנגדך ואם תסגור עיניך ותחלך כיולך מה תשיב לו אם טוב

מענטש זינדיגט צו גאט כגון מי שאמר דבר אסור רהיינו ער האט גיגעסין אזוי אזאך וואס מען טאר ניט נסין או בעל בעילה אסורה אדער ער האט גיטאהן א עבירה פון זנות וכיוצא בה אוג נאך אזעלכע עבירות וואס ער האט געזינדיגט צו אמענטש, וואס איז איין גלייכין כגון תתובל את חברו דהיינו ער האט געבויילט זיין חבר או המקלל את חברו אדער ער האט געפלוכט זיין חבר או גוזלו אדער ער האט עפעס אנועק גענומען פון זיין חבר וכיוצא צו אוג נאך אזוי אגלייכין אינו נמחל לו לעולם אין מען קיין מאהל מוחל עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו וירצה ביז ער וועט געבין צו זיין חבר וואס ער איז איבערגעטון: (ב) אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו אפילו ער האט שוין צוריק גיגעבין זיין חבר דאס געלט וואס ער איז אים שולדיג גיווען, פון דעסטוועגין צריך לרצותו ולשאול ממנו עד שימחול לו דארף ער אים איבערבעטין אזוי לאנג ביז ער וועט אים מוחל

צו פיל עסין האט דיר קאליע געמאכט דעם מאגין וועקטו נאך פארבריינגען צייט וואס דו וועקט זיין בשעפטיגט מיט דיינע שטערצין הרי שלשה זמנים אין דריא צייטין וואס דו וועקט שאדין האבין רוך דיין צו פיל עסין וואס יגרום חולי אוג אויב דאס צו פיל עסין וועט דיר בריינגען אקראנקייט במאמר רמב"ם ווי דער רמב"ם זאגט הרי עברת על אזהרת ונשמרתם מאד לנפשותיכם האסטו נאך א עבירה וארום דיא תורה האט אנגעזאגט איר זאלט היטען איער לעבין, איר זאלט ניט טאהן אזעלכע זאכין וואס מען קען פון דעם קראנק ווערין, אוג דו האסט דיך ניט געהיט, האסטו דאך ניט גיטאהן וואס דיא תורה האט גיבאטין ואפשר יגרום מות עליך אוג דו קענסט נאך בריינגען דעם טויט אויף זיך, דו קענסט נאך שטארבין פון דעם צו פיל עסין וואס דו האסט גיגעסין ירמך מירך יוצרך יבקש אוג דיין בשעפער וועט פארשטין דיין בלוט פון דיר אליין, דו וועסט גישטראפט ווערין וואס דו האסט זיך אליין געהרגת וזוארום עם איז בידע

גליך, צו זען הרגת איין אנדערין צו מען הרגת זיך אליין וכל המצות שבתורה שהיית עתיד לשמור ולעשות תכמל אוג דו וועסט אנועק נעמען פון זיך דיא תורה וואס דו האסט נאך געקעגט היטען אוג טאהן ווען דו וואלסט נאך געלעבט, אויף דעם אלעמען וועסטו גישטראפט ווערין בר מינן אויסער אונז זאל דאס זיין, דאס זאל אונז גאר ניט טרעפין גרולה לגימה וויא גרוים איז דאס עסין, וואס פון דעם עסין קען אלץ ווערין ואותו מותר אשר היית מותיר משבעך אוג דאס זויבערינע עסין אז דו וואלסט דאס איבערגילאזין פון דיין זאטקייט אלו תאכלתו לעני אז דו וואלסט דאס עסין גיגעבין צו איין ארעם מאן יכיה לחיי העולם הזה והבא וואלסטו דאך זוכה גיווען צו לעבין אויף דיא וועלט אוג אויף עולם הבא גם עברת על בל תשחית אוג דו האסט עובר גיווען אויף דעם וואס דיא תורה האט גיבאטין מען זאל ניט קאליע מאכין, אוג דו האסט דאך קאליע געמאכט דאס עסין וואס דו האסט גיגעסין מער וויא דיין זאטקייט איז גיווען לכן רבני הרמב"ם תשים עטרת על ראשך דריבער זאלסטו מאכין דיא ריד פון רמב"ם פאר אקרוין אויף דיין קופ, דיא ריד פון רמב"ם זאלין כייא דיר זיין זייער טייער שכתב דער רמב"ם שרייבט לא תאכל אלא כשאתה רעב ואלסט ניט אנהייבין עסין נאר ווען דו ביזט הונגעריג ולא תשתה אלא כשאתה צמא ואלסט ניט אנהייבין טרינקען נאר ווען דו ביזט דארשטיג ולא תאכל עד שתשבע לגמרי ואלסט ניט עסין ביז דו וועסט גאר זאט ווערין אלא פרוה שליש נאר מיט אדרימיל ווייניגער ולדברי הראב"ד כתענית לפני יוצרך יחשב לך אוג נאך דיא ריד פון ראב"ד וועט דאס גערעכנט ווערין פאר נאט וויא דו וואלסט געפאסט לא תענה מהר אז מען וועט בייא דיר עפעס פרעגין ואלסטו ניט ענטפערין געשווינט כי אם במתון רב קשב נאר זאלסט אביסול ווארטין, אוג זאלסט פיל אוג גוט פארשטיין די זאך וואס מען האט דיך געפרעגט ויראה הנולד שישיבך שכנגדך אוג זעה וואס פון דיין ענטפערין וועט ווערין, וואס דיר וועט צוריק ענטפערין דער וואס שטייט נגעגין דיר ואם תסגור עיניך ותחלך ויוצרך מה תשיב אוג אויב דו וועסט פארמאכין דיינע אויגין ודו וועסט אנועק קוקין פון דער זאך אוג וועסט דיך בעראטין מיט דיין בשעפער וואס דו זאלסט ענטפערין או אם טוב

לשחוק

בשתוק מה שוב חלקך. אני וכולן סוטיעה נא רולם לומר כי כפאני וסולן לכלנו בסתכוולד לעת מלא כדכתיב כספר חוכת הלבבות:

שורה של ג' בני אדם מרעיו ושונעין בו ומבקשין ממנו. לא נהרצה להן מביא לו שניה ושלישית. לא רצה מביחו וחולך לו וזה שלא מחל הוא התחומא ואם היה רבו הולך ובא אפי' אלף פעמים עד שימחול לו:

ואפילו לא הקנים את חברו אלא בדברים צריך לפייסו ולפנות בו עד שימחול לו לא רצה חבירו למחול לו מביא

בשתוק אדער עם וועט זיין גוט רו זאלסט שווייגין, דו זאלסוש נאר נים שענערין מה טוב חלקך וויא גוט וועט זיין דיין חלק אז דו וועסט אזוי מאהן אני והוא הושיעה נא אז איך אזוי ער, איז שוין דיא הילף רוצה יומר ער וויל נאנין כי כשאני והוא לבדנו אז איך בין מיט נאט אליין, בין איך שוין געהאלפין בהתבודד לעת מצוא ווען ער דארף, זאל ער אפקואהן פון זיך אלע זאכין פון דער וועלט אונ זיין נאר מיט נאט אליין כדכתיב בספר חובת הלבבות וויא עם שטייט אין ספר חובת הלבבות:

זיין ואפילו לא הקנים את חברו אלא בדברים אפילו ער האט דעם חבר דערצערונט נאר מיט רייד, פון דעסטוועגין צריך לפייסו ולפנות בו עד שימחול לו דארף ער אים בעטין אזוי לאנג ביז ער וועט אים מוחל זיין לא רצה חברו למחול לו אויב דער חבר וויל אים נים מוחל זיין מביא שורה של שלשה בני אדם מרעיו זאל ער נעמען דרייא מענשין פון ביינע גוטע פריינד ושונעין בו ומבקשין ממנו אונ זייא זאלין בעטין פון אים ער זאל מוחל זיין דעם מענטש וואס ער האט נענען אים נעזינדיגט לא נתרצה יתן אויב ער איז נים איבערגיבעטין גיווארין צו זייא מביא לו שניה ושלישית זאל ער ברייגען נאך אסאהל דרייא מענטשין זייא זאלין אים בעטין ער זאל אים מוחל זיין, אונ אויב ער איז נאך נים איבערגיבעטין גיווארין ברייגען נאך אדריטען מאהל דרייא מענטשין זייא זאלין אים בעטין ער זאל אים מוחל זיין לא רצה אויב ער האט נאך נים גיוואלט אים מוחל זיין מניחו והולך לו זאל ער אים לאזין אונ זאל אונעק גין פון אים זה שלא מחל אונ דער וואס האט נים גיוואלט מוחל זיין הוא החוטא ער איז אזינדיגער ואם היה רבו אויב ער האט נעזינדיגט צו זיין רבי אונ זיין רבי האט אים נים גיוואלט מוחל זיין הולך ובא אפילו אלף פעמים עד שימחול לו זאל ער גיין צו אים אפילו טויזענד מאהל ביז ער וועט אים מוחל זיין:

ויחי יום ג תורה — אונקלוס

פרשתשיך מתת"ת ד"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ו' דמילוי ר"ו אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

ז וַאֲנִי | בְּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בַּדֶּרֶךְ בְּעוֹד כִּבְרַת־

ז וַאֲנָא בְּמֵיתִי מִפַּדָּן מִיתַת עָלַי רָחֵל בְּאַרְעָא דִכְנָעַן בְּאָרְחָא בְּעוֹד תו"א וחני בנחי. מנדרין כב:

רשב"ם

(ז) ואני בבואי מפדן. באותו הדרך לאחר שברכני הקב"ה מתה רחל באותו הדרך בעוד הרבה דרך עד היישוב לכן קברתיה בדרך כי לא היה פנאי לקוברה אצל לאה במערת המכפלה ושלא יפשיעהו יוסף על

רש"י

(ז) ואני בבואי מפדן וגו'. ותע"פ שאני מעריח עליך והו ליכני להקבר כארץ כנען ולא כך עשיתי לאמך עכרי מתה סמוך לבית לחם: כברת ארץ. מלת חרון והם חלפים חמה כמדת תחום שבת כדברי ר' משה הדרשן

התנצלות יעקב על קבורת רחל בדרך

(ז) ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל וגו'. ויש להבין מה קשר יש לפסוקים אלו עם הפסוקים הקודמים. ורש"י ז"ל פי' ותע"פ שאני מעריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען ולא כן עשיתי לאמך וידעתי שיש בלבך עלי אבל דע לך זכו'. וכתב קצור יש לפסוקים אלו עם הפסוקים הקודמים

לקוטים על התורה

(ז) וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל וגו'. דער רמב"ן זכרונו לברכה שרייבט ווען דיא אבות אברהם אונ צו דיין מוטער רחל האב איך נים אזוי גימאהן, ווארום בבאי ווען איך בין נעקומען פון פדן ארם מתה איז רחל גישטארבין אין לאנד כנען אויף דעם וועג בעוד ווען עס איז נאך גיווען

פירוש לתורת אלהים

(ז) וַאֲנִי אונ אפילו איך בין דיך מטריח מיט מיין קבורה דו זאלסט מיך טראגין אין ארץ ישראל

ספר הישר

קרייגען אויף די משה פון יעקב, דיא נאך איז דערוויאסט גיווארין צו עשו אז יעקב איז גישטארבין האט ער מיט־ גענומען זיינע קינדער מיט פיל מענטשין אנרוסע מחנה אונ איז אויך געקומען צו דיא לוזה, אלע מצרים אונ אלע

משלי חכמים

נים שיקען צו אים מלאכים זייא זאלין אים ארויס נעמען מא

כְּרוּב אַרְעָא לְמֵיעַל לְאֶפְרָת וּקְבַרְתָּהּ תַּמָּן בְּאוֹרַח אֶפְרָת הִיא בֵּית לָחֶם׃

אֶרֶץ לָבָא אֶפְרָתָה וְאָקְבְּרָהּ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת הִוא בֵּית לָחֶם׃

רש"י

ולא תאמר שמוכנו עלי נשמים מלהוליכה ולקברה בחברון עת הגריד היה שהארץ חלולה ומוקפת ה ככברה: ואקברה שנז. ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ ו וידעתי שיש בלבך עלי אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה ו לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן והיו עוברים לדרך שם יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים שנאמר (ירמיה לא) קול ברמה נשמע וגו' והקב"ה משיבה יש שכר לפעולתך נאם ה' וגו' ושבו בנים לגבולם. ואונקלוס תרגם כרוב ארעא כדי שיעור חריצת יום (פ"א ארץ) ואומר אני שהיה להם קצב שהיו קורין אותו כדי מחריצה אחת קוריאל"א בלעז כדאמרינן כרוב הגאון בעל פ"ד ואני תמיה בזה דלפי שיטה זו היה לו ליעקב לומר כל זה בזכותה הקודמת בשנה ליוסף ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם אז היה לו לפיים דבריו ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל. אבל הכא שאינו מזכיר אותו על הקבורה ואינו מדבר מזה הענין עמו כלום לאיזה מכוון מספר לו מיתת וקבורת אמו רחל. ואפשר לפרש ענין זה ע"פ מה דאיתא במדרש פרשת וילא פ' ע"ב ע"פ לכן יבכה עתה הלילה תני רבי שמעון לפי שרחל אלולה בזכותה הצדיק לפיכך אינה נכנסת עמו בקבורה. הה"ד לכן יבכה עתה הלילה. אמרה רחל ללאה עתה הוא דמיך עמי ליתי הוא דמיך. ע"כ. נמצא לפי אגדה זו נעשה רחל בשביל חיפיון אלו של הדודאים. תו אמרינן התם במדרש א"ר אלעזר לאה הפסידה דודאים וכבורה ורחל נשתכרה. דודאים וכבורה ע"כ. ונתה שם מהר"ם יפה ז"ל דהכי פירושו דנעלה בכורה מראובן ונתנה ליוסף. ואע"פ שנטילתה מראובן היה בחלוו אלוני אביו מ"מ צריך לתת טעם למה נתנה ליוסף ולא לשמעון הקרוב אליו לו ליהודה שהוא מלך. ונמס' כ"ב כפ' יט נוחלין בקשו טעם למה נתנה הבכורה ליוסף ור' אלעזר סבירא ליה דזכתה רחל בזה בשביל שבקשה הדודאים לפתות את בעלה בשם ומ"ש הרמב"ן ז"ל שהדודאים היו מבוקשים לרחל לבשם אלוני יעקב כענין נפתי משכבי ועשתה זאת לאהבת משכבו של צדיק להעמיד ממנו זרע. ונתב עוד דלשבח זו דר' אלעזר מה שלא זכתה רחל ליקבר עם יעקב היה מעטמים אחרים או מפני שהיו שתי אחיות ואינו ראוי שיהיו שתי אחיות קבורות עמו וזכתה לאה בזה כי היא הגדולה והנשואה ראשונה. הכלל העולה דר' שמעון ור' אלעזר פליגי במעשה הלזו דרחל שהחליפה משכב הצדיק בדודאים יש דורשים אותה לבשם ויש דורשים אותה לנגלי. דר' שמעון ס"ל לגנאי דזלזלה בכבוד הצדיק ומשום הכי לא נכנסה עמו לקבורה. ור' אלעזר דרים אותה לבשם שבזתה היתה לאבב

פירוש לתורת אלהים

איין אקער יאנד אתחום שבת צו קומען אין אפרת פון זעסטוועגן ואקברה האב איך זיא בגראבין אויף דעם וועג ווי מען גייט צו אפרת דאס איז בית לחם. אונ איך האב זיא אפילו ניט ארייין געפירט אין בית לחם. ווייס איך דאך אז דו האסט בוודאי אויף מיר אנהרעומות. אבער זאלסט וויסען אז איך האב עס גיטאהן ווייל נאט האט אזוי גיבאטן. כדי זיא זאל איין אהילף צו אירע קינדער ווען נבוזראדן וועט זיי פאר טרייבין אין גלות וועט ער זיי דארט ארום פירען, וועט רחל ארויס גיין פון דעם קבר אונ וועט וויינען אונ שרייען אזוי תפלה טאהן אזוי ווי עס שטייט אין פסוק קול ברמה. איר קול וועט גיהערט ווערן אין הימעל רחל מבכה. רחל וויינט אונ בעט ווענען אירע קינדער זיי זאלין אויסגיליזט

משלי חכמים

קבר אונ בגראבין אין ארץ ישראל, נאר אויב מען ווערט אים בגרינגען אין ארץ ישראל אונ מען ווערט אים דארטין בגראבין, מען האט אים גיוואלט טראגין אין דיא מערת המכפלה, האט עשו ניט גילאזין ער האט גיזאגט דיא מערת המכפלה גיהער צו אים, האט יסף גיזאגט צו עשו מיין פאטער האט דאך בייא דיר גיקויפט דיא מערת המכפלה

שפתי חכמים

ה ותא"ם שפי' ככרת מלשון מדה מ"מ מדתפקיה כלשון ככרת ש"מ תרתי: ו וא"ת והא לפסוק בהדיא כתיב שנקברם בא"י דכתיב מתה עלי רחל בארץ כנען וכנען הוא א"י. וי"ל דהא ודאי נקברה בא"י אלא לארץ פירושו בעיר שכני אדם יושבים בה, ארץ נוכח: ז וקשה והא כפ' וישב פירש"י בשביל שזלזלה במשכב הצדיק לא זכתה ליקבר עמו וי"ל שאותו דבר היה גורם לה שלא נקברה עמו במערת המכפלה אבל עדיין קשה למה לא זכתה לילך ולהקבר בעיר ולא בשדה אלא כדי שתהא לעזרה וכו' וא"ל שזה הטעם לבד גרם ולא משום שזלזלה דא"כ למה רחל לא נקברה עם יעקב יותר משאר אמהות אע"כ דתרוייהו גרמו ואין להקשות למה לא א"ל יעקב מזה עד עכשיו שעל פי הדבור היה משכבו של צדיק בקתתה הדודאים ומש"ה זכתה לבכורה. ודומה הוא שהבכורה היא מה שאמר יעקב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי והנה כמחלוקת זה דר' שמעון ור' אלעזר היו מתוכחים יעקב עם יוסף. וכתחלה כשאמר יעקב ליוסף וקברתני בקבורתם שהטריח ליוסף להוליכו ממצרים לחברון לא היה בלבו של יוסף כלום על יעקב על מה שלא עשה כך לאמו שהיה מן הראוי שיטרח גם הוא בקבורתה ויוליכנה מבית לחם לחברון כדי שתהא עמו בקברת שהרי מהלך חצי יום הוא מבית לחם לחברון. לפי שהיה סבור יוסף שאמו נענשה כמה שזלזלה במשכב הצדיק. כמה שהחליפה משכב הצדיק בשביל דודאי' כשברת ר"ש ולא נלה לחיות עם אביו בטעמות שלא לפרסם הדבר בשביל כבוד אמו. ואדרבה כבוד אלהים הסתר דבר. אבל עכשיו שראה שאמר לו יעקב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי ונתן הבכורה ליוסף והוקשה לו דלמה נתן הבכורה ליוסף. דהכי דנעלה מראובן משום חללו יצועי אביו אביו מ"מ היה לו ליתנה לשמעון הקרוב אליו לו ליהודה שהוא מלך. אלא ודאי ע"כ לומר כשברת ר' אלעזר שאמר שזכתה רחל בזה בשביל הדודאים שבאהן לבשם בידע שבזתה היתה לאבב לתכב משכבו של צדיק. וא"כ חזרה הקושיא על יעקב למה לא טרח עם רחל להוליכה לחברון. וע"ז השיב יעקב ואמר ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בדרך בשוב בשרת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת. כלומר מלבד קושיתך שלא טרחתי עמה להוליכה לחברון כדי שתהא נקברת עמי. עוד יקשה עלי שמתה בדרך וקברתיה בדרך ולא הולכתיה לעיר. דלא מיבעיא שלא הולכתיה לחברון אלא אפילו לעיר סתם שלא היה עורה כל כך לא הולכתיה. וע"כ יש לך להודות שעל פי הדבור עשיתי כל זה כדי שתהא עזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן. ונעשה זה מתורץ הכל מה שלא נקברה עמי ומה שקברתיה בדרך. ולפ"ז יש קשור לפסוקים אלו עם הפסוקים המזכרים למעלה:

לקוטים על התורה

יִצְחָק יַעֲקֹב הָאבֶּן בֶּעוואהְנְט אין חוּץ לָאָרֶץ [אויסער אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל] וָענָען זַייא נִיט גִיוֶוען מְחוּיֶב צוּ הִיטָען דִיא תּוֹרָה, וְדִרִיבֶּער וָענָען יַעֲקֹב אִיז גִיוֶוען אין פַּדָן אֲרָם וָואס דָאס אִיז חוּץ לָאָרֶץ הָאט ער גִימוּעְגְט בֶּעמָען צְוַוייא שְׁוֶוועסְטָערִין פָאר וַייבֶּער, אָבֶּער אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַריין גִיין מִיט צְוַוייא

ספר הישר

אֵלֶּה בְּנֵעָנִים אונ עֵשָׂו מִיט זַיין מַחֲנֶה הָאבִּין בֶּעמַאכְט נָאך אַמָאהָל אַגְרוּיסִין הִסְפֵּד אויף יַעֲקֹב, נָאכְדֶעם הָאט מָען גִישְׂרָאגִין יַעֲקֹב'ן בִּיא חֶבְרוֹן צו דִיא מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אונ

ח וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר
מִי־אֵלֶּה: ט וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו
בָּנַי הֵם אֲשֶׁר־נָתַן־לִי אֱלֹהִים בָּזֶה
וַיֹּאמֶר קָחֶם־נָא אֵלַי וַאֲבָרְכֵם: שני

אונקלוס

לָחֵם: ח וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יַת בְּנֵי יוֹסֵף וַאֲמַר מַן אִלֵּין: ט וַאֲמַר יוֹסֵף לַאֲבוּהִי בְּנַי אִינּוּן דִּי הַב לִי יְיָ הָכָא וַאֲמַר קָרֵיבְינּוּן כְּעַן

רשב"ם

אמר הוצרך לומר כן: (ח) וירא ישראל. אע"פ שכתוב לפניו ולא יוכל לראות, יש רואה דמות אדם ואין מכיר דמות פניו. וכן לא יראני האדם וכתיב ראיתי

שפתי חכמים

כן לא רצה לגלות לו הלכות שפחידים לבא על עת הסכרת לחם לא מכסיו לימתי (ג"ל): ח פי' חרום ופנה: ט דקי"ל מה זה לכתיב מי אלה וכי יעקב לא היה מכירן. א"כ דקי"ל וירא יכראל והא בסמוך כתיב ושיני ישראל ככבדו מזיקן לא יוכל לראות ומ"פ בקש לברכם וכו' וע"כ אפי' וירא כרוה"ק קאמר כמו וירא יעקב כי יש עבר במצרים: י וקשה למה הרחה לו שטר אירוסין ואחר כך בקש רחמים ולמה לא עשה להיפוך וי"ל שמתחלה היה סבור דמשום הכי לימו רולה לברך אותם משום

בעל הטורים

(ט) קחם נא אלי ואברכם. קחם לית ואבל קחם בקמ"ץ תרגלתי לאפרים קחם פי' תרגלתי לאפרים הסריתי הכינתי עמו בשביל

רש"י

ותני ח כמה דמסיק תעלא מבי כרכא: (ח) וירא ישראל את בני יוסף. בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו ט לפי שעתיד ירבעם ואחאב ללמת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר מי אלה. מהיכן יצאו אלו שאינן רחויין לברכה: (ע) בזה. הרחה לו שטר אירוסין ושטר כתובה י ובקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקודש: ויאמר קחם נא אלי ואברכם. זהו שאמר

אבן עזרא

הכתוב (הושע יא) ואני תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו. תרגלתי רוחי ביעקב בשביל אפרים עד

וכוח יוסף עם אביו על דבר מנשה ואפרים

(ע) בני הם אשר נתן לי אלהים בזה וגו'. כתב הגאון מוהר"ר

ר"ן ז"ל ובמה במה שיעקב שיכל את ידיו נראה לומר דבר חדש לפנה בתמה הא לא יוכל לעשות את הגבור לאיש גבור. ובכתוב אומר לא יכבד אף שבוא בן שנותיה ומכ"ם בלומו בן שנותיה. אבל זה דוקא בגבור אבל בן הבנים אף שבוא יותר גדול בשנים מהאיש הגעיר לימים ממנו מ"מ יכול להקדים הגעיר יותר מהגדול. ובמה בתמה יעקב אבינו בקש מיוסף שיתן לו שני בניו. שאפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לו. וא"כ כיון שהנשה לבניו אע"פ לבני יעקב לא נחשב מנשה לבכור. וא"כ אפיר היה יכול להקדים את אפרים לפני מנשה

לקוטים על התורה

וַיְיבֶּער וואס זָעגען שְׁוועסְטערין האט ער גיט גיטָארט, דַייבָּער וָען יַעקב איז געקומען צום גרענעץ פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מיט בֵּיידע וַייבָּער האט געמוזט איינע שְׁטארבין, רָחֵל אָדער לֵאָה, אונ וַייל יַעקב האט פריער געגלטען לֵאָה, האט ער לֵאָה געמעגט אריין געהען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָבער רָחֵל איז דאך שוין גיווען אסור צו אים, דַייבָּער האט רָחֵל גיט גישארט אריין קומען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אונ בייא דעם גרענעץ פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל איז זיא גישטארבין, דאס האט גיזאגט יַעקב צו יוסף, דו זאלסט גיט זיין בייא וואס איך האב דיין מוטער רָחֵל גיט בגראבין אין די מערת המכפלה, אונ לֵאָה האב איך יא בגראבין אין די מערת המכפלה, וואורום דיא מערת המכפלה איז דאך אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אונ זיא האט גיט גישטארט בגראבין ווערין אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נאר בייא דעם גרענעץ פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל איז זיא גישטארבין אונ דארט האב איך זיא געמוזט בגראבין, נאר דאס אַלץ איז פון נאט גיווען וואס אין דיא זאך איז דא גרויסע סודות:

שכינה אויף יַעקב וַיאמר האט יַעקב גיזאגט צו יוסף פיר זייא צו מיר וַאֲבָרְכֵם אונ איך וועל זי

ספר הישר

המכפלה אונ נאנץ אֶרֶץ כְּנַעַן אויף אייביג, האט עשו גיזאגט צו יוסף עם איז ליגען איך האב צו יַעקב נאר

משלי חכמים

דאס טען וועט דיך בגראבין אין מצרים. ועלין גיט קומען צו דיר טלאכים ריך איבער טראגען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

משלי חכמים

וועט ער דארט פארבלייבין, דרייבער האט ער גיבעטין ב יוסף ער זאל אים טראגין פון מצרים אונ זאל אים בגראבין דיא מערת המכפלה, אונ יוסף האט גיזאגט צו יַעקב אז

רש"י

כיון שראה שאפרים יפים גדול ממנשה. וזהו שאמר יעקב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי. הקדים תיבה את אפרים לפני מנשה לפי שכל עיקר כונתו היה שיבדל לאפרים קודם וידע שמנשה הבכור וע"כ הקדים לו שיתנשו לו לבניו כראובן ושמעון. א"כ יוכל לשוות אפרים קודם. וזהו יוסף לא הרגיש בזה שיתנשו רק לבניו של יעקב ולא לו. ולכך כשנתל מי אלה ואמר לו בני הם. ע"כ אמר יעקב קחם נא אלי ואיינו שיהיו רחו בני ואברכם כמו שאברך לבני. וזה שאמר המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי. אברהם ויצחק. ולא יתנשו על שתך שהם בניך כי הם שיקרא בהם שמי שיהיו בחיליו

פירוש לתורת אלהים

וַיְעָרין אונ נאט וועט איר ענטפערין דייזע קינדער וועלין זיך צוריק קערין צו זייער לאנד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (ח) וַיַּרְא אונ יַעקב האט גיזעהן די קינדער פון יוסף. ורש"י שרייבט ער האט זייא גיוואלט בענטשין האט זיך די שכינה פון אין אף גיטאהן, ווייל ירבעם מיט אחאב די מלכין פון דיא ישראל וועלין ארוים קומען פון אפרין אונ יהוא מיט זייגע קינדער פון מנשה אונ זיי וענען רשעים) ויאמר האט יַעקב גיזאגט מי אל ווער זענען דיא קינדער וואס זיי זענען גיט ווערן מען זאל זייא בענטשין: (ט) ויאמר האט יוסף גיזאגט צו זיין פאטער בני הם דאס זענען מיין זוהן אשר וואס נאט האט מיר גיגעבין בזה מי דעם שטר אירוסין אונ שטר כתובה. האט יונ הפלה גיטאהן האט נאט גימאכט רוהען ד

לקוטים

(ט) בני הם אשר נתן לי אלהים בזה וגו'. כתב הגאון מוהר"ר

ר"ן ז"ל ובמה במה שיעקב שיכל את ידיו נראה לומר דבר חדש לפנה בתמה הא לא יוכל לעשות את הגבור לאיש גבור. ובכתוב אומר לא יכבד אף שבוא בן שנותיה ומכ"ם בלומו בן שנותיה. אבל זה דוקא בגבור אבל בן הבנים אף שבוא יותר גדול בשנים מהאיש הגעיר לימים ממנו מ"מ יכול להקדים הגעיר יותר מהגדול. ובמה בתמה יעקב אבינו בקש מיוסף שיתן לו שני בניו. שאפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לו. וא"כ כיון שהנשה לבניו אע"פ לבני יעקב לא נחשב מנשה לבכור. וא"כ אפיר היה יכול להקדים את אפרים לפני מנשה

לקוטים על התורה

וַיְיבֶּער וואס זָעגען שְׁוועסְטערין האט ער גיט גיטָארט, דַייבָּער וָען יַעקב איז געקומען צום גרענעץ פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מיט בֵּיידע וַייבָּער האט געמוזט איינע שְׁטארבין, רָחֵל אָדער לֵאָה, אונ וַייל יַעקב האט פריער געגלטען לֵאָה, האט ער לֵאָה געמעגט אריין געהען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָבער רָחֵל איז דאך שוין גיווען אסור צו אים, דַייבָּער האט רָחֵל גיט גישארט אריין קומען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אונ בייא דעם גרענעץ פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל איז זיא גישטארבין, דאס האט גיזאגט יַעקב צו יוסף, דו זאלסט גיט זיין בייא וואס איך האב דיין מוטער רָחֵל גיט בגראבין אין די מערת המכפלה, אונ לֵאָה האב איך יא בגראבין אין די מערת המכפלה, וואורום דיא מערת המכפלה איז דאך אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אונ זיא האט גיט גישטארט בגראבין ווערין אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נאר בייא דעם גרענעץ פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל איז זיא גישטארבין אונ דארט האב איך זיא געמוזט בגראבין, נאר דאס אַלץ איז פון נאט גיווען וואס אין דיא זאך איז דא גרויסע סודות:

לְוָתִי וְאֶבָרְכִינוּן: י וְעֵינֵי
יִשְׂרָאֵל יְקָרָן מִסֵּיבוּ
לָא יָכִיל לְמֶחֱזֵי וּקְרִיב
יַתְהוֹן לְוָתֵיהּ וּנְשֵׁיק לְהוֹן
וְנַפֵּיף לְהוֹן: יא וַאֲמַר
יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף לְמֶחֱזֵי
אַפָּךְ לָא סְגָרִית וְהָא
אַחֲזֵי יְיָ אַף יָת בְּנָיְךָ:

י וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל כָּבְדוּ מִזֹּקֶן לֹא יוּכַל
לִרְאוֹת וַיַּגֵּשׁ אֹתָם אֵלָיו וַיִּשַּׁק לָהֶם
וַיְחַבֵּק לָהֶם: יא וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־
יוֹסֵף רְאֹה פָנֶיךָ לֹא פִלָּלְתִּי וְהִנֵּה
הֶרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת־זַרְעֶךָ:

בעל הטורים

תו"א ופייט ישראל. יומא נח:

אפרים אימתי נשמה שנתכרך מפי יעקב וקחם על ברכו שנאמר קחם נא אלי וגו' וכתיב: (י) מזקן. כתיב חסר ע"ם ויפי כי זקן ישחק ותכהין עיניו מרעות כשם שרימה יעקב לאביו בברכות כשלטו עיניו כך עשו לו בניו בברכו אותם שהחליף לו יוסף מנשה באפרים:

רש"י

שלקחן על זרועותיו: (יא) לא פללתי. לא מלאני לבי לחשוב (כ"ל לרקור) מחשבה שארלה פניך כ עוד. פללתי. לשון מחשבה ומו (יחסיה עז) הביאי עלה עשי פלילה: לראות אותו ועל זה פירש לא מלאני לבי כלומר לא עלתה על דעתי מחשבה אחרת ולומר שמא לא נפרף ואראה אותך מי:

שפתי חכמים

שסוכר שאינם כני קידושין והם ממזרים לכך הראה לו אפר מיריוסין וכו' שאינם ממזרים וכיון שראה שפריין לא כיכך אותם אמר בקל"ל שסתלקה ממנו רוח הקודש ובקש רחמים. מהרש"ל: ב דק"ל שסיעת כיון שסכור שטרוף אורף אוך יחשוב מחשבה

ויבות יוסף עם אביו על דבר מנשה ואפרים

ינאו מחלני. ווי"כ כשאמר לו יוסף לא כן אבי שים ימינך על ראשו כי זה הבכור. הסיב לו אביו ידעתי כי ידעתי. אבל זה באמת רק אלגל יוסף. אבל אלני אין ג"מ מי הוא הבכור כי אלני אין שייך עניני כבוד ואוכל להקדים את אפרים לפני מנשה. וז"ש הכתוב ויברכם ביום ההוא לאמר בך יברך ישראל. ויעקב על עצמו אמר שעמו ישראל ישימך אלהים כאפרים ובמנשה:

פירוש לתורת אלהים

בְּעִנְטְשִׁין, וְאוּנְט דֶער פָּסוּק: (י) וְעֵינֵי אוּנְ דִיא אוּינְין פּוּן יַעֲקֹב זְעֶנְען גִיוֶען שְׁוֶוער כְּלוּמֶר טִינְקֶעל מִוּקֶן פּוּן וֶועגִין אַלְטְקֵייט לֹא יוּכַל עֶר הָאט נִיט גִיקָאנְט רֶעכְט זֶעהֶן וַיַּגֵּשׁ אוּנְ יוֹסֵף הָאט גִיגֶעהֶנְט זַיינֶע קִינְדֶער צוּ אִים נֶעל אִיךְ אוּיךְ פָאהֶן וְוִיא זַיינֶע רַייד, אִיךְ וֶועל אוּיךְ בֶּעטֶן זַיינֶע קִינְדֶער אַז זַיא זָאלֶן מִיר צוּ לִיב פָאהֶן וְוֶען זַיא וֶועלֶן אַרוּיס גֶיין פּוּן מִצְרַיִם וְאָלֶן זַיא מִיט נֶעטֶען זַיינֶע בֵּיינֶער פּוּן מִצְרַיִם אוּנְ בֵּי נָרָאגֶין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

תורגום

לחמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות דיה יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דחוד יְהוָה היה יחידה דנצח יְהוָה היה יחידה דחוד אל שם ב"ן שבעשיה:

נביאים מלכים א ב

א וְיוֹמֵיא די מְלַךְ דָּוִד עַל
יִשְׂרָאֵל אַרְבְּעִין שְׁנִין
בְּחֶבְרוֹן מְלַךְ שְׁבַע שְׁנִין
וּבִירוּשְׁלֵם מְלַךְ תְּלָתִין וּתְלַת
שְׁנִין: ב וּשְׁלֹמֹה יָתִיב עַל
כּוּרְסִי מַלְכוּתֵיהּ דְּדָוִד אֲבוּהִי
וְאִיתְקִינַת מַלְכוּתֵיהּ לְחַדָּא:
ג וְאָתָא אֲדוֹנִיָּהוּ בַר חַגִּית
לְוָת בַּת שֶׁבַע אִמֵּיהּ דִּשְׁלֹמֹה
וַאֲמָרַת הַשְּׁלָם מֵיתָךְ וַאֲמַר
שְׁלָם: ד וַאֲמוֹ פְּתָגָם אִית לִי לְמַלָּא עִמָּךְ וַאֲמָרַת מַלֵּיל: ה וַאֲמַר אַתְּ יְדַעְתְּ אֲרֵי דִילִי

א וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים
שָׁנָה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ שֶׁבַע שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ
שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים: ב וּשְׁלֹמֹה יָשַׁב עַל־כִּסֵּא
דָוִד אָבִיו וַתִּכֹּן מַלְכֻתוֹ מְאֹד: ג וַיָּבֹא אֲדֹנִיָּהוּ
בֶּן־חַגִּית אֶל־בַּת־שֶׁבַע אֵם־שְׁלֹמֹה וַתֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם
בֹּאֶךָ וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם: ד וַיֹּאמֶר דָּבָר לִי אֵלֶיךָ וַתֹּאמֶר
דַּבֵּר: ה וַיֹּאמֶר אַתְּ יָדַעְתְּ כִּי־לִי הָיְתָה הַמְּלוּכָה

רש"י

(ב) ותכון מלכותו מאד. לף על העליונים: (ג) שבע שנים. וכמ"כ נאמר גם שבה חדשים ולא חם למעותם כאן על כי היה נרדף מאכסלום שבה חדשים למולם: (ב) ותכון מלכותו. לא כאביו שהיה לפעמים נדרף בעת מלכותו מאכסלום ושבע בן בכרי כי מלכותו היה נכון מאד: (ג) השלום בואך. שאלה אותו אם ביאתו בדבר שלום או בא להתקוטט עמה בדבר מה: (ה) כי לי וגו'. על כי שאלתו היתה בדבר

מצורת דוד

וְעָלֵי שָׁמוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל פְּנֵיהֶם לִמְלֹךְ וַתִּסֹּב הַמְּלוּכָה וַתְּהִי לְאָחִי כִּי מֵיְהוָה הָיְתָה לוֹ׃

לְאָחִי אֲרֵי מִן קֳדָם יְיָ הָוָת לֵיהּ

הָוָת מַלְכוּתָא וְעָלֵי שַׁוִּיאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אַפֵּיהוֹן לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא וְאִסְתְּחֲרַת מַלְכוּתָא וַהֲוָת

מצודת דוד

תכיסו: ומלם כוונתו היתה להתנצל שוד ולאמר אני אמלוך ארצם לטובות הכנה לזה לקחת את תכיסנו להסתמם בתשמיש המלך שאין ראוי כ"ל למלך וחשב מן תרגים בדבר לזה הקדים ואמר הנלא מאז היתה המלוכה ראויה לי על כי אני גדול באחיים ואף כולם תפלו כי מאז ועכ"ז מלך שלמה כי מה' היתה לו ואם כן מי פתי יסור הנה להתחכם מול גזרת המקום:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער השמורה מון דער וואך

כתובים משלי יא

להמשך מיסור ומלכות דיא שין דלת יוד נשש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדון. אדני נשש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו זו הו חיה יחידה דיסוד יְהוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

תרגום

א גְּבָלָא בְּפוּמֵיהּ מְחַבֵּיל חַבְרֵיהּ וְצַדִּיקֵי בִּידִיעָתְהוֹן מִשְׁתֵּיזְבִין: ב בְּטָבְתְהוֹן דְּצַדִּיקֵי תְּרוּץ קַרְיַתְהוֹן וּבְיוּבְדָנָא דְּרַשִּׁיעֵי חָדְוָתָא: ג בְּבִרְכָתָא דְּצַדִּיקֵי תִּתְרוֹמַם מָדִינְתָא וּבְפוּמֵיהוֹן דְּרַשִּׁיעֵי תִּתְעַקַּר: ד דְּשֵׁט לְחַבְרֵיהּ חֲסִיר רַעְיָנָא הוּא וְגַבְרָא דְּמִתְגַּיֵּין שָׁתִיק: ה אָכִיל קְרָצָא גָּלֵי לְוָא וְדִמְהֵימָן בְּרוּחֵיהּ מְכַסֵּי מִילְתָא:

מצודת דוד

(ה) בפה חנף. כדברי תעופה ישחית את רעהו המתנף לו כי ילכדו להמשך אחר דעתו: ובדעת. בעבור דעת התורה יצילו מלכם דברי החונף ואינם נמשכים אחריו: (ב) תעלוץ קריה. כי מעשיעים לזולתם מבעוכה אשר חלק ה' להם: רנה. כי בעודם בחייהם הרשו לברות: (ג) בברכת. בעת הוא הברכה לישרים ורק המה למעלה ויגיעו את כני העיר בדרך ישרה לא תרומם עי"ז: ובפי. אבל בפסר הברכה הוא בפי כסילים ורק המה למעלה ולא פיהם יהיה כל דברי העיר לא תהרס עי"ז: (ד) בז. המבזה לחבירו הוא פסר לב: ואיש. אם מי שמבזין לחותו הוא לים תבונות אז יחברים ולא יענהו על כל דבריו ולא יתום לדבריו חסר לב: (ה) מגלה סוד. המגלה סוד חבירו הרי הוא הולך רכיל ואף אם לא ספר הדברים לפני מי שנאמר עליו כי חבריך חברת אות ליה ויגולה הדבר גם עליו: ונאמן רוח. מי שרוחו נאמנה לב' הוא מעלים כל דבר ואף לא נאמר בסוד:

פירוש ע"ט

(א) בְּפֶה חֲנֵף יַשְׁחִית רֵעֵהוּ דער מענטש וואס רעט מיט זיין מויל פאלש, ער חנפתו זיין חבר אונ רעט מיט אים גוטע רייד, אונ אין האַרצין טראַכט ער אויף אים שלעכטס, מיט דעם טוהט ער זיין חבר דאס גרעסטע אונגליק אונ שאדין, ווייל דער חבר האלט אים פאר אנשטין פריינד היט ער זיך ניט פון אים, אבער דעם שאדין קען ער נאר טאהן זיין חבר וואס ער איז גלייך מיט אים וּבְדַעַת צַדִּיקִים יֶחָלָצוּ אונ די צדיקים ווערין גערעטעט פון אזעלכע מענטשין מיט וויסענשאפט וואס הקב"ה מאכט זייא אלץ וויזען: (ב) בְּטוּב צַדִּיקִים תָּעֹלֵץ קִרְיָה וועגן די צדיקים זיין גוט פרייען זיך אלע מענטשין אין שטאט וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה וועגן די רשעים ווערין פארלארין איז אנעזאנג אין שטאט: (ג) בִּבְרַכַת יְשָׁרִים תָּרוּם קָרֶת תרים קרת. תתקיים תקר' הכית בנפהה מלפול: (ד) יחריש. כשמבזהו החסר לב:

(ה) בפה חנף. המפית הכירו בדבר רע: ובדעת וכו'. והצליק נחלץ ממנו בדעת התורה: (ג) תעלוץ. תשמח. תרים קרת. תתקיים תקר' הכית בנפהה מלפול: (ד) יחריש. כשמבזהו החסר לב:

רש"י

(ה) בפה חנף. המפית הכירו בדבר רע: ובדעת וכו'. והצליק נחלץ ממנו בדעת התורה: (ג) תעלוץ. תשמח. תרים קרת. תתקיים תקר' הכית בנפהה מלפול: (ד) יחריש. כשמבזהו החסר לב:

מצות

[ח] הדיוטות. יליף בגמ׳ מזקני דמיתתר: [כ] עקב. פי׳ הר״ב כמ״ד פ׳ ר״ו דכליס עור של סנדל המכסה את נוכה הרגל שכאנד שוקיו אחוריו. ומיירי שאין לו שולי ואפ״ה כשר פ״ה: ויש לו עקב זה מפכל הרגל שלא יצא תוצה אחל לכתחילה כשיגן שיהא לו ג״כ שולים אבל לפרש״י עקב הייט שולים כו׳ ק׳ דכשר משמע דיעבד אבל לכתחלה לא אלא איתו שמולגין כו׳ לכתחלה: [ג] וקמטה רבי׳. בגמ׳ יליף לי׳ מקרא: [ד] שאינו שלו. בגמרא יליף ליה מקרא: [ה] בלילה. מר סבר תליצה כתחלת דין דמילו ומ״ם בגמר דין דמיא ותליצה דיני מ״ווות הוא דגוכה כתוכתה וד״מ דנין כיוש וגומרין בלילה ר״י: (ח) כ״ל הר״ם טעמיה מפוס דבגמרא מסיק כחד ליסנא דתליצת לילה לכשרה יחידאה הי״ל: [ו] בשמאל. ת״ק יליף רגל ממעורע. ור״ל קאמר דתיכה מוסנה אלא מגד מ׳

פרק יב א מצות חליצה בשלשה דיינין. ואפילו שלשתן הדיוטות.

חלצה במנעל חליצתה בשרה. באנפילאות חליצתה פסולה. בסנדל שיש לו [כ] עקב בשר. ושאין לו עקב פסול. מן הארכובה [ג] ולמטה חליצתה בשרה. מן הארבובה ולמעלה חליצתה פסולה: ב חלצה בסנדל [ד] שאינו שלו. או בסנדל של עץ. או בשל שמאל ביטין. חליצתה בשרה. חלצה בגדול שהוא יכול להלוך בו. או בקטן שהוא חופה את רוב רגלו. חליצתה בשרה. חלצה [ה] בלילה חליצתה כשרה. בשמאל חליצתה פסולה. [ו] ג חלצה ורקקה אבל לא קראה. חליצתה בשרה. קראה ורקקה אבל לא חלצה. חליצת׳ פסולה. חלצה וקראה אבל לא רקקה. ר׳ אליעזר אומר חליצתה פסולה. רבי עקיבא אומר חליצתה בשרה.

כלי אמצעי דת״ת דמלכות דילירה צבאות

פרק יב א מצות חליצה בשלשה דיינין. ואפי׳ שלשתן הדיוטות.

והא דקרא להו דיינים שלריך שיהיו יודעים להקרות הפסוקים כעין דיינים ואף על גב דתנן מצות חלילה בשלשה לריכין לגרף עמהם אמים אחרי׳ שתהיה חלילה בחמשה לפרסומי מילתא והשנים הללו שמוסיפין על השלשה אפי׳ אין יודעים להקרות: מנעל. של עור רך חליצתו כשרה אבל לכתחל׳ לא גזירה שמא יחלוץ במנעל קרוע מלמעלה דאפי׳ כי קרוע מיתיב אכרעיה אחיל והוא רך ואתן מידי דמנגין בעינן והא ליכא אבל סנדל שהוא של עור קשה וכי קרוע לא מיתיב אכרעי׳ ליכא למגזר שמא יחלוץ בסנדל קרוע הלכך עיקר חלילה בסנדל היא: באנפילאות. כמין כתי רגליס של בגד: חליצתה פסולה. דמידי דמנגין בעינן כתיב הכא נעלו וכתיב התם ונעלך תחם והוא עור: מן הארבובה ולמעלה חליצתה פסולה. שהיו רלועות המגעל קשורות למעלה מן הארכובה: ב בסנדל של עץ בשרה. והוא שיהיה מחופה עור: בגדול. שהיה הסנדל גדול ממדת רגלו אם יכול להלוך בו חליצתו כשרה: או בקטן. ממדת רגלו אם חופה את רוב רגלו חליצתו כשרה והלכה כר״א (ח) כמה שפוסל חליצה בלילה ואין הלכה כמותו כמה שמכשיר חליצה בשמאל: ג חלצה ולא קראה חליצתה בשרה. דכי כ׳ רחמנא ככה דמשמע עיכוכא אמעשה היא דכתיב ככה יעשה

פרק יב א מצנו׳ חליצה בשלשה דיינין דיא מצוה איז ביי חליצה ואלין זיין דריי דיינים ואפילו שלשתן הדיוטות אפילו דיא דריא דיינים זענען פראסטע מענטשין איז אויך כשר, נאר באמת דארף זיין ביא חליצה פינף דיינים חליצה בסנהדרי אז ער האט גינעבין חליצה מיט אשוך פון ווייבע לעדער חליצתה כשרה איז דיא חליצה כשר באנפילאות ער האט גינעבין חליצה מיט זאקן זיא האט ארואפ געצויגין פון אים דעם זאק חליצתה פסולה איז דיא חליצה פסול בסנדל שיש לו עקב ער האט גינעבין חליצה מיט אשוך ווא״ם ער האט אטילעק הינטען כשר איז דיא חליצה כשר שאין לו עקב אז ער האט גינעבין חליצה מיט אשוך ווא״ם האט נימ׳ אטילעק פסול איז דיא חליצה פסול (ועיין תוי״ט) מן הארכובה למטה אויב דיא בענדער פון דינס שוך זענען גיווען פאר בונדען אונטער דיא קניא חליצתה כשרה איז דיא חליצה כשר מן הארכובה ולמעלה אויב דיא בענדער זענען פארבונדען איבער דיא קניא חליצתה פסולה איז דיא חליצה ופסול: ב חלצה בסנדל שאינו שלו אז ער האט איר גינעבין חליצה מיט אשוך ווא״ם איז גיט זיינער או בסנדל של עץ אדער ער האט גינעבין חליצה מיט איהילצערנעס שוך או בשל שמאל ביטין אדער מיט אשוך פון דער ליגקער פום האט ער גינעבין חליצה אויף דער רעכטער פום חליצתה כשרה איז די חליצה כשר חלצה בגדול

אז ער האט גינעבין חליצה מיט אשוך ווא״ם איז גרעסער וויא דיא פוס שהוא יכול להלוך בו נאר ער קען גיין אין אים או בקטן אדער ער האט גינעבין חליצה מיט אקלייגעס שוך שהוא חופה את רוב רגליו נאר דער שוך בדעקט דאס גרעסטע טייל פוס חליצתה כשרה איז די חליצה כשר חלצה בלילה ער האט גינעבין חליצה ביא נאכט חליצתה כשרה איז דיא חליצה כשר רבי אליעזר אומר רבי אליעזר אומר דיא חליצה איז פסול בשמאל אז ער האט גינעבין חליצה אויף דער ליגקע פוס חליצתה פסולה איז די חליצה פסול ורבי אליעזר מכשיר אונ רבי אליעזר זאגט דיא חליצה איז כשר: ג חלצה ורקקה ווא״ם האט ארואפ געגומען דעם שוך פון דעם יבם אונ ווא״ם האט אשפיי גיטאהן פאר אים אבל לא קראה אבער ווא״ם האט גיט גיליינגט דיא פסוקים ווא״ם מען דארף ליינען חליצתה כשרה איז דיא חליצה כשר קראה ווא״ם האט גיליינגט דיא פסוקים ורקקה אונ האט אשפיי גיטאהן אבל לא חלצה אבער ווא״ם האט גיט ארואפ געגומען דעם שוך פון זיין פוס חליצתה פסולה איז דיא חליצה פסול חלצה וקראה ווא״ם האט ארואפ געגומען דעם שוך פון זיין פוס אונ האט גיליינגט דיא פסוקים אבל לא רקקה נאר ווא״ם האט גיט אוים געשפיגען רבי אליעזר אומר חליצתה פסולה רבי אליעזר זאגט דיא חליצה איז פסול רבי עקיבא אומר חליצתה כשרה רבי עקיבא זאגט דיא חליצה איז כשר

לחיים וקריאה דכור בעלמא הוא: דבר שהוא מעשה באיש. כגון חליצה שהאשה עושה מעשה בגופו של איש לחפוקי ריקיקה דלאו מעשה בגופו של איש הוא: ד' החרש שנחולץ חליצתו פסולה. שאינו סוברה במקום שיש אח אחר כשר (ב); והחרשת שחליצה פסולה. שהיא עצמה אינה נפטרת בחליצתה ואין לה תקנה אלא ביבום ואם רצה אח"כ להוציאה יוציאה בגט: והחולצת לקטן חליצתה פסולה. כל היכא דתניא בפרקין חליצה פסולה אינה יכולה להתייבם אחר אותה חליצה ובריבה חליצה תפיס משליית להתירה לעלמא ואחי חנא דקרי לחליצת קטן חליצה פסולה דמשמע שפוסלה מלהתייבם ר"ע היא דאלו רבנן אמרו אין בחליצת קטן כלום ולא נפסלה מלהתייבם והלכה כחכמים (ג): ה' חליצה בשנים. כגרים: או בשלשה והיה אחד מהם קרוב או פסול. אלא שחיירו כי אם שנים כגרים: חליצתה פסולה. וכן הלכה אין חליצה כגרה בפחות מלגמה: ו' עצה ההוגנת לו. אם הוא יבל והיא זקנה (ד) הוא זקן והיא

אמר רבי אליעזר. ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב. א"ל רבי עקיבא משם ראיה ככה יעשה לאיש. כל דבר שהוא מעשה באיש: ד' החרש [ז] שנחלץ והחרשת שחלצה. [ח] קטנה שחלצה. לקטן חליצתה פסולה. [ח] קטנה שחלצה. תחלוץ משתגדיל. ואם לא חלצה חליצתה פסולה: ה' חלצה בשנים או בשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול חליצתה פסולה. רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר [ט] מכשירין. ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורים. ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר: ו' מצות חליצה בא הוא ויבמתו לב"ד. והן משיאין לו עצה ההוגנת לו שנאמר וקראו לו זקני עירו ודברו אליו.

ומשיכין כו'. גמ': (ב) ומעמא דאלו אין כאן אח אלא אח דנתני' נקוק ולית ליה דקא דין יבום יש לו כדתנן פרי"ל ות"ב אינה נפטרת אלא ביבום שוליל כתו שכתבו כחרש: [ז] שנחלץ. לא נאמר אלו הוה כדקתוק בכולה מכילתין דבכל דוכתא אחרי מחולן גבי יבום וגלחה עמה סדבר מפני שסיכם מפיים בחליצה כיון שצריך שיתכוון לחלון כדאמר בגמרא (דק"ו) וגבי חרש דלאו בר כוונה נקרא שנחלץ כדי": [ח] קטנה כדי. בגמרא דמקמי' אמר לאיש כתיב כמ' ולערבינהו לאיש בהדי איש תמוה דקתנה פליג רבי יוסי בגמ' ות"ל כיון דתני פסולה אמאי תני שתחלון משתגדיל וי"ל דס"ל דחליצתה פסולה רק מדרבנן דסתיקא אינו מן התורה לכך תני יחול לשון לשמעינן דחליצת קטנה אינו כלום כמו קטן ומיהו לגי' איכו' משמע דלר"ע מדרבנן הוא ולרי' חתלון לכתחלה תוס' ופתו"ש: (ג) גמרא. ומעמא דלפנין חרש וחרשת חליצה פסולה סיא מדפרש קטן הוא דאמר פרמב"ן ופרקב"ה אבל סר"ם פוסק דמין לקטן ואין בחליצתן כלום ומתו"ם: [ט] מכשירין. ובכ"ם כגרים דכתי' עדים והכוונ מעמא מוקמי' בגמרא דעדים דאין אותו מכחון. ומעמא דלקמ' דמודים ויהיו נאמנים אלינו אין זה כלום דאין דבר מכשרים פחות מפנים ני': (ד) רש"י. ומסייע לו תכנים קטנה לתוך ביתך ופרש"ם

חליצתה פסולה אין אין ערשטע חליצה פסול: ה' חלצה בשנים וזא האט גענומען חליצה פאר עוויי דיינים כשרה או בשלשה אדער פאר דריי דיינים ונמצא אחד מהם קרוב או פסול אונ עס איז געפונען גיוואָרין אז איינער פון די דריי דיינים איז אקרוב אדער ער איז פסול צו זיין אדיין חליצתה פסולה איז דיא חליצה פסול רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירין רבי שמעון אונ רבי יוחנן הסנדלר זאגען דיא חליצה איז כשר וקאשה באתר עם האט גיטראפין ביא איינעם שחלץ בינו ובינה ער האט גינעמען חליצה די יבמה אן דיינים אונ אן עדות. עס איז קיינער גיט גיוועזן דער ביא אן דיינים ובמה אונ דיא יבמה בבית האסורים דאם נאר דער יבם אונ דיא יבמה ובא מעשה לפני רבי עקיבא איז גיוועזן אין תפיסה והכשיר האט מען גיפרעגט דיא שאלה פאר רבי עקיבא: והכשיר האט ער גיזאגט דיא חליצה איז כשר: ו' מצות חליצה דיא מצוה פון חליצה בא הוא ויבמתו לבית דין דער יבם קומט מיט דיא יבמה צו ביר דין והן משיאין לו אונ בית דין געבין אים עצה ההוגנת לו אעצה ואם איז גוט פאר אים ואוו עס איז גלייך פאר אים ער זאל מיבם זיין, אונ אויב ע"ר איז גלייכער פאר אים ער זאל גיט מיבם זיין זאגין בית דין צו אים ער זאל חליצה געבין שנאמר וקראו לו זקני עירו ודברו אליו ווארום עס שטיי אין דער תורה דיא אלטע לייט פון זיין שטא זאלין אים רופין אונ זאלין ביידין צו אים ד' עצה אונ אויב דער יבם וויל דיא גיט מיבם ז

והוא

כתב ולא זיתה טובנת לו מלד שמחם יועלים לו שייכם יותר מעיחלון: (ה) גי' מוטעה נזדמנה לו בפירש"י שלא נרשם תיבת בחרא קודם קורלה וכיס סבור הר"ב לפום ריסטא שכן גר' רש"י בחשבה ולא כן הוא אלא שהוא קלי אדרב יסודה בגמרא ע"ם: [ו] ונקרא. זהו גומרין הפרשה דאמרן: [יא] בתלמידים. סיעסכים שוב לפני רבן בשעת בחליצה. רש"י: (ו) ושעמא שכן עשה ר"ע ושעשה ומעשה רב: [יב] העומדים. כ"ל כל הנמצאים שם וכין עומדים בין יושבים. טור: [יג] חלוץ הנעל. כי רבינו בגור אריה ס' תצא למה לא תהי' הקריאה בית חלוץ הנעל בדכתוב וי"ל דאי יהבי הוא"ל למכתב יקראו בית חלוץ הנעל ומדכתיב ונקרא פירושו כי הקריאה היתה חלוץ הנעל ולאחר יקראו חלוץ הנעל א"כ יקרא הבית בית חלוץ הנעל ושייך בזה ונקרא כיון שלא היתה הקריאה רק חלוץ הנעל ונקרא הבית מעצמו בית חלוץ הנעל:

ילדה אומרים לו מה לך אצל ילדה מה לך אצל זקנה כלך אצל שכמותך: קוראה מאן יבמי. וקורא לא חפצתי לקחתה ולשון הקודש היו אומרים. (ה) והלכה כרבי יהודה (ו) דאמר מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל חלוץ הנעל:

והוא אומרת מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי. והוא אומר לא חפצתי לקחתה ובלשון הקודש היו אומרים. ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו רוק הנראה לריינים. וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. עד כאן היו מקרין וכשהקרא רבי הורקנוס תחת האלה בבפר עיטם וגמר את כל הפרשה הוחזקו להיות גומרים כל הפרשה. [ו] ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל. מצוה בריינים ולא מצוה [יא] בתלמידים. רבי יהודה אומר מצוה על כל [יב] העומדים שם לומר [יג] חלוץ הנעל חלוץ הנעל:

וְהִיא אוֹמֶרֶת וָאל זֶיא וָאגֶן מַאן יָבְמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל דָער יָבָם וויל נִיט אויף שְׁטֶעלִין צוּ זַיין בְּרוּדֶער אַנאמֶען צָווישֶׁען יודין יא אָבָה יַבְמִי עָר וויל מִיך נִיט מְיַבֵּם זַיין וְהוּא אוֹמֵר לא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ אוּנד עָר זָאגט אִיך וויל אִיר נִיט נֶעמֶען פאר אַנוייב וּבְלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הָיוּ אוֹמְרִים אוּנד אויף לָשׁוֹן קֹדֶשׁ מוזין זֶיא וָאגֶן וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו דִיא יְבָמָה וָאל גֶיגֶענִין צוּם יָבָם לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים פאר דִיא אוּיגֶן פון דִי זְקֵנִים וְחָלְצָה נַעְלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ אוּנד זֶיא וָאל אוּים טָאהֶן דָעם שוּך. פון זַיין פוּס וְיָרְקָה בְּפָנָיו אוּנד זֶיא וָאל אַשְׁפֶּיי טָאהֶן פאר אִים רוּק הַנִּרְאֶה לְרַיְינִים אַזוי פִּיל שְׁפֶּייאֶרְן דִיא רַיְינִים וָאל דָאם זָעהֶן וְעָנְתָה וְאָמְרָה אוּנד זֶיא וָאל וָאגֶן מִיט אַהוּיכָע שְׁטִימְמָע כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אַזוי וָאל גֶישֶׁאהֶן וָוערִין צוּ דָעם מָעֶנְטְשׁ אֲשֶׁר לא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו וואס עָר וועט נִיט וועלִין בָּאהֶען דָאם הוּיז פון זַיין בְּרוּדֶער עָר

רש"י

אמר רבא. גרסי' ולא גרסי' ואמר רבא: הלכה ה' כלה כלי המילון דת"ת דמלכות דכריאה השתפא אמר ר' יוחנן מנין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו מתקדש שנאמר לבן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם אמר רבא בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה. אביי אמר בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בגמלות חסדים רבה ואביי מדבית עלי קאתו

גמרא יבמות דף ק"ה ע"א

תוספות

רבא ואכיי מדבית עלי קאתו. רבה גרס דרבא לא הוס כהן כדאמר כפ' הזרוע (דף קלג ופס) דא"ל לשמעיה זבו לי מתנתא אכל רבה היה כהן דאמר כפ' עד כמה (דף כו) רבה

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִנַּיִן לְגָזַר דִּין שֶׁיֵּשׁ עִמּוֹ שְׁבוּעָה שֶׁאֵינוֹ מִתְקַדֵּשׁ רַבִּי יוֹחָנָן זָאגט פון וָאגֶן וַוייסִין אִיר אַז גָאט אִיז גוּזֵר אַגְזֵרָה אויף אַמְעֶנְטְשִׁין אוּנד עָר שְׁוָועְרְט אויף דִיא גְזֵרָה. וָוערְט דִי גְזֵרָה קַיין מָאהֶל נִיט צוּרִיסְען, נָאר דִיא גְזֵרָה בְּלַייבְט אויף אַייבִיג שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עָם שְׁטֵייט אין פָּסוּק, גָאט הָאט גֶעזָאגְט כִּי נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֵלִי אִם יִתְכַּפֵּר עָוֹן בֵּית עֵלִי בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה עַד עוֹלָם דְרִיבֶּער הָאבּ אִיך גִישְׁוָוארִין צוּ דִי מִשְׁפָּחָה פון עֵלִי אויבּ דִיא זִינְד פון עֵלִי'ס מִשְׁפָּחָה וָוערְט פאר גֶעבִין וָוערִין בִּיז אַייבִיג, אֲפִילוּ וָוען זַיי וָוערְן בְּרַיינִיגֶען קָרְבָּנוֹת אוּנד מִנְחוֹת גֶעל אִיך זַיי אויף נִיט מוחֵל זַיין, וְעָהֶן מִיר אַז גָאט הָאט גִישְׁוָוארִין אויף אַגְזֵרָה אִיז דִיא גְזֵרָה אויף אַייבִיג אָמַר רָבָא בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר אֲבָל מִתְכַּפֵּר הוּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה רָבָא זָאגְט אויבּ זַיי וָוערְן בְּרַיינִיגֶען קָרְבָּנוֹת אוּנד מִנְחוֹת וָוערְט מָען זַיי נִיט מוחֵל זַיין, אָבֶּער אַז זַיי וָוערְן תּוֹרָה לֶערְנֶען וָוערְט מָען זַיי מוחֵל זַיין אַבָּיֵי אָמַר בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר אֲבָל מִתְכַּפֵּר הוּא בִּגְמִילוּת חֲסָדִים אַבָּיֵי זָאגְט אויבּ זַיי וָוערְן בְּרַיינִיגֶען קָרְבָּנוֹת אוּנד מִנְחוֹת וָוערְט מָען זַיי נִיט מוחֵל זַיין, אָבֶּער אַז זַיי וָוערְן טָאהֶן גְמִילוּת חֲסָדִים וָוערְט מָען זַיי מוחֵל זַיין רַבָּה אוּנד אַבָּיֵי זָענֶען גֶיוֶען פון עֵלִי'ס מִשְׁפָּחָה

בטיל לם ברוב ואמרי' במס' מ"ק (דף כב: וסס) אמר רבא מי כני מחוי לאו בזכותא תליא מלתא כו' עד דבא מיס לרבעין מנין ורב חסדא תפסי' מנין כדאמר ומי הכא רבא מי' לרבעין מנין הקסם ס"ר אלחנן דבגמילות חסדים ומי עסיק לאמר בחלק (דף לח) אמר רבא ייתי ולא אחמיניה אמר ליה אביי מאי טעמא אמר מר הכי כו' מר תורה איכא גמילות חסדים איכא. ואמר ר"י דלא עסיק כ"כ בר"ח מיגאל מגזירת בית אבי אבל בר' מיגאל מחבלי של מסיח פיס בידו אבל אמר זכות עומדות לו ופס תאמר ומאי הא דקאמר במס' מועד קטן (דף כח) דלא בזכותא תליא מלתא אלא בחזקה מדרבה לא מי אלא לרבעין מנין ולאמת פייטו עמס לפי פסים מבני עלי ויש לומר דסבירא ליה לרבא דבתור' בלבד הוא מתבטר כמו לרבה ושוב אבא רבה עסק בגמילות חסדים כדאמר בחלק (דף לח):

רבה דעסק בתורה היה ארבעין שנין אביי דעסק בתורה ובגמלות חסדים היה שתין שנין תנו רבנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתים כבן שמונה עשרה שנה באו והודיעו את רבי יוחנן בן זכאי אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם שנאמר וכל מרבית ביתך ימותו אנשים לכו ועסקו בתורה ותחיו הלכו ועסקו בתורה וחיו והיו קורין אותם משפחת יוחנן על שמו אמר רבי שמואל בר אוניא אמר רב מנין לגזר דין של ציבור שאינו נחתם אינו נחתם והכתיב כי אם תבבסי בנתר וגו' נכתם עונך לפני אלא מנין שאפילו נחתם מתקרע שנאמר מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו והכתוב דרשו ה' בהמצאו ל"ק הא ביחיד הא בצבור יחיד אימת אמר רבה בר אבוה אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליוה"כ:

בהמצאו. מסמע שאינו מלוי בכל עת:

דבה דעסק בתורה רבה וייל ער האט נאר גילערנט תורה חיה ארבעין שנין האט ער געלעבט פערציג יאהר אביי דעסק בתורה ובגמלות חסדים היה שתין שנין אנד אביי וייל ער האט געלערנט תורה אונד האט גיטאהן גמלות חסדים האט ער געלעבט זעכציג יאהר תנו רבנן משפחה אחת היתה בירושלים די רבנן האבין געלערנט אין ירושלים איז גיווען איין משפחה שהיו מתים בבן שמונה עשרה שנה ווא זיא פלעגין שטארבין צו אכטצעהן יאהר באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי זיא יוחנן בן זכאי אונד געגען געקומען צו רבן יוחנן בן זכאי אונד האבין אים דאס גיזאגט אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם האט רבן יוחנן צו זיא גיזאגט מאמער געגט איר פון עלי'ם משפחה שנאמר וארום אויף זיא האט נאט גיזאגט צו עלי וכל מרבית ביתך ימותו אנשים אלע מענטשין וואס ווערין ביתך ווערין איר דיין שטוב ווערין שטארבין אין דער יוגענד לכו ועסקו בתורה ותחיו גייט לערנט תורה ועט איר לעבין והיו ועסקו בתורה ותחיו זיא זיא זיא זעגען געגאנגען אונד האבין געלערנט תורה אונד האבין לאנג געלעבט והיו קוראין אותן משפחת יוחנן על שמו האט מען זיא גערופין די משפחה יוחנן. אויף דעם נאמען פון רבן יוחנן בן זכאי אמר רבי שמואל בר אוניא אמר רבי האט גיזאגט פון רבים רבי שמואל בר אוניא האט גיזאגט פון רבים וועגין מנין לגזר דין של צבור שאינו נחתם פון וואנען ווייסין מיר אז נאט איז גזר אגזרה אויף אפאר זאמלונג יודין ווערט דיא גזרה גיט געהתמת פרינגט דיא גמרא אינו נחתם די גזרה ווערט גיט געהתמת ווכתיב כי אם תכבסי בנתר וגו' נכתם עונך לפני עם שטייט דאך אין פסוק דער נביא ישעיה האט גיזאגט צו דיא יודין איר זאלט פארשטין נאט ווען ער ווערט געפונען, ווהן מיר דאך אז גיט צו יעדער צייט ווערט נאט געפונען, ענפערט די גמרא לא קשיא עם איז קיין קשיא הא ביחיד הא בצבור אז איינציגער מענטש טוהט תשובה אונד בעט בייא נאט איז גיט אלע צייטין ווערט ער גיענפערט. נאר עם איז דא אויסגעזעצטע צייט ווען נאט ענפערט יעדער איינציגען מענטש. אבער אז אפארזאמלונג יודין טוהען תשובה אונד בעטין ביי נאט ווערין זיי גיענפערט צו יעדער צייט. פרעגט די גמרא יחיד מיסת ווען ווערט איינציגער מענטש גיענפערט אמר רבה בר אבוה האט רבה בר אבוהו גיזאגט אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים דאס זענען דיא צעהן טעג ווא פון ראש השנה ביז יום כפור. אין די צעהן טעג ווערט יעדער מענטש גיענפערט:

איז אויך דיינע זינד פאר פלעקט פאר מיר, ווען איך גיט אפטעקין דיינע זינד. אונד אז דיא זינד איז גיט אפגעמעקט. איז דאך די גזרה אויך גיט אפגעמעקט אלא מנין שאפילו נחתם מתקרע נאר אזוי זאג פון וואנען ווייסין מיר אז נאט איז גזר אגזרה אויף אפארזאמלונג יודין. אפילו די גזרה איז געהתמת גיווארין. פון דעסטוועגין אז טען טוהט תשובה. ווערט דיא גזרה צוריסין שנאמר ווארום עם שטייט אין פסוק מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו ווער איז נאך אזוי ווא אונזער נאט ווא ער ענפערט אונז צו יעדער צייט ווא מיר רופין אים. ווען מיר רופין צו אים מיר טוהען תשובה. איז ער אונז מוחל די זינד אונד ענפערט אונז. פרעגט דיא גמרא והכתיב דרשו ה' בהמצאו עם שטייט דאך אין פסוק דער נביא ישעיה האט גיזאגט צו דיא יודין איר זאלט פארשטין נאט ווען ער ווערט געפונען, ווהן מיר דאך אז גיט צו יעדער צייט ווערט נאט געפונען, ענפערט די גמרא לא קשיא עם איז קיין קשיא הא ביחיד הא בצבור אז איינציגער מענטש טוהט תשובה אונד בעט בייא נאט איז גיט אלע צייטין ווערט ער גיענפערט. נאר עם איז דא אויסגעזעצטע צייט ווען נאט ענפערט יעדער איינציגען מענטש. אבער אז אפארזאמלונג יודין טוהען תשובה אונד בעטין ביי נאט ווערין זיי גיענפערט צו יעדער צייט. פרעגט די גמרא יחיד מיסת ווען ווערט איינציגער מענטש גיענפערט אמר רבה בר אבוה האט רבה בר אבוהו גיזאגט אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים דאס זענען דיא צעהן טעג ווא פון ראש השנה ביז יום כפור. אין די צעהן טעג ווערט יעדער מענטש גיענפערט:

זורע ויהי דף רכ"ט ע"ב ת"ת דאמיטת יוד הא ואו הא

המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים וגו' ר' חייא פתח ואמר (משלי יט) כית והון נחלת אבות וגו' וכי נחלת אבות איתנו והא קודשא בריך הוא יהיב כלא לכ"ג אלא דכיון דאחסין כיתא לכ"ג ומזונא לזמנין

דיחסין

דיתסין כלא לבריה ויהא אחסנא דאכות אכל ומה' אשה מסכלת כגין דאתתא כד אחסין ליה כ"ג מעם קב"ה אחסין לה דהא לא יחסין לה קב"ה לב"ג אלא כד מכריזין עליה ברקיעא דקב"ה מזווג זווגין עד לא ייתון לעלמא וכד זכו כני נשא לפום עובדיהון הכי יהבי לון אתתא וכלא אתגליין קמיה דקב"ה ולפום עובדין דזכאין הכי מזווג זווגין ולזמנין דקא סליקו בקליטין ואסרי ההוא כ"ג אחרמה סליק זווגיה לאחרא עד דיכסר עובדוי וכד יכסר עובדוי אז דמטי ומניה אתדבקי גבר מקמי גבר ואתי האי ונטל דיליה ודא קסי קמי קב"ה מכלא לדאיא בר נש מקמי גברא אחרא וכגין כך קב"ה אינו יהיב אתתא לב"ג ומניה אתיין זווגין וע"ד ומה' אשה מסכלת כגין כך קב"ה יהיב כלא לבר נש. ואי תימא אשה מסכלת ולא אחרא ת"ח אע"ג דקב"ה אזמין טבאן לב"ג למיהב ליה והוא אסתי אחרנין מפם קב"ה לגבי סטרא אחרא מההוא סטרא אחרא לאתדבק ביה ייתי ליה מאן דייתי בכל (נ"א כל) קטרוגין וכל כיסין ולא אתיין ליה מעם קב"ה אלא ההוא סטרא ביסא לאתדבק ביה באתון עובדין דעבד ועל דא אתתא דלאו אתיהי מעכלת קרא ע"ד שלמה (קהלת ז) ומוצא אני מר ממות את האשה כגין דמובוי דב"ג הוא מסיך עליה באתון עובדין דעבד ועל דא כד קב"ה אתרעי ביה בבר נש כגין עובדוי דכסרן אתיהי אזמין ליה אנתו דאתיהי מסכלת ופריק ליה כפורקן מגו סטרא אחרא ועל דא אמר יעקב המלאך הגואל אותי מכל רע מאי מכל רע דלא אזדמנת ליה אתתא דאתיהי מגו סטרא אחרא ולא אערע פסול בזרעיה (ס"א בערסי) דכלהו לדיקי וסלימי בסלימו כגין דאתפרק מכל רע:

הלכה פסוקה

תרמב"ם הל' תשובה פ"ב

(א) אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס. אלא יהא נוח לרצות וקשה לכעוס ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול מוחל בלב שלם ובנפש חפצה אפי' הצר לו וחטא לו הרבה לא יקום ולא יטור והוא דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון. אבל הכותים עכו"ם ערלי לב אינן בן אלא עברתם שמורה נצח ובן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה: (ב) החוטא לחברו ומת חברו קודם שביקש ממנו מחילה מביא עשרה בנ"א ומעמידן על קברו ויאמר בפניהם חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני זה

יוסף לחק

יצה"ר אינו מצוי אלא מתוך מאכל ומשתה דמתוך מאכל ומשתה יצה"ר מתרבה באדם. כל העונש שמקבל האדם בעולם הנשמות אינו אלא בעבור פיו שנאמר כל עמל האדם לפיהו. שנמתק במאכלות אסורות ובלשון הרע ובלות הפה וכיוצא. אוי להם ליושבים אכורות אכורות לאכול ולשתות ואינם יראים מה'. והשטן מרקד כניסה ושמח והמשתכרי כורתים הספד והכרכה היורדות לשאול.

מוסר

מספר דברים שבקדושה ס"א

(א) אָסוּר לְאָדָם לִהְיוֹת אַכְזָרִי וְלֹא יִתְפַּיֵּס אֶלָּא נוֹחַ לִרְצוֹת וְקָשֶׁה לִכְעוֹס וּבְשָׁעָה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ הַחוֹטֵא לִמְחוֹל מוֹחֵל בְּלֵב שָׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חֲפֵצָה אֲפִלּוּ הִצַּר לוֹ וְחָטָא לוֹ הַרְבֵּה לֹא יָקוּם וְלֹא יִטּוֹר וְזֶהוּ דַּרְכָּם שֶׁל זֶרַע יִשְׂרָאֵל וּלְבָבָם הַנָּכוֹן. אֲבָל הַכּוּתִים עַכּוּ"ם עֲרֵלֵי לֵב אֵינָן בְּנֵי אֶלָּא עֶבְרָתָם שְׁמוּרָה נֶצַח וּבֶן הוּא אוֹמֵר עַל הַגִּבְעוֹנִים לְפִי שֶׁלֹּא מָחֲלוּ וְלֹא נִתְפַּיְּסוּ וְהַגִּבְעוֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה: (ב) הַחוֹטֵא לַחֲבֵרוֹ וּמֵת חֲבֵרוֹ קוֹדֶם שֶׁבִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה אוֹבִיל רְאוּבֵן הָאֵת נְעוּינְדִיגְט צוּ שְׁמְעוֹן אוּנְד שִׁמְעוֹן אִיז גִּישְׁטָארְבֶּן אֵיידֶער רְאוּבֵן הָאֵט אִים אִיבֶּעְרְגִיבֶּעטֶן זַיין שְׁטְרָאפֶע בֵּיי אַיין עֶדְלֶן מַנְסְבִּיר אוּנְד אַיין אַיידֶם אוּנְד אַיין אַיידֶם אִיז

כתוכל פס מכחיפי התורה פס תלמיד חכם הוא מזלזל תורתו ומכאיב ממונו ומתכד כניו רחמנא ליצלן ועל זה נאמר שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו :

שכך וכך עשיתי לו ואם היה חייב לו מטון יחזירו ליורשים לא היה יודע לו יורשים יניחנו בבית דין ויתודה :

וְעוֹיִין שְׁכוּר שְׁנֵיידִין אֶפּ דִי שְׁפָּע אוּנ דִיא בְּרָכָה וְוָאס נִידֶערְט פַאר דִיא יוּדִינְס וְוֶעגִין , אוּנ לָאזִין נִיט דִי בְּרָכָה זָאל אַראפּ קוּמֶען צוּ זַייא הָאוּבְּל עַם בְּכָחִשֵׁי הַתּוֹרָה דָער וָואס עָסְט צוּ זָאמֶען מִיט דִיא מֶעוּנְטְשִׁין וָואס לֵייקֶענֶען אִין דִי תּוֹרָה אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא אוֹיב עֶר אִיז אַתַּלְמִיד חָכָם מְזַלְזֵל תּוֹרָתוֹ פַאר שֶׁעמְט עֶר זַיין תּוֹרָה וּמְכַזֵּב מָמוֹנוֹ אוּנ רוֹיבְּט פוּן זִיךְ אַלֵּיין זַיין נֶעלְט וּמְאַבֵּד בָּנָיו רַחֲמָנָא לִיצְלָן אוּנ עֶר פַארְלִירְט זַיינֶע קִינְדֶער , נָאט זָאל אוּנְז רֶעטְטִין פוּן אַזֶעלְכֶע זַאכִין וְעַל זֶה נֶאֱמַר אוֹיף דֶעם מֶעוּנְטְשׁ אִיז גִיוָוארִין דֶער פָּסוּק שׁוֹמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ שׁוֹמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ דֶער וָואס הִיט זַיין מוֹיל אוּנ זַיין צוּנְג הִיט עֶר זִיךְ פוּן צָרוֹת וְעֶר זָאל נִיט הָאבִּין צָרוֹת אוּנ דִי נְשָׁמָה זָאל נִיט הָאבִּין צָרוֹתָיו :

נֶעזִינְדִיגְט צוּ דֶעם שֵׁם הוֹיֶה וָואס עֶר אִיז דֶער נָאט פוּן דִיא יוּדִין אוּנ אִיךְ הָאב נֶעזִינְדִיגְט צוּ דֶעם מֶעוּנְטְשׁ , צוּ שִׁמְעוֹן שֶׁכַּךְ וְכַךְ עָשִׂיתִי לוֹ אַזוֹי אוּנ אַזוֹי הָאב אִיךְ גִיטָאהָן צוּ אִים וְאִם הָיָה חַיָּב לוֹ מָמוֹן אוּנ אוֹיב רָאוּבֶן אִיז שׁוּלְדִיג נֶעלְט צוּ שִׁמְעוֹן יַחֲזִירוּ לִיוֹרְשִׁים זָאל עֶר רָאם נֶעלְט נֶעבִּין צוּ שִׁמְעוֹן'ס קִינְדֶער לֹא הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ יוֹרְשִׁים אוֹיב רָאוּבֶן הָאט נִיט נֶעוָואסְט וְעֶר זָעגְען שִׁמְעוֹן'ס יוֹרְשִׁים יַנִּיחֶנּוּ בְּבֵית דִין וְיִתְוַדֶּה זָאל עֶר דָאם נֶעלְט אַוֶעק לֵייגֶן בֵּייא דֶעם בֵּית דִין אוּנ זָאל זִיךְ מִתְוַדֶּה זַיין וִוי פְּרִיעֶר שְׁטַיְיט :

ויחי יום ד תורה

אונקלוס

להכשיך מתיה דוא יהוה נפש ו יה יהו יהוה . רוח יוד הא ואו הא . נשמה יהוה חיה יחידה ו' דמילוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

יב וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעִם בִּרְכָּיו
וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו אַרְצָה : יג וַיִּקַּח יוֹסֵף
אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת־אֶפְרַיִם בִּימִינוֹ
מִשְׂמֹאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מְנַשֶּׁה

יב וְאַפִּיק יוֹסֵף יַתְהוֹן מִן קֳדָמוֹהִי וּסְגִיד עַל אַפּוֹהִי עַל אַרְעָא : יג וּדְבַר יוֹסֵף יַת תַּרְוֵיהוֹן יַת אֶפְרַיִם בִּימִינֵיהּ מִשְׂמָאלָא דְיִשְׂרָאֵל וְיַת מְנַשֶּׁה

רשב"ם

(יג) את אפרים בימינו . להושיבו אצל שמאלו של ישראל :

שפתי חכמים

ל (נמ"ר) נ"ל דחזיל לעמיס שפי כפ' מקן דכל השתחוים מטנ ברכיו כדי ליסכם זה לימין וזה לשמאל לסמוך ידיו עליהם ולברכם : וישתחו לאפיו . כשחזר לאחוריו ל ונלפני אביו : (יג) את אפרים בימינו משמאל ישראל . הכא לקרות חבירו ימינו כנגד שמאל חבירו

רש"י

(יב) ויוצא יוסף אתם . לאחר שנשקם הוציאם יוסף ידו עליהם לכך הוצרך להוציא' מעם ברכיו ולהרחיקם מעם בשחבקן תשקן ותכשיו רצה יוסף לסדר כדי שיגיע לשום אותם האחד לידו האחת והאחר לידו האחרת :

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יב) ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו . לפי שהיו דבוקים לו

פירוש לתורת אלהים

(יב) וַיּוֹצֵא הָאט זַייא יוֹסֵף אַרוֹיס גִיצוּיגִין פוּן דֶער קַניה פוּן זַיין פָאטֶער כְּדֵי עֶר זָאל שְׁטֶעלִין מְנַשֶּׁה אוֹיף דֶער רֶעכְטֶער זַייט פוּן זַיין פָאטֶער אוּנ אֶפְרַיִם אוֹיף דֶער לִינְקֶער זַייט דֶער פָאטֶער זָאל זַייז בֶּענְטְשִׁין וַיִּשְׁתַּחוּ אוּנ יוֹסֵף הָאט זִיךְ נֶעבוֹקְט צוּ זַיין פָאטֶער מִיט זַיין פְּנִים בִּיז צוּ דֶער עֶרְד

(יג) וַיִּקַּח הָאט עֶר נִישְׁטֶעלְט בִּימִינוֹ בֵּיי זַיין רֶעכְטֶע הָאנְט בְּדֵי עֶר זָאל זַיין מִשְׂמֹאל אִין דֶער לִינְקֶער הָאנְט פוּן יַעֲקֹב וְאֶת מְנַשֶּׁה אוּנ מְנַשֶּׁה הָאט עֶר נֶענוּמֶען

ספר הישר

גִים מַארְקוּיסְט נִים דִיא סְעֶרֶת הַמַּכְפֵּלָה גִיט אֶרֶץ כְּנָעַן , הָאט יוֹסֵף גִידוּפִין צוּ נַפְתָּלִי עֶר זָא גֶעשְׁוִוִיגְט לוּיטִין אִין מִצְרַיִם אוּנ בְּרֵיינְגֶען אַלֶע פַאפִּידֶע מַאוּרְקוּיף צֶעמִיל מִיט עֲדוּת נֶעהַתָּמָתָ , הָאט עֶשׂוֹ גִיזָאגְט זָאל מַען בְּרֵיינְגֶען דֶעם פַאפִּיר וָואס דָארְט אִיז נֶעשְׁרִיבֶּען וויא עֶשׂוֹ הָאט גִיעֶזֶען אַז נַפְתָּלִי אִיז גִילָאפִין בְּרֵיינְגֶען פַאפִּירֶן , הָאט עֶשׂוֹ נֶעטַאכְט אַקְרִיג מִיט יוֹסֵף אוּנ

בְּשִׂמְאֹלוֹ מִימִין יִשְׂרָאֵל וַיַּגֵּשׁ אֵלָיו׃
יד וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת־יְמִינוֹ וַיָּשֶׁת
עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הַצָּעִיר וְאֶת־
שְׂמֹאלוֹ עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שִׂכֵּל אֶת־
יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר׃ טו וַיְבָרֶךְ אֶת־
יוֹסֵף וַיֹּאמַר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְּכוּ
אֲבֹתַי לְפָנָיו אַבְרָהָם וְיִצְחָק
הָאֱלֹהִים הָרֹעֶה אֹתִי מֵעוֹדִי עַד־

תולדות אהרן

שכל אמ . מנחות מ : כתובות . פסחים קיח :

בעל הטורים

(יד) ושוא שלעיר . כגי' טוא הקטין עלמו לכך זכה ולא ממנו יהושע שהוא מלא חכמה :

חביאם שיהיא מנשה לימינו של יעקב ואפרים לשמאלו והוא רצה לתת ימינו על ראש הצעיר ושמאלו על ראש הבכור : (טו) ויברך את יוסף . ברכת הבנים היא ברכת האב :

רש"י

זכיון שהוא הבכור מיומן לברכה : (יד) שכל את ידיו . כתרגומו אחכמימון בהסכל ואחכמה הסכיל את ידיו לכך מדעת כי יודע היה כי מנשה הבכור ואעפ"כ מ לא שת ימינו עליו :

כי יודע וכו' . וכתב מהרש"ל רבים פירשו כי כמו אעפ"פ אבל אין נ"ל אלא כך הוא התיכור שכל את ידיו ונתן טעם למה שכל ולמה לא אמר לו שיספר שיעמיד אפרים מימינו ומנשה משמאלו כי מנשה הבכור ל"ל בשביל שהיה מנשה הבכור לא היה רוצה

שפתי חכמים

שכמקרא הוא פיסוק ידיה ורגליה וממילא כעודו שומר לפני אביו לא היה יכול להשתעה אלא ודאי כשתור וכו' : מ דק"ל דכל כי שכמקרא הוא נתינת טעם אלמעלה ולפי' התרגום דמפרש שכל ג' חכמה אין זה נתינת טעם ועז"פ אע"פ כלומר אע"פ שהיה יודע כי מנשה הבכור וכו' וקיימו חכמה כמו שמע' הפסוק בסמוך ולמה לא אמר לו שיספר שיעמיד אפרים מימינו ומנשה משמאלו כי מנשה הבכור ל"ל בשביל שהיה מנשה הבכור לא היה רוצה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יד) שכל את ידיו . פי' מתוך מעשה ידיו של יוסף שנתן מנשה לשמאלו שהוא ימין ישראל שכל יעקב את ידיו

כי מנשה הבכור ואעפ"כ שם ימינו על ראש אפרים ודומה לו לה' אלהינו הרחמים והסליחות כי מרדנו בו :

פירוש לתורת אלהים

בְּשִׂמְאֹלוֹ אין זיין לינקע האנט כדי ער זאל זיין
מימין פון דיא רעכטער האנט פון יעקב . וארום
יוסף איז נישטאנען אקעגין די רעכטע האנט
פון יעקב האט ער גיוואלט וייל מנשה איז
אבכור זאל יעקב אים בענטשין מיט זיין רעכטע
האנט ויגש אוג ער האט זיי גינעהנט צו אים :
(יד) וישלח האט יעקב איסגישטרעקט זיין רעכטע
האנט וישת אוג האט זיא גיטאהן אויף דעם קאפ
פון אפרים והוא הצעיר אוג ער איז דער יונגסטער
ואת שמאלו אוג זיין לינקע האנט האט ער גיטאהן
על ראש מנשה אויף דעם קאפ פון מנשה . ואנט

ספר הישר

איז גיוואריין אומלחמה . אוג דיא קינדער פון יעקב האבין
געהרעט פון עשו'ס מענטשין פערציג . אוג חושים דער
זוהן פון רן איז גיוועזן הונדערט איילין ווייט פון די מלחמה
אוג וייל ער איז גיוועזן טויב האט ער נים גיטערט וענין
וואס מען קריגט דא . נאר ער האט גיפרעגט פאר וואס
מען קראגט נים אריין דיא מטה אין די מערה . האט מען
אים גיזאגט עשו לאמט נים . איז גילאפין חושים צו עשו
פון איינען אוג האט אפגעהאקט זיין קאפ מיט אשווערד,

דער פסוק שכי ער האט געקליגט מיט זייגע
העגט כלומר ער האט עם גיטאהן מיט חכמה.
ער האט געוואקט כי מנשה אז מנשה איז דער
בכור אוג צו דאך פון דעסטוועגין האט ער פארט
זיין רעכטע האנט אויף אים נים גיליינגט :
(טו) ויברך אוג ער האט גיבענטשט זיינע קינדער
הייסט עם גלייך וויא ער האט יוסף אליין
גיבענטשט ויאמר אוג ער האט גיזאגט האלהים
דער נאט אשר וואס מיינע עלטערין אברהם אוג
יצחק זענען גענאנגען פאר אים אוג האבין אים
געדינט האלהים דער נאט הרועה וואס ער האט מיך

דער איל האט קען אריין גיטראגין יעקב אין דיא מערה
אוג ער איז בגראבין גיוואריין מיט אזוי אבבוד וואס עם
האט נאך קיין קלך געהאט אזוי אבכור , אוג עשו איז
נאך גילעגין אויף דיא ערד אוג דיא קינדער פון עשו
האבין געמאכט אמלחמה מיט דיא קינדער פון יעקב
אוג פון עשו'ס קינדער מיט זיינע מענטשין זענען געהרגט
גיוואריין מכמעיג מענטשין אוג פון יעקב'ס קינדער איז
איינער נים געהרגט גיוואריין , אוג נייא האבין געהאפט

עשו'ס

הַיּוֹם הַזֶּה׃ טז הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל־רָע יְבָרֵךְ אֶת־הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ׃ שלישי יז וַיַּרְא יוֹסֵף כִּי־יָשִׁית אָבִיו יַד־יְמִינוֹ עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיֵּרַע בְּעֵינָיו

יוֹמָא הָדֵין׃ טז מַלְאָכָא דִי פְּרַק יָתִי מִכָּל בִּישָׁא יְבָרֵךְ יַת עוּלֵימַיָּא וְיִתְקְרֵי בְהוֹן שְׁמִי וְשׁוּם אֲבָהָתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וּכְנוּנֵי יַמָּא יִסְגּוּן בְּגוֹ בְּנֵי אֲנָשָׁא עַל אַרְעָא׃ יז וַחֲזָא יוֹסֵף אֲרֵי שַׁוִּי אֲבוּהִי יַד יְמִינֵיהּ עַל רֵישָׁא דְאֶפְרַיִם וּבְאַיִשׁ בְּעֵינוֹהִי

תו"א המלאך. סם: וידגו לרב. ברכות כ מושה לו מליפת עד כמרת קיח: וירע יוסף. מנחות לו:

רשב"ם

(טז) ויקרא בהם שמי. שיהיה על זרעם וזרע זרעם: וידגו. מגזרת חטופי למד פעל של ה"א כמו מן בבה ויבכו מן שבה וישבו: (יז) כי ישית. קודם שיברכם וראה יוסף ששיכל את ידיו ויאמר יוסף לאביו לא כן אבי. אין לפרש ולומר לא יפה אתה עושה אלא היה לו לשאול לאביו מדוע אתה עושה כן אלא כך אמר יוסף ליעקב לא כך סדורים הבנים כמו שאתה סבור שלא

שפתי חכמים

לכיים לוחו: נ שלון למלאך כח לגאול שום מדם בלא רשות הקב"ם: ס הוצרך לפרש זה שלא תאמר דע"כ לאו מנשה ואפרים הוא דסא כתיב כסמוך ויברכם ביום הסוא וגו' ומה לריך לו לברך פעם אחרת והא דעברים הם בנים קטנים של יוסף ולכ"ם דעכ"ז על כרחך מנשה ואפרים הם דהא לא היו לו בנים אחרים וסא הכירך אותם כ"פ יש לומר דהכא כתיב ויברך את יוסף וכלל אותם בברכתו של יוסף אבל לא כיוך אותם כפ"ע מפני שכתוב הנערים כה"א סיריעה המזכרים לעיל ולא מזכרו כי אם מנשה ואפרים גם לא מולד ליוסף אחר נעריס דהא פי"

באור הענין שהמלאך יברך את מנו"א

(טז) והמלאך הגואל אותי מכל רע וגו'. הנה הנהגת הקב"ה בעולמו חיים המה. אחת הנהגה הכמיית שזהו ע"י הקב"ה בעצמו. לא ע"י מלאך וכרף ולא ע"י שום גברא. והשנית הנהגה הטבעית סהי' מתנהגת על ידי מלאכים ומלוחים. הנה אבל יעקב היה כל ימי חייו בהנהגה הטבעית ע"כ אמר המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים [בהנהגה הטבעית] וזהו ויקרא בהם שמי. כמו שאנכי נתברכתי בהנהגה הטבעית כן יתברכו גם הם בהנהגה הטבעית שם אבותי אברהם ויצחק כמו שהם נתברכו בהנהגה הכמית. כן יתברכו הנערים בהנהגה הכמית. ומחמת שאברהם היה הראשון שהתחילה בו הנהגה הכמית ע"כ הזכירו תחלה. ולא אמר שם אביו תחלה. ואמר שתי הברכות הללו. הכמית והטבעית יהיו בם לעומה עד שידגו לרוב בקרב הארץ:

לקוטים על התורה

(טז) הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע וגו'. יְעַדְעֶר יוד דאַרף האָבן דאָס אין בְּרָכוֹת, אַז זָאל זיין אַצְדִיק, און זָאל זַיין גְעזוּנְט, און זָאל הָאבן פַּרְנָסָה, מיט דיא דְרַייא בְּרָכוֹת האָט יַעֲקֹב גיבֶּענְטשְׁט אֶפְרַיִם און מְנַשֶּׁה, עֶר האָט גיזאָגט צו דיא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְּכוּ אֲבוֹתַי לְפָנָיו. דער גָאט וָואס מיינע אֲלְטערין זָענען גְעגַנגען פאַר אים, און הָאבן אים גְעדינְט, זָאל אייך בְּעגְנָשְׁשין איר זָאלט אים אוֹיך אַזוי דינען וויא דיא הָאבן אים גְעדינְט, הָאֱלֹהִים הָרוֹעֶה אוֹתִי מִעוֹדִי, דער גָאט וָואס האָט מיך גְעשְׁטיערט [גְעשְׁפַּייזט] פון מיין יוגענד בין היינט, עֶר זָאל אייך שְׁפַּייזין מיט פַּרְנָסָה, הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע, דער מַלְאָך וָואס האָט מיך אויסגְעלייזט זיך און אַעין הָרָע איז נִיט שולט אין דיא: (יז) וַיַּרְא און יוסף האָט גיזעהן אַז זַיין פאָטער הָאט גיטָאהן זַיין רעכטע האַנט עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיֵּרַע בְּעֵינָיו איז איבעל גיפאַלין אַז

בעל הטורים

(טז) ויקרא. כ' כמס' ויקרא כסם שמי. ויקרא שמו ביסראל לומר שכל שכטי ישראל יקראו ע"ש יוסף כדכתיב גמלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה:

רש"י

(טז) המלאך הגאל אתי. מלאך הרגיל להשתלח ב אני בארתי כענין שנאמר ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב וגו' אנכי האל בית אל: יברך את הנערים. מנשה ם ואפרים: וידגו. כדגים הללו שפרים ורבים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טז) ויקרא בהם שמי ושם אבותי. על שאר השבטים הנקראים בני יעקב שיהיו נקראים שבטים כשאר בני: (יז) וירע בעיניו. מפי רבי יצחק לוי שלכך הדע בעיני יוסף שאסר בלבו אבי מחזיק אותי כשושמה שלא סדרתי אותם כהוגן ואני סדרתי אותם כסדר:

פירוש לתורת אלהים

(טז) הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע. יְעַדְעֶר יוד דאַרף האָבן דאָס אין בְּרָכוֹת, אַז זָאל זַיין גְעזוּנְט, און זָאל הָאבן פַּרְנָסָה, מיט דיא דְרַייא בְּרָכוֹת האָט יַעֲקֹב גיבֶּענְטשְׁט אֶפְרַיִם און מְנַשֶּׁה, עֶר האָט גיזאָגט צו דיא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְּכוּ אֲבוֹתַי לְפָנָיו. דער גָאט וָואס מיינע אֲלְטערין זָענען גְעגַנגען פאַר אים, און הָאבן אים גְעדינְט, זָאל אייך בְּעגְנָשְׁשין איר זָאלט אים אוֹיך אַזוי דינען וויא דיא הָאבן אים גְעדינְט, הָאֱלֹהִים הָרוֹעֶה אוֹתִי מִעוֹדִי, דער גָאט וָואס האָט מיך גְעשְׁטיערט [גְעשְׁפַּייזט] פון מיין יוגענד בין היינט, עֶר זָאל אייך שְׁפַּייזין מיט פַּרְנָסָה, הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע, דער מַלְאָך וָואס האָט מיך אויסגְעלייזט זיך און אַעין הָרָע איז נִיט שולט אין דיא: (יז) וַיַּרְא און יוסף האָט גיזעהן אַז זַיין פאָטער הָאט גיטָאהן זַיין רעכטע האַנט עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיֵּרַע בְּעֵינָיו איז איבעל גיפאַלין אַז

ספר הישר

עשׂוּם אַייניקל דאָס איז עפו דער זוהן פון אֱלִיפַז מיט נאָך פופציג מענטשין און קָמָן האָט זַיין געבונדין און קָמָן האָט זַיין אוֹיעק גְעשׁוּקט מיט זַעלבער אין מצרים, און אֱלִיפַז מיט דיא איבעריגע מענטשין האָבן שוין מורא גְעהאָט צו מאַכין אַמלחמה מיט דיא קינדער פון יַעֲקֹב האָבן זַיין געגוסטן דעם טויטן קערפּער און זַיינען אַוועק צו זַייער לאַנד שעיר, זַיי האָבן בגראָבן עשׂוּם קערפּער אין לאַנד שעיר אָן זַיין קאָפּ, וואָרום די קאָפּ איז בגראָבן

אונקלוס

וְסַעַד יְדָא דְאָבוּהִי לְאַעֲדָאָה יָתָהּ מֵעַל רֵישָׁא דְאֶפְרַיִם לְאַנְחוּתָא עַל רֵישָׁא דְמְנַשֶּׁה :

ויתמך יד־אביו להסיר אתה מעל ראש־אפרים על־ראש מנשה :

רש״ים

דקדקתי להביאם בסדר לפי ימינך ושמאלך להת הבכור לימינך והצעיר לשמאלך אלא בימיני לקחתי הבכור והצעיר בשמאלי לכך אתה מעקם יריך להכאתי להסיר אותה מעל ראש אפרים כרי לשימה על ראש מנשה וכן בל לשון הסרה כתובים בקוצר. סורה אלי אל תירא. סורה משם לפנות אלי. ויסורו אליו סרו משם לבוא אליו :

רש״י

וחין עין הרע שולטת בהם : (יז) ויתמך יד אביו. הרימה מעל ראש בני ע ותמכה בידו :

שפתי חכמים

נמיל חסר הולדת חם תלד : ע הולרך לפרש כן מפני שהרמיס שהיא ההסרה ומלת ויתמוך שמורה על הסמיכה הם שני הפכים :

פירוש לתורת אלהים

זייגע אויגין ווַיתמך הָאט עֶר אַראפּ גענומען זיין פאטערס האנט פון דעם קאפּ פון אפרים אונ האט זיא אן גילעהנט מיט זיין האנט להסיר כדי ער זאל זיא אפּ טאהן פון קאפּ פון אפרים אונ לייגין זיא על ראש מנשה אויף דעם קאפּ פון מנשה :

לקוטים על התורה

פון אלע שלעכטס וואס האט גיקענט טרעפין מיין גוף, אונ איך בין אנועק גענאנגען פון אים געזונד, זאל אייך אויך בענטשין מיט געזונד [ריי״א] :

ספר הישר

גיוואיזן וזא דיא מלחמה איז גיוועזן אין חברון, אונ אלע קינדער פון יעקב אונ דיא מצרים זענען צוריק געקומען אין מצרים, אונ אליפז האט פארנאמלט אין שעיר אנריפע מחנה מענטשין אונ זיא זענען געגאנגען צו די מצרים מאכין מיט זיי אסלחמה קען זאל זיא צוריק געבין דיא געפאנגענע מענטשין, וויא יוסף האט ראס גיהערט קנעבט אין מצרים בייא יוסף מיט זיינע ברידער :

תרגום

נביאים מלכים א ב

להמשיך מנ״ח ר״א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיות יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב״ן שבעשיה :

א וְעַתָּה שְׁאֵלָה אַחַת אָנֹכִי שֹׁאֵל מֵאִתֶּךָ אַל־תָּשֵׁבִי אֶת־פָּנָי וַתֹּאמֶר אֵלָיו דַּבֵּר : ב וַיֹּאמֶר אֹמְרִי־נָא לִשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא־יָשִׁיב אֶת־פָּנֶיךָ וְיִתֶּן־לִי אֶת־אֲבִישַׁג הַשּׁוּנַמִּית לְאִשָּׁה : ג וַתֹּאמֶר בַּת־שֶׁבַע טוֹב אָנֹכִי אֲדַבֵּר עָלֶיךָ אֶל־הַמֶּלֶךְ : ד וַתָּבֹא בַת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְדַבֶּר־לוֹ עַל־אֲדֹנִיָּהוּ וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ לִקְרָאתָהּ וַיִּשְׁתַּחוּ לָהּ וַיֵּשֶׁב עַל־כִּסְאוֹ וַיָּשֶׂם כִּסֵּא לְאֵם הַמֶּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לִימִינוֹ : ה וַתֹּאמֶר שְׁאֵלָה אַחַת קְטַנָּה אָנֹכִי שֹׁאֶלֶת מֵאִתֶּךָ אַל־תָּשֵׁב אֶת־פָּנַי וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ שַׁאֲלִי אִמִּי כִּי לֹא־אָשִׁיב אֶת־פָּנֶיךָ : ו וַתֹּאמֶר יִתֵּן אֶת־אֲבִישַׁג הַשֻּׁנַמִּית לַאֲדֹנִיָּהוּ אָחִיךָ לְאִשָּׁה :

א וכען שאלא חדא אנא שאיל מנך לא תתיבין ית אפי ואמרת ליה מליל : ב ואמר אמרי כען לשלמה מלכא ארי לא יתיב ית אפיך ויתן לי ית אבישג דמן שונם לאתו : ג ואמרת בת שבע טב אנא אמליל עלך קדם מלכא : ד ואתת בת שבע לקדם מלכא שלמה למלא עמיה על ארונוהי וקם מלכא לקדמותה וסגיד לה ויתיב על בורסיה ושוי כורסא לאמא דמלכא ויתיבת לימיניה : ה ואמרת שאלא חדא זעירא אנא שאלא מנך לא תתיב ית אפי ואמר לה מלכא שאילי אמי ארי לא אתיב ית אפיך : ו ואמרת תתיהב ית אבישג דמן שונם לאדוניהו אחוך לאתו :

רש״י

(ד) לאם המלך. לאמה של מלכות היתה רות :

מצודת דוד

(ה) ושתה. הואיל ואין תקש בדבר המלוכה : אל תשיבי וכו׳. ר״ל אל תעוכי פני ריקם מבלי למלאות שאלתי : (ג) טוב. כמו וטבון הדבר הזה ולזה אייבר בעבורך אל המלך : (ד) על אדוניהו. בעבור שאלת אדוניהו : לקראתה. ללכת לקראתם :

באין

להמשיך מיטר ומלכות דל"א שין דלת יוד נשם שין שין דלת שין דלת יוד הוה יאהדונהי נשמה דיטד א אד אדנ אדני נשם אדני הוה אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יי הו ווי הו הוה יחידה דיחד יְהוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה

א בְּאֵין תַּחְבֻּלוֹת יִפֹּל עָם וּתְשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ׃ ב רַע יֵרוּעַ
כִּי־עָרַב זָר וְשׂוֹנֵא תוֹקְעִים בּוֹטֵחַ׃ ג אֵשֶׁת חֵן תִּתְמָךְ
כָּבוֹד וְעָרִיצִים יִתְמְכוּ־עֹשֶׁר׃ ד גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד וְעֹכֵר
שְׁאֵרוֹ אַכְזָרִי׃ ה רֶשַׁע עֹשֶׂה פְּעֻלַּת־שָׁקֶר וְזֹרֵעַ צְדָקָה שֶׁכֶר
אֱמֶת׃ ו כֵּן־צְדָקָה לְחַיִּים וּמְרַדֵּף רָעָה לְמוֹתוֹ׃

א בְּאַתְרָא דְּלֵית סַדְּבָרָא נָפִיל עַמָּא וּפוּרְקָנָא יַתֵּי בְּסוּגְיָא דְּמַלְכְּתָנוּתָא׃ ב בִּישָׁא סַבְּאִישׁ בְּצַדִּיקָא מְטוּל דְּהוּא עָרֵב חִילוֹנִי וְסָנֵי לְאִלֵּין דְּסַיְיְמִין קָבָרְהוֹן בְּאֱלָהָא׃ ג אִתְּתָא חַסִּידְתָּא פְּלָגָא אִיקָרָא וַעֲשִׁירֵי דַהֲמִין בָּתַר עוּתְרָא׃ ד פְּרִיעַ טַבְתָּא לְנַפְשֵׁיהּ גַּבְרָא חַסִּידָא וּדְמוּבִיר עֲבִיד עוֹבָדָא דְשִׁקְרָא וּדְזָרִיעַ לְצַדִּיקָתָא קוּשְׁטֵיהּ הוּא אַגְרֵיהּ׃ ו הֵיכְנָא מָאן דְּעָבֵד צִדְקָתָא לְחַיֵּי נָטִיר וּדְרָדִיף בִּישָׁתָא נָטִיר לְמוֹתָא׃

מצודת דוד

(ה) באין. כאשר לא יתבבו תחבולות בדבר המלחמה לו יפול העם ביד סונאיו אולם כרוב יועץ קרוב התשועה׃ (ב) רע ירוע. יבאר ויתרועע על אשר היה ערב בעבור הים זר אשר לא ידעהו אם טוב נאמן אבל השונא לתקוע כפיו בערבות מכל וכל בטוח הוא משברים ורעלה׃ (ג) אשת חן. אשה הנושאת חן בעבור בשרון מעביה דרכה לתמך את הכבוד שלא תלך ממנה ושומו סמוכות אל הכבוד כהוספת בשרון מעשים׃ ועריצים. בעלי כח רב דרכם שמה סמוכות אל השער בכל יהיו אבוד מבסס׃ (ד) גומל בנפשו. מי שגומל טוב לנפשו המתאוות לאת אלא יי מחשבות ההכרחי להחיותה ולהעמידה כמלא הכרחיות הוא ודאי אים מסד כי כאשר יתמול על נפשו כן יתמול על נפש אחיו אבל העוכר בשר עצמו ומרעיב עצמו כי יחוס על המעון כים שהוא אכזרי על הזולת׃ (ה) פעולת שקר. ר"ל פעולתו מבקרת בו ולא תשאר בקיומה׃ חורע. מזורע לצדקה. שכרו בא בתמונו אם כן פעולתו הוא גמול הצדקה הבא בחיי ומתקיים׃ (ו) כן צדקה. אמתת הצדקה ר"ל הנתינה לשמה הוא הביאה לחיים׃ ומרדף. אבל המרדף אם הצדקה אם הרעה לרמות בכ לת הכריות למען ימיתו לגדיק הוא עוד הביאה לתוכו כי לא תמצא לזכות כ"ה לתוכה׃

רש"י

(ה) באין תחבולות. כשאינה בחה על ישראל ואין מתנין לב לעשות תשובה יפול עם׃ (ב) רע ירוע. הרשע יתרועע אחר ערב לבו לע"ג׃ ושונא תוקעים. תוקעי כף ללכת בעצת׳׃ (ג) תתמך בבוד. כנסת ישראל תקרב תמיד לבבד להקב"ה ותורתו׃ (ד) גומל נפשו. גומל טובה לקרובו הוא שהוא מטיל והאכזרי הוא שוכר את קרובו׃ (ה) רשע עושה וגו׳. פעולתו של רשע משקרת לו שלא נתקיימו כרצונו׃ וזורע צדקה. הוא פעולת אמת׃ שכר. לשון הסוכר אמת המים׃ (ו) כן צדקה. אמתת הצדקה׃

פירוש עיט

(א) בְּאֵין תַּחְבֻּלוֹת יִפֹּל עָם אַז דער אַלְצָטער פון שְׁטָאט פִּירְט די מְענטשן פון שְׁטָאט אָן עֵצוֹת. וְעט דאס פאלק פאלין תְּשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ אָבער מיט פיל עצות ווערין דיא מְענטשן גיהאלפין׃ (ב) רַע יֵרוּעַ כִּי עָרַב זָר דער מְענטש וואס האט ערב גיזוען (וגוט געשטאנען) פאר אפרעמדין וועט ער צו בְּרָאכין ווערין. ער וועט מוזין בצוהלין וְשׂוֹנֵא תוֹקְעִים בּוֹטֵחַ אבער דער מְענטש וואס האט פייגט ערב צו זיין פאר אפרעמדין. ער איז ויכער פון א אומגליק׃ (ג) אֵשֶׁת חֵן תִּתְמָךְ כָּבוֹד די אשה וואס וויל געפונען חן בייא מְענטשין זיא שטארקט דעם כבוד. וויל דערהאלטין דעם כבוד. מיט שיינע קליידער שיינע צירונג שיינע וואהנונג. דאס גיהער צו איר חן וואס זיא וויל געפונען בייא מְענטשין אן דיא זאכין איז איר חן גאר גוט וְעָרִיצִים יִתְמְכוּ עֹשֶׁר די שטארקע מְענטשין פאר זייא פאסט זייא זאלין שטארקין זייער רייכקייט. אן רייכקייט איז זייער שטארקייט גאר גוט׃ (ד) גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד דער מְענטש וואס טוהט חסד מיט אנדערע מְענטשין דארף מיט זיך אליין אויך טאהן חסד וְעֹכֵר שְׁאֵרוֹ אַכְזָרִי אונ דער מְענטש וואס פארדארבט זיין לייב איז ער א אומדערבארמינער אויף פרעמדע. דייא אזוי קען מען זיין צו אפרעמדין גוט אונ צו זיך שלעכט. נעווים איז ער שלעכט צו אלע מְענטשין׃ (ה) רֶשַׁע עֹשֶׂה פְּעֻלַּת שָׁקֶר וואס רשע טוהט איז אלץ פאלש. ווארום דער רשע פארזאמולט געלט אונ ער וועט אויעק גיין פון דער וועלט אונ דאס געלט וועט בלייבין בייא אנדערע מְענטשין וְזֹרֵעַ צְדָקָה שָׁכָר אֱמֶת אבער דער מְענטש וואס פארזייט צדקה וועט ער האבין א אמתין אונ א אייביגען שכר׃ (ו) כֵּן צְדָקָה לְחַיִּים צדקה איז אשטיצונג צום לעבין וּמְרַדֵּף רָעָה לְמוֹתוֹ אונ דער מְענטש וואס יאגט נאך צו טאהן שלעכטס. איז דאס אשטיצונג צו זיין שטארבין׃

(ה) פרי״ם שיוסו דעמו דלגב יקיריהו וחסיכותיהו ממשמש בהו בכל שעה. וידע שנפלו ממנו וכיון שלא כא ונטלן ודאי נתייאש לפי שאין כו סימן וסרי הן הפקר ובמעות מפוזרים מפרש בגמרא ״ודאי ממשמש בכיסו בכל שעה. וכן כתיב. וכיון שאין בהם סי׳ מתיאש מיד שנפל במקומן אין סי׳ שלבל אלו אין דרך להניחן מ״ג קרקע ודרך נפילה כלו שם ואין ידוע מקומן: (כ) כמו מאלמיס אלומיס מתרגם בירושלמי מכרכין כרכין. רש״י ודוקא קטנים דאלו גדולים שוי מקום סי׳: (ג) ולפיכך מקום נמי לא שוי סי׳ דמתגלגל כרגלי אדם ובהמה ואינם נמצאות במקום שנפלו תחלה. ועתוי״ט: (ח) בשר. מוקי בגמ׳ כשנהגו הטבחים לעשות התחיכות שויס במשקל: [כ] מומדיגתן. כמות שהן. גזוזות בשאר כל ניזות המדינה לאפוקי הכאות מכית פאומן כו׳: רש״י: [ג] חרס. כגון שאין דרך ליתנם בתוכו אלא מאליו נפל לתוכו קסבר ר״י דאדם לפי שלפעמים יתן אל לבו לזכור שהוא בתוכו ואומר אופו לסימן. עוד: (י״) ול׳ אנפוריא טוערקיון אין פה ראיה. רש״י ול׳ טביעת עין מורגל בגמ׳. ול״ל שהוא ל׳ מקרא הטבעו בכוך והמכוון ע״י שבטעתן העין הוי כאלו עכע ונשקע בכלי עד שמכירו סיטב סיעב: (פ) והקשה הכ״מ מ״ש ממלא מעכשות דבעי׳ ג׳ כדתנן לק׳. ותי׳ הרמ״ל דדוקא מעכשות שדרכן של כ״ח לשתת אצלן מעות ודרכן לאכלן דרך נפילה לכך בעי׳ כמגדל אבל מתעין וכיו״ב שאין דרכן לשתתן אלא הלריך להן והוא יודע ומלקדק כמנין ועל כן הוי סימן: (ו) מקום

פרק ב א אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז. אלו מציאות שלו. מצא פירות מפוזרין מעות מפוזרות. בריכות ברשות הרבים. עיגולי דבילה. כברות של נחתום מחרוזות של דגים וחתיכות של [ח] בשר וניזי צמר הבאות [כ] ממדינתן. ואניצי פשתן ולשונות של ארגמן הרי אלו שלו. (ר״ר מאיר) ר׳ יהודה אומר כל שיש בו שנוי חייב לחכריז. כיצד מצא ענגול ובתוכו [ג] חרס. כבר ובתוכו מעות. רבי שמעון בן אלעזר אומר כל כלי אנפוריא אינו חייב להכריז: ב ואלו חייב להכריז.

כלי אמצעי דגלת דמלכות דילילה צבאות

פרק ב א אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז. אלו מציאות שלו. מצא פירות מפוזרין מעות מפוזרות. בריכות ברשות הרבים. עיגולי דבילה. כברות של נחתום מחרוזות של דגים וחתיכות של [ח] בשר וניזי צמר הבאות [כ] ממדינתן. ואניצי פשתן ולשונות של ארגמן הרי אלו שלו. (ר״ר מאיר) ר׳ יהודה אומר כל שיש בו שנוי חייב לחכריז. כיצד מצא ענגול ובתוכו [ג] חרס. כבר ובתוכו מעות. רבי שמעון בן אלעזר אומר כל כלי אנפוריא אינו חייב להכריז: ב ואלו חייב להכריז.

פרק ב א אלו מציאות. מצא פירות מפוזרות. סתמן נתייאשו הבעלים (ח) והפקר הם: מעות מפוזרות. הוחיל ואין להם סי׳ ניכר כבר מיאושי מיאוש והפקר הן והיינו טעמא דכולהו: בריכות. עמריס קטנים (ב): ברה״ר. שהכל דשין עליהם ואפי׳ הי׳ בהן סי׳ נפסד (ג): של נחתום. אין בהם סי׳ דכולם שויס אבל של בעל הבית יש להם סי׳: הבאות ממדינתן. לאפוקי הבאות מכית האומן דקקתני סיפא: ולשונות של ארגמן. אמר אבוא מרגמן ומשוך כמין לשון: מצא ענגול. של דבילה: אנפוריא. כלים חדשים שלא שבעתן העין (ד) ואין לבעליה בהם שביעת עין שפעמים שמהוירי׳ אביל׳ בעבישו׳ עיגא כגון לגורבא מרבנן דלא מסני בדבוריה ואלו הכלים שידוע שאין לבעליהן בהן שביעות עין אינו חייב להכריז והלכה כר״ש בן אלעזר ואימתי בזמן שמצאן ח׳ ח׳ אבל מצאן ב׳ ב׳ חייב להכריז (ה) דמיגא הוי סי׳ והמוציא מציאה בסרטיא (ו)

פרק ב א אלו מציאות שלו ואלו חייב

ער האט געפונען שטעקלאך פלאקס וישונות של ארגמן אדער ער האט געפונען רוטע וואל אוים גיבארשטין וויא אצונג חדי אלו שלו דיא אלע זאכין גיהערין צו דעם וואס געפינט רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט כל שיש בו שינוי אלע זאכין וואס אין זייא איז דא אנגדערונג, דער וואס געפינט זייא חייב להכריז מוז ער אוים רופין וויא פריערן כיצד וויא מיינט מען מצא ענגל ובתוכו חרס ער האט געפונען פיינגן צו זאמען גיטרעטענע קייזעלכדיג וויא אבדרוט און אינגווייניג ליגט אשארבין כבר ובתוכו מעות ער האט געפונען אבדרוט און אינגווייניג ליגט. דארף ער אוים רופין איך האב עפעס געפונען, און ווער עס גיט דעם סימן אז אינגווייניג ליגט אשארבין אדער ער גיט אסימן אז אינגווייניג ליגט געלט. דעם גיט מען אונעק דיא פיינגן אדער די ברוט רבי שמעון בן אלעזר אומר רבי שמעון בן אלעזר זאגט כל כלי אנפוריא אז מען געפינט אנ״ע כלי וואס אין איר איז גיטא קיין סימן. און דע׳ בעל הבית האט איר נאך גיט גוט אן געקוקט ער זאל איר דער קענען, אפילו ער וועט זיא זעהן וועט ער אויך גיט וויסען אז דאס איז זיין כלי אין חייב להכריז דארף ער גיט אוים רופין, נאר ער געמט דיא כלי פאר זיך, אבער אז ער געפינט צוויא כלים צו זאמען, מוז ער אוים רופין, ווארום דער צאהל אז זייא זענען צווייא צו זאמען דאס איז דער סימן: ב ואלו חייב להכריז דיא זאכין אז מען געפינט זייא דארף מען אוים

רופין

זאלו חייב להכריז און דיא זאכין דער וואס געפינט זייא גיהערין זייא צו אים דארף ער אויסרופען איך האב עפעס געפונען, און ווער עס וועט זאגין אסימן וועט מען אים דיא זאך אנועק געבין אלו מציאות שלו די זאכין דער וואס געפינט זייא גיהערין זייא צו אים מצא פירות מפוזרין אז ער געפינט אין גאס פירות וואס זענען פארשפרייט. אויף דעם ארט ליגט אפרי און אויף דעם ארט ליגט אפרי, מען דערקענט אז מען האט זייא פארלארן, מעג ער זייא נעמען פאר זיך מעות מפוזרות אז ער געפינט אין גאס געלט וואס זענען פארשפרייט אויף דעם ארט ליגט אמטבע און אויף דעם ארט ליגט אמטבע מעג ער זייא נעמען פאר זיך בריכות ברשות הרבים אז ער געפינט קליינע בינטלאך תבואה אין גאס וענגיי רבילה און אז ער געפינט גיטרעשטענע פיינגן גימאכט קיילעכדיג אזוי ווי אבדרוט כברות של נחתום אדער ער געפינט גאנצע ברוט פון אבעקער וואס אבעקער האט זייא געבאקט צום פארקויפן מחרוזות של דגים אדער ער האט געפונען פיש אויף געצוינגין אויף אשגירול חתיכות של בשר אדער ער האט געפונען שטיקער פלייש וניזי צמר הבאות ממדינתן אדער ער האט געפונען געשווירענע וואל, און זייא זענען אזוי ווי זען ברייגגט זיי פון זייער מדינה וא מען שערט זייא, זייא זענען גיט גיענדערט גיוואדין בייא אובעל מלאכה ואניצי פשתן אדער

וכפלטיא (ז) גדולה כמיר ברוכה עכו"ם אפי' דבר שיש בו סי' אי"א להכריז וכמיר ברוכה ישראל חיי' להכריז: ב בגילי. וכלי יש בו סי': במות שהוא. ריקן: צרורי פירות. סימנין מנין לו מקום: שלשה מטבעות

מצא פירות בכלי. או כלי כמות שהוא. מעות בכים. או כים כמות שהוא. צבורי פירות צבורי מעות. שלשה מטבעות זה על גב זה. כריכות [ד] ברשות היחיד. ובכרות של בעה"ב וניזו צמר הלקוחות מבית האומן. הרי זה לא יגע בהן. מצא כלי באשפה אם מכוסה לא יגע בו. אם מגולה נוטל ומכריז. מצא בגל או בכותל ישן

זה על גב זה. לו יותר והמכריז מכריז מטבעו מלמתי (ח) וזה כלו ולומר כך וכך היו מונחים זה על זה (ט): ג אדוך הנפה. סתימת כותל של עץ לו של קיש: גדר. של אבנים: גוזלות מקושרין. כנפיהן דכולי עלמא הכי מקשרין להו וקשר כזה לא הוי סי': לא יגע בהן. דלמרינן הני לוקם אלמנשיהו ולו שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגוייהו (י) הלכך לשבקינהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו: מכוסה לא יגע בו. דאין זה אבידה שיהא מיזהר עליה בלא תוכל להתגלל דמשתמר הוא: מצא בגל ובכותל ישן

שהולכין שם רבים תדיר והוא דרך המלך: (ז) שוק גדול של מקום וממכר: (ח) דכל מה שמולא יכול ליקרב הדבר מקרב ומ"ש מכריז מטבעות כדי שיבין המוכר ברבים הוי. נ"י: (ט) וכ"כ הנ"י כך כו' ומונחים כו'. וקשיא דהא מנין לתוך כו' סי' כמ"ש הר"ב בצרורי פירות והרא"ש כתב גם כאן דלא בעינן לסימן אלא שיאמר המנין ומה דבעינן כמגדל מטוס דתלים לו תלין דבדרך נפילה נפל ומתיאם המוכר כי לא יכול ליתן סי' במניין דתלי"ב תרי נמי יתן סימן מקום. ועתוי"ט: [ד] ברה"י. בגון בשדה ברועה אחין ריבוי כ"א דורכין בה ויש מושב שהולכין בה. רש"י: [ה] חייב בו'. לכאורה קשה הא תני ליה ריבא אבל בגמ' כדי יין ושמן רגילות הוא דכולן שוין. וכן הם תלים דלא אין סי' לומר במה יין יש בו ולא לחייב להכריז מיירי ברשומין הן ויש לכל בעה"ב

רוסס כפ"ע וקודם שנפתחו הלולרות נמכור הוא דתנן חייב להכריז דלאחר שנפתחו בו' בעה"ב ג' מוכר לברכה מטונים וכולם רשומים בענין ג' לא הוי רוסס סימן: [ו] הנפה. מקום שמשתמר קלת. אבל מקום שאין משתמר כלל ודאי אבידה היא ובתייאבו הנעלו' ליין שאין בו סי'. ובמקום המשתמר אפי' יש בו סי' לא יגע בו כדמוכח מלא כלי כאשפה

בו' דמיירי שיש בו סי' מדאמר ואם מגולה נוטל ומכריז תו': (י) ומקום לא הוי סי' דמיירי כמדבדין ואיכא נמי למימר מעלה אחו וכולל ספק סיכוה. גמ'. וכתב הסמ"ע דמיירי שאין שוכך סמיך לא כתוך ג' אמה דלא תקשה ממ"ו פ"ב דכ"ב:

רופין מצא פירות בכלי אז ער האט געפונען פירות אין אכלי, און דיא כלי האט אסימן או כלי כמות שהוא אדער ער האט געפונען אליידינע כלי, און זיא האט אסימן בעות בכים ער האט געפונען געלט אין אביטיל און דיא ביטיל האט אסימן או כים כמות שהוא אדער ער האט געפונען איין ליידינען ביטיל, און זיא האט אסימן צבורי פירות ער האט געפונען פירות ליגט צו זאמען געלייגט וויא אבארג צבורי מעות ער האט געפונען געלט ליגט צו זאמען געלייגט וויא אבארג. איז דער סימן דער ארט ער זאל זאגן וויא מען האט זייא געפונען, אדער דער צאהל וויא פיל זייא זענען גיווען שלשה מטבעות זה על גב זה ער האט געפונען דרייא מטבעות (אדער מעהר) ליגען איינע אויף דיא אנדערע. איז דער סימן ער זאל זאגן וויא פיל מטבעות און וויא אזוי זייא זענען גילעגן כריכות ברשות היחיד אז ער האט געפונען קליינע בינטלאך תבואה אין אפארזייטע פעלד, וואס פיל מענטשין גייען גיט דארט, נאר אביסול מענטשין גייען (ותוי"ט) וכרות של בעל הבית אדער ער האט געפונען ברויט פון אבעל הבית, וואס אבעל הבית האט זייא געבאקט וניזי צמר הלקוחות מבית האומן אדער ער האט געפונען געשווירענע וואל וואס זיי זענען גענומען גיווארין פון אבעל מלאכה, איז דא אין זייא אסימן, אדער ער האט געפונען בדי יין קרינגלאך וויין וכדי שמן און קרינגלאך אויל הרי אלו חייב להכריז דיא אלע זאכין אז מען געפינט זייא דארף מען אוים רופען איך זאב עפעס געפונען און ווער עס זאגט אסימן

דעם גיט מען אנועק דיא זאך: ב מצא אחר הנפה או אחר הגדר גוזלות מקושרין אז ער האט געפונען טאהבין צו זאמען געבונדענע אונטער די פלינגל און זענען גילעגן ביי אהילצערנע וואנט אדער ביי אשטיינערנע וואנט או בשבילין שבשדות אדער דיא טאהבין זענען גילעגן אין דיא שטאהלע וועגן וואס צווישען די פעלדער, ווייל ביי אנואנט און ביי אשטאהלין וועג צווישען פעלדער ווערין זיי אביסול אפ געהיטען איז דער דין הרי זה לא יגע בהן זאל ער זייא גיט אן רירען, ווייל דאס איז גיט פאר לארין נאר איינער האט זייא אנועק געלייגט, און אסימן איז גיטא אין דיא טאהבין, אז ער וועט זייא צו נעמען, וועט דאך דער בעל הבית שאדין האבין דיא טאהבין, וארום ער וועט גיט וויסען ווער עס האט זיי גענומען און אפילו ער וועט הערין איינער רופט אוים איך האב געפונען טאהבין, אז ער האט גיט צו זאגין אסימן וועט מען דאך אים דיא טאהבין גיט געבין, דריבער זאל ער זייא לאזין ליגען ביז דער בעל הבית וועט קומען וועט ער זייא נעמען מצא כלי באשפה אז מען געפינט אבלי אויף דעם מיסט אם מכוסה לא יגע בו אויב דיא כלי איז צו גידעקט, זאל ער זיא גיט אן רירען אם מגולה אויב זיא איז אפ גידעקט נוטל ומכריז נעמט ער דיא כלי און רופט אוים, און ווער עס גיט אסימן דעם גיט ער אנועק דיא כלי מצא בגל או בכותל ישן אז ער געפינט אבלי אין אבארג פון אייז געפאלענע וואנט אדער אין אלטע וואנט און די כלי איז שטארק פאר ראסט, וואס מע

(יח) ליסנה דגמרא. וחנא כא"י קחי מס"ה נקיע אמוריים וס"ה
של אחר עם ומס כמדינה ומדינה כו'. כתב התו' וא"ת ולוקני ליה
אלגנו כו' וי"ל דאין אלו קונה כדבר שיכול להיות אלא ימצאנו
לעולם. ועי' לקמן בסמוך וכמשנה דלקמן ופתו"ע: [ז] חדש.
הייגו בכותל שידוע שאכותיו של זה שהוא עתה שלו בנאותו
ולא יצא מרשותם מעולם.
פרש"ם: [ח] בעל הבית. לאו
מעוס דתקנה לו אחיהו הוא
דא"כ אפילו עתליו ולחוץ אלא
כמו שכתוב הני"מ שאין הדברים
אמורים אלא בשטוען כעל הבית
שהממון שלו לו שהיה יורש אבן
מוענין לו אמות של אביו הן
אבל אם הודה שהן מליאתה שרי
הן של מודא ע"כ לפי שבא
בתארו קודם יאוש וקיי"ל יאוש
שלא מדעת לא קנה. ועתוי"ם:
[ע] בתוך. מיירי שמלא כוה
הענין שנראה שהוא אבדם תו': [י] שלו. כגמרא ואמאי
ליחל כתר בתרא. מי לא אבן כשקלים פ"ז מ"כ דהעשוי
להתכבד אחזי' כתר בתרא ומסיק דכתרא עכו"ם הוא. מ"כ
כו': [יא] לפני כו'. ולא קאני מלא בשולחן כדקאני מלא
בחנות. לומר אפי' מונחים ע"ג שולחן. גמרא. ועשמא
שדרך הבאים להחליף ליתן מעות על השולחן. משא"כ בחנות
שאין דרך הבאים לקנות ליתן אפילו על התיבה. עור:
(יב) ואבר עצמו נמי אלא דלא פסיקא ליה דאם מלא קודם שהגה
כדי לערב עם פירות אחרות אייב להחזיר דלא מייאש. תוס':
(יג) ודאן בעלמו וא"נ ע"י עבדו ופפחתו הכנעני דמה שקנה
עבד קנה רבו. אבל דאן על ידי אחרים דלמא מנייאו נפל גמ':

הרי אלו שלו. מצא בכותל [ז] חדש מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של [ח] בעה"ב. אם היה משכירו לאחרים. אפילו מצא [ט] בתוך הבית, הרי אלו [י] שלו: ד מצא בחנות הרי אלו שלו, בין התיבה ולחנוני הרי אלו של חנוני. [יא] לפני שולחני הרי אלו שלו. בין הכסא ולשולחני הרי אלו לשולחני. הלוקח פירות מחבירו. או ששלח לו חבירו פירות ומצא בהן מעות הרי אלו שלו

הרי אלו שלו. מפני שיכול לומר לבעל הגל ולבעל הכותל של חמוריים שהוריאו אכותיהו היה (יא) ובלבד שיהיה בו קלודה רבה שניכר שמזמן הרבה היה עמון שם: מחציו ולחוץ. כאחד מחורי כותל הסמוכים לר"ה אם מלא מחלי עוביו של כותל ולחוץ: שלו. דאמרי' ח' מבני רשות הרבים נתנו שם ושבח וחלודה שעליו מוכחת שמזמן הרבה היה שם ובודאי נתייאשו הבעלים ודין זה דוקא בל' זהב ותחיבת כסף וכיוצא בזה אבל אם היה כלי ובתוכו מעות אם פי הכלי לחוץ הרי אלו שלו אפי' בתוך הבית הרי אלו שלו. אלא ידע למקן ניגהו ובעליו נתייאשו: ד מצא בחנות הרי אלו שלו. בדבר שאין בו סי' מיירי דהחנות דנפל מיניה מייאש שהכל נכנסים לשם: בין התיבה. שהחנוני יושב לפנים ותמיד נוטל ממנה ונותן לפני מוכר ומעות שנותנין לו נותן בתוכה ולא נפל שום דבר אלא מיד חנוני: לפני שולחני הרי אלו שלו. דאמרי' מן הבאים להחליף מעות נפלו שהרי השולחן מפסיק בין שולחני לבעות שבמלאו ואם אין השולחן הם היה להם להמלא בינו ולבסוף שהשולחן מונח עליו: הלוקח פירות מחבירו כו'. וכגון שחבירו זה תגר שלקח תבואה זו (יב) או פירות הללו מאנשים הרבה ולא ידוע דמאן ניגהו וכיון דליתי בהן סימן נתייאשו הבעלים אבל אם זה שמכר את הפירות לקמן הוא עצמו (יג) מן הקרקע שלו שודאי המעות שלו

דערקענט אז זיא ליגט שוין דארט פון דאלאנגע צייט הרי אלו שלו איז דיא כלי ליגט אין דער בעפינט אנאך אין אלאך פון אנייע וואנט אונ דיא לאך איז פון דיא נאס בין איגווייניג אין שטוב מחציו ולחוץ שלו אויב דיא כלי ליגט אין די העלפט גרעב פון דיא וואנט וואס צו דיא נאס, גיהער דיא כלי צו אים מחציו ולפנים אויב די כלי ליגט אין דיא העלפט גרעב פון דיא וואנט וואס צו איגווייניג. של בעל הבית גיהער דיא כלי צום בעל הבית פון דיא שטוב אם היה משכירו לאחרים אז דער בעל הבית פלעגט פארדינגען די שטוב צו אנדערע מענטשין, אונ פיל מענטשין האבין געוואהנט אין דיא שטוב איינער נאך דעם אנדערין אפילו בתוך חבית אפילו אפרעכנדער קענטש איז אריין גענאנגען אין דיא שטוב ווען זיא איז גיווען לייריג) אונ האט עפעס געפונען הרי אלו שלו גיהער דיא נאך צו אים, ווארום מען וויים ניט ווענלכער איגוואהנער האט דיא נאך פארלארין: ד מצא בהנות אז איינער גייט אריין אין אפרעמדע קראם אונ געפינט דארט אמטבע ואדער איין אנדער נאך] הרי אלו שלו גיהער דאס צו אים, וואורום מיר נאגין דיא מטבע איז פארלארין גיווארין פון דיא מענטשין וואס קומען קויפין, ניט פון בעל הבית בין התיבה ולחנוני אבער אז ער געפינט עפעס אויף דיא אנדערע וויט קאסטין טישו, דארט וא דער קרעמער

זיצט של חנוני גיהער דאס צום קרעמער וואורום דארט קומט קיינער גאר רער קרעמער, געווים איז דיא מטבע פון אים פארלארין גיווארין לפני שולחני אז איינער זיצט בייא אטיש אונ טאהשט געלט צו דיא מענטשין וואס קומען טאהשין, אונ אפרעמדער מענטש קומט צום טיש אונ געפינט אמטבע אויף דיא ערד בייא דעם טיש, אדער אויף דעם טיש (ועיין תו"ט) הרי אלו שלו גיהער דיא מטבע צו דעם וואס געפינט בין הכסא ולשולחני אבער אז ער געפינט אויף דיא אנדערע וויט טיש, בייא דיא שטוהל וואס דארט זיצט דער וואס פארטאהשט דיא געלט הרי אלו לשולחני גיהער דאס צו דעם וואס פארטאהשט די געלט. עס איז געווים פון אים אראפ געפאלען וואורום דארט קומט קיינער הלוקח פירות מחבירו ראובן האט געקויפט פירות פון שמעון או ששלח לו חבירו פירות אדער שמעון האט געשיקט אמתנה פירות צו ראובן ומצא בהן מעות אונ ראובן האט געפונען געלט אין די פירות הרי אלו שלו זאל ראובן געמען דיא געלט פאר זיך, ודאם איז נאר אז שמעון האט גיקויפט דיא פירות פון עמליכע מענטשין, וויים מען ניט פון וועמען די געלט איז. גיהער דיא געלט צו ראובן, אבער אז די פירות איז פון שמעון'ס איינגענע פעלדער אונ שמעון אליין האט אפ געשניטען די תבואה אדער די פירות, איז דאך געווים דיא געלט פון שמעון, מוז

ראובן

הן חייב להחזיר: ואם היו צרורים. הקשר או המעין שלהם הוי סימן: ה בבלל כל אלה. בכלל כל אבדת אחיך: ולמה יצאת. וכן תמצא לשמלתו: מה שמלה מיוחדת. שסתם שמלה יש בה סימן וכל שמלה יש לה בעלים תובעים אותה שנעשית בידי אדם ולא כאת מן ההפקר: אף כל שיש לו תובעים. לתשובתי מידי דמיימס הוא דשמעוניה לאמר ווי ליה לאסרון כים (יל): ו שביניו. שביני מקום שנמצאת בו

אם היו צרורין נוטל ומברין: ה אף השמלה היתה בבלל כל אלה ולמה יצאתה להקיש אליה לומר לך מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעים אף כל דבר שיש בו סימנים ויש לו תובעים חייב להכריז: ו ועד מתי חייב להכריז עד כדי שידעו בו שביניו ד"ר מאיר רבי יהודה אומר שלש רגלים. ואחר הרגל האחרון שבעה ימים כדי שילך לביתו [יב] שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד: אמר את האבדה ולא אמר את סימניה. לא יתן לו. והרמאי אע"פ שאמר סימניה לא יתן לו שנאמר

האבדה שמא שלקח היא: כדי שילך כל אחד לביתו: בשלשה ימים. משמע שכרו וידע מי שאבד לו כלום ומי ירמה שאבד: יחזור שלשה ויכריז יום אחד. אני אבדתי ואנו סימניה והלכה כרבי יהודה ומשמרב בית המקדש התקינו שיהיו מוכרזין בכתי כנסיות וכבתי מדרשות ומשרבו החנסים דאמרי אבדתא למלכא התקינו שיהא מודיע לשכניו ולמיודעיו ודיו:

(יל) דכיון דיש לו סימנים משמע לא מיימס עד דאמר לו. הרי"מ: [יב] שלשה. בגמרא דמיגן אמ"ג פ"ג דתענית דתנן ע"ו יום לנהר פרת. ומשניין לא הערימו רבנן באחרונה יותר

ן וְעַד מָתַי חַיָּב לְהַכְרִיז דַּעַר וָואס גֶעפִינְט אַזאַך בַּיז וויא לַאנְג דאַרף עֶר אויסרופען עַד כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ בּוֹ שְׁכֵנָיו בַּיז דיא אַלע מֶענְטשֶׁן וואס וואהנען נאָנְט צו דעם אָרט וואס די זאַך איז גֶעפונען גיוואָרין. וועלין וויסען אז דא האט מען גֶעפונען אַזאַך דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר אַזוי זאָגט רַבִּי מאיר רַבִּי יְהוּדָה אומר שָׁלֹשׁ רְגָלִים רַבִּי יְהוּדָה זאָגט דַּרֵייא יָמִים טוֹבִים וועלן יודין קומען אין יְרוּשָׁלַיִם אויף יום טוב. זאָל עֶר אויסרופען עֶר האָט אַזאַך גֶעפונען ואויב עֶר האָט זיך ניט אָפּגערופען דעם ערשטין קיינער האָט זיך ניט אָפּגערופען דעם ערשטין יום טוב. רופט עֶר אויס דעם אַנדערין יום טוב. אונ אויב קיינער האָט זיך ניט אָפּגערופען דעם אַנדערין יום טוב. רופט עֶר אויס דעם דריטען יום טוב) וְאַחַר הָרֶגֶל הָאַחֲרוֹן אונ נאָך דעם לעצטין יום טוב אויב קיינער האָט זיך ניט אָפּגערופען שִׁבְעָה יָמִים זאָל עֶר וואַרטין ויבען טעג כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ לְבֵיתוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים עֶרדער זאָל גיין דַּרֵייא טעג ביז אַהיים, אונ וְיַחֲזוֹר וואס אים פעהלט שְׁלֹשָׁה אונ דַּרֵיי טעג ביז עֶר זאָל קומען צוריק אין יְרוּשָׁלַיִם וַיַּכְרִיז יום אֶחָד אונ איין טאָג זאָל עֶר אויסרופען דיא זאַך האָב איך פאַרלאָרען אונ דאָס וועגען אירע סימנים. וועט מען אים אַנזעק געבין, אונ אויב נאָך זיבען טעג רופט קיינער ניט אויס, גיהער דיא זאַך צו דעם וואס גֶעפינט איר: ז אָמַר אֶת הָאֲבֵדָה וְלֹא אָמַר סִימָנֶיהָ אויב דער בעל הבית זאָגט וואס עֶר האָט פאַרלאָרען, דהיינו עֶר זאָגט עֶר האָט פאַרלאָרען אַקלייד. אונ מען האָט גֶעפונען אַקלייד עֶר זאָגט אָבער ניט סימנים אויף דיא קלייד לא יתן לו זאָל מען אים ניט געבין די קלייד וְהַרְמַאי אויב מען וויסט דער מענטש איז אַפאלשער צַל פִּי שֶׁאָמַר סִימָנֶיהָ אפילו עֶר האָט גיזאָגט סימנים אויף די קלייד לא יתן לו זאָל מען אים ניט געבין דיא קלייד. וואָרום עם קען זיין עֶר האָט נאָר גיטראָפין טרעפינדיג אָבער ריא זאַך איז ניט זייגע שֶׁנָּאַמַר וואָרום עם שטייט אין פסוק דו זאָלסט האַלטין די גֶעפונענע זאַך ביא

מדמי שיהא שוהה יותר מז׳ ימים: (טו) סיכוס בני אתונות: (טו) כ״ל כמ״ש בסומא שלריך כ״ד כדפא הרמ״ם: (יז) ואפי׳ לאוכלין דבסולל הוא כמשתמש בהו ופא לתנן אבדו שבבשא ספינתו ביש גמרא: (יח) הוציל ופרח בהו גמ׳: (יט) וה״מ בספר תנ״ך שונאלמד בהן בכר די לו בקריאה בפלמא ומי שלומד בהן תחלה עליך לטרוח יותר וה״י טרחו הכ מתקולקלים אבל שבשיו שטהגים לכתוב הגמרא ומי שלמד פרקו מאה פעמים עליך עיון גדול בבתחלה ואדרבא כל מי שהוא יותר בקי עליך עיון יותר גדול בהלכות הגריבות בתוספות לו וזורי הוא כלומר בתחלה כ״י ד״בסס הרמב״ן: [יג] לשלשים יום. אבל עפי לא

עד דרוש אחיך אותו עד שתדרוש את אחיך אם רמאי הוא או אינו רמאי. כל דבר שעושה ואובל יעשה ויאבל. ודבר שאין עושה ואובל ימכר שנאמר והשיבותו לו ראה היאך תשיבנו לו. מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישתמש בהן. לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. רבי עקיבא אומר לא ישתמש בהן. לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן:

דן מצא ספרים קורא בהן אחת [יג] לשלשים יום. ואם אינו יודע לקרות גולין. אבל לא ילמוד בהן בתחלה. ולא יקרא אחר עמו. מצא בסות מנערה אחת לשלשים יום. ושוטחה לצרבה. אבל לא לכבודו. כלי כסף ובלי נחשת משתמש בהן לצרכן. אבל לא לשחקן.

לו מוכרן לאחרים ומגיח הדמים אצלו: לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. כיון דסרו ליה רבנן לאשתמושי בהו אע״ג דלוו אשתמש בהו כמאן דאשתמש דמי וחייב באחריותן (יז) והלכה כר״ע בדמי אבדה שמכר (יח) אבל מעות עצמן של אבדה כגון שמצא משות בכיס או ג׳ מטבעות זו על גב זו לא ישתמש בהם כלל: דן אחת לשלשים יום. שמתעסקין בשהוין מלפתחן וכל ספריהן היו עשויין כעין גליון: גולין. מתהלכן לסופן שיכנס בהם ויאויר: בתחלה. מה שלא למד לעולם לפי שצריך להשהותן לפניו (יט): ולא יקרא אחר עמו. לפי שזה מושך אצלו וזה מושך אצלו ונקרע: שוטחה לצורבה. לשלוט בה אויר שלא תאכלנה עש: לצרכן. שמתעסקי׳ בקרקע שצריך לתתן בקרקע דזו היא שמירתן ולפיכך משתמש בהם לפרקים: אבל לא לשחקן.

זיך עד דרוש אחיך אותו ביז דיין ברודער וועט פאַרשטין דיא זאַך ער וועט זיא קאַנען פון דיר, געוויס וועט מען קיינעם ניט געבין איידער ער פאַרשט, נאָר אַזוי מיינט דער פסוק עד שתדרוש את אחיך ביז ד׳ וועסט אויספאַרשטין דיין ברודער וואס ניט סימנים אויף דיא זאַך אם רבאי הוא אם אינו רמאי אויב ער איז אפאלשער אָדער ער איז ניט אפאלשער כל דבר שעושה ואובל אַז ער האט געפונען אַזוי אַזאַך וואס אַרבעט אוב ע״ע ואל מען ראם פאַרקויפן, אוב די געלט זאל לינען ביז איינער וועט געבין אסימן אויף דיא זאַך, וועט מען אים געבין דאס געלט ווייל בברטנורא שנאמר וארום עם שטייט אין פסוק והשבותו לו דו זאָלסט אַוועק געבין וואס דו האסט געפונען ראה היאך תשיבנו לו דו זאָלסט נעהן ווי אַזוי דו זאָלסט טאָהן מיט די זאַך וואס דו האסט גענפונען אַז דו זאָלסט האבין וואס אַוועק צו געבין דיין חבר עד היא בדמים וואס זאל מען מאָהן מיט דעם געלט וואס וועט לינען רבי טרפון אומר ישתמש בהן רבי טרפון זאגט ער טעג גיצען דיא געלט פאר זיך לפיכך ווייל ער טעג גיצען דיא געלט, אפילו ער האט נאָך ניט גענוגט דיא געלט אם אבדו דיא געלט אין פאַרלאָרין גיוואָרין חייב באחריותן דאַרף ער בצאהלין אנדערע געלט: דן מצא ספרים אַז ער האט געפונען ספרים קורא בהן אחת לשלשים יום זאָל ער לייענען אין זייא איין מאָהל אין דרייסיג טעג, זייא זאָלין ניט פאַרשמוצלט ווערין ואם אינו יודע לקרות אויב ער קען ניט לייענען גוזלן זאָל ער זייא איבער וויקלען פון אנהייב ביז צום סוף אבל לא ילמוד בהן בתחלה אבער ער זאָל ניט לערנען אין דיא ספרים גגנייע זאַך וואס ער האט נאָך קיין מאָהל ניט גילערנט ווייל אַז מען לערנט אנייע זאַך האלט מען לאנג אפין אויף איין אָרט. ווערט אפענעניצט אָדער עס ווערט צוריסען ולא יקרא אחר עמו אוב עס זאָל ניט לייענען נאָך איינער מיט אים אין דעם ספר, וארום אַז צוויי מענטשין לערנען אין איין ספר דער איהט דעם ספר צו זיך אוב דער איהט דעם ספר צו זיך קען דער ספר צוריסען ווערין טצא כסות אַז ער האט געפונען אקלייד מנערה אחת לשלשים יום זאָל ער זיא אויסשאָקלען איין מאָהל אין דרייסיג טעג ושוטחה לצורבה אוב ער טעג פאַרשפּרייטין דיא קלייד פון אירעטנוועגין צו לופטערין איר אבל לא לכבודו אבער ניט צו זיין כבוד כלי כסף וזלבערנע כלים וכלי נחושת קופערנע כלים משתמש בהן לצרכן טעג ער גיצען מיט זייא פון זייערטנוועגין, זייא זאָלין ניט פאַרשמוצלט ווערין אבל לא לשחקן אבער

בהן רבי עקיבא זאגט ער טאָד ניט גיצען דיא געלט פאר זיך לפיכך דריבער ווייל ער טאָר ניט גיצען די געלט פאר זיך אם אבדו אויב די געלט איז פאַרלאָרין גיוואָרין איז חייב באחריותן דאַרף ער ניט בצאהלין אנדערע געלט: דן מצא ספרים אַז ער האט געפונען ספרים קורא בהן אחת לשלשים יום זאָל ער לייענען אין זייא איין מאָהל אין דרייסיג טעג, זייא זאָלין ניט פאַרשמוצלט ווערין ואם אינו יודע לקרות אויב ער קען ניט לייענען גוזלן זאָל ער זייא איבער וויקלען פון אנהייב ביז צום סוף אבל לא ילמוד בהן בתחלה אבער ער זאָל ניט לערנען אין דיא ספרים גגנייע זאַך וואס ער האט נאָך קיין מאָהל ניט גילערנט ווייל אַז מען לערנט אנייע זאַך האלט מען לאנג אפין אויף איין אָרט. ווערט אפענעניצט אָדער עס ווערט צוריסען ולא יקרא אחר עמו אוב עס זאָל ניט לייענען נאָך איינער מיט אים אין דעם ספר, וארום אַז צוויי מענטשין לערנען אין איין ספר דער איהט דעם ספר צו זיך אוב דער איהט דעם ספר צו זיך קען דער ספר צוריסען ווערין טצא כסות אַז ער האט געפונען אקלייד מנערה אחת לשלשים יום זאָל ער זיא אויסשאָקלען איין מאָהל אין דרייסיג טעג ושוטחה לצורבה אוב ער טעג פאַרשפּרייטין דיא קלייד פון אירעטנוועגין צו לופטערין איר אבל לא לכבודו אבער ניט צו זיין כבוד כלי כסף וזלבערנע כלים וכלי נחושת קופערנע כלים משתמש בהן לצרכן טעג ער גיצען מיט זייא פון זייערטנוועגין, זייא זאָלין ניט פאַרשמוצלט ווערין אבל לא לשחקן אבער

ולא יתמשך כהן זמן ארוך עד שיסתקם: לא יגע בהן. זהב אינו מתעפש כארץ וכן זכוכית ועוד שהוא נמ להסבר: שאין דרכו ליטול. דבר שנגאר הוא לו (כ) והתורה אמרה והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו: ט איזו היא אבדה. שניכר בה שאין הבעלים יודעים שהוא שם: אין זו אבדה. ואינו חייב להחזיר שמדעת המיחה שם: רצה בין הכרמים. שמתקלקלים רגליה (כא): השב תשיבם. התורה רבתה השבות הרבה (כב): לא יאמר תן לי סלע. שזה אומר לו אם עשית מלאכתך

כלי זהב וכלי זכוכית. לא יגע בהן עד שיבא אליהו. מצא שק או קופה. וכל דבר שאין דרכו ליטול. הרי זה לא יטול: ט איזו היא אבדה מצא חמור או [יד] פרה רועין בדרך. אין זו אבדה. חמור וכליו הפוכין. פרה רצה בין הכרמים. הרי זו אבדה. החזירה וברחה. החזירה וברחה. אפילו ארבעה [טו] וחמשה פעמים חייב להחזירה. שנאמר השב תשיבם. היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע. אלא נותן לו שכרו כפועל בטל. אם יש שם בית דין מתנה בפני בית דין.

שמתקלקלים. עור: (כ) שאדם מצוה הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה תן החוץ לבית שמור. רש"י: [יד] רועים בו'. בא רצה בדרך לא פסיקא ליה. דאי פניה כלפי העיר אין זו אבידה ואי פניה כלפי השדה ה"ז אבידה ולפיכך מפליג בסיפא כרצה בין הכרמים בתלתא דפסיקא גמרא: (כא) אבל רוצה לא אמ"כ הכרמים של ישראל שחייב להשיב' מפני אבידת הכרם. גמרא: [טו] וחמשה פעמים. ול"ל וכגמרא לפי' מאה פעמים: (כב) והר"מ כתב השב מקור וידוע כי המקור נוטל על המעם ועל הרוב כו' ולפיכך מורה השב שחייב להחזיר פעמים רבות. וכמו כן הקם כו' עוב כו': (כג) כגון שהיה עוסק במלאכה שהיה נוטל עליה ל' דינרים ולהניח ולישב בעל היה נוטל דינר ולהניח ולהתעסק בהשכח' הו' נוטל כ' דינרים נותנים לו כ'

עֶר זָאל נִיט נִיצָען מִיט זַייא אַזוי לאַנג בִּיז עֶר וועט זַייא אָפּרַייבִּין כְּלֵי זָהָב נאָלרַעגע כֶּלִים יִכְלֵי זְכוּכִית אוּנ גְלָעזְערְנָע כֶּלִים לֹא יִגַּע בָּהֶם זָאל עֶר זַייא נִיט אָנרִירָען צוּ נִיצָען זַייא עַד שֶׁיָּבֹא אֵלִיָּהוּ בִּיז אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וועט קוּמָען מְצָא שַׂק אוֹ קוּפָּה אַז עֶר הָאט גֶעפוּנְען אַזאַק אָדֶער אַקָּרְבּ וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִיטוֹל אוּנ יַעֲדֶער זַאַך וואָס אִיז נִיט שַׁיין פאַר אִים עֶר זָאל דאָס נֶעמָען הֲרֵי זֶה לֹא יִטּוֹל זָאל עֶר דָאס נִיט נֶעמָען אוּנ עֶר מֶעג דָאס לָאזִין לִיגֶען: ט אֵיזוֹ הִיא אֲבֵדָה מיט וואָס דֶערקֶענְט מָען אוֹיף אַזַאַך אַז דָאס אִיז פאַרלָארִין. אוּנ דֶער בַּעַל הַבַּיִת וַויִיס נִיט וואָ דָאס אִיז מְצָא חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִין בַּדֶּרֶךְ אַז עֶר הָאט גֶעפוּנְען אַ אֵיזֶיל אָדֶער אַקוּה פִּיטֶערִין זִיךְ אוֹיף דָעם וועג אֵין זֶה אֲבֵדָה דָאס אִיז נִיט פאַרלָארִין. נָאר דֶער בַּעַל הַבַּיִת אַלַיין הָאט זַייא אַהֶער גֶיבְּרַאכְט זַייא זָאלִין זִיךְ פִּיטֶערִין חֲמוֹר וְכֵלָיו הֲפוּכִין אַז עֶר טְרֶעפְט אַ אֵיזֶיל אוּנ דִיא מַשָּׂא וואָס אוֹיף אִים אוּנ דֶער זַאטֶיל זֶענְען אוּמְגֶיקֶערְט פָּרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים עֶר טְרֶעפְט אַקוּה אוּנ זַייא לוֹיפְט צְווישֶׁען דִי וַויין גֶערְטֶנֶער הֲרֵי זֶה אֲבֵדָה זַייא זֶענְען פאַרלָארִין פוּן בַּעַל הַבַּיִת, זַיי זֶענְען פוּן אִים אָבְּגֶלָאפְן אוּנ עֶר וַויסְט נִיט וואָ זַיי זֶענְען דֶער וואָס גֶעפִינְט זַיי מוּז זַיי נֶעמָען צוּ זִיךְ בִּיז דֶער בַּעַל הַבַּיִת וועט קוּמָען מאָנען אוּנ וועט גֶעבִּין אַסִיפָּן וועט מָען אִים צוּרִיק גֶעבִּין הֲחֲזִירָה אַז עֶר הָאט דִי בְּהֵמָה צוּרִיק גֶעפִירְט צוּם בַּעַל הַבַּיִת וּבְרְחָה אוּנ זַייא אִיז אָבְּגֶלָאפְן הֲחֲזִירָה עֶר הָאט אִיר נָאךְ אַמְאָהל צוּרִיק גֶעפִירְט צוּם בַּעַל הַבַּיִת וּבְרְחָה אוּנ זַייא אִיז אָבְּגֶלָאפְן אֲפִילוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים אֲפִילוּ פִּיר אָדֶער פִינְף מָאָהל חַיָּב לְהַחֲזִירָה מוּז עֶר זַייא צוּרִיק פִּירְען צוּם בַּעַל הַבַּיִת שֶׁנֶּאֱמַר וְהָרַמְתָּ עִם שְׁמַיִם אִין פְּסוּק

הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם דוּ זָאלְסְט זַייא צוּרִיק פִּירְען צוּם בַּעַל הַבַּיִת. אוּנ זָאלְסְט זַייא נָאךְ אַמָאהָל צוּרִיק פִּירְען צוּם בַּעַל הַבַּיִת אוּיבְ זַייא זֶענְען נָאךְ אַמָאהָל אָנְטְלָאפְן, יַעֲדֶער צַייט וואָס דוּ וועסְט זַייא מְרָעפְן אַז זַיי בְּלָאנְדְזִין זָאלְסְטוּ זַיי צוּרִיק פִּירְען אַהֵיים הֲיָה בְּפֶלֶא מִפְלָא רָאוּבֶן וואָס הָאט גֶעפוּנְען דִי זַאַך וואָס שִׁמְעוֹן הָאט פאַרלָארִין אִין דִי צַייט וואָס עֶר הָאט זִיךְ בְּשִׁעְפְּטִינְט דִי זַאַך אַהֵיים צוּ נֶעמָען הָאט עֶר דֶערוַויַיל נִיט גִיטְאָהן זַיין אַרְבֶּעט. אוּנ הָאט שָׁאדִין גֶעהַאט אַרוּבֶּל לֹא יֹאמַר לוֹ תֵּן לִי סְלָע קֵען נִיט רָאוּבֶן זָאגִין צוּ שִׁמְעוֹן גִיב מִיר דֶעם רוּבֶּל וואָס אִיךְ הָאבּ שָׁאדִין דוּרְךְ דִיר אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל בָּטֵל נָאר מָען זָעהט אַיין אַנְדֶער מְעַנְטְשׁ וואָס אַרְבֶּעט אַזוי אַיין אַרְבֶּעט וִוי רָאוּבֶן אוּנ פאַרְדִינְט אַזוי פִיל וִוי רָאוּבֶן, וְהַהֵינוּ רָאוּבֶן פאַרְדִינְט פוּן זַיין אַרְבֶּעט אַרוּבֶּל אַמָאנְ, אוּנ דֶער מְעַנְטְשׁ טוּהְט אוֹיךְ אַזוי אַ אַרְבֶּעט אוּנ פאַרְדִינְט אוֹיךְ אַרוּבֶּל אַמָאנְ. אוּנ בַּייא דֶער אָבֶדֶת הָאט מָען אוֹיךְ גֶעאַרְבֶּעט אַנַאנְצִין טָאגְ, נָאר גְרִינְגֶער וִוי זַיין אַרְבֶּעט אִיז, וִוִיא פִיל וִוִיל דֶער מְעַנְטְשׁ וַוייגִינְגֶער פאַרְדִינְגֶען אַמָאנְ אוּנ נִיט אַרְבֶּעטִין זַיין אַרְבֶּעט, נָאר אַזוי וִוִיא עֶר הָאט גֶעאַרְבֶּעט בַּייא דִיא אֲבֵדָה, אַזוי פִיל זָאל מָען בַּצָאהְלִין צוּ רָאוּבֶן). וְוָאדוּם עִם זֶענְען דָא צְוַוִיי עֶרְלֵיי מְעַנְטְשִׁין אַנְדֶערְע מְעַנְטְשִׁין וַוִילֶען שְׁוֶער אַרְבֶּעטִין נָאר זַייא זָאלִין פִיל פאַרְדִינְגֶען. אוּנ אַנְדֶערְע וַוִילֶען וַוייגִינְגֶער פאַרְדִינְגֶען נָאר גְרִינְגֶער אַרְבֶּעטִין אִם יֵשׁ שָׁם בֵּית דִּין מַתְּנָה בִּפְנֵי בֵּית דִּין אוּיבְ עֶר וִוִיל נִיט אַוְועק לֵייגִין זַיין אַרְבֶּעט עֶר זָאל וַוייגִינְגֶער פאַרְדִינְגֶען, אוּיבְ דָארְטְ אוֹיף דָעם אָרְט וִוִיא דִי אֲבֵדָה לִיגְט זֶענְען דָא דַּיָּנִים מְעַנְטְשִׁין וְדָאם הֵיסְט בֵּית דִּין זָאל עֶר זָאגִין צוּ דִיא דַּיָּנִים

מעַנטשין

דיעבד אע"פ שמגיע לו דינר בשכר בשבה. כיון דלא חייבתו התורה להניח שלו ולהתעסק בהשבה יקול ליטול שכר. ההשבה טוב: (כד) וגם אינה מתעה שבהמה להרגילה לבריח. כגמרא דפי' הטור לגון שאין לו פתחים ככל ד' רוחותיו: [טז] חייב. כגון שנכר בה שפיא הולכת תועה דהא אמרינן לעיל דוקא רלה בדרך ואפילו לנכי דבריא מייב להחזיר הלא"ה לא ושתוי"ם: (כה) וכר"מ כתב לו מיר לחיבא ג"כ עשה ולא תעשה שנאמר לבזיר קדוש יהיה ונאמר על נפש מת לא יבא: (כו) ואע"ג דל"ת כמי אינא לא תוכל להתעלם אין ל"ת מועיל לדחות ל"ת. אלא עשה הוא דקא דחי ליה רש"י וכ"כ הרי"ף: [יח] אל כר. אלא עסוק בדבורי להבינו לי נחלות וכיוצא בזה הה"מ: (כו) מאני ה' דסיפא דקרא עליף אף על פי שאחרתי לך ירא את אביך אני ה' אלהיך ועשיתם לפניכם כו'. ל"י ועתוי"ם: [יח] חייב. לפרוק בעצמו ולא יעבירנו לבעל המשא שיפרוק עמו הר"מ: (כח) אע"כ הוא עסוק במלאכה. ודינו כמו בהשבת אבידה דלעיל פרע"ם.

אם אין שם ב"ד. בפני מי יתנה. שלו קודם: י מצאה ברפת אין חייב בה ברה"ר [טז] חייב בה ואם היתה בית (ס"א בין) הקברות לא יטמא לה. אם אמר לו אביו היטמא. או שאמר לו [יז] אל תחזיר לא ישמע לו. פרק וטען. פרק וטען. אפילו ד' וה' פעמים. [יח] חייב שנאמר עזוב תעזוב. הלך וישב ואמר לו הואיל ועליך מצוה אם רצונך לפרוק פרוק. פטור שנאמר עמו. אם היה זקן או חולה חייב. מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון. רבי שמעון אומר אף לטעון. שכתותי תשמרו אתם אבל אבל לא תשמע לו (כז) וכן בשאר כל המצות: הלך וישב לו. בעל החמור: לו אל תחזור. והאבדה במקום שמצוה להחזיר הרי זה: לא ישמע לו. לכתיב אין אמו ואביו תירלו ואת אבל לא תשמע לו (כז) וכן בשאר כל המצות: הלך וישב לו. בעל החמור: מצוה מן התורה לפרוק. כתנס (כח): אבל לו לטעון. כתנס (כח): ר' שמעון אומר אף לטעון.

ואי אפשי ליכל ליטול שכר מועט אם תאמרו שאטול שכרי משלם אטפל בהשבת אבדה זו: שלו קודם. ומניח את האבידה: י מצאה ברפת. אע"פ שאינה משתמרת (כד): ואם היתה בבית הקברות. וקוא כהן (כה): לא יטמא לה. שהשבת אבדה עשה הבא תשיבם לאחיך (כו) וכמומאת כהן עשה דקדושים יהיו ולא תעשה לנפש לא יטמא בעמיו ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה: או שאמר לו אל תחזור. והאבדה במקום שמצוה להחזיר הרי זה: לא ישמע לו. לכתיב אין אמו ואביו תירלו ואת אבל לא תשמע לו (כז) וכן בשאר כל המצות: הלך וישב לו. בעל החמור:

מצוה מן התורה לפרוק. כתנס (כח): אבל לו לטעון.

טענטשין זעהט איך פארדין אזוי פיל. און איך וויל ניט אנועק לייגן מיין ארבעט ווייניגער צו פארדינען, אויב איר וועט מיר צו זאגן אז איך וועל אפ נעמען מיין שארדין פון שמעון, וועל איך נעמען דיא אבדה אנועק געבן צו שמעון ווי דאס בית דין וועלין אים זאגן אזוי זאל ער טאהן אם אין שם בית דין אויב דארט איז ניט דא קיין דרייא טענטשין בפני מי יתנה פאר וועמען זאל ער זאגן אז ער וויל זיין נאנץ פארדינסט שלו קודם איז זיין פארדינסט פריער, און די אבדה לאזט ער ליגען: י מצאה ברפת אז ער האט געפונען אבהמה אין אשטאל, אפילו די שטאל איז אפין אין חייב בה איז ער ניט מחויב צו היטען די בהמה, נאר ער לאזט איר אין די שטאל און גייט אנועק, ווארום די בהמה איז ניט פארלארין פון בעל הבית, נאר דער בעל הבית אליין האט זיא גילאזט שטיין אין די שטאל ברשות הרבים אז ער האט געפונען אבהמה אין נאס חייב בה איז ער איר מחויב צו היטען און אנועק געבין איר צום בעל הבית, ווארום מיר זאגן דיא בהמה איז פארלארין פון בעל הבית ואם היתה בבית הקברות אויב אאבדה איז גילעגין אויף אבית הקברות, און ער איז אכהן לא יטמא לה זאל ער זיך ניט טמא זיין, זאל ער ניט גיין אויף דעם בית הקברות זיא נעמען, נאר ער זאל לאזין ליגען די אבדה אם אמר לו אביו היטמא אויב דער פאטער האט גיזאגט צו זיין זוהן דעם כהן ער זאל זיך טמא זיין צו אמת או שאמר לו אל תחזיר אדער דער פאטער האט גיזאגט צו זיין זוהן ער זאל ניט אנועק געבין וואס ער האט געפונען, נאר ער זאל דאס לאזין ליגען אדער ער זאל דאס נעמען פאר זיך לא ישמע לו זאל דער זוהן ניט פאלגין

דעם פאטער נאר ער זאל טאהן וויא די תורה האט גיבאטין פרק וטען פרק וטען אז איינער האט גיהאלפין זיין חבר ארויף נעמען אמשא פון זיין אייזיל, און זיין חבר האט נאך אמאהל אויף געלאדין אמשא, און ער האט אים נאך אמאהל גיהאלפין ארויף נעמען די משא פון אייזיל, און דער חבר האט נאך אמאהל ארויף געלאדין די משא אויף דעם אייזיל אפילו ארבעה חמשה פעמים אפילו ער האט אזוי גיטאהן פיר אדער פינף מאהל חייב מוז ער אים נאך טייטער העלפין ארויף נעמען דיא משא פון אייזיל שנאמר וארום עם שטיים אין פסוק עזוב תעזוב דו זאלסט העלפין און העלפין ווי פיל מאהל מען דארף דיין הילף מוזטו העלפין הלך וישב יו אז דער בעל הבית פון אייזיל איז אנועק געגאנגען פון אייזיל און האט זיך גיזעצט אפרוהען ואמר און ער זאגט צו זיין חבר הואיל ועליך מצוה וויל אויף דיר איז אמצוה דו זאלסט אפלאדין אם רצונך לפרוק פרוק אויב דו ווילסט אפלאדין די משא פון אייזיל קענסטו אפלאדין נעם דיר ארויף די משא פטור דארף ער ניט ארויף נעמען די משא אליין שנאמר עמו וואדרום עם שטייט אין פסוק, מיט אים, מיט דעם בעל הבית צו זאמען זאל ער ארויף נעמען די משא, אבער ניט אליין אם היה זקן או חולה אויב דער בעל הבית פון דיא משא איז גיזוען אלט אדער קראנק חייב מוז דער חבר אליין אפלאדין מצוה מן התורה לפרוק עם איז אמצוה אין דיא תורה טען זאל העלפין ארויף נעמען אמשא אומזיסט אבי לא לפטון אבער ניט אויף צו לאדין אומזיסט, נאר ער טעג זאגין אז מען וועט מיר בצאהלין זאל איך העלפין אויף לאדין רבי שמעון אומר אף לפטון רבי שמעון זאגט אויף לאדין אמשא

בשם ואין הלכה כרבי שמעון: רי יוסי הגלילי אומר כו'. ואין הלכה כרבי יוסי: יא אבדתו קודמת. דס"ק אפס כי לא יהיה כך אבין הזהר שלא תהיה אתה אבין: של רבו קודמת. והוא שיהיה רבו מובהק שלמד רוב חכמתו ממנו (כע) וכן כל הגך רבו דאמרינן כמתני' מקודמין לאביו אין אלא רבו מובהק:

רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר על [ים] משאוי אין זקוק לו שנאמר תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו: יא אבדתו ואבדת אביו שלו קודמת. אבדתו ואבדת רבו, שלו קודמת. אבדת אביו, ואבדת רבו. של רבו קודמת. שאביו הביאו לחיי העוה"ז ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא. ואם אביו [כ] חכם של אביו קודמת. היה אביו ורבו נושאין משאוי. מניח את של רבו. ואחר כך מניח את של אביו היה אביו ורבו בבית השבי פודה את רבו. ואחר כך פודה את אביו ואם היה (ס"א אביו) חכם. פודה את אביו ואחר כך פודה את רבו:

(כע) אם מקדמת מקדמת ואם מסנה מסנה ואם נמרא נמרא - רש"י. ומוכרח ל' תרגום. מנוגע נגדו מזיו יקריה מכהיקרן שפי שמיא כי' וכ"ל שמלת מוכרח מוסכ' על אתלמיד לו על הסי' שהוא כסיו וטוגס לו. ועתו"ס: [ים] משאוי. ולענין אם אביו חכם לו שקול כרבו מתוקת פיפוקים (כמוס"ע יי"ד רמ"ב) ולשון הר"ב סוף מסכת כריתות מוכח דפלב קודם. ואף על פי שאינו שקול כו' ול' הר"מ שם בפרק בן סוה. ועתו"ס: [כ] חכם כו'. פ"ג וכתב נ"י דטעמא משום דפדיון שהוא סכנת נפשות עיין שאביו ת"ת אף על פי שאינו שקול כרבו. חייב לפדות נפשו מני שחת קודם כל אדם אבל אבדתו שאינו אלא קפסד - ממון אם אינו שקול כרבו. אם יעבור על דעת אביו מעט אין רש:

מוז ער אויך העלפין אומניסט רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר על משאו רבי יוסי הגלילי זאגט אויב אויף דעם איזיל איז גיוועזן אנרעסערע משא וויא ער קען דערטראגען אין זקוק לו איז ער גיט גייניט צו העלפין אפלאדען שנאמר ואורום עם שטייט אין פסוק תחת משאו אז איינער זעהט אז איזיל ליגט אונטער זיין משא. זאל ער העלפין אפלאדען משאוי שהוא יכול לעמוד בו אויב עם ליגט אויף דעם איזיל אזוי אמשא אז דער איזיל וואלט בדארפט קענען שטיין אונטער איר. די משא איז גיט צו פיל. נאר דער איזיל איז שוואך גיוואדען אוג קען גיט שטיין, מוז ער העלפין דעם בעל הבית דיא משא אפ צו לאדען. וואורום דער בעל הבית איז דאך גיט שולדיג וואס דער איזיל איז געפאלין אונטער דיא משא, אבער איזיל איז ער האט ארויף געלייגט אויף דעם איזיל אז ער גרויסע משא. דריבער האט זיך דער איזיל געלייגט אונטער דיא משא. איז ער גיט מחויב צו העלפין דעם בעל הבית דיא משא אראפ צו לאדען. נאר דער בעל הבית אליין זאל אפלאדען וואורום דער בעל הבית איז שולדיג וואס דער איזיל איז געפאלן: יא אבדתו ואבדת אביו ער האט פארלארן אזאך אוג זיין פאטער האט פארלארן אזאך אבדתו קודמת זאל ער פריער זוכען וואס ער האט פארלארן אבדת רבו

גמרא בבא מציעא דף ל"ג ע"א

הלכה כי כלה כלי כחיטן דגלח למלכות דבריתה בם

ת"ר העוסקים במקרא מדה ואינו מדה. במשנה מדה ונוטלין עליה שכר כנרס' ומסתכלין שבימיהם לא היה גמרא בכתב וגם לא הי' ניתן לכתב אלא לפי מה שנתמעטו הלבבו' התחילו

רש"י

מדה. היא קלת: ואינו מדה. בהמשנה וגמ' יפים ממנה תפני שחלוי

תורה, אבער דאס איז נאך גיט דאס בעסטע לערנונג במשנה מדה ונוטלין עליה שכר אבער דער מענטש וואס לערנט משניות דאס הייסט געלערנט

קנו רבנן די רבנן האבן געלערנט העוסקים במקרא מדה ואינה מדה דיא מענטשין וואס לערנען תורה נביאים כתובים. דאס הייסט געלערנט

דורותינו לכותבו: גמרא. כבר פירשתי למעלה שהוא לתת לב להבין סתימות טעמי המשנה מה הם וכשסתים הוא: בימי רבי נשנית משנה זו. הא דקתני גמרא אין לך מדה גדולה מזו לפי שמסרבי תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו שלשה דורות מתחלקת בתורה ונעשית כשתי תורות מתוך טול שעכוד גלות וגזירו' שהיו גוזרין עליהן ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי החולקים עד ימיו של רבי שנתן הקב"ה לו חן בעיני אנטוניוס מלך רומי כדאמרי' בע"ז וכתו מגדה וטלה וקבץ כל תלמידי ח"י ועד ימיו לא היו מסכתות סדורות אלא כל תלמיד ששמע דבר מפי גדול הימנו גרסה ונתן סימני' הל' פ' וס' שמעתי משם פ' וכשנתקבצו אמר כ"א מה ששמע ונתנו לב לברר טעמי המחלוקת דברי מי ראוין לקיים וסדרו המסכתות דברי מזיקין לבדם ודברי יבמות לבדם וסתם ומי במשנה דברי יחידים שרחה ר' לת דברייסס ושנאן סתם כדי לקבוע הלכה כמותם לפיכך אמרו בגמרא אין לך מדה גדולה מזו שיתנו לב לטעמי המשנה: שבקו כולי עלמא מתני'. מלחזור על גרסת משנתם: ואזלו בתר גמרא. לחשוב בסברא: הדר דרש להו הוי ר"ל למשנ'. לפי שירא פן ישתכחו המשניות ויתליפו שמות החכמים ובמקום חיוב יאמרו פטור ובמקום חטור יאמרו מותר: מאי דרש. מתחלה כשדרש שנגמרא גדול: לעמי פשעם. עמי דהיינו תלמידי חכמים לת המחתם אני קורא פשע שהיה להם לתת לב למשנתם שיברו להם הטיקר ולא יורו הלכה מתוך משנה שאינה מיקר: ולבית יעקב. שאר העם: חטאתם. אפי' פשע שלהם אני קורא חטאת: הוי זהיר בתלמוד. בגמרא שהוא תירץ טעמי המשניות אז אם תשמע דבר משנה מרבך הזהר לשאול טעמיו ומי שנאה: ששגגת תלמוד. אם שגיא בהוראה בשגגת תלמודך שלא ידעת טעם המשנה ונתתה בה טעם אחר ומתוך כך דמית לה דין או הוראה שבאת לידך ולמדתו הימנה שלא כדת שאין הטעם כמו שהיית סבור שאילו ידעת טעם המשנה לא דימית לה מעשה הבא לידך: עולה זדון. עטש אתה עליה כמויד שזדון הוא כידך שלא שאלת טעם מרבך:

נעלערונגט תורה, און נאט גוט שכר פאר דעם לערנען גמרא אין לך מדה גדולה מזו אבער דער מענטש וואס לערונגט גמרא איז גאר גיטא קיין בעסערער לערנען וויא דאס איז ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא און אייביג זאל אטענטש בעסער לויפין צו משניות לערנען וויא צו גמרא לערנען, פרעגט דיא גמרא הא גופא קשיא דיא ברייתא אליין איז דאך אנקשיא אמרת בגמרא אין לך מדה גדולה מזו דו זאגסט אז גמרא לערנען איז גיטא קיין בעסערע מדה וויא דאס איז והדר אמרת ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא נאכדעם זאגסטו מען זאל אייביג לויפין צו משניות לערנען בעסער מער פון גמרא, איז דאך משניות לערנען בעסער פון גמרא אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו האט רבי יוחנן גיזאגט דיא ברייתא איז גילערונגט גיוואריין אין דיא צייט ווען רבי האט געלעבט, דאמאלס האט מען גיזאגט אז דאס בעסטע לערנען איז גמרא שבקו כולי עלמא מתניתין ואזלו בתר גמרא האבין אלע אויעק גילאזין דיא משניות לערנען און זענען גענאנגען לערנען גמרא הדר דרש להו נאכדעם האט רבי זייא געדרשתי ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא מאי דרש מאי דרש האט רבי גיזאגט אין זיין דרשה בדרש רבי יהודה ברבי אלעאי וויא רבי יהודה ברבי אלעאי האט געדרשתי מאי הכתיב הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות. ולבית יעקב חטאתם. אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות והיינו דתנן ר' יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון.

חטאתם וואס מיינט דער פסוק נאט האט גיזאגט צום נביא ישעיה זאלסט זאגן צו מיין פאלק זייערע פשעים, וואס זייא האבין געזינדיגט בכזיד, און צו בית יעקב זאלסטו זאגן זייערע חטאים וואס זייא האבין געזינדיגט בשוגג הגד לעמי פשעם זאלסט זאגן צו מיין פאלק זייערע פשעים אלו תלמידי חכמים מיין פאלק מיינט מען דיא תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות אפילו דיא עבירות וואס זייא טוהען אומגערין וזייא האבין פארגעסין אדער זייא האבין ניט געוואסט דעם דין, ווערט זיי געערעכונגט גלייך וויא זייא וואלטין גיטאהן גערין ווייא זייא האבין גיוואלט טאהן די עבירה, ולבית יעקב חטאתם צו בית יעקב זאלסטו מיינט מען די עמי הארץ ודי פראסטע מענטשין וואס קענען ניט לערנען שזדונות נעשות להם כשגגות אפילו דיא עבירות וואס זייא טוהען בכזיד ווערט זייא אויך גערעכונגט וויא זייא וואלטין גיטאהן בשוגג, ווייל זייא ווייסין ניט דעם שטראף פון די עבירות און ווייסין ניט דעם שכר פון די מצות, דריבער זינדיגען זייא והיינו דתנן רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון און דאס איז וואס מיר האבין געלערונגט רבי יהודה זאגט זאלסט זיין געהיט צו לערנען גמרא דו זאלסט וויסען ריכטיג אלע דינים, וואורום אז דו וועסט האבין אטעות אין אדין ווייל די וועסט

ניט

אלו ת"ח. שסמכו חכמים הרבה ללמדם טעמי משנתם זה בזו וזה בזו שאין הכל בקיאין בטעמן: שנאיכם אלו בעלי משנה. שעוסקין בעלי גמרא לפי שבעלי גמרא אומרים על בעלי משנה שהן מבלי עולם כדאמרינן במסכת סוטה התנאים מבלי עולם שמורים הלכה מתוך משנתם: מנדיכם אלו עמי הארץ. שת"ח שנוחין ומתוחבים להן בגדה: שמא תאמר אבד סברם. על אלו שהרי כתיב למען שמי יכבד ה' דמשמע אחיכם. אלו בעלי מקרא. שאינם יודעים דינים והוראות כי אם ע"פ בעלי גמ'. שנאיכם אלו בעלי משנה שסכורים ליתם כמו בעלי גמ'. ואינם יודעים בירור הדבר. מנדיכם אלו עם הארץ שנוחים ת"ח ושמא תאמר אבד סברם ת"ל ונראה בשמחתכם ישראל ישמחו וע"ל יבושו:

דרש ר' יהודה בר' אלעאי מאי דכתיב שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים. אחיכם אלו בעלי מקרא. שנאיכם אלו בעלי משנה. מנדיכם אלו ע"ה. שמא תאמר פסק סברם ובטל סכויים ת"ל ונראה בשמחתכם שמא תאמר ישראל יבושו ת"ל והם יבושו עובדי כוכבים יבושו וישראל ישמחו: ממנו ואינן נקראין על שם ישראל הם יבושו וישראל ישמחו שהן אומרים אבל אין הדבר כך: תלמוד לומר ונראה בשמחתכם. ולא נאמר ונראה בשמחתכם אלא כך אמר הקב"ה אני ואתיכם כולנו נראה בשמחתכם: והם יבשו. אותם שהם כותים שאינם

גיט גוט געלערנט די גמרא, וועסטו גישטראפט ווערין גלייך ווייא דו וואלסט גיטאהן דיא עבירה בזמזיד דרש רבי יהודה ברבי אלעאי מאי דכתיב שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים. אחיכם אלו בעלי מקרא. שנאיכם אלו בעלי משנה. מנדיכם אלו ע"ה. שמא תאמר פסק סברם ובטל סכויים ת"ל ונראה בשמחתכם שמא תאמר ישראל יבושו ת"ל והם יבושו עובדי כוכבים יבושו וישראל ישמחו

פון גאט איר מענטשין וואס איר זייט אזוי פיינט די תלמידי חכמים אז זיי דערווייטערין פון זיך דיא תלמידי חכמים וויא אנדה איז דער-וייטערט פון איר מאן שמא תאמר אבד סברם ובטל סכויים טאמער וועסטו זאגין זייער האפענונג אוב זייער אויסקוקען איז פארלארין אוב עס וועט פון זייער האפענונג גאר גיט ווערין תלמוד לומר ונראה בשמחתכם לערונגט אונז דער פסוק מיר וועלין זעהן איינר שמחה. אלע וועלין זעהן די שמחה פון די יודין שמא תאמר ישראל יבושו טאטער וועסטו זאגין דיא יודין וועלין זיך שעמען תלמוד לומר והם יבושו לערונגט אונז דער פסוק זייא וועלין זיך שעמען עכו"ם יבושו וישראל ישמחו דיא עכו"ם וועלין זיך שעמען אבער די יודין וועלין זיך פרייען:

לערנען, זייא פסקנן דינים פון משניות, אוב די דינים פון משניות זענען גיט ריכטיג, דיא ריכטיגקייט איז וויא דיא גמרא זאגט מנדיכם אלו עמי הארץ דיא מענטשין וואס דערווייטערין אייך, דאס זענען די עמי הארץ, די עמי הארץ האבין אזוי פיינט די תלמידי חכמים אז זיי דערווייטערין פון זיך דיא תלמידי חכמים וויא אנדה איז דער-וייטערט פון איר מאן שמא תאמר אבד סברם ובטל סכויים טאטער וועסטו זאגין זייער האפענונג אוב זייער אויסקוקען איז פארלארין אוב עס וועט פון זייער האפענונג גאר גיט ווערין תלמוד לומר ונראה בשמחתכם לערונגט אונז דער פסוק מיר וועלין זעהן איינר שמחה. אלע וועלין זעהן די שמחה פון די יודין שמא תאמר ישראל יבושו טאטער וועסטו זאגין דיא יודין וועלין זיך שעמען תלמוד לומר והם יבושו לערונגט אונז דער פסוק זייא וועלין זיך שעמען עכו"ם יבושו וישראל ישמחו דיא עכו"ם וועלין זיך שעמען אבער די יודין וועלין זיך פרייען:

זוהר ויחי דף רל"ט ע"ב ת"ת דאגדתא יוד הא ואו הא

אוסרי לגפן מאי גפן דא כנסת ישראל אמאי אתקריאת גפן. אלא מה גפן לא מקבלא עליה נטיעה אחרא הכי נמי כנסת ישראל לא מקבלא עלה אלא לקב"ה וכגון כנסת ישראל אתכפיין קמה כל חילין אחרנין ולא יכלין לאבאשא ולבלבלה בעלמא וע"ד אמיל קרא שמא קדישא ביגייהו בהאי גיסא ובהאי גיסא. בני אתונו לאתעקר בגין ההוא שורק כמה דאת אמר (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק וגו' ככם ביין לבושו וגו' ככם כולהם מבני ליה. אלא כגון מיומא דאתברו עלמא ומאן אינון דא מלכא משיחא לאתא. ביין סתר שמאלא. ובדם ענבים סתר שמאלא לאתא. וזמין מלכא משיחא לשלטאה לעילא על כל חילין אחרנין דעמין מעכו"ם ולאתברא תוקפיהון מעילא ומתתא. ד"א ככם ביין לבושו כגוונא דהאי חמרא אחזי חידו וכלהו דינא. הכי נמי מלכא משיחא יחזי חידו לישראל וכלהו דינא לעמין עעכו"ם. כתיב (בראשית ח) ורוח אלהים מרחפת על פני המים דא רוחא דמלכא משיחא ומן יומא דאתברו עלמא אסחי לבושיה בחמרא עלאה הכי מה כתיב בתריה חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב דא חמרא עלאה (ס"ת דמרוי לאורייתא) דאורייתא דמרוי מניה שתי. ולבן שנים מחלב דהא אורייתא יין וחלב תורה שבכתב ותורה שבעל פה. כתיב (תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש (ס"ת אמאי בגין דמאתר דחדוה קאתי ומאן הוא סופיה דקרא) להגיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד דא שירותא דחמרא חדוה הוא אתר דכל חידו מניה נפקא וסופא דינא ת"ש בגין דסיפא דיליה אתר כגוונא דכלא דינא הוא ובה אתדן עלמא ומאן לחם. ולחם לבב אנוש יסעד מאן לחם. אלא לחם עלמא סעיד ואי להגיל פנים משמן. מאתר דכל חדוה מניה נפקא. ולחם לבב אנוש יסעד מאן לחם. אלא לחם עלמא סעיד ואי תימא דניה תליא סעידו דעלמא בלחודוי לאו הכי דהא לילא בלא יומא לא אשתארת ולא בטי לאפרשא לון. ומאן דאפרים לון יתפרש מחיין והיינו דכתיב (דברים ח) למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם. בגין דלא בטי לאתפרשא. ואי תימא דוד היך קאמר ולחם לבב אנוש יסעד הואיל ולא תלייא ביה בלחודוי סעידו דעלמא אלא דייקא דמלה ולחם ומ"ו איתוסף כמו וה' ועל דא כלא אשתכח כחדא. ת"ש מאן דמברך על מזונא לא יכרך על פתורא ריקנא ובטי נהמא לאשתכחא על פתורא וכפא דחמרא בימינא. מאי טעמא בגין לקבלא שמאלא בימינא פנהמא ליתברך מגייהו ולאתקבלא בהו ולמהוי כלא חד קטורא לברכא שמא קדישא כדקא יאות דהא לחם אתקבר ביין ויין בימינא וכדין ברכאן שריין בעלמא ופתורא אשתלים כדקא יאות:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג

(א) כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכיות ועונות מי שזכיותיו יתרות על עונותיו צדיק ומי שעונותיו יתירות על זכיותיו רשע. מחצה על מחצה בינוני. וכן המדינה אם היו זכיות כל יושביה מרובות על עונותיהן הרי זו צדקת ואם היו עונותיהן מרובין הרי זו רשעה וכן כל העולם כולו: (ב) אדם שעונותיו מרובין על זכיותיו מיד הוא מת ברשעו שנאמר על רוב עונך. וכן מדינה שעונותיה מרובין מיד הוא אובדת שנאמר צעקת סדום ועמורה כי רבה וגו' וכן כל העולם כולו אם היו עונותיהם מרובין מזכיותיהן מיד הן נשחתין שנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם: (ג) ושקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות

יוסף לחק

מוסר

מספר דברים שבקדושה סי' א'

לא יהא אדם כלען ונרגן אלא כאוכל לפני המלך וכל שכן לפני ממ"ה הקב"ה להדבק במדת החסד והקדושה וכזה תשמר הברכה במעיו. כעצו כתיב הלעיטני נא כי הנחם שרוי בתוך מעיו וכתיב וכען רשעים תחסר. אותם שאכילתם לשם שמים ומכוונים להכריח נוסף לעבודתו יתברך נתשבח אכילתם כמו אכילת ערב יום הכפורים ומעלין לו שכר כעולם הזה מעין העולם הבא. כשהאדם מעגן הסבת המאכל ומשתה ומכוון כראוי כדכתיב קדש הוא לכם דלף מה שהוא לכם להנאתכם

(א) כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי אָדָם יֶשׁ לוֹ זְכִיּוֹת וַעֲוֹנוֹת יָעֲדָר מָעְנְטְשׁ האט מִצְוֹת אוּנ עֲבֵירוֹת מִי שֶׁזְּכִיּוֹתָיו יְתֵרוֹת עַל עֲוֹנוֹתָיו צַדִּיק דָּער וואס האט מִצְוֹת מער וויא עֲבֵירוֹת אִיז ער אַצדיק וּמִי שֶׁעֲוֹנוֹתָיו יְתֵרוֹת עַל זְכִיּוֹתָיו רָשָׁע אוּנ דער וואס האט עֲבֵירוֹת מער וויא מִצְוֹת אִיז ער אַרשע מַחֲצָה עַל מַחֲצָה בֵּינוֹנִי אוּנ דער וום האט העלפט אויף העלפט, ער האט עֲבֵירוֹת אַזוי פיל ווי מִצְוֹת, אִיז ער אַמיטעלער מָעְנְטְשׁ גִּישְׁט אַצדיק גִּישְׁט אַרשע וְכֵן הַמְּדִינָה אוּנ אַזוי אִיז ביי אַלאנד אִם הָיוּ זְכִיּוֹת כָּל יוֹשְׁבֶיהָ מְרוּבּוֹת עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן אויב דיא מִצְוֹת פון דיא מְדִינָה אִיז מער וויא די עֲבֵירוֹת פון די מָעְנְטְשׁין פון דיא מְדִינָה הֲרֵי זוּ צַדְּקָת הייסט זיא אַפרומע מְדִינָה וְאִם הָיוּ עֲוֹנוֹתֵיהֶן מְרוּבִּין אוּנ אויב זייערע זינד זענען גיוועזן מער וויא זייערע מִצְוֹת הֲרֵי זוּ רִשְׁעָה איז זיא אַשלעכטע מְדִינָה ווערט דיא מְדִינָה נְעַרעכוּנְט פאר רְשָׁעִים וְכֵן כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אוּנ אַזוי ווערט נְעַרעכוּנְט דיא נאנצע וועלט אַלע מָעְנְטְשׁין צו זאמען: (ב) אָדָם שֶׁעֲוֹנוֹתָיו מְרוּבִּין עַל זְכִיּוֹתָיו מִיַּד הוּא מֵת בְּרִשְׁעוֹ דער מָעְנְטְשׁ וואס זייגע עֲבֵירוֹת זענען מְעהר פון זייגע מִצְוֹת, שְׁטַארְבְּט ער בְּאַלד שֶׁנֶּאֱמַר וואַרום עַל שְׁטַיִּיט אין פְּסוּק עַל רֹב עֲוֹנֶךָ וועגן דייגע פיל זינד וועסטו שְׁטַארְבִּין וְכֵן מְדִינָה שֶׁעֲוֹנוֹתֶיהָ מְרוּבִּין מִיַּד תִּיא אוּבֶדֶת אוּנ אַזוי אַלאנד וואס אירע זינד זענען מְעהר וויא אירע מִצְוֹת, וועדט זיא באַלד פאַרלאָרין שֶׁנֶּאֱמַר וואַרום עַל שְׁטַיִּיט אין פְּסוּק צַעֲקַת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה כִּי רַבָּה וְחַטָּאתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד דיא געשרייא פון סדום אוּנ עמורה איז גרויס ודאס געשרייא וואס מָעְנְטְשׁין שְׁרַיִּיעָן אויף די שְׁלעכטס וואס סדום אוּנ עמורה טוּהען איז גרויסן אוּנ זייערע זינד זענען שְׁוֵער, זענען זייא פאַרלאָרין גיוואָרין וְכֵן כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אִם הָיוּ עֲוֹנוֹתֵיהֶן מְרוּבִּין מִזְּכִיּוֹתֵיהֶן מִיַּד הֵן נִשְׁחָתִין אוּנ אַזוי איז ביי די נאנצע וועלט אויב זייערע עֲבֵירוֹת זענען מְעהר פון זייערע מִצְוֹת מִיַּד הֵן נִשְׁחָתִין וְוערין זייא באַלד פאַרדאַרבין שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּרְא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם וואַרום עַל שְׁטַיִּיט אין פְּסוּק גאט האט גיזעהן אַז די שְׁלעכטס פון דיא מָעְנְטְשׁין איז פיל אויף דער וועלט, האט גאט געבריינגט אויף זייא אַמבול: (ג) וְשִׁקּוּל זֶה אֵינוֹ לְפִי מִנְיַן הַזְּכִיּוֹת וְהָעֲוֹנוֹת אוּנ דער רעכענונג איז נִיט נאך דעם צאהל פון דיא

לא יְהֵא אָדָם בַּלָּעָן וְנַרְגָּן אַמָּעְנְטְשׁ זָאל נִיט זַיִן אַפְּרָעסער גֶעשְׁוויגְט אַריין חאפין אין מויל אוּנ אַראָפּשְׁלִינְגָען דאס עסין אֶלָּא כְּאוֹכֵל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ נאר אַזוי וויא ער וואלט גיגעסין פאר אַמֶלֶךְ וְכָל שֶׁכֵּן לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוּנ אַז ער וועט זיך דערמאנען אַז ער עסט פאר גאט וואס ער איז דער מֶלֶךְ אִיבֶּער אַלע מְלָכִים דאַרף ער דאך געוויס עסין מִיט דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְהִדָּבֵק בְּמִדַּת הַחֶסֶד וְהַקְּדוּשָׁה אוּנ דו זאָלסט דיך בְּהַעפּטין אין די מִדָּה פון חֶסֶד אוּנ הייליגקייט וּבָזֶה תִּשָּׁמֵר הַבְּרָכָה בְּמֵעָיו אוּנ אַז ער וועט אַזוי טאָהן וועט בְּלייבין דיא בְּרָכָה אין זַיִן גֵּידְעָרִים בְּעֵשָׂו כְּתִיב הַלְעִיטֵנִי נָא כִּי אֵינֶנִּי שָׁרוּי בְּתוֹךְ מֵעָיו ווארום דער שְׁלאַנג דער יַצֶר הָרָע דיא תַּאֲוָה האט גערוהט אין זַיִן גֵּידְעָרִים דְּרִיבֶּער האט ער נִיט גִּיקְעָנְט וואַרְטִין בִּיז ער וועט עסין בִּיסְלאַכְוַיִיז מִיט אַלעפיל וְכְתִיב וּבְסֵן רְשָׁעִים תֶּחְסָר אוּנ עַם שְׁטַיִּיט אין פְּסוּק דער בּוּיך פון די רְשָׁעִים טוּהט פעלין, אין דעם בּוּיך פון רָשָׁע פעלט אייביג, ער וואלט אייביג נאר וועלין עסין אותם שֶׁאֲכִילָתָם לְשֵׁם שָׁמַיִם דיא מָעְנְטְשׁין וואס זייער עסין איז פון נאטס וועגין וּמְכַוְּנִים לְהַבְרִיא אֶת גּוּפָם לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ אוּנ זייא טְרַאכְטִין מיט דעם עסין געזונד צו מאכין זייער גוף זייא זָאלין קְעָנְען דינען נאט נְחִשֶּׁבֶת אֲכִילָתָם כְּמוֹ אֲכִילַת עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים ווערט גְּעַרעכוּנְט זייער עסין אַזוי וויא דאס עסין פון עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וּמַעֲלִין לוֹ שָׂכָר בָּעוֹלָם הַזֶּה מֵעֵין הָעוֹלָם הַבָּא אוּנ מען גִּיט אים שָׂכָר אויף דיא וועלט מיט אַזוי אַפּערגענינגען וויא עַם איז אויף יענע וועלט כְּשֶׁאָדָם מְעַגֵּן הַשֻּׁבָּת בְּמַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה וּמְכַוֵּן כָּרָאוּי כְּדִכְתִיב קֹדֶשׁ הִיא לָכֶם אַז דער מָעְנְטְשׁ האט פאַרנעגינגען שַׁבָּת מיט עסין אוּנ מיט מְרִינְקָען אוּנ ער מיינט ווי עַם דאַרף זַיִן, ווי עַם שְׁטַיִּיט אין פְּסוּק דער שַׁבָּת איז הייליג צו אייך דַּאַף מַה שֶׁהוּא לָכֶם לְהַנָּאָתְכֶם

יהיה קדוש מתענה ע"י מלאך קדוש המתונה ביום הסבת על זה. אלא לפי גדלם יש זכות שהוא כנגד כמה עונות
אל תלחם את לחם רע עין כי נורם רשה לעצמו כשוה"ז וכעוה"ב: שנאמר יען נמצא בו דבר טוב ויש עון שהיא כנגד
כמה זכיות שנאמר ותמא אחר יאבד טובה הרבה. ואין שוקלין אלא ברעתו של אל דעות והוא היודע היאך
עורכין הזכיות כנגד העונות:

יְהִיה קֹדֶשׁ אֲפִילוּ וָאם אִיר נַעֲמָט פַאר זִיך פַאר מִצְוֹת אוּנ פוּן דִי עֲבֵירוֹת. לְמָשָׁל הוּנְדֶערְט מִצְוֹת
אַיְיעֶר הַנָּאָה וְעֶנְגִין זָאל אוֹיך זַיין הַיילִיג מִתְעַנֶּה נָעגִין אַבְּצַיג עֲבֵירוֹת אֶלָּא לְפִי גָדְלָם נָאר דָאס וֶערְט
עַל יְדֵי מַלְאָךְ קָדוֹשׁ הַמְמוּנֶה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת עַל זֶה וֶערְט נַערְעכּוּנְט נָאך דִיא גְרֵיים פוּן דִי מִצְוֹת אוּנ דִיא
עֶר דֶערְהוֹיבִּין דִּרְךְ דֶעם הַיילִיגֶען מַלְאָךְ וואם גְרֵיים פוּן דִי עֲבֵירוֹת יֶש זְכוּת שֶׁהוּא כְּנֶגֶד כַּמָּה
אוּיף דֶער זַאך וֶערְט עֶם עַמְט אוּנ טְרִינְקְט עֲוֹנוֹת עֶם אִיז דָא אַמְצָוָה וואם זִיא בֶּעשְׁטֵייט
שְׁבָחֲדִיגֶען מַאנ פוּן נָאמֶן וֶעגִין, אָדֶער פוּן זַיין נָעגִין פִיל עֲבֵירוֹת שֶׁנֶּאֱמַר וְיָא עֶם שְׁטֵייט
פֶערְגֶענוּגֶען וֶעגִין] אַי תִּלְחֵם אֶת לֶחֶם רַע עַיִן דוּ אִין פָּסוּק יַעַן נִמְצָא בּוֹ דָּבָר טוֹב נָאט רָאט גְרוֹיס
זָאלְסְט נִיט עֶסִין דָאס בְּרוֹיט פוּן דֶעם מֶענְטְש אוּיף דֶער זַאך וֶערְט עֶם עַמְט אוּנ טְרִינְקְט אוֹיף דֶעם זוּרְקֶן פוּן רָבָּעם עֶר אַלְיין וֶעט בְּגְרָאבִּין
וואם דוּ וֶילְסְט נִיט אַרְבֵּיטֶן אוּיף דִי אַרְמֶע לֶיט אִין אִים אִיז נָעפוּנְגֶען גִיוֶוארִין אַיין
וואם הָאט אַשְׁלָעכְטֶע אוֹיג עֶר פַארְגִינְט נִיט כִּי נוֹדֵם וְרָעָה לְעַצְמוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא וָאר וֶערְט עֶר זַאך אַנוּטָע יֶש עַיִן שֶׁהוּא כְּנֶגֶד כַּמָּה זְכִיוֹת אוּנ עֶם אִיז
בְּרֵיינְגְט אוּיף זִיך אַשְׁלָעכְטֶם אוּיף דִי וֶעלְט אוּנ דָא אַיין עֲבֵירָה וואם זִיא בֶּעשְׁטֵייט נָעגִין פִיל
אוּיף יָעֶנְע וֶעלְט: פִיל גוּטֶס. אַיין עֲבֵירָה מַאכְט פַארְלִירְן
מִצְוֹת שֶׁנֶּאֱמַר וְיָא עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְהוּא אֶחָד
יָאבֵד טוֹבָה הַרְבֵּה אַיין זִינְדִיגֶער וֶערְט פַארְלִירְן
מִצְוֹת וָאן שׁוֹקְלִין אֶלָּא בְּדַעְתּוֹ שֶׁל אֵל דֵעוֹת דִיא מִצְוֹת אוּנ דִיא עֲבֵירוֹת קֵעֶן נָאר וֶעגִין נָאט וואם עֶר
וֶוייס צוּ שַׁאצִין דֶעם פֶעלֶער פוּן דִי עֲבֵירוֹת אוּנ דִיא גוּטְקֵייט פוּן דִיא מִצְוֹת וְהוּא הַיּוֹדֵעַ הֵיאַךְ עוֹרְכִין
הַזְכִּיוֹת כְּנֶגֶד הָעֲוֹנוֹת אוּנ עֶר וֶייס וִי אַזוֹי מֶען שַׁאצְט דִיא מִצְוֹת נָעגִין דִיא עֲבֵירוֹת:

אונקלוס

ויחי יום ה תורה

להמשיך מת"ת ד"א יהוה נפש י יה ידנו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ד' דמילוי יודין אל
שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

יח וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו לֹא־כֵן אָבִי לָא כֵן אַבָּא אֲרֵי דֵין בְּכוֹרָא שַׂם יְמִינָךְ עַל־רֹאשׁוֹ: יח וַאֲמַר יוֹסֵף לַאֲבוּהִי

רשב"ם

(יח) לא כן אבי. לא עשיתי כן אלא הבכור הבאתי לימינך והצעיר לשמאלך אמר לו יעקב ידעתי בני
ידעתי כי חכם אתה והביאתם בסדר לפי ימיני ושמאלי מפני שאתה סבור שאשים ימיני על הבכור אבל אני
מחבוין לתת ימיני על הצעיר שהוא. לימינך:

באור הענין שהמלאך יברך את מנו"א

(יח) ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי וגו'. צריך להבין מה היה כונת יוסף שסתר עד כמה ולא הרע בעיניו מיד כשראה
שמם אביו יד ימינו על ראש אפרים וסמאלו על ראש מנשה היה לו לומר לא כן אבי שים ימינך על ראשו. ויהוא לא
אמר מלומה רק המתין עד אחר שברכם יעקב ברכת המלאך הגואל וגו' והאלהים אשר הלכו אבותי לפניו. אחר כל זה בשיב
וירע לעיניו וגו' לא כן אבי וגו'. ונראה דוד המלך ע"ה אמר שויתי ה' לנגדי תמיד. וכש"ם סי' ח' נ"ב אמר שויתי ה' לנגדי
תמיד זה כלל גדול לענין ורחת ה'. ואיתא ביומא (דף לח) וכש"ם אחר שמ"ע צריך לעטוה שלשה פסיעות לאחריו ותחלה
נותן שלום לשמאלו שהוא נגד ימינו של הקב"ה שהשכינה לפניו ואח"כ נותן שלום לימינו שהוא נגד שמאלו של הקב"ה. וא"כ
מנשה שהוא הבכור היה צריך לעמוד בשמאל יעקב ואפרים בימין יעקב. והיה מנשה מקבל הברכה מימין הקב"ה ואפרים משמאל
הקב"ה וא"כ לא יפה עשה יוסף שהעמיד את מנשה בימין יעקב ואת אפרים בשמאלו. וכשראה יוסף שהביו שיכל את ידיו ומניח
ידו הימנית על ראש אפרים וידו השמאלו על ראש מנשה. הראה מעשה ונזכר כי הלדק עם אביו. כי אביו עומד לפני
השכינה והשכינה נגד פניו. ע"כ הקיכל יעקב הברכות מידי הקב"ה. הברכה שבימין הקב"ה הקיכל יעקב בשמאלו ומשמאל
הקב"ה הקיכל יעקב לימינו. נמצא הברכה שבימין יעקב היה קטנה מהברכה שבשמאל יעקב. ע"כ אחר יוסף ולא דבר מלומה כי
הברכה הקטנה ושמאלו על ראש מנשה מנשה הברכה הגדולה כי ברכם ע"י מלאך. נמצא מנשה שהיה כך היה. המלאך הקיכל הברכות
לא היה לו מה לדבר. ולאחר שמע יוסף מיעקב כי ברכם ע"י מלאך. נמצא מנשה הקיכל מימין הקב"ה. וכשהמלאך הפך פניו
הקב"ה ומברם ליעקב. וקיכל המלאך הברכות בימינו משמאל הקב"ה ובשמאלו הברכה הגדולה שבשמאלו נתן לימין יעקב. וכשהקיכל יעקב ידיו
ליעקב. נתן המלאך הברכה הקטנה שבימינו לשמאלו של יעקב. והברכה הגדולה שבשמאל המלאך. וכשנתן שמאלו על ראש מנשה נתן על
ונתן ימינו על ראש אפרים. נתן על ראשו הברכה הגדולה שקיכל משמאל המלאך. ע"כ וירע הדבר בעיני יוסף ויאמר לא כן אבי שים ימינך על מנשה נתן על
ראשו הברכה הקטנה שקיכל מימין המלאך. ע"כ וירע הדבר בעיני יוסף ויאמר לא כן אבי שים ימינך על מנשה כי הוא

פירוש לתורת אלהים

(יח) וַיֹּאמֶר הָאט יוֹסֵף גִיזָאגְט צוּ זַיין פָאטֶער לֹא כֵן אֲפָרַיִם אִיז דֶער בְּכוֹר כִּי זֶה נָאר דֶער אִיז דֶער
עֶם אִיז נִיט אַזוֹי מִזַּיִן פָאטֶער וִי דוּ מֵיינְסְט אַז בְּכוֹר שִׂים יְמִינְךָ לַייג דַיין רֶעכְטֶע הַאנְט אוּיף זַיין

יט וַיְמָאֵן אָבִיו וַיֹּאמַר יָדַעְתִּי בְנִי
יָדַעְתִּי גַּם־הוּא יִהְיֶה לְּעָם וְגַם־הוּא
יִגְדָּל וְאוּלָם אָחִיו הַקָּטֹן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ
וְזַרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא־הַגּוֹיִם׃ כ וַיְבָרְכֵם
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּךָ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר יְשִׂמְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם

אונקלוס

יט וְסָרֵיב אֲבוּהִי וַאֲמַר יְדַעְנָא בְּרִי יְדַעְנָא אַף הוּא יְהֵי לְעַמָּא וְאַף הוּא יִסְגֵּי וּבְרַם אֲחוּהִי זְעֵירָא יִסְגֵּי מִנֵּיהּ וּבְנוֹהִי יְהוֹן שַׁלִּיטִין בְּעַמְמַיָּא׃ כ וּבָרְכִינוּן בְּיוֹמָא הַהוּא לְמֵימַר בָּךְ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר יְשַׁוִּינָךְ יְיָ כְּאֶפְרַיִם

תו"א וזרעו יהיה. ע"ז כה:

בעל הטורים

(יט) ידעתי. כני' חמשה מלכים שחמשה מלכים יצאו ממנשה: וזרעו יהיה מלא. כני' יהושע: (כ) ביום ההוא לאמור ישימך אלהים כאפרים וכמנשה. לאמור מלא ו' שבששה מקומות הקדים אפרים למנשה כנגד ששה נדיקים השופטים שיצאו ממנו ושל

רש"י

(יט) ידעתי בני ידעתי. שהוא פ הבכור: גם הוא יהיה לעם וגו'. שעתיד גדעון לצאת ממנו שהקב"ה מושה גם על ידו: ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו. שפתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל: וזרעו יהיה מלא הגוים. כל העולם יתמלא בצאת צ שמעו ושמו כשיעמיד המה בנבעון וירח בעמק אילון: (כ) בך יברך ישראל. הבא לברך את בניו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) וישם את אפרים לפני מנשה. ואיתתי נתקיימה ברבתו בחנוכת הנשיאים שאפרים הקריב ביום שביעי ומנשה ביום ח' לקיים מה שנאמר מקים דבר עבדו:

ולקח כח הבא יותר מאשר לקח אחיו הקטן ממנו. אבל הברכות הם עניני הנפש אשר הקב"ה מקיים דברי האב אלדיק לבניו אחריו. אין רשות להאב להכריח בכיכול להקב"ה שיפעיל ברכה למי שאינו שוה את הברכה ובאשר אני רואה גדות קדשי כי אפרים יהיה גדול יותר ממנשה מוכרח אנכי לברך את אפרים בברכה יתרה וגדולה ממה שאברך את מנשה. ולפי זה ניחא

התרגום מפסוק כ"ב כמו שאבאר לקמן:

(יט) וימאן אביו ויאמר וגו'. כגאון מלכים ז"ל כתב שיעקב כתר ליוסף התילוק שיהיה בין אפרים למנשה. גדולת אפרים תהיה ע"י רבוי הליכות וגדולת מנשה תהיה על ידי רבוי הכמות. ר"ל שמנשה לפעמים הים אחד ששקול כנגד כולו ע"י משלתו ופעמת קדושתו. כמ"ש כמדרש ר"ע דרש אשה אחת ילדה מאתים ששים רבוא. וכונתו היה על משה רבינו שהיה שקול כנגד כל ישראל. וזהו רבוי הליכות. וזה היה מצלח באפרים. כמ"ש רש"י ז"ל וזרעו יהיה מלא הגוים זה יהושע. אבל גדולת מנשה תהיה ע"י עם רב בכמות. ומבואר שגדולת אפרים הוא ענין שלמעלה מן הטבע. שתלוי ע"י הנפש והנפלאות שיעשו ע"י יהושע. ולכן ברך אותו יעקב בכל ימינו. אבל גדולת מנשה שתלוי ברב עם היא ברכה טבעית המתיחסת אל הממשל. ויש שוד שכדל שברכה של אפרים יש לה מציאות תיקף. כי עמונה בנפשו הסגילה והכח הנפשי. אבל ברכת

פירוש לתורת אלהים

קאפ: (יט) וַיְמָאֵן הָאט זַיין פָאטער גיט גיוואלט יאמד און האט גיזאגט יָדַעְתִּי בְּנִי איך ווייס מיין זוהן יָדַעְתִּי איך ווייס אז מְנַשֶּׁה איז דער בְּכוֹר גַּם ער וועט אויך זיין צו אנרוים פאלק וְגַם הוּא ער וועט אויך גרוים זיין פון אים וועט ארוים קוּמָעַן גדעון וואס נאט וועט דורך אים מאהן אנם צו ישראל וְאוּלָם און פאר וואר אָחִיו הַקָּטוֹן זיין קלענערער ברודער דאס איז אפרים יִגְדַּל וועט גרעסער זיין פון אים, וואורום פון אים וועט ארוים קוּמָעַן אלע יודין בלוטר אז איינער וועט ויעלין בענטשין זיין קינד זאל ער זאגין יְשִׂמְךָ נאט זאל דיך מאהן

אזוי

רשב"ם

(יט) ואולם. ואלא: (כ) בך יברך ישראל. איש

אמלא ו'

אפרים למנשה כנגד ששה נדיקים השופטים שיצאו ממנו ושל

שפתי חכמים

פ הולרך לפ' שלא תאמר ידעתי כני ידעתי דגם הוא יהיה לעם והיה משמע שגם יוסף היה יודע שמנשה יהיה לעם רק שיוסף תשב שישקב אביו אינו יודע ומ"ה קאמר לו יעקב שגם הוא יודע כמוהו שיגדל וגם יהיה לעם זה לא מפורש הקרא כי יוסף לא קאמר אלא כי מנשה הוא הבכור ולו"ש ידעתי כני ידעתי כמותך כי הוא הבכור ושוד יודע אני מה שאין אתה יודע וגם הוא יהיה לעם גם זאת אני יודע שיגדל: צ דק"ל דזרעו יהיה מלא הגוים משמע שזרעו יהיו נפוצים בכל העולם ואדרבה זה קללה הוא ושו"ש שמעו כו' ר"ל שם שלו כאלו אמר שם זרעו

באור הענין שהמלאך יברך את מנו"א

הבכור ושמלאך על רצה אפרים כי הוא הצעיר. ושנה אותו אביו כי אין העיקר בלידה רק העיקר מה שיהיה אח"כ כשיגדלו. כי ירושת ממון האב הוא שייך לעניני הגוף. גוף האב רכש לו הממון ע"כ נותן פי שנים להבכור כי הוא כחו ורמשים אונו. אבל הברכות הם עניני הנפש אשר הקב"ה מקיים דברי האב אלדיק לבניו אחריו. אין רשות להאב להכריח בכיכול להקב"ה שיפעיל ברכה למי שאינו שוה את הברכה ובאשר אני רואה גדות קדשי כי אפרים יהיה גדול יותר ממנשה מוכרח אנכי לברך את אפרים בברכה יתרה וגדולה ממה שאברך את מנשה. ולפי זה ניחא

התרגום מפסוק כ"ב כמו שאבאר לקמן:

(יט) וימאן אביו ויאמר וגו'. כגאון מלכים ז"ל כתב שיעקב כתר ליוסף התילוק שיהיה בין אפרים למנשה. גדולת אפרים תהיה ע"י רבוי הליכות וגדולת מנשה תהיה על ידי רבוי הכמות. ר"ל שמנשה לפעמים הים אחד ששקול כנגד כולו ע"י משלתו ופעמת קדושתו. כמ"ש כמדרש ר"ע דרש אשה אחת ילדה מאתים ששים רבוא. וכונתו היה על משה רבינו שהיה שקול כנגד כל ישראל. וזהו רבוי הליכות. וזה היה מצלח באפרים. כמ"ש רש"י ז"ל וזרעו יהיה מלא הגוים זה יהושע. אבל גדולת מנשה תהיה ע"י עם רב בכמות. ומבואר שגדולת אפרים הוא ענין שלמעלה מן הטבע. שתלוי ע"י הנפש והנפלאות שיעשו ע"י יהושע. ולכן ברך אותו יעקב כיד ימינו. אבל גדולת מנשה שתלוי ברב עם היא ברכה טבעית המתיחסת אל הממשל. ויש שוד שכדל שברכה של אפרים יש לה מציאות תיקף. כי עמונה בנפשו הסגילה והכח הנפשי. אבל ברכת

לקוטים על התורה

(כ) וַיְבָרְכֵם בַּיּוֹם הַהוּא וגו'. בַּיּוֹם אִיצְט האט יַעֲקֹב געבענטשט דיא דורות וואס וועלין גיבאורין ווערין פון אֶפְרַיִם און מְנַשֶּׁה, האט אפרים געהאט אבעזונדער ברכה און מנשה אבעזונדער ברכה, איצט האט יַעֲקֹב גיבענטשט ווערין אז ווער עס וועט ווערין אלין אזוי גיבענטשט ווערין אז ווער עס וועט ווערין בענטשין זיינע קינדער זאל ער זאגין די זאלסט אזוי גיבענטשט ווערין וויא אֶפְרַיִם און מְנַשֶּׁה זענען גיבענטשט גיוואורין:

יהודה

קוּמָעַן יְהוֹשֻׁעַ וואס ער וועט דיא יִשְׂרָאֵל מאכין ארבין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל און וועט מיט זייא הוֹרָה לֶעֶרְנֶען יְרֵאוּ און דער נאטען פון זייגע קינדער וועט זיין צוויישען אלע פעלקער און אויף נאר דער וועלט נוייל ער וועט מאכין שטיין די זונן אין דעם אֶרֶץ גבעון און די לבנה אין דעם אֶרֶץ עמק אילון: (כ) וַיְבָרְכֵם און ער האט זיי גיבענטשט דעם זעלבין טאג לאמר אזוי צו זאגין בְּךָ יְבָרֵךְ מיט דיר מְנַשֶּׁה און אֶפְרַיִם זאלין זיך בענטשין אלע יודין בלוטר אז איינער וועט ויעלין בענטשין זיין קינד זאל ער זאגין יְשִׂמְךָ נאט זאל דיך מאהן

וְכִמְנַשֶּׁה וַיָּשֶׂם אֶת־אֶפְרַיִם לִפְנֵי
מְנַשֶּׁה׃ כא וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף
הִנֵּה אָנֹכִי מֵת וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם
וְהֵשִׁיב אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם׃
כב וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד
עַל־אַחֶיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד

וכמנשה וישו ית אפרים קדם מנשה׃ כא ואמר ישראל ליוסף הא אנא מאית והא מימרא דיי בסעדכון ויתיב יתכון לארעא דאבהתכון׃ כב ואנא יהבית לך חולק חד יתיר על אחך די

תולדות אהרן

ואני נתתי . כמרת קב׃

רשב"ם

איש את בנו : וישם את אפרים לפני מנשה . באומרו ישימך אלהים כאפרים וכמנשה . וכן לשון שימה נופל ברברים ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם . וזאת התורה אשר שם משה . שימה בפיהם : (כא) הנה אנכי מת . ויודע אני שאחרי מותי יהיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם לאחר ד' מאות שנה שנאמר לאברהם : (כב) ואני . באותה הארץ נתתי לך חלק אחד יותר על אחיך שמנשה ואפרים כראובן ושמעון יהיו לי לקחת שני חלקים בארץ אשר

בעל הטורים

כן משול תמשל כנו מלת וי"ו. מכל המלך תמלך עליו מסר וי"ו כל המלכים שעמדו ממנו היו רשעים : אפריון לפני . כגימטריא דגלים כנפשים : (כב) שכם אחד . כגימטריא כחלק כשרם.

שפתי חכמים

יהיה בכל העולם דהיינו ע"י ירח ומנה שנלחין בכל העולם : ק כי מאמר ישראל הוא כלל ישראל והוא לשון רבים ואיך אמר ישימך שהוא לשון יחיד לכן הוסיף ויאמר אים לכנו וכו' : ר שהשימה הזאת אינה ממשיות שלא נקח את אפרים ומנשה אותו לפני מנשה אלא השימה הזאת היא שימת מעלה שהוא קודם במעלה לדגלים וכו' : ש הולך לומר אחה עורה וכו' מפני שכל"ז אין לפסוק זה שום קישור למעלה : ת פי' נתתי לך ככר לפי שבאותן ברכות שברכו אח"כ יהיו בכל שוין בו לכך אין כזו נתתי ר"ל נתתי לך ולא יהיה בכלל אותן ברכות . מהרש"ל : א (מהרש"ל) דקי"ל דאם שכם הוא שם שעיר למה כתיב אחד לי' זכר אש"כ ה' נלחו אעיר קחי לכ"ם פשיר שכם פניה לך חלק ה' : ב הוא שי' על כי תשיתמו שכם : ג ולפי טעם זה קשה למה

רש"י

יברכם בברכתם ויאמר אים לבנו ק ישימך אלהים כאפרים וכמנשה : וישם את אפרים . בברכתו לפני מנשה ר להקדימו בדגלים ובחנוכת הנשיאים : (כב) ואני נתתי לך . לפי שאתה עורה להתפסק ש בקבורתי וגם אני נתתי לך ת נחלה שתקבר בה ואיזו זו שכם שנאמר (יהושע כד) ואת עצמות יוסף אשר העלו וגו' ממצרים קברו בשכם : שכם אחד על אחיך . שכם ממש היא תהיה לך א חלק אחד יתירה על אחיך : בחרבי ובקשתי . כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם נתכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם וחגר יעקב כלי מלחמה כנגדן . ד"א שכם אחד הוא הכתרה שיטלו בניו פני חלקים ושכם ל' חלק הוא כתרגומו והרגום יש לו לזמים ב לחלקים (שם ס) מחלקה שכם (הושע ו) דרך ירצחו מכתה אים חלקו (לפניה ג) לעבדו שכם אחד : אשר לקחתי מיד האמורי . מיד עשו שעשה משעה ג אמורי.

באור העגין שהמלאך יברך את בני"א

מנשה ברכוי עם אין לם מניאות עתה עד יפרא וירבה ויהיה לגוי גדול . וז"ש ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם . ואז גם הוא יגדל . גדולתו יהיה לו כפיפים עם רב . אולם אחיו הקטן יגדל ממנו . שיגדל ע"י עצמו לא ע"י רבוי עם . וברעו יהיה מלא הגוים . שאחד מזרע יהיה שקול כגוים רבים זה יוסף . ולכן ויברכם . לפי הברכה שברכם כיום הפטר הקדים אפרים למנשה . אחר שברכת אפרים כבר נכונה בכח הנפשי . לא כן ברכת מנשה שאין לם מניאות כיום הפטר :

(כב) ואני נתתי לך שכם וגו' אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי . ותרגם אונקלוס בצלותי ובבעותי . מה רמה אונקלוס לתרגום על מרב וקשת לשון תפלה . אבל לפיה"ש בפסוק יש ניחוח . כי אם היה בחרבו ובקשתו ממש הוא בכח גופו . ומה שכתב הנוף מוכרח ליתן פי שנים לבכור . ואיך נתן שכם ליוסף . זהו ענין הנפש ולא שייך זה לבכורה ע"כ היה ביכלתו ליתן את שכם ליוסף ולא יהיה נאחיו שום תרעומת לא על יעקב ולא על יוסף :

פירוש לתורת אלהים

אזוי וויא אפרים און מנשה ווישם און ער האט גימאכן מיט זיין ברכה אפרים פאר מנשה ער זאל זיין פריער אין די דגלים און ווען די נשיאים וועלין ברייגגען קרבנות מחנך צו זיין דאס משכן זאל דער נשיא פון אפרים פריער ברייגגען פאר מנשה : (כא) ויאמר און יעקב האט גיזאגט צו יוסף הנה אנכי מת איך ועל שטארבין והיה און גאט וועט זיין מיט אייך והשיב און ער וועט אייך צוריק קערין צו דעם לאנד וואס אייערע עלטערין זענען גיזעסין דאס הייסט ארץ ישראל : (כב) ואני און ווייל דו ביזט דיך מטריחם מיט מיין קבורה שענק איך דיר אנחלה וויא דו זאלסט בגראבין ווערין דאס איז די שטאט שכם און דאס וועט דיר זיין אחד על אחיך איין חלק מער פון דיינע ברידער . פלומר חוץ דעם וואס דו וועסט נעמען גלייך מיט דיינע ברידער אחלק אין ארץ ישראל

נְסִיבִית מִידָּא דְּאֱמוֹרָאָה בְּצִלּוֹתִי וּבְבָעוּתִי : **הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי : פ** רביעי

רשב"ם

אני ובני עתידים לקחת מיד האמורי בחרבי ובקשתי במלחמת יהושע. ואע"פ שכתוב ביהושע לא בחרבך ולא בקשתך אותו פסוק בשני מלכי האמורי סרבר וכמו שאמרו חכמים צרעה לא עברה את הירדן וכתיב ביהושע ואשלח לפניכם את הצרעה. ותגרש אותם מפניכם שני מלכי האמורי (אשר בעבר הירדן) לא בחרבך ולא בקשתך זכותו של יעקב גרם להם:

רש"י

ד"א שהיה לך תכיו כאמרי פיו: בחרבי ובקשתי. היא תכמתו ד ותפלתו. (ועיין כרא"ם שכתב דא"א לפרש על חרבם של שמעון ולוי דהא לא עבו מדעתו שהרי כעס עליהם ע"ז. ולעל"ד כלא"ה א"א לפרש עליהם דמה נתינת טעם יהיה על שנתנו ליוסף מפני שלקחוהו שמעון ולוי בחרבם ובקשתם והלא אדרבה מזה הטעם ראוי שיתן לשמעון ולוי ולא ליוסף ודו"ק):

שפתי חכמים

דמסו דוקא נאמורי לכ"ם ד"א ולד"א קשה היל"ל אמרי ולא אמורי לכן נריך לכ' טעמים. מהרש"ל: ד' ר"ל כתרכי פיינו חכמה כמו שחרב מגיל את בעלה כך סחכמה מגילה את כעלה כמנין שנאמר החכמה תחיה כעליה ובקשתי הוא לשון בקשה וי.שנה:

דעת זקנים מבעלי התוספות

הדין עמו לפי שהוא בן אמו. אמנם מה שריבה משאות בניסין קשיא לי כי אז היו סבורין שלא יחזו פכיר אותו והיא היה מטיל קנאה בסעידה ביניהם וג"ל שגם מזה היו סבורין שהדין עמו לפי שאמר להם להביאו ריש לו לחבבו יותר מן האחרים. ועוד נ"ל כי מאותה שעה היה דעתו של יוסף להתנגל' לאחיו וכשידעו שהוא בן אמו לא יתקנאו בו. ריש מפרשי' שכם אחר היינו קבר שבשכם כדכתיב ואת עצמות יוסף קברו בשכם משל לגנבים שגנבו חבית מלאה יין ומצאם בעל החבית אמר להם בחוסדכם לאחר שתשתו היין החזירו החבית למקומה כך יוסף בשכם נגבוהו ובשכם החזירוהו בעצמות:

פירוש לתורת אלהים

שְׁעֶנְק אִיךְ דִיר דִיא שְׁטָאט שְׁכֶם אֲשֶׁר וָואם אִיךְ הָאב אִים אוֹנְעק גֶעגוֹמֶען פוּן דֶעם אֱמוֹרִי בְּחַרְבִּי מִיט מֵיין שְׁוֶוערֶר אוּנד מִיט מֵיין בוֹיגֶין, וָוארוּם אַז שִׁמְעוֹן וְלֵוִי הָאבֶּן גֶעהֶרֶנְט שְׁכֶם הָאבֶּן זִיךְ אַיין גֶיזָאמוֹלְט דִיא אֱמוֹרִיִים מִלְחָמָה צוּ הֶאלְטֶן מִיט זַיי הָאט זִיךְ יַעֲקֹב אֵין גֶיגָארְט כְּלִי מִלְחָמָה אוּנד הָאט מִיט זַייא אַליין מִלְחָמָה גֶיהֶאלְטֶן. נָאךְ אַפִּירוּש אִיז וָאנִי. אוּנד אִיךְ גֶיב דִיר אַטְוַיל מֶער פוּן דַיינֶע בְּרִידֶער דָאס אִיז דִי בְּכוֹרָה אֲשֶׁר וָואם אִיךְ הָאב זַיא אוֹנְעק גֶעגוֹמֶען מִיר הָאֱמוֹרִי. פוּן עֵשָׂו וָואם עֶר טוּהְט דִיא מַעֲשִׂים פוּן אֱמוֹרִי בְּחַרְבִּי. מִיט מֵיין חָכְמָה אוּנד מִיט מֵיין תְּפִלָּה:

תרגום

נביאים מלכים א ב

להמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהוָה חיה יחידה דנצח יְהוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וְאַתְיַב מַלְכָּא שְׁלֹמֹה וַאֲמַר לְאִמֵּהּ וּלְמָא אַתְּ שָׁאֵלָא יַת אֲבִישַׁג רְמַן שׁוּנֶם לַאֲדוֹנִיָּהוּ וְשָׁאֵלִי לֵיהּ יַת מַלְכוּתָא אֲרֵי הוּא אָחִי קָשִׁישׁ מִנִּי הֲלָא בְּעֵצָה הֲוָה הוּא וְאֶבְיָתָר כָּהֲנָא וְיוֹאָב בַּר צְרוּיָה: ב וְקָיֵים מַלְכָּא שְׁלֹמֹה בְּמֵימְרָא דְיְיָ לְמֵימַר כְּדֵין יַעֲבִיד לִי אֱלָהִים וּכְדֵין יוֹסִיף אֲרֵי בְנַפְשֵׁיהּ מְלֵיל אֲדוֹנִיָּהוּ יַת פִּתְגָמָא הָדֵין: ג וּכְעַן קָיֵים הוּא יְיָ דְאַתְקָנַנִי וְאוֹתֵיבַנִי עַל כּוּרְסִי מַלְכוּתָא דְדָוִד אַבָּא וּדְקָיֵים לִי מַלְכוּ כְּמָא דְמַלֵּיל אֲרֵי יוֹמָא דֵין

רש"י

(ח) ושאלי לו את המלוכה. מבשתמם בברכיטו של המלך הוא תחילת הברכה: (ג) עשה לי בית. המלוכה כעגם על כי היות הוא הגדול ממני וכאשר אמר הוא בכקדמת שלמה: ולו כו'. ר"ל וכמו שהשאלי לו את ברכתו מגיע כן שאלי להמיב לאביתר ולוואב את ברכתו לכם כעגם אמת למען יחזיקו כשלמה: (כ) כה יעשה ובו'. הוא עניין כבועה וגזה ולא אמר וכמוהו הרבה במקרא: בנפשו. כאבדן נפשו כי ימות עליה: (ג) עשה לי בית. ר"ל בית מלכות והוא

מצודת דוד

(ח) ולמה את שואלת וכו'. ושאלו וגו'. כי שלמה סבין בדבר אשר יבקש תואנה לשורר על המלוכה ולזה אמר בדרך סתול ושמוק למה תשאל דבר המסבב את המלוכה הלא טוב לו את המלוכה: ולו כו'. ר"ל וכמו שהשאלי לו את ברכתו תגיע לו את ברכתו תגיע:

א וַיִּצַּן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר לְאִמּוֹ וְלָמָּה אַתְּ שֹׁאֶלֶת אֶת־אֲבִישַׁג הַשֻּׁנַמִּית לַאֲדֹנִיָּהוּ וְשַׁאֲלִי־לוֹ אֶת־הַמְּלוּכָה כִּי הוּא אָחִי הַגָּדוֹל מִמֶּנִּי וְלוֹ וּלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וּלְיוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה: ב וַיִּשָּׁבַע הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בַּיהוָה לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף כִּי בְנַפְשׁוֹ דִּבֶּר אֲדֹנִיָּהוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: ג וְעַתָּה חַי־יְהוָה אֲשֶׁר הֱכִינַנִי וַיּוֹשִׁיבֵנִי עַל־כִּסֵּא דָוִד אָבִי וַאֲשֶׁר עָשָׂה־לִּי בַיִת כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר כִּי הַיּוֹם יוּמָת

סיתיד ו

רש"י

(ח) ולמה את שואלת וכו'. ושאלו וגו'. כי שלמה סבין בדבר אשר יבקש תואנה לשורר על המלוכה ולזה אמר בדרך סתול ושמוק למה תשאל דבר המסבב את המלוכה הלא טוב לו את המלוכה: ולו כו'. ר"ל וכמו שהשאלי לו את ברכתו תגיע לו את ברכתו תגיע:

מצודת דוד

אֲדֹנִיָּהוּ׃ ד וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּיַד בְּנָיָהוּ בֶן־
יְהוֹיָדָע וַיִּפְגַּע־בּוֹ וַיָּמֹת׃ ה וְלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן אָמַר
הַמֶּלֶךְ עֲנָתֹת לֶךָ עַל־שָׂדֶיךָ כִּי אִישׁ מָוֶת אָתָּה
וּבַיּוֹם הַזֶּה לֹא אֲמִיתֶךָ כִּי־נָשָׂאתָ אֶת־אָרוֹן אֲדֹנָי
יְהוִה לְפָנֵי דָוִד אָבִי וְכִי הִתְעַנִּיתָ בְּכֹל אֲשֶׁר־
הִתְעַנָּה אָבִי׃

יתקטיל אדונהו׃ ד ושלח מלכא שלמה ביד בניהו בר יהוידע ושליט ביה וקטליה׃ ה ולאביתר כהנא אמר מלכא לענתות אזיל לך לקרנה־ארי גבר חייב קטול את דיומא הדין לא אקטלינך ארי נשלתא ית ארונא דיי אלהים קדם דוד אבא וארי אתענית בכל די אתענה אבא׃

מצודת דוד

וסוף כפל ענין במ"ם׃ (ד) ויפגע בו. ולפי שהיה כסן ולפסור ליטמא לאת הגם פירש ממנו עוד בו נשמתו׃ (ה) ולאביתר הכהן אמר. כרלוחו שעדיין עומד במלדו בתת עלה לאדוניהו לקחת את חגיגו׃ ענתות לך. ר"ל אל מקומך ענתות כי היא היתה עיר הכהנים׃ כי איש מות אתה. על שהיית בקשר במרד להמליך את אדוניהו מבלי דעת המלך אבי ולכך לא תעבר עוד פה לרחות פני׃ וביום הזה. ר"ל ולפי היום שמן הגרלה עודך מחזיק במרד בתת עלה לאדוניהו לקבול את חגיגו לדבר המלוכה מב"ח לא אמיתך׃ לפני דוד אבי. כהיותו בורח מפני אבשלום׃ וכי התענית. ובעבור אשר היית משונה ומיצר בצרת אבי כשהיה נרדף מפני שאול׃

רש"י

בית המלוכה׃ (ה) ענתות לך. משם היה׃ כי איש מות אתה. שמרדת במלכות אבי. בהיותך עם אדוניהו להמליכו שלא מדעתו׃ כי נשאת. בגרירו מפני אבשלום׃ וכי התענית. עמו באותו צרה׃

כתובים משלי יא

תרגום

להמשיך מיסה ומלכות דיא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד ריח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני ריח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה׃

א תּוֹעֲבַת יְהוָה עַקְשֵׁי־לֵב וְרֹצוֹנוֹ תְּמִימֵי דָרֶךְ׃ ב יָד לְיָד
לֹא־יִנָּקֶה רָע וְזֶרַע צַדִּיקִים נִמְלָט׃ ג נֶזֶם זָהָב בְּאַף חֲזִיר
אִשָּׁה יָפָה וְסָרַת טָעַם׃ ד תַּאֲוַת צַדִּיקִים אַךְ־טוֹב תִּקְוַת

א מְרַחֵק אֱלָהָא לְעַקִּימֵי לִבָּא וְעַבְדֵי בְּאֵלִין דְּתַמִּימִין׃ ב דְּמוֹשִׁיט אִידָא עַל חַבְרֵיהּ לָא מִזְדַּכֵּי מִן בִּישְׁתָּא וּזְרָעָא דְצַדִּיקֵי מִתְפְּרִיק׃ ג קְרֵשֵׁי דְדַהֲבָא בְּנַחִירֵיהּ דְחַזִּירְתָּא הֵיכְנָא אִתְּתָא דְשַׁפִּירָא וְקָרֵי טַעְמָא׃ ד רְעוּתָא דְצַדִּיקֵי בְּטָבְתָּא וְסִיבְרָא

מצודת דוד

(ה) עקשי לב. מרלה לאדם יוסרו ומתסכות לבו לעקשות׃ תמימי דרך. התם בדרכו ומעשה מסתברו לנגלבו סוף ברלה לפ׳׃ (ב) יד ליד. מידו של מקום יבא סגמול ליד המתוייב ולא ינקה הרע ממנו כי לא תשוב ריקם אבל זרע לדיקים לפעמים נמלטו מן הרשה אשר ישולח עליהם בעבור זכות בארון משפט האבות׃ (ג) נזם זהב. כמו אלו ישימו נזם זהב בלף חזיר סגם לא תשמור טעלי הזה להתקשט בה אבל תלבלך לותה בלוחה בן לרך אשה יפה אשר הרה ממנה טעם ושלא הסכמה כי לא תשמור יפיה לבעותר לה כי אם לבלתר לה ונלתר לבל מי שמלא מכתה ואינו מסתמה בה לחכמת לתורה כי אם לרחות הבריות וכדומה׃ (ד) אך טוב. מבל התאוות בותרים אך תאות משפט הטוב ושוכים הטאר׃

רש"י

(ב) יד ליד. מיד הקב"ה לידו תכוה לו שכרו ולא ינקה לו מן הרעה אשר עשה׃ (ג) באף חזיר. שמלבלך לותה בהשפות. כן ת"ח הסר מן הדרך הטובה׃ וסרת טעם. פורש מן התורה׃ (ד) תקות

פירוש ע"מ

(א) תועבת ה׳ עקשי לב דיא מענטשין וואס האבין פארקרימטע הערצער, דיא הארץ זיינע איז גיט גלייך מיט זיין מויל וואס ער רעט, זענען פארמיאוסת ביי הקב"ה ורצונו תמימי דרך דער וויל'ען פון הקב"ה איז די מענטשין וואס נייען זייער וועג מיט גאנצקייט. (מיט אמת)׃ (ב) יד ליד לא ינקה רע אפילו דאס פארמענען פון רשע איז איבער גענאנגען הגו יין האנט אין די האנט פון זיין זוהן, פון דעסטוועגען וועט ער גיט ריין ווערין פון אשטראף. וועט דאס פארמענען אנועק גענומען ווערין פון זוהן וזרע צדיקים נמלט אבער די קינדער פון די צדיקים ווערין גירעטעט אין דעם זכות פון זייערע עלטערין׃ (ג) נזם זהב באף חזיר אזוי ווי מען זאל בעצירען דעם נאז פון אחזיר מיט אנאלדענעם גאזרינג. מאכט דאך דער חזיר מיאוס דעם גאזרינג אשה יפה וסרת טעם אזוי איז אשיינע אשה וואס האט קיין פארשטאנד, אירע נארעשקייט פארמיאוסין איר שיינקייט. דאס איז אמשל אהלמיד חכם וואס האט מיאוסה מעשים, די מיאוסה מעשים מאכין מיאוס זיין שיינע תורה׃ (ד) תאות צדיקים אך טוב וואס דיא צדיקים גלוסטין איז עס גוט אונ עס גיפעלט צו

דרשיני ברוגזא: ח אית רשעים עברה: ה יש מפזר ומוסיף תוב וחשך מן קריצותא חוסרנא ליה:

דשי׳

דשעים. כמומים ומקויים לעברה על ניהגם: (ה) יש מפזר. ממונו כגון לצדקה ומוסף עוד: חשך. עצמו אך למחסור יחי׳ לו:

מצודת דוד

עברה. כל תקותם למלות דבר מה לבשום ולהתקלף על מי: (ה) יש מפזר. ר״ל ימצא דבר אם מפזרו בענין מה יחוסף עוד יותר ואם ימנע מליתן ממנו אף הראוי לו יהיה סיבה לקיום הדבר כ״ל להחסירו והוא פזרון המתון לצדקה כי המפזר זמ׳:

פירוש ע״ט

הקב״ה תקנת רשעים עברה אונ אויף דיא האפענונג פון די רשעים איז הקב״ה מיט צארין, ווייל זייא האפין נאר עם זאל דערפיקט ווערין זייערע האוה צו עולם הזה: (ה) יש מפזר ונוסף עוד איינער פארשפרייט אונ נים פיל צדקה אונ זיין פארמעגין ווערט פארמערט וחושך מיושר אך למחסור אונ איינער פארמיידט אונ וויל נים געבין אפילו די צדקה וואס ער דארף געבין, אונ ער מיינט דורך דעם וועט ער רייך ווערין, אונ ווערט ארעמער. ער האט שארינס אדער ער פארדינט נים:

עיקר תו״ט

(ח) המחמת יאכל שאינו מחמת לא יאכל א״א לומר שהרי כל המשמרת כולה דלין מחמתין ומוכלין כדאיתא בגמרא ומ״ש הרי״ב בשעת הקרבה לא צורך פירש כן לכוונת מתניתא בסדיא ושוד דס״ל לפרש כן בתחלה: (ב) כדילפינן בחולין דף כ״ד ומנחות דף כ״ג רש״י: [א] לערב. משום ס״י קתני לה דאי מחמ״כ לא כבי אלא מכילה כדמוכח פ״ג דתגיגה מ״ג: (ג) וסר״מ מסיי׳ וכן מח״כ ובקצה מס״כ דתגיגה מ״ג ע״ב ובטוסחא ר״י מלאתי מוגה כל׳ הר״מ שבמקום שכ׳ ליגע ל״ל לאכול. ומ״ש ע״מ שלא יסיח כו׳ מל וכן מתוסר לפורים נמתק וגרס בכי ומותר לו ליגע אפי׳ [ב] ואינו חולק. גמרא מפלג הוא דלא פליג וכי מזמנים ליה אכל ורמיהו אוכן טוכל ואוכל אח ספסו לערב אכל לא בקדשים אמר ר׳ ירמיה ל״ק כאן בספסת ואיידי דאכיל ספסת אכיל נמי קדשים. והתם כו׳ וס״ק אכל לא בקדשים של כל ימות הפסח כו׳ גמרא: [ג] בין כו׳. בגמרא ליף לסו מקרא. ועתוי״ט:

משנה זבחים פרק יב

ברטנורא

פרק יב א טבול יום ומחוסר כפורים

חולקין בקדשים לאכול [א] לערב

אונן נוגע ואינו מקריב [ב] ואינו חולק לאכול לערב. בעלי מומין [ג] בין בעלי מומין קבועין

פרק יב א טבול יום. שטבל ועלה ולא העריב שמש: ומחוסר כפורים. כגון זב ומצורע ויולדת שטבלו והעריב שמש. ולא הביאו כפרתן: אינן חולקין בקדשים. שואל ואין רואין לאכילה אין חולקים לאכול לערב כשיטתו דבתיב הכהן המחמת אוהה יאכלנה. כהן הראוי לחמוי חולק (א) שאינו ראוי לחמוי חולק ואי אפשר לומר כהן שאינו ראוי לחמוי הקרבה אינו אוכל דהא איכא קמן דאינו ראוי לחמוי ואוכל (ב). אלא ע״כ יאכלנה דאמר קרא יחלוק בה כדי לאכול ממנו קאמר. ומדאפקי׳ קרא לחלוקה בלשון אכילה. ס״מ דכהן הראוי לאכילה חולק. שאינו ראוי לאכילה אינו חולק הלכך בעלי מומין חולקין אונן נוגע. והוא כדכתיב ומן הקדשים יאכל: אונן נוגע. אם הסיח דעתו מן הטבילה כ״ז שהוא אונן. אם הסיח דעתו וונגע אפי׳ לאחר שטבל (ג): שטבל ולא הסיח דעתו מן הטבילה כ״ז שהוא אונן. אם הסיח דעתו ונגע אפי׳ לאחר שטבל (ג):

פרק יב א טבול יום ומחוסר כפורים אכהן וואס האט זיך טובל גיווען פארין נאכט פון זיין מומאה, פון דיא טבילה ביז ריא זונן גייט אונטער, הייסט ער אטבול יום, אונ אז אכהן איז גיווען אזב אדער אמצורע, אונ ער איז ריין גיווארין, דעם זיבעטין טאג ביא נאכט איז ער זיך טובל, אונ אויף מארגין דעם אכטין טאג דארף ער ברייגגען קרבנות, אונ פון ריא טבילה ביז ער ברייגגט ריא קרבנות, הייסט ער מחוסר כפורים ועם פעלט אים צו ברייגגען קרבנות, ואנט ריא משנה דער טבול יום אונ דער מחוסר כפורים אינן חולקים בקדשים לאכול לערב טארין נים געטען אחלק פון ריא קרבנות וייא זאלין עסין דעם חלק שפעטער ווען זייא וועלין שוין טענין עסין, דער טבול יום זאל עסין זיין חלק ביא נאכט אונ דער מחוסר כפורים זאל עסין זיין חלק גאכדעם וויא מען האט שוין מקריב גיווען זייגע קרבנות טארין זייא נים אינן נוגע ואינו מקריב אז איינער שטארבט ביא אכהן וואס דער כהן דארף זיין אבל אויף אים ואפאטער אמוטער, אזוהן אטאכטער, אברודער אשוועסטער אונייב), פון זייער שטארבין ביז טען בגראבט זייא הייסט דער כהן אונן, ואנט ריא משנה אכהן אונן טעג אנרירען קדשים, אונ ער טאר נים געסען אחלק פון ריא קרבנות, אונ פון ריא טבילה ביז ער ברייגגט ריא קרבנות, הייסט ער מחוסר כפורים ועם פעלט אים צו ברייגגען קרבנות), ואנט ריא משנה דער מבול יום אונ דער מחוסר כפורים אינן חולקים בקדשים לאכול לערב טארין נים געטען אחלק פון ריא קרבנות וייא זאלין עסין דעם חלק שפעטער ווען זייא וועלין שוין טענין עסין, דער טבול יום זאל עסין זיין חלק ביא נאכט אונ דער מחוסר כפורים זאל עסין זיין חלק גאכדעם וויא מען האט שוין מקריב גיווען זייגע קרבנות טארין זייא נים אינן נוגע ואינו מקריב אז

וכל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר. מון מבעלי מומין שלא"ם שלמין רחוין לעכוד' חולקים בבשר. דרבינהו קרא בהדיא דכתיב לחם אלהיו מקדשי וכו'. וכתוב כל זכר בבני אהרן יאכלנה לרבות בעלי מומין בין בעלי מומין עוברין, חולקין ואוכלין. אבל [ד] לא מקריבין. וכל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר. וכל שאין לו בבשר אין לו בעורות אפילו טמא בשעת זריקת דמים. וטהור בשעת הקטר חלבים. אינו חולק בבשר שנאמר המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן. לו תהיה שוק הימין למנה: ב כל שלא זכה המזבח בבשרה לא זכו הכהנים בעורה שנאמר עולת איש. עולה שעלתה לאיש. עולה שנשחטה שלא לשמה אע"פ שלא עלתה לבעלים. עורה [ה] לכהנים. אחר עולת האיש ואחר עולת האשה עורותיהן לכהני: ג עורות קדשים קלים לבעלים ועורות קדשי קדשים לכהנים. מטום מוכה שכל ר"ל עלתה לגבי המזבח הר"מ: (ו) דמחד קרא ממעטינן דבא יליפינן מהדדי בגזיר' שוה דלא לה חוס': (ז) כלי' דמקרי שולת הקדש ולא שולת חיים שתוי"ט: (ח) כרייתה בגמ'.

[ד] לא בר'. כמ"כ בעל מום שובר מנין תלמוד לומר כל אשר בו מום לא יקרב: בגבר בו'. שנאמר עור ושולה אשר יקריב לכפן לו יהיה. כך מצאתי: (ד) וכן כתב הר"מ ולפ"ז יש לפרש דרבותא דאפי' קא משמע לן דכ"ש אינם אוכלים כי אסור בזריקה ושמא בהקטר דשומאתו קרוב לשעת חלוק ואכילה אבל בגמ' דייקינן דהא עסור בשעת זריקה ושמא בשעת הקטר חולק מתניתין דלא כאבא שאול דאמר על איסא בו'. ולפ"ז רבות' דאפי' לא קאי אלא מטום דעסור בשע' הקטר. וגרתה דפירושו כאבא שאול מטום דאכמי' דר"ל בגמ' בגתי' (בפי' הר"ב) קאי אליעיס ושתוים: (ה) ולפ ע"ב דבמ"ד תנן לאחר הפשטן שורותיהן לכהן מתניתין בהוה דאין הפשט קודם זריקה ופרש"י מטום שאסור לשחוט הדם כל כך ומתניתין דלקמן אי אחרמי דאפשיט קודם זריקה וגפשל הכשר חרק הדם. עורותיהם לכהנים שהדם מרלה מל הטר כמ"ש נמרא: [ה] לכהנים. ומה שאמר שולה שעלתה לאים אינו ר"ל שלתה לבעלים אלא לאים פתוי"ט: (ח) כרייתה בגמ'.

גיוואדן וואידער מען האט געשפריצט די בלוט אויף דעם מזבח] און מען האט אים נים מקריב גיוועזן אויף דעם מזבח לא זכו הכהנים בעורה האבין דיא כהנים נים זוכה גיוועזן דיא פעל, נייהער נים דיא פעל צו דיא כהנים נאר די פעל ווערט פארברענט מיט דיא פליש צו זאמען אויף אבעזונדער ארט אין דיא עזרה שנאמר ווארום עם שטייט אין פסוק עולת איש די עולה פון אמענטש עולה שעלתה לאיש די עולה וואס איז אויף גענאנגען אויף דעם מזבח פאר אמענטשונם וועגן, זאלין דיא כהנים נעמען די פעל. אבער אז דער קרבן איז נים אויף געגאנגען אויף דעם מזבח, נעמען נים דיא כהנים דיא פעל עולה שנשחטה שלא לשמה אעולה וואס איז גישאכטין גיווארין נים צו איר נאמען, נאר צו דעם נאמען פון איין אנדער קרבן אף על פי שלא עלתה לבעלים אפילו דיא עולה ווערט נים גיבעבוגט צום בעל הבית, דער בעל הבית דארף ברייגגען איין אנדער עולה פאר זיין נדר. פון דעסטוועגין עורה לכהנים די פעל גיהער צו דיא כהנים ווייל מען האט מקריב גיוועזן די פליש אחד עולת האיש ואחד עולת האשה עורותיהן לכהנים סיי מען האט מקריב גיוועזן אעולה פון אזכר, און סיי מען האט מקריב גיוועזן אעולה פון אנקבה, גיהער אלץ דיא פעל צו דיא כהנים: ג עורות קדשים קלים לבעלים די פעל פון די קרבנות וואס ווערין געראפין גרינגע קדשים גיהער צום בעל הבית וואס דער קרבן איז ווייניגער ועורות קדשי קדשים לכהנים און דיא פעל פון דיא קרבנות וואס

ווערין

עורה לכהנים. הואיל וזכה המזבח בבשרה שהרי כשרה היא: **וא' עולת אשה.** דכתיב והכהן המקריב את עולת איש לו לכהן איש עולת נשים ועבדים (ו) מנין תלמוד לומר עור העולה ריבה. ח"כ למה נאמר עולת איש פרט לאתפשים עולתו לבדק הבית שהעור עולה (ז): **ג עורות קדשים קלים לבעלים.** דכתיב עור העולה וגו' מה עולה (ח) קדשי קדשים. אף כל קדשי קדשים: **עורות קדשי קדשים.**

וכו"ל לא הקדיש לכתוב לכתיב כו' נרמז על ריבא דבריתא דלתנא דמתני' דיליף לקדשי קדשים בק"ו מ"ל מישוט' לקדשים קלים מלא מצוה טיפא כלבד נקט לה. ל"ל מתוי"ם: [ו] בעורו. אכל בבשרו לא דאפי' להאכילו לכלב ולעכו"ם אסור דדרשינן ואכלה ולא לכלביך [כלומר דבר שאינו עומד אלא לכלביך] אכל מידי דחזי לדידיה אשמרי לנמרי כדתנן במ"כ פ"ה דבכורות תו':

ק"ו מה אם עולה שלא זכו בבשרה. זכו בעורה. קדשי קדשים שזכו בבשרן אינו דין שיזכו בעורן אין מזבח יוכיח. שאין לו עור מכל מקום: ד כל הקדשים שאירע בה פסול קודם להפשטן. אין עורותיהם לכהנים. לאחר הפשטן. עורותיהם לכהנים. אמר רבי חנינא סגן הכהנים מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה. אמר רבי עקיבא מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור. ונמצא טריפה שיאותו הכהנים [ו] בעורו. וחב"א אין לא ראינו ראיה שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה. הא מסכול זה היה כו קודם הפשט הוחיל ולא ניכר עד לאחר הפשט: הא המ"ל ר"ע דאפי' בכור בעל מום הנשחט כמדינה על מומו. ולא התירו הכתוב אלא באכיל' כדכתיב בשערין תאכלנו אכל אם מת עורו אמור ומפון קבורה ואשמעינן לר' עקיבא דהיכא דלא הוכר טרפתו עד לאחר הפשט שריית שחיטתו והפשטו לעורו כאילו נזרק דמו במקדש: שיאותו הכהנים בעורו. ואינו נטרף: אין לא ראינו ראיה. שמא לא

חטאת ואשמות לכהנים כדמפרש טעמא ואזיל: אין המזבח מוכיח. כלומר אין לך לומר מזבח יוכיח שזכה בבשר העולה ולא זכה בעורה ואף אתה אל תתמה בקדשי קדשי' שאע"פ שזכו כהנים בבשרן לא יזכו בעורן אין זו הוכחה: שאין. למזבח עור בכ"מ. אבל כהנים מצינו שזכו בעור העולה וקי"ו שיזכו בעורות קדשי קדשים: ד אין עורותיהן לכהנים. אלא נשרפין עם עורן; לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה. לאחר שהופשט אם נמצאת טריפה אע"פ

וְעָרִין גְּעַרוּפִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים גֵּיהָר צוּ דִי כֹּהֲנִים קַל וָחוֹמֶר פּוּן דִי גְרִינְגְע זָאךְ קָען מָען אָפּ לְערְנָען אוּיף דִיא שְׁוֶוערע זָאךְ מַה אִם עוֹלָה שֶׁלֹּא זָכָה בִּבְשָׂרָהּ זְכוּ בְּעוֹרָהּ מֵאדָאךְ אַ עוֹלָה וואס דִיא כֹּהֲנִים הָאבִּין נִיט דִיא פְלֵייש פּוּן אִיר, פּוּן דְעסְטְוועגִין הָאבִּין זַייא דִיא פֶעל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁזָּכוּ בִּבְשָׂרָן דִי קָרְבָּנוֹת וואס וְעָרִין גְּעַרוּפִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְחַטָּאוֹת אֲשָׁמוֹת] וואס דִיא פְלֵייש גֵּיהָר צוּ דִיא כֹּהֲנִים אֵינוֹ דִין שֶׁיִּזְכּוּ בְּעוֹרָהּ אִיז דָען נִיט גָעוויס אַז דִי פֶעל דאַרף אוּיךְ גֵּיהָערִין צוּ דִיא כֹּהֲנִים. וְאָנְט דִיא מִשְׁנָה אֵין מִזְבֵּחַ יוֹכִיחַ מָען קָען נִיט וְאגִין דער מִזְבֵּחַ וועט בְּעוויזִין אַז עָס אִיז נִיט אַקֶל וְחוֹמֶר, ווארום דִיא פְלֵייש פּוּן אַ עוֹלָה גֵּיהָר דָאךְ צוּם מִזְבֵּחַ, פּוּן דְעסְטְוועגִין דִיא פֶעל פּוּן דִיא עוֹלָה גֵּיהָר נִיט צוּם מִזְבֵּחַ. אַזוֹי קָען זַיין אֲפִילוּ דִיא פְלֵייש פּוּן חַטָּאוֹת וְאֲשָׁמוֹת גֵּיהָר צוּ דִי כֹּהֲנִים, פּוּן דְעסְטְוועגִין דִיא פֶעל פּוּן זַייא גֵּיהָר נִיט צוּ דִיא כֹּהֲנִים, עֶנְטְפֶערְט דִיא מִשְׁנָה דָאס אִיז קַיין בְּעוויזונג שֶׁאֵין לוֹ עוֹר מִכָּל מָקוֹם וַייל צוּם מִזְבֵּחַ גֵּיהָר קַיין מָאהָל נִיט דִיא פֶעל, וַייל פֶעל אִיז מָען נִיט מִקְרִיב אוּיף דָעם מִזְבֵּחַ, אָבֶּער צוּ כֹּהֲנִים גֵּיהָר דָאךְ יָא דִיא פֶעל פּוּן אַ עוֹלָה, לְערְנָען מִיר מֵאקִי גוּט אַקֶל וְחוֹמֶר פּוּן אַ עוֹלָה, מֵאדָאךְ אַ עוֹלָה וואס כֹּהֲנִים הָאבִּין נִיט דִי פְלֵייש, פּוּן דְעסְטְוועגִין הָאבִּין זַייא דִיא פֶעל, חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וואס כֹּהֲנִים הָאבִּין דִיא פְלֵייש גֵּיהָר גָעוויס צוּ זַייא דִי פֶעל אוּיךְ: ד כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁאֵירַע בָּהֶן פְּסוּל קוֹדֶם לְהַפְשָׁטָן אֵלּוּ קָרְבָּנוֹת וואס זָעגען פְּסוּל גֵּיוואָרִין אֵיידער מָען הָאט פּוּן זַייא אָפְּגָעצוּיגִין דִיא פֶעל אֵין עוֹרוֹתֵיהֶן לַכֹּהֲנִים גֵּיהָר נִיט דִיא פֶעל צוּ דִיא כֹּהֲנִים. נָאר מָען פַארְבְּרָענְט דָעם גַאנְצִין קָרְבָּן מִיט דִיא פֶעל אוּיסָער דָעם מִזְבֵּחַ לְאַחַר הַפְשָׁטָן אוּנ אַז דער קָרְבָּן אִיז פְּסוּל גֵּיוואָרִין נָאכְדָעם וִוי מָען הָאט שוין אָפְּגָעצוּיגִין דִיא פֶעל עוֹרוֹתֵיהֶן לַכֹּהֲנִים גֵּיהָר דִיא פֶעל צוּ דִיא כֹּהֲנִים אָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים וָאגְט מִימֵי לֹא רָאִיתִי עוֹר יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה אִיךְ הָאב קַיין מָאהָל נִיט גֵּיזֶעהָן מָען וָאל פַאר-בְּרֶענְען אַפְּעל פּוּן אַקְרְבָּן וואס מָען הָאט גֶעפּוּנְען דָעם פְּסוּל אִין דָעם קָרְבָּן נָאכְדָעם וִוי מָען הָאט אָפְּגָעצוּיגִין דִיא פֶעל, אֲפִילוּ מָען זָעהט אַז דער פְּסוּל אִיז נִיט אִיצְט גֵּיוואָרִין. נָאר עֶר אִיז שוין גֵּיוואָרִין אִין דָעם קָרְבָּן אֵיידער מָען הָאט אָפְּ-גָעצוּיגִין דִיא פֶעל, פּוּן דְעסְטְוועגִין פַארְבְּרָענְט מָען נִיט דִי פֶעל, וַייל מָען הָאט דערְזֶעהן דָעם פְּסוּל נָאךְ דָעם אָפְּצִיהָען דִיא פֶעל. זָאל מָען דִיא פֶעל גֶעבִּין צוּ דִיא כֹּהֲנִים אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא גֵּיזָאגְט מִדְּבָרָיו לָמַדְנוּ פּוּן דִיא וַייד פּוּן רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים לְערְנָען מִיר שֶׁהַמַּפְשִׁיט אֶת הַבְּכוֹר אַז מָען הָאט גֵּישְׁאנְקְטִין אַבְּכוֹר אוּנ מָען הָאט אָפְּגָעצוּיגִין דִיא פֶעל זַייגְע וְנִמְצָא טְרֵפָה אוּנ מָען הָאט גֶעפּוּנְען דער בְּכוֹר אִיז אַקְרַאנְקער, עֶר וואלְט נִיט גֵּיקְענְט לֶעבִּין, אֲפִילוּ דער פְּסוּל אִיז דָאךְ גֵּיוואָרִין אֵיידער מָען הָאט אָפְּגָעצוּיגִין דִי פֶעל, פּוּן דְעסְטְוועגִין שֶׁיְּאוּתוּ הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרוֹ מָעגִין דִיא כֹּהֲנִים הָגְאָה הָאבִּין פּוּן דִיא פֶעל, דִי פֶעל גֵּיהָר צוּ דִיא כֹּהֲנִים, וַייל מָען הָאט דערְזֶעהן דָעם פְּסוּל אִין דָעם בְּכוֹר נָאךְ דָעם אָפְּצִיהָען דִי פֶעל וועיין בהרע"ב] וַחֲכָמִים אוֹסְרִים אוּנ דִי חֲכָמִים זָאגִין אֵין לֹא רָאִינוּ רְאִיָּה וואס רַבִּי חֲנִינָא זָאגְט עֶר הָאט נִיט גֵּיזֶעהן מָען זָאל פַארְבְּרָענְען אַפְּעל וואס מָען הָאט גֶעפּוּנְען אַפְּסוּל אִין דָעם קָרְבָּן נָאךְ דָעם אָפְּצִיהָען. אֲפִילוּ דער פְּסוּל אִיז גֵּיוואָרִין פּוּן פְרִיעער, דָאס אִיז נִיט קַיין בֶּענְוייזונג אַז דער דִין אִיז אַזוֹי. עָס קָען זַיין עֶר הָאט נִיט גֵּיזֶעהן, וַייל בַּייא דער צַייט וואס דָאס הָאט גֵּיטְרָאפְין אוּנ מָען הָאט פַארְבְּרָענְט דִיא פֶעל, אִיז רַבִּי חֲנִינָא נִיט גֵּיוואָרִין אִין דִיא עֲזָרָה, דְרִיבְּער הָאט

אלא יוצא לבית השריפה: ה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים. בזמן שהם נשרפין במצותן. נשרפין בבית הדשן. ומטמאין בגדים. ואם אינן נשרפין במצותן. נשרפין בבית הבירה. ואינן מטמאין בגדים: ן היו סובלין אותו במוטות יצאו הראשונים חוץ לחומות העזרה והאחרונים לא יצאו. הראשונים מטמאין בגדים. והאחרוני' אינן מטמאין בגדים. עד שיצאו. יצאו אלו ואלו אלו ואלו מטמאין בגדים ר"ש אומר אלו ואלו אינן מטמאין בגדים עד שיוצת האור ברובן

(ע) וכתב הרא"ם שהוא בקבורה: (י) וכ"פ הר"מ בחבורו פ"ג מס"כ. ולא כן פסק בס' מ"מ אלא לבסוף בשריפה וכ"ל ר"ש ותוספות דשור בכלל כל שפסולו בקודש בשריפ' ולא כמ"ג דפ"מ דמכילתין דפ"ג דנגעים דמשמע שהם דעבריפ' לא שור בכלל שפסולו בקודש ותו קשה אמאי שור בשריפה כשבכשר בקבורה. ועתו"ש: (יא) כלומר שסר שבית

אמה ומשון כבום: שלא במצותן. כגון שנפסלו ומשיגין שריפה כשאר פסולי המוקדשים: בבית הבירה. פעמים בעזרה ופעמים בהר הבית. כיצד חיצא בהן פסול אחר יציאתן מן העזרה בין קודש וריקה בין לאחר זריקה נשרפין בבית הדשן הגדול שבעזרה. חיצא בהן פסול אחר יציאתן מן העזרה. נשרפים בבית הדשן שבהר הבית והוא בית המקדש (יא): ן היו סובלים אותן. את הנשרפים כמלותן היו נוטלים אותן במוטות להוציאן מבית שריפתן: הראשונים. כגון אדם הנוטלין במוט אותן שברחם הא' יוצאים והאחרונים שברחם השני לא יצאו.

ער גיט געוואקט אוג גיט גיזעהן, אדער עם האט גיט גיטראפין אזעלכעס אין די עזרה, אין דער צייט וואס רבי חנינא האט גילעבט, אבער אז עס וואלט גיטראפין וואלט מען טאקי פארברענט דיא פעל מיט דיא פליש אויסער דעם מזבח אלא יוצא לבית השרפה נאר דער דין בלייבט אויב עס האט גיטראפין מען האט דערזעהן אפסול אין דעם קרבן נאך דעם אפציהען דיא פעל, אוג דער פסול איז גיווען פון פריער, דארף מען דיא פעל פארברענען מיט די פליש צו זאמען אויסער דעם מזבח (ועיין בהרעיב): ה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים דיא פרים וואס מען דארף פארברענען אוג דיא שעירים וואס מען דארף פארברענען (וויא עס שטייט אין פרק ה משנה א בז) בזמן שהם נשרפים במצותן אז ווייא ווערין פארברענט וויא דער דין איז, ווייא זענען גיט פסול גיווארין נשרפין בבית הדשן ווערין ווייא פארברענט אויסער ירושלים אויף דעם ארט וואס מען שיט ארוים דיא אש פון מזבח ומטמאין בגדים אוג דער מענטש וואס פארברענט ווייא דיא פרים אוג דיא שעירים) ווערט טמא אוג ער איז טמא ווייע קליידער וואס ער גייט אין ווייא אוג ער איז טמא דיא קליידער וואס ער ריכט אן ווען ער פארברענט ווייא ואם אינן נשרפין במצותן אוג אויב דער פר ושעיר ווערט פארברענט גיט ווייל דיא מצוה איז מען זאל ווייא פארברענען, נאר מען פארברענט ווייא ווייל ווי זענען פסול גיווארין נשרפין בבית הבירה זאל מען ווייא פארברענען נאנט פון בית המקדש, אדער מען זאל ווייא פארברענען אויף דעם באדרג אש וואס אין דיא עזרה, אויב ווייא זענען פסול

גיווארין אין די עזרה, אוג אויב ווייא זענען פסול גיווארין נאכדעם וויא ווי זענען ארוים גענאנגען פון דיא עזרה, זאל מען ווי פארברענען אויסער דיא עזרה אויף דיא אש וואס אויף דעם באדרג וואס דער בית המקדש שטייט אויף אים ומינם מטמאים בגדים אוג דער וואס פארברענט ווייא איז גיט טמא ווייע קליידער וואס ער גייט אין ווי. אוג גיט דיא קליידער וואס ער ריכט אן: ן היו סובלין אותן במוטות דיא פרים אוג שעירים וואס זענען גיווען בשר. האט מען ווייא גיטראגין אויף שטעקינם ביז אויסער ירושלים מען זאל ווי דארט פארברענען יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה אויב די ערשטע טענטשין וואס האבין גיטראגין דיא שטעקינם פאר אוים זענען ווייא שוין ארוים גענאנגען פון די מאהער פון דיא עזרה והאחרונים לא יצאו אוג דיא טענטשין וואס האבין גיטראגין דיא שטעקינם אינטען זענען נאך גיט ארוים גענאנגען פון דיא עזרה הראשונים מטמאין בגדים דיא ערשטע טענטשין זענען שוין טמא ווייערע קליידער והאחרונים אינם מטמאים בגדים עד שיצאו אוג די וואס ווייען פון אינטען זענען נאך גיט טמא ווייערע קליידער ביז ווייא וועלין אויך ארוים ווין פון דיא עזרה יצאו אלו ואלו אויב ביידע ערלייא טענטשין זענען שוין ארוים גענאנגען פון דיא עזרה, דיא וואס ווייען פון פארינט אוג די וואס ווייען פון אינטען אלו ואלו מטמאין בגדים זענען אלע טמא ווייע קליידער רבי שמעון אומר אלו ואלו אינן מטמאין בגדים רבי שמעון זאגט אלע זענען גיט טמא ווייערע קליידער עד שיצתה האור ברובן ביז דער פייער וועט פארברענען דיא גרעסטע טייל פון דעם פר אוג דיא גרעסטע טייל פון

דעם

גם כן בכלל המקדש הוא ולפיכך נקרא בית הכירים שכל המקדש קרוי בירה כדים לקים בגמ' : (יב) וכן ל' הכרייתא הסורף מממא בגדים. ולא המלית את פתור ולא המסדר את המערכה. ואחזו הסורף המסייע בשעת שריפ'. ומסיים הר"מ כגון המתתך בכסר והמשליך עלים והמהפך בתא והתות' נתלים כלי מחכעד הא וכיולא בהן : (יג) יש לתמוה דסולי' לאחר שניתך כליבנא דמתניתין וסיינו בתחילת הבריפה דעדיין לא נעשה אפר וכדלתיתא בגמ' דאיכא ביניהו כין ת"ק דבכרייתא לר"ש תוי"ט וע"ש :

ניתך הבשר אין השורף מטמא בגדים : (יג) מטמא בגדים תלמוד לומר אותם. אותם מממא בגדים. נעשו אפר אינו מממא בגדים. ופריש הבריפה ומפירים הבריפה עצמן. אין מממאין אדם ובגדים שנגעים בהם אלא מתעסק בשריפתן ממא מגזרת הכתוב. לדברי רבנן מטילאו הסובלים במוקות ולדברי רבי שמעון מטילת האור ברובן. ואין הלכה כרבי שמעון :

דעם שעיר ניתך הבשר אז דיא פלייש איז שוין פארבּרענט גוועארין, אפילו נאך גיט אויף אש, פון דעסטוועגין איז השורף מטמא בגדים דער וואס העלפט פון איצט אונ ווייטער צו זייערע פארבּרענונג, איז גיט מטמא דיא קלייד ער ווייגע וועין בהרע"ב ותוי"ט) :

רש"י

גמרא זבחים דף קי"ח ע"א

סלכה ה' כלה כלי המלון דחוד דמלכות דכריתה במוכן

השמר לך. משתכחו אל המנות' קלי קרא : ולו תאנת שילה. חפשתיו ולא מצאתיו במקר' אכל מצאתי ועכר מזרח' תאנת שילה (יהושע פו) לשון תאניה ואניה שהיו מתאנחין ורוחין שמשם היו זוכרין אכילת קדשים שהיתה במקום מראיתו : בין פורת יוסף. לשון פריה ורביה מקום אכילת קדשים מתרבה לו ע"י העין ושילה בחלקו של יוסף היה

קדשי קדשים וכו' מנא הני מילי אמר רבי אושעיא דאמר קרא השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה בבל מקום אשר אתה מעלה אבל אתה אוכל בכל מקום שאתה רואה אימא בכל מקום שאתה רואה אי אתה מעלה אבל אתה זובח בכל מקום שתראה א"ר ינאי אמר קרא שם תעלה עולותיך ושם תעשה. ר' אבדימי בר חסא אמר אמר קרא ולו תאנת שילה מקום שכל הרואה אותו מתאנח עליה על אכילת קדשים שלו ר' אבהו אמר אמר קרא בן פורת יוסף בן פורת עלי עין

קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מְנָא הַנֵּי מִילֵּי פּוּן וַאנְען וַוייסין מיר

אַז וְוען דער מִשְׁכָּן איז גיוועזען אין שִׁילֹה האט מען געמעגט עסין אַזעלכע קָרְבָּנוֹת וואס זענען גיוועזען קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אויף יָעדער אָרט וואס פון דאָרט האט מען געקענט זָעהן שִׁילֹה אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא דְּאָמַר קְרָא הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תַּעֲלֶה עוֹלוֹתֶיךָ בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה האט רַבִּי אוֹשַׁעְיָא גיזאגט וואורום עם שטייט אין פסוק דו זאלסט דיך היטען טאמער וועסטו מקריב זיין דיינע עולות אויף וועלכין אָרט דו וועסטו זָעהן אויף וועלכין אָרט דו וועסטו פון דאָרטין קענען זָעהן דעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה אִי אַתָּה מַעֲלֶה מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת טאָרסטו גיט אויף וועלכין אָרט דו וועסטו זָעהן אֲבָל אַתָּה אוֹכֵל בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה רוֹאֶה אָבָל עסין קָרְבָּנוֹת מעגסטו אויף וועלכין אָרט דו וועסטו זָעהן, פְּרָעגט די גְּמָרָא אֵימָא בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה רוֹאֶה אִי אַתָּה מַעֲלֶה טאמער מיינט דער פסוק מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת טאָרסטו גיט אויף יָעדער אָרט וואס דו זָעהסט אֲבָל אַתָּה זוֹבֵחַ בְּכָל מָקוֹם שֶׁתִּרְאֶה אָבָל שעכטין קָרְבָּנוֹת מעגסטו אויף וועלכין אָרט דו וועסטו זָעהן אָמַר רַבִּי יַנַּאי אָמַר קְרָא שָׁם תַּעֲלֶה עוֹלוֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה האט רַבִּי יַנַּאי גיזאגט עם שטייט אין פסוק דאָרטין זאלסטו מַקְרִיב זיין דיא קָרְבָּנוֹת אונ דאָרטין זאלסטו זיי מאכין ווראורטין זאלסטו זייא שעכטין), זָעהן מיר אז שעכטין די קָרְבָּנוֹת מוז

טען אויף דעם זעלבּיגען אָרט וואס טען איז זיי מקריב. אז דער פסוק זאגט זאלסט גיט מקריב זיין קָרְבָּנוֹת אויף וועלכין אָרט דו וועסטו זָעהן. טאר טען גיט שעכטין אויף אויף וועלכין אָרט טען וועט זָעהן. אָבָּר עסין קָרְבָּנוֹת מעג טען אויף וועלכין אָרט טען וועט זָעהן רַבִּי אַבְּדִימִי בַּר חִסָּא אָמַר רַבִּי אַבְּדִימִי בַּר חִסָּא האט גיזאגט אָמַר קְרָא וְלוֹ תְּאֵנַת שִׁילֹה עם שטייט אין פסוק צו אים איז גיוועזען דער אָרט תְּאֵנַת שִׁילֹה. פאר וואס האט טען גערופן דעם אָרט תְּאֵנַת שִׁילֹה. אלע טאהל רופט טען דאך דעם אָרט שִׁילֹה אליין. אָן דעם וואָרט תְּאֵנַת. נאר וועגן שִׁילֹה איז חרוב גיוועזין. האט טען צו גיגעבין דעם וואָרט תְּאֵנַת מָקוֹם שֶׁכָּל הָרוֹאֶה אוֹתוֹ מִתְאַנֵּחַ עָלָיו עַל אֲכִילַת קָדָשִׁים שֶׁלּוֹ ווייל שִׁילֹה איז גיוועזין אזוי א אָרט ווער עם האט דעם אָרט שִׁילֹה גיזעהן האט ער געניפצט ווייל אמאהל האט טען דאָרט גיטעגט עסין קָדָשִׁים אונ אויף וועלכין אָרט טען האט פון דאָרט געקענט זָעהן שִׁילֹה האט טען גיטעגט עסין קָדָשִׁים אונ איצט טאר טען גיט. תְּאֵנַת איז דער טייטש טרויעָרין, זָעהן מיר דאך אז פון דעם אָרט וואס טען האט גיזעהן שִׁילֹה האט טען גיטעגט עסין קָדָשִׁים רַבִּי אַחָא אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ זאגט אָמַר קְרָא בֶּן פּוֹרַת יוֹסֵף בֵּן פּוֹרַת עַלֵּי עָיִן עם שטייט אין פסוק יוסף אי אזוהן וואס איז

עין שלא רצתה ליתן וליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל
כמלא עיניה רבי יוסי בר חנינא אמר ורצון שובני סנה עין שלא
רצתה ליהנות מדבר שאינה שלו תזכה ותאכל בין השנואים תנא
רואה שאמרו רואה כולו ולא המפסיק בינו לבינו אמר ליה ר' שמעון
בן אליקים לר"א אסברא לך בנון בי כנישתא דמעון אמר רב פפא
רואה שאמרו לא רואה כולו אלא רואה מקצתו בעי רב פפא עומד
ורואה יושב ואינו רואה מאי בעי רב ירמיה עומד על גבי הנחל ורואה
יושב בתוך הנחל ואינו רואה מאי תיקו:

לדבר: בי כנשתא דמעון. מקום היו רואין את שלה ולא היה דבר מפסיק: לרחות מקום את שלה כולה אלא מקצת:

כדכתיב ויתמם בחלב יוסף וגו' ויטהו מקום שלה: שאינו שלו. אמת מדמיו: ורצון. וגל ידי רצון שלא רצה ליתן ממה שאינו שלו: בין השנואים. שלה קדשיו נאכלין לפי בנבלי אחר שכתיב שמאוהו: אסברא לך. תרגיל דונמ' לא רואה את כלו

גיטערט גיוואַרין. ער איז אַזוהן וואס ער איז
גיטערט גיוואַרין וועגין דיא אויג ביינע אין שלא
רצתה ליהנות מדבר שאינה שלו תזכה ותאכל בין השנואים תנא
האט נים גיוואלט געשפייזט ווערין אויג האט
נים גיוואלט הנאה האבין פון די זאך וואס איז
נים ביינע וואס ער האט נים גיוואלט קוקען
אויף פוטיפר"ם (וייב) תזכה ותאכל בכלא עיניה זאל
ער זוכה זיין צו עסין קרבנות אויף דעם ארט
וואס פון דארט וועט ער זעהן דעם בית המקדש
וואס איז אין שילה. וואס דאס גיהער צו יוסף
רבי יוסי בר חנינא אמר רבי יוסי בר חנינא וואגט עם
שטיים אין פסוק ורצון שוכני סנה אויג דער ווילען
פון גאט וואס ער האט גערוהט אויף דעם סנה
זאל קומען אויף דעם קאפ פון יוסף עין שלא רצתה
ליהנות מדבר שאינה שלו דיא אויג וואס האט נים
גיוואלט הנאה האבין פון דיא זאך וואס איז נים
ביינע תזכה ותאכל בין השנואים וועט ער זוכה זיין
אז די קרבנות וואס וועלין גיעסין ווערין צווישען
אלע ביינע ברידער וואס האבין אים פיינט
געהאט. וועט גאר זיין פון די ערשטער וואס קען
וועט זעהן דעם משכן וואס אין שילה וואס דאס
גיהער צו יוסף. די נסרא טייטשט דעם וארט
סנה. וויא שנאה. פיינדשאפט הנא רואה שאמרו
רואה כולו ולא המפסיק בינו לבינו מיר האבין געלערנט
וואס מיר האבין גיוואגט אז אויף דעם ארט וואס
פון דארט זעהט קען דעם ארט שילה קען קען
עסין קרבנות. דאס איז גאר אז ער זעהט דעם
נאגצין ארט שילה, אבער אז עס שטייט עפעס
צווישען דעם ארט אוג שילה, אוג דורך דער
זאך קען ער נים זעהן דעם ארט שילה. קאר
קען נים עסין קרשים אויף דעם ארט אמר ליה
רבי שמעון בן אליקים לרבי אלעזר רבי שמעון בן אליקים
האט גיזאגט צו רבי אלעזר אסברא לך איך וועל
דיר געבין צו פארשטיין בנון בי כנישתא דמעון אזוי
ווי דיא שוהל פון קען אז קען איז געשטאנען
אין דיא שוהל פון קען האט קען גיזעהן דעם
ארט שילה. אוג עס איז קיין זאך גיווען צווישען
אמר רב פפא רב פפא האט גיזאגט רואה שאמרו
וואס קען האט גיזאגט קען זאל זעהן דעם ארט
שילה לא רואה כולו מיינט קען נים קען זאל זעהן
נאגץ שילה אלא רואה מקצתו נאר אז ער זעהט
אביסל פון דעם ארט שילה איז אויך גענוג בעי
רב פפא עומד ורואה יושב ואינו רואה מאי רב פפא
האט גיפרעגט וויא איז דער דין אז ער שטייט
זעהט ער דעם ארט שילה. אוג אז ער זיצט
זעהט ער נים דעם ארט שילה. קען קען אויף
דעם ארט עסין קרבנות אדער ניין ובי ירמיה
עומד על גבי הנחל ורואה רבי ירמיה האט גיפרעגט
וויא איז דער דין אז ער שטייט געבין קאהל
זעהט ער דעם ארט שילה יושב בתוך הנחל
ואינו רואה אוג אז ער זיצט אין קאהל זעהט ער
נים דעם ארט שילה. קען ער דארט עסין
קרבנות אדער ניין תיקו בלייבט אשאלו: אפראגט
אוג קען ווייס נים דעם דין:

זוהר ויהי דף רמ"ב ע"א ת"ת דמלות יוד הא ואו הא

דבר אחר ישמחו חסוד גרם רוכן וגו'. פתח ואמר (תהלים כז) לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא ה' מעוז חיי ממי
אפחד כמה מבינין אינון מלין דאורייתא כמה מכינין אינון דמסתלי באורייתא קמי קב"ה לכל מאן דאסתכל
באורייתא לא דחיל מסגני עלמא נטיר הוא לעילא נטיר הוא לתתא. ולא עוד אלא דכפיה לכל סגיעי דעלמא
ומחית לון לשומקי דתהומא רבא תא חזי בשעתא דעאל ליליא פתחין סהיתין וכלבי ומרי עריין ושוטן בעלמא
ואתייהיבת רשו לתכלא וכל בני עלמא נייתין בערסייהו ובשמתהון דלדיקייא סלקין לאתעגנא לעילא כד אתער רוח
צפון ואתפליג ליליא לתעלומא קדישא אתער בעלמא ואתמר בכמה דוכתי. זכאה חולקיה דההוא בר נש דאיהו
קאים בהאיהו שעתא ואסתכל באורייתא כיון דאיהו פתח באורייתא כל אינון זינין כישין אעיל לון בטוקבא דתהומא
רבא וקיים ליה לאמור ונחית ליה בספרי דתחות עפרא דזוהמי קסרא. בגיני כך ישמחו דאסתכלותיה באורייתא.
כפית ליה לאמור ונחית ליה מהאוא גרם המעלות דאיהו סליק לנוקבא עלמא ושוי מדוריה כין המשפתים כין זוהמי
דעפרא דעפרא תא חזי מה כתיב

וירא אלהים כי טוב ואת האדם כי נעמה ויש שכחו לסכול ויהי למם עוכד. וירא אלהים כי טוב לא תורה שבכתב.

ולת הארץ כי נעמה לא תורה שכעל סה ויש שכמו לסכול למסכל עול' לאורייתא ולדכקה כה יומי ולילי. ויסי למס שוכל למהוי סלא להקב"ה ולאתדכקא כיה ולאתעא גרמיה כיה:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג

(א) כל מי שניחם על המצות שעשה וחוזר בו לא עשיתי אותן הרי זה איבד את כולן ואין מזכירין לו שום זכות בעולם שנאמר צדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו ואין זה אלא בתוזר על הראשונות: (ב) ובשם ששוקלין זכיות אדם ועונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלין עונות בל אחד ואחד מבאי העולם עם זכיותיו ביום טוב של ראש השנה מי שנמצא צדיק נחתם לחיים מי שנמצא רשע נחתם למיתה והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה:

יוסף לחק

מוסר

מספר דברים שבקדושה פי' ב'

אמר רב הונא סבא. כתיב נתם אבירים אכל איש לחם מלאכי הסדת אוכלים בקדושה ובנקיות אף ישראל אוכלי' כן בקדוש' ובנקיות דכתיב והתקדשתם והיו מים לשטוים ומייתם קדושים אלא מים אתרוגים אני ה' אלהיכם זו ברכת המזון וכל המוכל בקדוש' ונקיות דומה למלאכי הסדת. תכלית הסטול' של אברהם אביט עליו השלום לומן בנ' עם ברכת המזון שהוא אלוה רבם מקודשת אצל המלאכים והוו כי על כן עבדתם על עבדכם כי

(א) כָּל מִי שֶׁנִּיחֵם עַל הַמִּצְוֹת שֶׁעָשָׂה וְחוֹזֵר עַל הַזְּכִיּוֹת

דער מענטש וואס האט חרטה אויף דיא מצות וואס ער האט גימאהן, אונ ער האט חרטה אויף ניינע מעשים טובים וואס ער האט גימאהן ואמר בלבו ומה תועלתי בעשייתן הלואי לא עשיתי אותן הרי זה איבד את כולן ואין מזכירין לו שום זכות בעולם שנאמר צדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו ואין זה אלא בתוזר על הראשונות: (ב) ובשם ששוקלין זכיות אדם ועונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלין עונות בל אחד ואחד מבאי העולם עם זכיותיו ביום טוב של ראש השנה מי שנמצא צדיק נחתם לחיים מי שנמצא רשע נחתם למיתה והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה:

אָמַר רַב הוּנָא סָבָא רב הונא סבא האט גיזאגט כְּתִיב לָחֶם אַבִּירִים אָכַל אִישׁ עם שטייט אין פסוק די יודין האבין גיגעסין לחם אבירים לָחֶם שֶׁמַּלְאָכֵי הַשָּׁרֵת אוֹכְלִים בִּקְדוּשָׁה וּבְנִקְיוּת אַזְעלבע ברויט וואס דיא מלאכים עסין מיט הייליגקייט אונ מיט ריינקייט אַף יִשְׂרָאֵל אוֹכְלִים כֵּן בִּקְדוּשָׁה וּבְנִקְיוּת די יודין האבין אויך אזוי גיגעסין מיט הייליגקייט אונ מיט ריינקייט רכתיב וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם אֵלּוּ מַיִם רִאשׁוֹנִים וואס ראשונים עם שטייט אין פסוק איר זאלט אייך הייליגען דאס מיינט מען דיא ערשטע וואסער וואס מען וואשט די הענט פאר דעם עסין וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים אֵלּוּ מַיִם אַחֲרוֹנִים איר זאלט זיין הייליג דאס מיינט מען די אנדערע וואסער וואס מען וואשט די הענט נאך דעם עסין אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם זוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן איך בין אייער גאט, וואס איך האב אייך דאס עסין גיגעבין, דריבער דארפט איר בענטשין אונ לויבין גאט וְכָל הָאוֹכֵל בִּקְדוּשָׁה וּנְקִיּוּת אונ דער מענטש וואס עסט מיט הייליגקייט אונ מיט ריינקייט דוֹמֶה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת איז ער גלייך זו דיא מלאכים תַּכְלִית הַסְּעוּדָה שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם דער עיקר מיינונג פון אברהם אבינו וואס ער האט געמאכט די סעודה פאר די דריי מלאכים איז נאר גיווען לְזַמֵּן בְּנֵי עִם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מען זאל בענטשין מיט מזומן, מיט דריי מלאכים צו זאמען שהיא מִצְוָה רַבָּה מִקְּדוּשָׁה אֵצֶל מַלְאָכִים בְּיֵי דיא מלאכים איז דאס אנרויסע מצוה אהייליגע וְזֶהוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם דאס האט אברהם געזייגט וואס ער האט גיזאגט צו די מלאכים. וועגין דעם זענט איר דורך גענאנגען געבין אייער קנעכט־איר זענט דאך צו מיר געקומען נאה וועגין דעם איר זאלט דא עסין אונ בענטשין מיט מזומן די

אונ דער וואס איז אום ראש השנה מִמְעוֹל, הֶעֱלַפְתָּ מִצְוֹת אונ העלפט עבירות, וואס מען אים גיז יום כפור אם עָשָׂה תְּשׁוּבָה נֶחְתָּם לְחַיִּים אויב ער האט גימאהן תשובה ווערט ער נעחתמת צום לעבין וְאִם לָאו נֶחְתָּם לְמִיתָה אונ אויב ער האט ניט

על כן תכינו לסעוד תנלי . כרכת המזון דאוריתא פתמירו לאומרי מיומא ויסים מל לכו סמוא מכרך להקדוש ברוך הוא על פנתן לו לאכול ורעדה ילכם לנוין כרחוי אם כעל נפש הוא :

חברו בוראכם אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושונים כל שנתם להבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו לנפשותיכם ומטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחר מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה :

(ג) אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בה כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה

צַל בַּן תְּכִינוּ לְסָעוּד אֲצִלִי דְּרִיבָּעֶר זָאלְט אִיר אֵיךְ פָאר־בְּרֵיטִין צוּ עָסִין בַּיי מִיר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן דְּאוֹרַיְיתָא הֲחָמִירוּ לְאוֹמְרָה מִיּוֹמָא וְיַסִּים אֶל לְכוּ נְסָעָה הוּא לְכָל נַפְשׁוֹ וְרַעֲדָה יִלְכֶם לְנוּיִין כְּרָחוּי אֶם כְּעַל נֶפֶשׁ הוּא חַבְּרוּ בּוֹרַאֲכֶם אֵלּוּ הַשּׁוֹכְחִים אֶת הָאֱמֶת בְּהַבְלֵי הַזְּמַן וְשׁוֹנִים כָּל שְׁנָתָן לְהֶבֶל וְרִיק אֲשֶׁר לֹא יוֹעִיל וְלֹא יַצִּיל הָבִיטוּ לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם וּמֵטִיבוּ דַרְכֵיכֶם וּמַעַלְלֵיכֶם וַיַּעֲזוֹב כָּל אַחַד מִכֶּם דַּרְכּוֹ הָרָעָה וּמַחְשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר לֹא טוֹבָה יַעְדָּר פוֹן אַיִיךְ זָאל אַוֶעק לָאזִין וָועֶן, זַיִין שְׁלֶעכְטִין פִירוּנְג, אוּנְד דִיא טְרַאכְטוּנְג זַיינָע וועלְכָע נִיט גוּט אִיז, זָאל עֶר אַוֶעק לָאזִין :

(ג) אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב ורמז יש בה כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה

גְּזֵרַת הַכָּתוּב אֲפִילוּ דָּאס בְּלָאזִין שׁוֹפָר אוּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה אִיז אַגְזֵרָה פוֹן נָאט, אוּנְד מִיר דַארְפִין נִיט וויסֶען פאר וָואס וָואס הָאט אַזוֹי גִיבָּאטִין, פוֹן דֶעסְטְוֶועגֶן רְמֵז יֵשׁ בָּהּ אַבִּיסוֹל אַמְעַם קֶענֶען מִיר זָאגִין פאר וָואס נָאט הָאט גִיבָּאטִין סֶען זָאל בְּלָאזִין שׁוֹפָר אוּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּלוֹמַר עוּרוּ יְשֵׁנִים מִשְׁנַתְכֶם וְנִרְדָּמִים הָקִיצוּ מִתַּרְדֵּמַתְכֶם נָאט הָאט נֶעמֵיינְט אוּנְז צוּ זָאגִין אִיר סֶענֶטְשִׁין וועקְט אֵיךְ אוֹיף פוֹן אַיינֶער שְׁלָאף. אוּנְד דִיא וָואס שְׁלָאפִין אֲפִילוּ נָאנְץ שְׁטַארְק זָאלִין זִיךְ אוֹיף אוֹיפְוועקִין פוֹן זַייֶער שְׁטַארְקִין שְׁלָאף וְדָאס מֵיינְט סֶען דִיא סֶענֶטְשִׁין וָואס זַייֶערֶע נְשָׁמוֹת שְׁלָאפִין פוֹן תּוֹרָה אוּנְד מִצְוֹת וְחִפְּשׂוּ בְּמַעֲשֵׂיכֶם זוּכְט נָאר אַייֶערֶע מַעֲשִׂים וָואס אִיר הָאט גִיטָאהָן בַּיז אִיצְט וְחִזְרוּ בִּתְשׁוּבָה אוּנְד אִיר זָאלְט טָאהָן תְּשׁוּבָה וְזִכְרוּ בּוֹרַאֲכֶם אוּנְד גֶעדֵיינְקְט דֶעם נָאט וָואס הָאט אֵיךְ בְּשַׁאפִין אַלֵּי הַשּׁוֹכְחִים אֶת הָאֱמֶת בְּהַבְלֵי הַזְּמַן דָּאס מֵיינְט סֶען דִיא אֱמֶת וְעֶנֶען דִיא נָארֶעשְׁקֵייט פוֹן דֶער צַייט וְשׁוֹנִים כָּל שְׁנָתָם לְהֶבֶל וְרִיק וַיִיא פאר בְּרֵיינְגֶען דֶעם נָאנְצִין יָאהָר מִיט נָארֶעשְׁקֵייט אוּנְד מִיט נָאר נִישְׁט אֲשֶׁר לֹא יוֹעִיל וְלֹא יַצִּיל וָואס דִיא נָאכִין קֶענֶען וַיִיא נָאר גִיט הֶעלְפִין אוּנְד קֶענֶען וַיִיא נָאר נִיט רֶעטְטִין הָבִיטוּ לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם קוּקְט אוֹיף אַייֶערֶע נְשָׁמוֹת וְהֵיטִיבוּ דַרְכֵיכֶם יַטִּיבוּ אוּנְד אִיר זָאלְט פאר בֶּעסֶערִין אַייֶערֶע וֶועגִין אוּנְד אַייֶערֶע מַעֲשִׂים וַיַּעֲזוֹב כָּל אֶחָד מִכֶּם דַּרְכּוֹ הָרָעָה וּמַחְשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר לֹא טוֹבָה יַעְדָּר פוֹן אַיִיךְ זָאל אַוֶעק לָאזִין וָועֶן, זַיִין שְׁלֶעכְטִין פִירוּנְג, אוּנְד דִיא טְרַאכְטוּנְג זַיינָע וועלְכָע נִיט גוּט אִיז, זָאל עֶר אַוֶעק לָאזִין :

ויחי ליל ו תורה — אונקלוס

כ"ו פסוקי שמו"ת נגד מילוי ב"ן וד' ה' ו' ה' ותעשה ממנו צירוף וחיה בניקוד ששי

מט א וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאָסְפוּ וְאַגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר־

א וּקְרָא יַעֲקֹב לְבָנוֹהִי וַאֲמַר אִתְכַּנְּשׁוּ וַאֲחַוֵּי לְכוֹן יַת דִּי יַעֲרַע יַתְכוֹן

תו"א ויקרא יעקב . פזמים ו :

רשב"ם

(א) ויקרא יעקב. שלח בשבילם: האספו. כי שבעים נפש הגדילו באלו שבע עשרה שנה ונעשו עם רב וכדברי רבותינו [לשש] מאות אלף: את אשר יקרא אתכם.

שפתי חכמים

ה פוחיל וכתיב האספו והתקבצו כלשונות רמז לקץ דכתיב ונפולות יהוד' יקצן וכ' ונכלמה יקצן שנות רמז לגלו' אחרון. ועיי"ל מדכתיב

ברכת יעקב את בניו

(א) ויקרא יעקב אל בניו וגו'. בשנים מאמיפה לקצון ומיעקב ליסרמל יש לומר על דרך זה. המלבוש ז"ל כתב הכבדל כין מאמיפה לקצון. מאמיפה יאמר על דברים הנאספים ממקום קרוב כדכתיב אספה לי שבעים איש. דשוא ממקום קרוב תתוך המחנה. וקיבון הוא ממקום רחוק כדכתיב מתרבע כנפות הארץ מקבצם

פירוש להורת אלהים

וַיִּקְרָא אוּנְד יַעֲקֹב הָאט גֶערוּפֶען זַיינֶע קִינְדֶער וַיֹּאמֶר אוּנְד עֶר הָאט גִיזָאגְט הֵאָסְפוּ וַאגִידָה אוּנְד אִיךְ וועל אַייךְ זָאגִין אֵת אֲשֶׁר וָואס וועט אַייךְ טְרֶעפִין אִין סוֹף פוֹן דִיא טָעג. ורש"י

בעל הטורים

(ה) ויקרא יעקב אל בניו. שרצה לגלות להם הקץ ונסתם ממנו אמר יעקב אמת יש בכם חטא אמרו לו חזקיה בשמותינו ולא חתגלה בכם לותיות חט ואמר לכם גם אין בכם לותיות קץ :

רש"י

(ה) ואגידה לכם. (כ"ר) בקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה והתחיל לומר דברים אחרים :

רעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) האספו ואגידה לכם. וכתיב הקבצו ושמעו בא רמז להם שילכו בגלות שני פעמים ויאספו בשניהם: את אשר

בְּסוֹף יוֹמַיָּא: ב אִתְכַּנְּשׁוּ
וּשְׁמָעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְקַבִּילוּ
אוּלְפָּנְהוֹן יִשְׂרָאֵל אֲבוּכוֹן:
ג רְאוּבֵן בּוּכְרִי אַתְּ חֵילִי
וְרֵישׁ תּוּקְפִּי לָךְ הֲוָה חֲזֵי.
לְמֵיתַב תְּלָתָא חוּלְקִין
בְּיַרְוָתָא כְּהוּנָתָא

יקרא אתכם. פי' בסוף ד' מאות ושלשים שנת של גלות מצרים דהימים מכריתנו לפרש כן ראי לא הוה ליה לכתב באחרית ימים בסוף ימי העולם. ושמעתי באחריה הימים של הקב"ה רחיינו בסוף חמשת אלפים ובקש יעקב לגלות הקץ ונסתלקה ממנו שכינה ואמה ואמר למה אלו אין ראויים לגלות להן הקץ והלא אין בהם חטא כלומר אין בכל שמות השבטים לא חי"ת ולא טי"ת חשיבו רות הקודש גם אין בכל אותיות שמות השבטים לא קו"ף ולא צד"י אם כן איך ראויין לגלות הקץ ועל אשר קראת לבניך לתם אתה קורא לי אין אתה קורא בד"א ולא אותי קראת יעקב בי ישראל אין המדה זו שלך חולך רכיל מגלה סוד וגו' כשראו יעקב כך הפליגן ברברים ואמר ראובן בכורי אתה:

(ג) ראובן בכורי אתה. וראוי היית ליטול פי שנים בבכורה וגם הכהונה היתה ראויה להיות לך לפי שהעבודה בבכורות וגם המלכות כי המלכות ראוי לבכור כדאמר ואת הממלכה נתן ליהודה כי הוא הבכור ולא זכית להיות הבכורה לך ונתנה ליוסף והכהונה ללוי והמלכות ליהודה הת"ד ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף ומי גרם לך זה לפי שפחזת כמים בקיתון הנשפך ולא הותר לך כלום דק המנין שמתחיל לעולם מראובן ולכך נאמר כמים שהם דבר לח ונשאר מהם קצת בכלי ולא כדבר יבש שאין נשאר כלום ובמס' שבת בפרק במה בהמה מסיק התנאי פתח ר' אליעזר אומר פותח הכת"ח ולת"ח ר' יהושע אומר פסעתה על דת "חטאת "וגית. ד"ג אומר "פלילת "חללת "זרחת תפלחך ר' אלעזר המודעי אומר הפוך ודורשה "חטת "חרחעתת "פרחת המא מסך רבא אמר "זכרת עונשו של רבר "חליה עצמך תולי נדול "פרשת מלחמוא. כמים אל תותר כמים הנשפכין מן הכלי שאין נשאר בו כלום ולא כשמן הנשאר בהכלי כשנשפך:

נקרא ישראל ע"ש מעלתי היתרה ממעלתי הקודמת וממעלתכם. ע"כ מן הראוי אלי שתשמעו מוסרי:

בעל הטורים

(כ) ושמעו. לותיות שמע ו' שאמר להם שמע ישראל שים כו ו' תיכות: ושמעו כני יעקב ושמעו. כני' הוא כיקש לגלות הקץ: ושמעו אל ישראל. כני' זהו קלו של מלך המשיח: (ג) ראובן. כני' לא ככור. יוסף כמנוחו כני' הכבורה:

ומתוך כך חילי וראשית ממוני יתר על אחיך היה לך לשאת ויתר עז היה לך למליך על אחיך אבל פחיזה ובהלה תותר לא הכבורה ולא המלכות:

רש"י

(ג) וראשית אוני. היא מפה ראשונה שלו שלא רחה ו קרי מימיו (כ"ר): אוני. כחי כמו (הושע יב) מלאתי און לי (יחפיה מ) מרוב אוניס. ולאין אוניס: יתר שאת. רחוי היית להיות יתר על אחיך ככהונה לשון

רשב"ם

ענין גבורתם ונחלתם: (ג) כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז. דיבור אחד. דרך המקראות לבפול את רבריהם כחי כמו חילי חילי סמוני. וגם אוני ממוני הוא ברבתיב מצאתי און לי ויריו תשבנה אונו בלומר בכודי אתה תו"א כחי וראשית. יבמות עז:

דעת זקנים מבעלי התוספות

יקרא אתכם. פי' בסוף ד' מאות ושלשים שנת של גלות מצרים דהימים מכריתנו לפרש כן ראי לא הוה ליה לטכתב באחרית ימים בסוף ימי העולם. ושמעתי באחריה הימים של הקב"ה רחיינו בסוף חמשת אלפים ובקש יעקב לגלות הקץ ונסתלקה ממנו שכינה ואמה ואמר למה אלו אין ראויים לגלות להן הקץ והלא אין בהם חטא כלומר אין בכל שמות השבטים לא חי"ת ולא טי"ת חשיבו רות הקודש גם אין בכל אותיות שמות השבטים לא קו"ף ולא צד"י אם כן איך ראויין לגלות הקץ ועל אשר קראת לבניך לתם אתה קורא לי אין אתה קורא בד"א ולא אותי קראת יעקב בי ישראל אין המדה זו שלך חולך רכיל מגלה סוד וגו' כשראו יעקב כך הפליגן ברברים ואמר ראובן בכורי אתה:

(ג) ראובן בכורי אתה. וראוי היית ליטול פי שנים בבכורה וגם הכהונה היתה ראויה להיות לך לפי שהעבודה בבכורות וגם המלכות כי המלכות ראוי לבכור כדאמר ואת הממלכה נתן ליהודה כי הוא הבכור ולא זכית להיות הבכורה לך ונתנה ליוסף והכהונה ללוי והמלכות ליהודה הת"ד ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף ומי גרם לך זה לפי שפחזת כמים בקיתון הנשפך ולא הותר לך כלום דק המנין שמתחיל לעולם מראובן ולכך נאמר כמים שהם דבר לח ונשאר מהם קצת בכלי ולא כדבר יבש שאין נשאר כלום ובמס' שבת בפרק במה בהמה מסיק התנאי פתח ר' אליעזר אומר פותח הכת"ח ולת"ח ר' יהושע אומר פסעתה על דת "חטאת "וגית. ד"ג אומר "פלילת "חללת "זרחת תפלחך ר' אלעזר המודעי אומר הפוך ודורשה "חטת "חרחעתת "פרחת המא מסך רבא אמר "זכרת עונשו של רבר "חליה עצמך תולי נדול "פרשת מלחמוא. כמים אל תותר כמים הנשפכין מן הכלי שאין נשאר בו כלום ולא כשמן הנשאר בהכלי כשנשפך:

כרכת יעקב את בניו

[וכן מורה דרשת חז"ל דדרשו האספו מגלות רחמון והקבלו מגלות אחרון. גלות רחמון היה ממקום קרוב מכבל וגלות אחרון הוא מרחוק כמ"ש מארבע כנפות הארץ תקבצם]. ומכא אתלם כי יחפון ויחמוד לשמוע חדשות מבתחי עתים ואם יאמינו אחדש חדשות ממדינות רחוקות יהכרו אליו המונים המונים לשמוע דבריו ואם אם שעות רבות יספר. ואם שיוכל היות שיאמר דברים שקרים שלא רחה ולא שמע רק שבדה עלבו וכאשר יעקב אמר לבניו שרוצה לגלות להם חדשות אשר יהיה באחרית הימים ומתי יהיה הקץ לכל הגליות והמלחמו' והנסלאות אשר יהיו בימים ההם נהרו אליו כל הבנים ובלב ונפש עמדו סביבות מטתו לשמוע החדשות אשר יגיד. ובפרט שידעו על נכון כי כל מה שיאמר להם אמיתי הוא אמת וכן יהיה. ע"כ אמר להם האספו. שיתקרבו אליו למטתו [והיינו ממקום קרוב שהיו פזורים בביתו יתקרבו למטתו]. ואשר נסתלקה ממנו שכינה ונעלם ממנו כל אשר יגיד להם [כי באמת לסוף כל הגליות אין קץ כי רק התשובה תגיל מלחמה. מתי שישובו ישראל תשובה שלמה אז יהיה הקץ כמשאמר"ל על פסוק היום אם בקולו תשמעו כמעשה דריב"ל עם מאיר סנהדרין דף לח] ע"כ רצה לומר להם עניני מוסר. ואשר התחיל במוסר רחקו מעליו. כי מבא אתדם לקון במוסר ותוכחה. ואשר רחה יעקב כי רחקו מעליו ע"כ אמר להם הקבלו ושמעו בני יעקב. ושמעו אל ישראל אביכם. כי המשמיע מוסר לבניו ואפילו לבניו. צריך להיות אים מוכתר במעלות ולדקות רב יותר מהסומעים. שלא יאמרו אליו עול קורה מבין עיניך. וידוע כי עד שנאבק עם המלאך הי' שמו יעקב. והמלאך ואח"ז הקב"ה בעצמו קרא שמו ישראל על כי לא נתעלה יותר. ע"כ אמר לבניו אחם נקראים בני יעקב. כי בעת שהי' שמי יעקב נולדתם. ואז הייתי במדרגה קטנה. וכן אתם לא תוכלו להיות במעלה יותר ממני בעת שהי' נקרא שמי יעקב. [כמאמרם ז"ל (עדיות פ"ב מ"ט) האם זוכה לבנו כאמצה דברים וכו'] אבל עכשיו אביכם

תוכחת מגולה לראובן

(ג) ראובן בכורי אתה וגו'. יעקב אמר לראובן מלך שאתה כבורי היית לריך לזכות כבלשה דברים בכורה לכונה מן כה. פחז כמים. אבל מחמת שאתה עושה כל מעשיך כמהירות ובחפזון. כמו מים סיורדים בחפזון מן ההר אל העמק. כן אתה ירלת ממעלתך הגבוה כפעם אחת למדרגה שפלה מאד. ולאים כזה לא יוכל היות שום שררה ומשלה. ולא שום יתרון על אחר לאמים. ומפרש מה הי' פחיזותו כי עליה [ופלקת. כמו ונעלה הענן ולפי הפעלות הענן] משפכי אבן [עיין כפ' וישלח ע"פ ויעבר ראובן]:

פירוש לתורת אלהים

שְׁרֵיבֶט עֶר הָאט זַייא גִיוואלְט זָאגִין וְעֶן מְשִׁים וועט קוּמְען הָאט זִיך דִיא שְׁכִינָה פוּן אִים אָפּ גִיטָאהְן הָאט עֶר אָן גֶעהוּיבֶּן צוּ זָאגִין אַנְרֶעדֶע רֵייד]: (כ) הִקָּבְצוּ זַאמוּלְט אַיך אַיין אוּנ הֶערְט צוּ אִיר קִינְדֶער פוּן יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אוּנ הֶערְט צוּ אַייֶער פָּאטֶער יִשְׂרָאֵל: (ג) רְאוּבֵן בְּכוֹרִי דוּ בִּיזְט מַיין בְּכוֹר כּוֹחִי מַיין עֶרְשְׁטֶע קְרַאפְט אוּנ מַיין מַאכְט יֶעֶר וואלְטְט בַּדַארְפְט זַיין מֶער פוּן דַיינֶע בְּרִיידֶער שְׁאַת מִיט דֶער כְּהוּנָה וְיֶתֶר אוּנ מֶער הֵיט שְׁטַארְקֵייט דָאס הֵייסְט מִיט מַלְכוּת קְלוּמֶר פוּן

וַיֶּתֶר עָז׃ ד פַּחֵז כַּמַּיִם אַל־תּוֹתַר
כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אָז חִלַּלְתָּ
יְצוּעִי עָלָה׃ פ ה שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אַחִים

תו"א חלוש. סס: פחז כמים. בכם נד:

אונקלוס

וּמַלְכוּתָא׃ ד עַל דְּאַזְלְתְּ לְקַבֵּיל אַפָּךְ הָא כְּמַיָּא בְּרַם לָא אַדְּגַיְיתָא חוּלַק יַתִּיר לָא תִּסַּב אֲרֵי סָלֵיקְתָּא בֵּית מִשְׁכְּבֵי אָבוּךְ בְּכֵן אַחֵיזְלְתָּא לְשַׁוּוֵי בְּרִי סְלֵיקְתָּא׃ ה שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אַחִין גַּבְרִין

רשב"ם

(ד) כי עלית משכבי אביך. וכן כתוב בדברי הימים ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתיחס לבכורה כי יהודה גבר באחיו ולנגיד ממנו והבכורה ליוסף: יצועי עלה. כלומר יצועי היתה

בעל הטורים

(ה) שמעון ולוי אחים. בני' ואין להם חלק בארץ:

שפתי חכמים

כדפירש"י ואע"פ דאין לשון מתאברת מכיאה ראשונה אפשר דלאה מוכת עין היתה. והרא"ש חי' שמעכה באלכא ויש שיר הירושים אחרים ע"ש (נח"י) ולולא דבריהם הייתי מפרש שלא נתברר מעיקם ראשונה אלא שכל הקיפות של יעקב הי"ל לראובן שלא ראה קרי מתחת הרסור ע"ש מ"ש: ז דחלול קלי על הסס דסייך לומר חילול על הקב"ה כמו חילול הסס אבל לא שייך לשון חילול על המעה והמפרשו כך טועה: ח לא אמר הטעם משום שלא היו מדברים לפני אחיהם הגדולים הסס מפני שהיו שאמר לאחיהם שהיו קורין לבני הפחות עבדים א"כ הוא הוליא שם רע עליהם וסיס לסס פתחון פה שהרי יוסף קרא אותם עבדים לכך נתן טעם ברור כו' (מהרש"ל): ט וא"ת והיאך היו מדברים אמשון ולוי כפני אחיו קמ"ן ואחיו פת"ח ונעמו למטה: יצועי. לי משכב ע"ש שמציעים אותו ע"ל לבדין וסדינין והוכה דומים לו (תהלים סג) אם זכרתיך על יצועי (שם קלב) אם אעלה על ערש יצועי: (ה) שמעון ולוי אחים. בעלה אחת על שכם ועל יוסף ויאמרו איש אל אחיו וגו' ועתה לכו ונהרגנהו מי הם ל"ת ראובן או יהודה הרי לא הסכימו בהריגתו ח"ת בני השפחות הרי לא היתה שנאתן שלימה ח שנאמר והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה וגו' ישמכר וזבולון לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם ט על כרחך שמעון ולוי הם שקראם אחיהם אחים:

תוכחת מגולה לשמעון ולוי

(ה) שמעון ולוי אחים וגו'. אונקלוס תרגם בארע תותכותהון עבדו גבורא. דהנה כעת שמעון ולוי הרגו את אנשי שכם אמר יעקב עברתם אותי להכאיסני ביושבי הארץ. לפי שהפרו ברית השלום לבני מדינתו שהתגורר שם. שזה מחק השלום שיהי' לאדם שלום בביתו ועם אנשי עירו ועם אנשי מדינתו. ומקרא מגלה שזו לא תחשב מגרי כי גר היית בארצו. וכנבואת ירמיה אמר דרשו שלום העיר וגו' כי בשלומה יהי' לכם שלום. והם הרגו אנשי עירם שיושבו עמהם לבטח. זה נקרא עול. ולכך צוה יעקב עברתם אותי להכאיסני ביושב הארץ. דהיינו שעכ"פ את יושבי הארץ תגאנו מתוכים להושיע בכל אשר עובל ומוכ"ם שלון לברוג אותם. וזה שאמר יעקב שמשון ולוי אחים [כעני ממה מלשון וכאה לעניו מבוארת. אחים לי בספפדלין] כלי חמס ממורותיהם. ר"ל מגורותיהם [כי הכ' מתחלף בג' מתולת גיכ"ק] וז"ש בארע תותכותהון עבדו גבורא. וזה לא נכון לעצות. ועל"ן אמר אחרור אפס כי עז. ולכך אמר על יהודה אתה יודוך אחיך ידך בעורף אויביך. ולא על מי שיושב לבטח אחך ואתה מקבל טובות ממנו. אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל. שלמה המלך ע"ה אמר (משלי יח) אחוונים ידבר רב. כיון שנעשה אויב רם ונלרך לבריות נעשה סבלן ונכנע לכל. כ"א יתנהג בכעס אלא שום אדם לא ירחם עליו ולא יתקרב אלינו. לכן לאחר ראה יעקב שמשון ולוי הם בטבעם בעטנים גדולים. ע"כ גזר עליהם שיהיו נלרכים לבריות. היינו שמלוי יהיו פחיים ולוים ולא יהי' להם חלק ונחלה בא"י ויחזרו על הגרות לנקם משברותיהם: תרומותיהם מעם דגן ומעם שעורים. ויהיו רק נודדי אדם ויגטרכו למתנת גשר ודם. ולכן כהן אז לוי אם יהי' בעשן אז שום אדם לא יגיחו על אחת ליחו ולא יפגיח עליו ויעות ברעב. ועל שכם שמעון גזר שיהיו

פירוש לתורת אלהים

דיר וואלט בדארפט ארוים קומען דיא בהונה פלעגט זיין אויף מיין בעטיל: (ה) שמעון ולוי צו אוג דיא מלכים פון דיא ישראל נאר פאר וואס שמעון ולוי הם אלט יעקב אזוי גיזאגט זייא האסטו דאס פארלארין פחז וויל דו האסט זיעגען אחים בריידער אין איינער עצה איבער שכם געאיילט צו וויזין דיין כעס געשווינט וויא אוג איבער יוסף אזוי וויא עם שטייט אין פסוק וואסער וואס לויפט. דרום אל תותר זאלסטו גיט איין ברודער האט גיזאגט צום אנדערין נייט טער זיין פון דיינע בריידער אוג וואס איז גיזען דיין איילין כי עליתי וארום דו האסט אפגיטאהן דיין פאטערס גילעגער אז חללת דעגקסטאהל האס זו פאר שווערט יצועי דיא שכינה וואס זיא

נְבָרִין בְּאַרַע תּוּתָבוּתְהוֹן
עֲבָדוּ גְבוּרָא: וּ בְּרַזֵיהוֹן
לָא חֲוַת נַפְשִׁי
בְּאִתְכַּנְשֵׁיהוֹן לִמְהַךְ לָא
תֵּיעָל נַפְשִׁי בְּקָהָלָם אַל־תְּיַחַד כְּבוֹדִי׃

כְּלִי חָמָס מְכֵרֹתֵיהֶם׃ וּ בְּסֹדָם אַל־
תָּבֹא נַפְשִׁי בִּקְהָלָם אַל־תֵּחַד כְּבוֹדִי׃

תרא״ כסדם אל. סיהדרין קיז:

בעל השורים

(ו) תוגל. כ׳ כמס׳ הכא ואידך לא תחד אתם בקבורה שבקש יעקב שלא לאחר הקבורה לא יהיו מזכירין אותו כמעשה קרח וזהו בקהלם שנאמר שם ויקהל עליהם קרח אבל כשמייחסם על הדוכן הזכירו לשון קרובים. אבל מכרותיהם משקל דגש הוא. כמו מסיבותיהם משקל דגש הרי״ש במקום והחיר״ק נהפכת לציר״י הוא כמו כרך תחת ברך. איבד ושיבר וכן חרף ה׳ ושרת את אחיו כולם משקל דגש מכרותיהם לגד פרנטייש כלע״ז: (ו) בסודם אל תבא נפשי. יחי רצון שלא תהא נפשי בעצתם כי כל אל שבתורה להבא הן

רש״י

בלי חמס. אומנות זו של רציחה חמס הוא כידכם מכרכת עשו היא זו אומנות שלו היא ואתם ממסתם אותה הימנו: מכרתיהם. לשון כלי זיין. הסייף כל׳ יווי מכי״ר (תנחומא). ד״א מכרתיהם (כ״ר) כתרגם מגורתם י נהגו עצמן ככלי חמס כמו (יחזקאל טו) מכורותיך וזמולדתיך וזה תרגום של אונקלוס: (ו) בסדם אל תבא נפשי. (כ״ר) זה מעשה שמרי כשנתקבלו שכמו של שמעון להכיא את המדינית לפני משה ואמרו לו זו אסורה או מותרת אם תאמר אסורה כת יתרו מי התירה ב לך אל נזכר שמי בדבר שנאמר שמרי בן שלוא נשיא כית אב לשמעוני ולא כתב בן יעקב: בקהלם. כשיקהיל קרח שהוא משכטו של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן: אל תחד כבודי. שם אל יתיחד עמהם שמי ל שנאמר בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ולא נאמר בן יעקב אבל בדברי הימים כשנתיחסו בני קרח על הדוכן נאמר (דה״א ו) בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל: אל תחד כבודי. ככוד ל׳ זכר הוא ועל כרחך אתה צריך לפרש כמדבר אל הכבוד ואומר אתה כבודי אל תתיחד מ עמהם כמו (ישעיה יד) לא תחד אתם

שפתי חכמים

רשומן ותי׳ מהרש״ל שלא היו רשומין באותו פעם שם שהלך לשמע את אביו: י לפי שהכ״ף במלת מכרותיהם נחלפת בגימ״ל שהם מלותיות ניכ״ק: כ וכתמת לפורש ניורת היתה ע״ל דמשה נשאם קודם מתן תורה: ל דלכך הכיא רש״י זה דאל תקשה מנ״ל לפרש כן דלמא מה שלא מנה יעקב כמעשה שמרי ובקרח דלאין דרך של קרח לייחס אלא עד שבטים לכך הכיא זה דהא מצינו שייחס עד יעקב וא״כ למה לא יחסו בני קרח אלא עד לוי וקשיא קראי אהדדי אע״כ נ״ל דיעקב בקש ע״ז שלא לייחסו שמו. וכזה נראה שיתורץ קושיית הרא״ם שהקשה אדרבה וקשה כל״ם למה הוזכר שם שמו של יעקב שלא כמנהג ועוד כ׳ הרא״ם אך קשה א״כ בני שמרי כן שלוא נימא שמה שלא נאמר לשמעוני כן יעקב הוא מפני שראשי המשפחות אינן עולין רק עד השבטים ונראה כיון שמצינו בני קרח שלא יחסו אותו עד יעקב מפני תפלתו כמו שכתבתי דאל״כ הוה קשיא קראי אהדדי א״כ בני שמרי נמי נימא שמפני תפלתו של יעקב הוא דאא בני אהדדי נקטי להו דכתיב בסודם וגו׳ וק״ל: מ׳ כי נכת לזכר הוא נסתר לנקבה כמו הכא

(ו) בסודם אל תבא נפשי וגו׳. כשיש לשמעון ולוי איזה דבר שלא כסונן. היה להם לומר שיחיעלו עמי אם אני מסכים לזה. אבל בסודם אל תבא נפשי. שאינם זוכרים אז אותי. כאילו לא היו מכירים אותי. וכופל דבריו ובקהלם כשיתקהלו על איזה דבר שלא כסונן אל תחד כבודי. לא יתחבר אז שמי כמעשיהם יפגמו כבודי. שבבודי ובבודם הי׳ צריך להיות אחד. להם מתחבים כבודי כענין כפ״ע אשר אינגו שייך להם שיתוחבו על כבודי. כפי רש״י על מעשה קרח וחמרי:

פירוש לתורת אלהים

פאר גיסען כלוט און יהודה האט גיזאגט וואס וועט אונז ארויס קומען אז מיר וועלין הרגען אונזער ברודער עס קאן נים זיין דיא קינדער פון בלהה און זלפה וארום זייעו שנאה איז דאך נים גיווען אויף יוסף אזוי וויא עס שטייט אין פסוק און יוסף פלעגט זיין געוואהנט מיט דיא קינדער פון זלפה און בלהה עס קאן נים זיין ישׂשכר אדער זבולן זיי וואלטין דאך נים גיזאגט זייער דעה פאר דיא עלצטע ברידער מוז דאס נאר זיין שמעון און לוי אחים. וואס דער פאטער האט זייא גערופען אחים כלי חמס מכרותיהם דיא כלי אומנות פון רציחה גיהער צו עשו און זייא האבין עם בייא אים אנועק גערויבט אדער מכרותיהם. זייער וואהניגג כלוטר אין דעם לאנד וואב זיי האבין געוואהט האבין זיי די כלי זין און דאס גיטאהן גרויסע גבורות: (ו) זאגט יעקב אבינו בסודם אין זייער ראט פון מעשה זמרי אל תבא נפשי זאל נים קומען מיין לייב דאס הייסט אז דער שבט שמעון וועט בערעגנען דיא מדינית פאר משה רבינו און וועלין אים פרעגין צו איז די מדינית אסור אדער מותר און אויב דו וועסט זאגין זיא איז אסור ניער האט דיר מתיר גיווען צו נעמען דיא טאכטער פון יתרו זיא איז דאך אויך אמדינית זאל דענסטמאהל נים דערמאנט ווערין מיין נאמען אזוי וויא עס שטייט אין פסוק זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני. און שטייט נים לשמעון בן יעקב בקהלם: און בייא דער קריג פון קרח וואס ער איז פון שבט לוי אל תחד כבודי זאל דארט אויך מיין נאמען נים דערמאנט ווערין אזוי וויא עס שטייט זין פסוק

כִּי בְאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ וּבְרְצֹנָם עִקְּרוּ שׁוֹר: ז אָרוּר אַפָּם כִּי עָז וְעֶבְרָתָם כִּי קָשָׁתָה אֲחַלְּקֵם בְּיַעֲקֹב וַאֲפִיצֵם בְּיִשְׂרָאֵל: פ ח יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ

*בראש עמוד ב״ה שב״ו סימן

תרגום כי באפם. מגילה ט: אחור אפם. יומא נב:

אונקלוס

נְחָתַת מִן יְקָרִי אֲרֵי בְּרוּגְזֵיהוֹן קְטָלוּ קְטוֹל וּבְרַעֲוָתְהוֹן תְּרָעוּ שׁוֹר סַנְאָה: ז לֵית רוּגְזֵיהוֹן אֲרֵי תַּקִּיף וְחֵמָתְהוֹן אֲרֵי קַשְׁיָא אֶפַלְּגִינוּן בְּיַעֲקֹב וַאֲבַדְּרִינוּן בְּיִשְׂרָאֵל: ח יְהוּדָה אַתְּ אוֹדַיְתָא

רשב״ם

אז קללה אז בקשה אז צוויי לא ימצא אל לשעבר לכן אין לפרש לא באה נפשי: כי באפם. שהרי באפם עקרו שור. כמו ואת סוסיהם תעקר: (ז) ארור אפם. לא יצליחו באפם להנקם ולעשות רעה ולכן איני חפץ בקהלם ובחיבורם יחד: אחלקם ביעקב. כי לוי נתפזר בשנים עשר שבטים כדכתיב ביהושע במצא שמעון לברו בלא לוי: (ח) יהודה אתה יודוך. המפרש ישבחוך אחיך שטות הוא בידו. אלא לפי שגינה את הראשונים ונטל מלכות

בעל הטורים

שנאמר כן לוי כן ישראל: כי באפם הרגו איש. כנ״ז שם כן חמור: (ח) יהודה. כי״ס סמו לריך לחיות בהם הדף. כי״ת

שפתי חכמים

דעבלת תחד טוח לשון נסתר לנקבה וג״כ נוכח לזכר וק״ל: ב לא שעקרוהו שהרי יוסף מלך אלא מפני שמחסכתן היה לעקור נקראו עוקרים וכמוהו חרמי אובד אבי: ם ר״ל אל היינו יעקב בדפירש״י שם כפ׳ בלק: ע דלפי׳ א׳ קשה מהו ואפילו בישראל לכן פי׳ ד״ל ואין לומר אם הד״ל פי׳ על ואפילו הוא א״כ מאי ד״ל הא כפי׳ לאתון לא פי׳ בלוט על ואפילו. יל שהד״ל שוא פי׳ גם על אחלקם וכ״פ אחלקם זה מזה ובמה אחלקם ואפילו בלומר ואפילו הוא פי׳ על ואחלקם מהרש״ל: פ אחלקם ביעקב

רש״י

בקטורה: כי באפם הרגו איש. אלו מוויר ואכסי שכם ואינן חסידין כולם אלא כאיש אחד וכן הוא אומר בגדעון (שופטים ו) והכית את מדין כאיש אחד. וכן במלרים סוס ורוכבו רמה בים. זהו מדרשו. ופשוטו אנשים הרבה קורא איש כל אחד לעצמו באפם הרגו כל איש שבשכם עליו וכן (יחזקאל יח) וילמד לסרוף מרף אדם אכל: וברצונם עקרו שור. רצו לעקור את יוסף ב שנקרא שור שנאמר בכור שורו הדר לו. עקרו אשריש״ר בלעז ל׳ (יהושע יח) את סיסיהם תעקר: (ז) ארור אפם כי עז. אפי׳ כשעת תוכחה לא קלל אלא את אפם וזהו שאמר בלעם מה אקוב לא קבה ם אל: אחלקם ביעקב. אפרידם זה מזה אלא יהא לוי במנין השבטים והרי הם אלוקים. ד״א אין לך עניים סופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון כדי שיהיו רפוים. ושבטו אל לוי עשאו מחזר על הגרנות לתרומות ולמעשרות נתן לו תפוצתו פ דרך כבוד: (ח) יהודה אתה יודוך אחיך. לפי שהוכיח את הראשונים בקנאתם התחיל יהודה. לשון

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) יהודה אתה יודוך. יודוך לחיותך מלך עליהם כמו שמצינו בדוד. וכן יהודה עולה בנימטר׳ שלשים כמנין מעלות שבמלכות כראמרינן בפס׳ אבות והמלכות בשלשים מעלות ובסנהדרין פרק בהן גדול מונה אותן. ד״א יודוך אחיך לפי שכל ישראל נקראים יהודים על שם ועוד שמסך יצא מלך המשיח שיגאל ישראל במהרה בימינו:

ברכת יהודה

(ח) יהודה אתה יודוך אחיך וגו׳. סגה המלך הוקם על לסנהדרין את עמו וגם ללמדם כחוקים. ולריך לזה סיסי׳ כו שני מדות הפכיים. רחמנות וחלוריות. לריך לרחם על החנפים ההולכים בדרך ישרה. ולהתחזק על החנפים הגוזלים והחומסים והחוטאים. ולפ״ז יוכל להיות שהמלך בעלמו לא יסר׳ נכור חיל כ״כ וכבריו ושבדיו ימלא אים חיל גבור כח יותר ממנו. וכ״ז לא יוכסר להיות מלך כי אין לו ניתוסי מלכות והמדות שרלוי למלך. וגם כחיות מלינו שהרי מלך שבחיות אף שנמצא מיני בע״ח שהם גבורי כח יותר ממנו רק שאינם יודעים תכסיסי מלכות והאחרי ים לו יד ושם כשניהם. ולזה דימה יעקב את שמשון ולוי רק לגבורי כח כמו הדוב שבכול אבל אינו

לקוטים על התורה

(ה) יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ וגו׳. אין די בְּרָכָה פון יְהוּדָה זַעְגָען דָא אַלֶּע אוֹתִיּוֹת פון דִיא תּוֹרָה, נָאר אַ זַיין פְּעֶלֶם, וַיְיל די מַלְיוּכָה וואס וְוֶעט קוּמֶען פון יְהוּדָה אוֹיף דִיא יוּדִין וְוֶעלֶן גִיט הַאלְטִין מִלְחָמָה מִיט זַיין, דָאס

פירוש לתורת אלהים

וַיִּקַּח קְרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קְהָת בֶּן לֵוִי. אוּנ עָם שְׁטַיְיט גִיט בֶּן יַעֲקֹב אָבְעֶר אַז זַייא הָאבֶּין זִיךְ מִיתַּחַס גִיוֶוען אוֹיף צוּ דוּכְעֶנֶען שְׁטַיְיט יָא בֶּן קְרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קְהָת בֶּן לֵוִי בֶּן יִשְׂרָאֵל כִּי בְאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ וּבְרָצוֹנָם עָקְרוּ שׁוֹר אָרוּר אַפָּם פַּארְפְלוּכְט זָאל וְוֶערִין זַייעֶר צָארִין כִּי עָז וָארוּם עֶר אִיז שְׁטַארְק וְעֶבְרָתָם כִּי קָשָׁתָה אוּנ זַייעֶר גְרוּם צָארִין וואס עֶר אִיז הָארֶט, וְרשִׁי מַאכְט אֲפִילוּ בְּשַׁעַת אַז עֶר הָאט זַיי נַעשְׁאלְטִין הָאט עֶר מֶער גִיט גֶעשְׁאלְטִין נָאר זַייעֶר צָארִין אָבֶּער זַייא אַלַיין הָאט עֶר גִיט גִישְׁאלְטִין דְרוּם הָאט בְּלָעֶם גִיזָאגְט וַוי זָאל אִיךְ זַיי שֶׁעלְטִין אַז יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאט זַיי גִיט גֶעשְׁאלְטִין אֲחַלְּקֵם בְּיַעֲקֹב אִיךְ וֶועל זַיי צוּ טַיילִין צְווִישְׁען יַעֲקֹב וַאֲפִיצֵם בְּיִשְׂרָאֵל אוּנ אִיךְ וֶועל זַייא פַארְשְׁפְּרֵייטִין צְווִישְׁען דִיא. יִשְׂרָאֵל דָאס הַייסְט אַז שֵׁבֶט לֵוִי זָאל גִיט זַיין אִין דֶער צָאהֶל פון דִיא צְוֶועלְף שְׁבָטִים אָדֶער אַזוי אִיז דֶער פְּשַׁט אֲחַלְּקֵם בְּיַעֲקֹב. פון שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן זָאלִין זַיין סוֹפְרִים וּמְלַמְּדִים אוּנ עֲנִיִּים כְּדֵי זַייא זָאלִין זַיין צוּ שְׁפְּרֵייט אוּנ שֵׁבֶט לֵוִי זָאלִין גִיין אוֹיף דִי שִׁיעֶרִים נָאךְ הַתְּרוּמוֹת אוּנ נָאךְ מַעֲשֵׂרוֹת: (ח) יְהוּדָה דוּ יְהוּדָה דִיךְ וֶועלִין

לוּבִין

וְלָא בְּהֵיתָתָא כַּף יְדוֹן אַחֵיךְ יְדָךְ בְּעֹרֶף אֹיְבֶיךָ יִשְׁתַּחֲוֻ לָךְ בְּנֵי אָבִיךָ: ט גּוּר אַרְיֵה יְהוּדָה
אַחֵךְ יְדָךְ תִּתְקֵיף עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ יִתְבַּדְּרוּן סַנְאָךְ יְהוֹן מְחַזְּרִין קְדָל קָדְמָךְ וְיִדְוֹן מִקַּדְמִין לְמִשְׁאַל בִּשְׁלָמָךְ בְּנֵי אֲבוּךְ: ט שָׁלְטוֹן יְהֵי בְּשֵׁירוּיָא וּבְסוֹפָא יִתְרַבָּא מַלְכָּא מְדַבְּרִית יְהוּדָה

תרא יוד נשורף. מגילה יז ע"ז כפ:

בעל הטורים

כרלפ"ת. יו"ד יהודה אתה יודוך. ה"ל הכתיב אתריהם כיס. ס"ן אמר לך. מ"ם מה עוכו אתליך. וי"ו ומפידה כם את המתים ע"ם כי כיס ס' גור עולמים: אחיך ידך כעורף אויביך. ר"ת בני דוד לכתיב כיס ואויבי תתם לי עורף: ישתחוו לך. כ' כמס' הנא ואידך כל המרן ישתחוו לך ויזמרו לך. וכן ואדוניו כ' כמס' ואדוניו מכל מלהים ואדוניו דוד. ע"ם כמלו כמסם נגדי ע"ם לי כרסון רמיו ל' לו ול' לדוד: (ט) גור אריה יהודה. בני' זה דוד וגם שלמה. וכני' זה נתנון. גור אריה מראובן ופיזר שמעון ולוי אמר ליהודה אבל אתה יתנו לך אחיך חוד מלכות כמו שמוביה סוף הפסוק וישתחוו לך בני אביך. וכן ונתת מהורך עליו. תן לו משירותך בחייך. וכן ברגיאל ולא נתנו עליו הוד מלכות וכן בשלם ה כתיב הוד מלכות. ויתן עליו הוד מלכות כדברי הימים. יודוך ימליכוך. כמו יהודוך כדכתיב כי על כן עמים יוזודוך וכן ישוע ה' כמו יהושיע. חוד מלכות אין ה"י זוקר אלא מגזרת הטופי ס"א פעל הוא של אות יו"ד כמו ישב יצא. שיאמר הוציא הושיב. וכן מן ירה כים חירה. ויורו המורים. וכן איש לא הוגה מגזרת לא תונו. וכן יאמר הודו לה'. יודו לה'. הונה ודעיהם כלם בראשם אות יו"ד ונופלת לפרקים ובאה אות (יו"ד) [צ"ל וא"ו] במקומה: ישתחוו. שתמלך עליהם: בני אביך. לפי שמארבע אמהות היו אמר בני אביך אבל כשבירך יצחק את יעקב כתיב בני אמך: (ח) גור אריה יהודה. כמו והנה כפיר אריות. הנער קרוי גור כדכתיב כתוך בפירים רבתת

רש"י

לאחוריו (שלא יוכיחנו על מעשה תמר) וקראו יעקב כדברי ראוי יהודה לא אתה כמותם (כ"ר): ידך בערף אויביך. כעמי צ דוד (ש"כ כב) ואויבי תתי לי עורף: בני אביך. ע"ם שהיו מנשים הרבה לא אמר בני אמך כדרך שאמר ילחק: (ט) גור אריה. על דוד נתנבא בתחלה גור (ש"כ ה) כהיות שאול מלך עלינו אתה המולידו והמביא את ישראל ולבסוף אריה כשהמליכוהו עליהם.

שפתי חכמים

קאי אשמעון ואפילו כישראל קאי על לוי לכן כתיב כישראל דהוא לשון חשיבות: צ דה"ל ליעקב לברך אותו שתמשול בנוגים או תמלוך אתה ולכך אמר ידך בעורף לרמז על דוד (והרש"ל):

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ט) גור אריה יהודה. בני בל החיית נקראים גרים אבל אתה יקרא גור שהוא בן אריה המעלה מכלם ורמז רמז מי שעתיד לצאת ממנו דוד שכן ראשי תיבות של גור אריה יהודה עולין בגימטריא דוד: מטרף בני עלית. על ידי טרף נעלית בימי דוד שבא מיהודה שעל ידי וכו' שעשה לו מעשה"כ שמשון ולוי שכעסם כ"כ גדול עד שרצו להרוג את יוסף אחיהם: ואתה מטרף. כני עלית. שאמרת מה בלע כי נהרוג את אחינו. ע"כ לא יסור שבט מיהודה. ולכך יהי' הוא מוכשר למלך. ולו יקהת עמים. שכשלומו יהי' להם שלום. שוד נוכל לומר כי נלות המלכים ממלחמה יהיה על שני סוגים. הא' שיעברו

רבבת יהודה

יודע חכמיסי מלוכה. ולכך כלי חמס מכרותיהם כי כאפס כרגו אים ולכך אחור אפס כי עז ואינם יודעים המקום אשר יוכשר לשיות ככעם וכאיזה מקום יוכשר להיות כרחמנות. לזה אמר יהודה. אתה יודוך אחיך. ידך בעורף אויביך ומ"מ ישתחוו לך כני אמך. היינו שאתה מרחם על כני אומתך ושונא לאויביך. מעשה"כ שמשון ולוי שכעסם כ"כ גדול עד שרצו להרוג את יוסף

לקוטים על התורה

פירוש לתורת אלהים

לויבין דיינע ברידער, ורש"י מאכט וויא יהודה האט גיהערט אז ער שטראפט זיינע ברידער מיט שטראף רייד האט ער אן געהויבין איגטער זיך אועק צו גיין האט ער אים גערופען מיט גוטע ריר אוג האט אים גיזאגט דו ביזט גיט אזוי וויא זייאז ידך בעורף אויביך דיין האנט וועט זיין אין דעם אקין פון דיינע פייגד זייא וועלין פאר דיר אנטלויפין אוג דו וועסט זייא שלאגין אין אקין: ישתחוו עם וועלין זיך צו דיר בוקען דיין פאטערס קינדער מחמת פון דיר וועלין ארוים קומען דיא מלכים. ורש"י שרייבט פאר וואס אז יצחק האט גיבענטשט צו יעקב האט ער אים גיזאגט עס זאל זיך צו דיר בוקען בני אמך דיין מוטערס קינדער אוג יעקב האט גיזאגט בני אביך דיין פאטערס קינדער נאר דער הירזג איז יצחק האט נאר געהאט איין ווייב דרום האט ער גיזאגט בני אמך. אבער יעקב האט געהאט קינדער פון פיר ווייבער דרום האט ער גיזאגט בני אביך. אלע דיין פאטערס קינדער]: (ט) גור אריה יהודה איין אלטער לייב וועט זיין יהודה, ורש"י שרייבט דאס האט ער גביאות

איז גיזעער, שווערלין ביקקען, ביאלע מלחמות וועלין איינגענומען ווערין מיט דעם כח פון נאט. דריבער איז אין דעם נאמען יהודה דער נאנצער נאמען פון נאט, אזוי וויא נאט איז דער מלך אויף דיא נאנצע וועלט, אזוי וועט זיין פון שבט יהודה דער מלך אויף אלע יודין, צו ווייזין ווען דער מלך וועט בייא זיך האבין דעמ נאמען פון נאט, וועט ער איין געקען דיא מלחקה אן גיזעער, אוג פאר וואס איז דא אין דעם נאמען יהודה אר', ווייל יהודה איז דער שערפער זוהן פון יעקב, אבער דריבער שטייט אין יהודה אר', ווייל דיא מליכה פון יהודה איז געגליכען צו דיא זוגן, אוג דיא זוגן איז בשאפין גיוואורין אין שערפין טאג [מיטוואך], אוג יהודה איז דער שערפער זוהן פון יעקב, נאך אמתם איז פאר וואס אין דיא ברכה פון יהודה איז גיטא דער אות זיין, ווייל יהודה אליין איז דער זיין, ער איז דער זיבעטער פון דיא אבות, אברהם יצחק יעקב ראובן שמעון לוי יהודה, איז יהודה געגין דעם טאג שבת, דריבער שטייט בייא יהודה יודוך אחיך. דיינע ברידער ווערין דיך לויבין, אוג בייא שבת שטייט אויך טוב לחודות לה'. עס איז גוט קען זאל לויבין צו נאט [רבינו בחיי]:

גיזאגט

מִטַּרְף בְּנִי עָלִיתָ כָּרַע רָבַץ כְּאַרְיֵה אֲרִי מִדֵּין קְמָלָא בְּרִי נַפְשָׁךְ סַלִּיקְתָּא יָנוּחַ יִשְׁרֵי

רשב"ם

גוריה. לפי שהוא קל וגבור יותר מאריה זקן ממשיל את יהודה לגור אריה: מטרף בני עלית. אתה יהודה בני לאחר שתעלה מלטרוף טרף בעכו"ם והכרע ותשכב בעיניך לא יבא אויב להחרידך ולהקימך מסקוטך. זהו עיקר פשוטו. והמפרשו במכירת יוסף לא ידע פשוטו של פסוק ולא בחילוק טעמים בלל:

בעל הטורים

יהודה. ר"ת גני דוד: עלית ג' כמס'. מטרף בני עלית. כי עלית מפסכי אביך. עלית למרום. לרמוכן אמר עלית ופיים כתוב ליקח מתנות כהונה ומלוכה דכתיב כיס ויתן עז למלכו ומי גרם לך שפפסדת אותו כי עלית מפסכי אביך. וליהודה אמר אבל אתה שמטרף בני עלית זכית ועלית ולקחת מתנות מלוכ':

שפתי חכמים

ק ר"ל בני קאי על יהודה ולא על יוסף חדא דהא יהודה גם הוא בנו. ועוד דהא מטרף תמר ג"כ סלק עצמו וכמו שפירש"י וא"כ סלק עצמו מפתיכן ולמה נקט בני על יוסף ח"ו בני קאי על את עצמך ואמרת מה בצע וגו'. וכן בהרינת תמר ק שהודה נדקה ממני לפיכך כרע רבץ וגו' כיתי שלמה (מ"ל

רש"י

וזהו שתרגם אונקלוס שלטון יהא בשרוית בתחלתו: מטרף. ממה שהחזרתיך בטרוף עורף יוסף היה דעת אחלתהו וזהו יהודה שמשל לאריה: בני עלית. סלקת את עצמך ואמרת מה בצע וגו'. וכן בהרינת תמר ק שהודה נדקה ממני לפיכך כרע רבץ וגו' כיתי שלמה (מ"ל

ברכת יהודה

שמלכים מלחמה מערכה לקראת מערכה ויגבר אחד מהם על חבריו וינצח אותו. והסוג הכ' הוא שיצאו המלכים להלחם זה עם זה. ואחבנם ערם שיכוחו להלחם מערכה לקראת מערכה. כראות אחד מהם מרחוק את תוקף אבירות המלך שיצא כנגדו וכשמוע קול נהמת סוסיו וספמת קצפיים ושולם חילותיו תתחזקו פחד ורעדה ולא יקרב לאחו מלחמה אלא יעזבו תיכף. ואז כשיראה המלך מחדיר את אויביו כי כמו סוא ירדוף אחריהם להשיגם ולהכותם עד חרמה. ואז המלך תפי' מאחור בשרף אחויביו ולא מלך פניס כי אין נלחמים מערכה לקראת מערכה כדי שתפי' פניס כנגד פניס. ואנס הפפרש שיש בשני הבילוחים הללו. כי הבולא כמו הבילות הא' יש בו מעלה ומסרון. המעלה הוא שיפי' לו שם גדול שסוא גבור מלחמה. ולכל המסרון הוא כי לא יבלר שיכה המלך הנלחם בו מן החיל שלו ג"כ דמתחר שסם נלחמים מערכה לקראת מערכה הלא גם מן המלך הבולא יפול אלרה בתוך המלחמה וא"כ כשיבוא המלך הבולא בנלחון לשירו לא הכל יבואו אליו להשתחות לו ולברכו על הבילות שהיה לו במלחמתו. כי אותם שהם קרובים למתי מלחמתו הם יתחבלו על קרוביהם ולא את שהן ושמחה להם לבא אל המלך. אבל המלך הבולא בילות הכ' במלחמתו לא מת הוא אלא מלך אחריו. כי אחויב גם הוא רודפים אחריו ומכים מאחור על הערף ולא מערכה לקראת מערכה. והאויב לא יכה בו. וא"כ חיל מלך זה הבולא הם רק מכים ולא מוכים. וא"כ יכול היות שכל החיל יבואו בשלום לביתם עם מלכם ואם כן הוא כל אנשי שעיר יבואו ויתחתו למלך ולברכו על הבילות שהיה לו במלחמה ולא נפקד מהם איש. ועל מלחמה הזו כיוצא יעקב אביהו את יהודה ואמר לו אתה יהודה אחיך. שהכל יודו בך שאין גבור כמותך [כי בימי דוד לא היו גבורי מלחמה כמוהו כי הכה על שמונה מאות חלל בפעם אחת ומלך גבורתו הי' יכול להכות עוד שני מאות על אלף. רק כדבר תורה הנלחתך במלחמה לא יאמרו שני מאות. ונשאר רק שמונה מאות] ועוד שניהו כי אחיו ידך בעורף אויביך שתרוב תוקף הנלחתך במלחמה לא יאמרו אמיך וכשתרדפם אחי' ידך כשיאחוך האויבים תפול עליהם אימתה ופחד ויהיו אמיך מפניך כשתרדפם אחי' ידך כשיאחוך מערכה לקראת מערכה אלא תיכף כשיראוך אחיך. ואחי' מכם ולא מוכה. ולא יפקד ממך אים. וכזה תרוים כשתבוא עם מילך לביתך ישתחוו לך בני אביך הכל יבואו לך להשתחוות לך ויפי' שטון ומחמה ליהודים:

לקומים על התורה

(ח) מִטַּרְף בְּנִי עָלִיתָ וגו'. יַעֲקֹב דָּאט גֶיזָאגְט צוּ יְהוּדָה וַוייל דִּי וָאסְט גֶיזֶעטְצְט מִיין זוהָן יוֹסֵף מָען זָאל אִים נִיט הַיְנְגָן, פוּן דֶעם אִיז גֶעקוּמְען דִיין גְרוֹיס־מַייט, וַוייל דֵיינֶע בְּרִיעֶר זֶענֶען אוֹיף דִיר בֵּייז גֶיוֶועזֶן וָואס דִי וָאסְט גֶיזָאגְט מָען זָאל יוֹסֵף פַארקִיטְען, דְרֵיבֶּער בִּיזְטוּ אוֹיְרעק גֶענַאנְגֶען פוּן זַייא, אוּנ בִּיזְט גֶעקוּמְען צוּ גֶעמֶען הֶכֶר וָואס פוּן אִיר וָאסְט גֶיבֶּארֶן דִיין זוהָן פָּרֶץ, וָואס פוּן אִים וֶועט גֶיבֶּארֶן וֶערֶן דֶער מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. אוּנ דִי וָאסְט זוֹכֶה גֶיוֶועזֶן אַז אִין דַיין חֵלֶק זָאל גֶיבֶּאוֹט וֶערֶן דֶער מְזוּבָּח, וָואס אוֹיף אִים וֶועט סָען מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, אוּנ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וֶועט אַרָאפּ קוּמְען אַפַּייֶער פוּן הִיסָּעל וָואס עֶר וֶועט לִיגֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וַוייא אַפַּייעֶרְדִיגֶער לֵייב, אוּנ דֶער מִזְבֵּחַ פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועט זַיין גֶענַיגְן דֶעם מִזְבֵּחַ וָואס אוֹיף דֶעם הִיסָּעל וָואס דָארְטְן אִיז דֶער מַלְאַךְ מִיכָאֵל מַקְרִיב דִיא כְּשֵׁרָה נְשָׁמוֹת פוּן דִיא צַדִּיקִים נָאכְדֶעם וַוייא זַייא שְׁטַארְבֶּן אוּנ דִיא נְשָׁמוֹת קוּמְען אִין הִיסָּעל, דְרֵיבֶּער טַייטְשְׁט רַעֶר זוֹהַר מִשְׁדֶּה בְּנִי עָלִיתָ, יַעֲקֹב דָּאט גֶיזָאגְט צוּ יְהוּדָה, מַיין זוהָן, דִי זָאלְסְט זֶעהָן אַז דַיין נְשָׁמָה זָאל נִיט וֶערֶן טְרֵפָה, מָען זָאל דַיין נְשָׁמָה קֶענֶען מַקְרִיב זַיין פַאר אַקָרְבָּן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וָואס אִין הִיסָּעל:

פירוש לתורת אלהים

גֶיזָאגְט אוֹיף דָוִד הַמֶּלֶךְ אִין דֶעם אֶנְהֵייבּ אַז שָׁאוּל אִיז גֶיוֶועזֶן אַמֶּלֶךְ אִיז דָוִד גֶיוֶועזֶן אַיזֶנְגֶער לֵייבּ כְּלוּמַר אַגְרוֹיסֶער הֶערֶר אָבְּעוּ נָאךְ נִיט אַמֶּלֶךְ אוּנ דֶער נָאךְ אִיז עֶר שׁוֹין גֶיוֶוארֶן אַיין אַלְטֶער לֵייבּ דָאס הַיְינְט עֶר אִיז אַמֶּלֶכוּת גֶיוֶוארֶן מִטַּרְף בְּנִי פוּן דֶעם פַארְצוּקוּנְג פוּן מַיין זוהָן יוֹסֵף וָואס אִיךְ הָאבּ דִיךְ חוֹשֵׁד גֶיוֶועזֶן מִיט טָרוּף שׁוֹרֵף יוֹסֵף פוּן אַחֲרֵיתָ רָעָה אִיז יוֹסֵף נֶעהֶרֶנְט גֶיוֶוארֶן הָאבּ אִיךְ נֶעטַייטְשְׁט אַז דִי וָאסְט אִים נֶעהֶרֶנְט וָוארוּם דִי בֵּיזְט נֶעגְלִיכְען צוּ אַלֶייבּ אָבֶּער אַצוּנְדֶער זֶעה אִיךְ אַז עָלִיתָ דִי וָאסְט דִיךְ דֶער פוּן אָפּ גִיטָאהֶן אוּנ דָאסְט נָאךְ גֶיוֶוארֶן וָואס וֶועט אוּנְז אַרוֹיס קוּמְען אַז מִיר וֶועלִין הַרְגֶּן אוּנְגֶער בְּרוּדֶער אוּנ בֵּייא הֶטֶר וָואסְט גֶיוֶוארֶן צַדִּיקִים מִמֶּנִּי. זַיא אִיז גֶיוֶוארֶן פוּן מִיר אִיז זַיא מְעוּבָּרֶת דְרֵיבֶּער וֶועסְט זוֹבֶה זַיין בְּרֵא עֶר וֶועט קְנִיעָן רַבְּץ עֶר וֶועט הוֹעֶרֶן כְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא אַזוֹי וַוייא אַלֶייבּ אוּנ אַזוֹי וַוייא אַלְעֶטְפֶּעֶרְט כִּי יְקִיצֶנּוּ אוּנ וֶועלְכֶער דָאס הָאבּ עֶר גְבִיאוֹת גֶיזָאגְט אוֹיף דֶער

בְּתֻקּוֹף כְּאַרְיָא וּכְלֵיתָא
וְלֵית מַלְכָּא דְּתִזְעְזְעִינֵיהּ:
י לָא יַעְדֵּי עֲבִיד שׁוּלְטָן
מִדְּבֵית יְהוּדָה וְסַפְרָא
מִבְּנֵי בְנוֹהִי עַד עַלְמָא עַד
דְּיֵיתֵי מְשִׁיחָא דְּדִילֵיהּ
הִיא מַלְכוּתָא וְלֵיהּ

וּבְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ: י לֹא־יָסוּר שֵׁבֶט
מִיהוּדָה וּמְחֹקֵק מִבֵּין רַגְלָיו עַד
כִּי־יָבֹא שִׁילֹה וְלוֹ יִקְּהַת עַמִּים:

תו"א לא יסור. סנהדרין ה׳ כוריות יא: עד כי יבא. סנהדרין לח ב

בעל הטורים

(י) ומחוקק מכין רגליו. כגי' תלמידי חכמים: מחקק. שולה רמ"ח ערמ"ח איברים כאדם ע"פ ערוכה בכל ומחוקק: יבא שילה. בגימטריא משיח. שילה בגימטריא משה דכתיב כיה ויחי לא מי עם שלו היתה יהודה לקדשו דכתיב שרי יהודה רגמתם:

רש"ב

(י) לא יסור שבט מיהודה. המלכות שניתן לו להשרותות לן כל אחיו שנים עשר לא תפסוק ממנו כל אותה הגדולה ולא מחוקק ושרדת מזרעו עד כי יבא יהודה שילה. כלומר עד כי יבא מלך יהודה הוא רחבעם בן שלמה שבא לחרש המלוכה בשילה שזהו קרוב לשכם אבל אז יסורו עשרת השבטים ממנו ויטליכו את ירבעם ולא נשאר לרחבעם בן שלמה רק יהודה ובנימין: יקהת עמים. קבוצת האומות שהיו כפופים תחת שלמה אביו כדכתיב: הוא רודה בכל עבר הנהר נתקבצו שם להמליך את רחבעם כדכתיב וילך רחבעם שכמה כי שכם בא כל ישראל להמליך אותו ושכם אצל שילה כדכתיב ביהושע ויאסוף יהושע כל ישראל שכמה וכל הפרשה. ולבסוף מפרש כל אלו הדברים היה לפני ה׳ בשילה. וגם בשופטים הנה חג ה׳ בשילה בסמלה תעולה בית אל שבמה וגו׳ וגם בירמיה ויבאו אנשים משכם משילה ומשומרון. וקרקע חלקת היה בשכם סביב תאלה אשר עם שכם

רש"י

ה) מים תחת נפכי וגו׳: (י) לא יסור שבט מיהודה. מדוד ואילך ר אלו רחבעם שבכבל ברודים את העם כשכם המרומים ע"פ המלכות (סנהדרין ה): ומחוקק מבין רגליו. תלמידים אלו כסיאלי ח"ו: עד כי יבא שילה. מלך המשיח שהמלוכה ש שלו. וכן תרגום אונקלוס. ומ"מ שילו שי ת לו שנאמר (תהלים עו) ויכילו שי למורא: ולו יקהת עמים. אסיפת העמים שהיו"ד עיקר היא כיסול כמו יפעתך ופעמים שנופלת ממנו וכמה אותיות משמשות בלשון זה והם נקראים עיקר נופל כגון נו"ן של טנף ושל נוסך ואל"ף (איוב יג) שבאחותי כאזניכם (יחזקאל כא) ושבאחבתה תרב (והוא ל׳ תרב ופי׳ אימת תרב והוא לשון זיין) (מ"ב ד) ואסוך שמן. אף זה יקהת עמים אסיפת עמים שנאמר (ישעיה יא) אליו גויים ידרושו ודומה לו (משלי ל) מין תלעג א לאב ואכזו ליקהת אם לקבון קמטים שבפניה: מסני זקנתה וכגמ׳ דיתבי ומקבו אקהתא כשוקי ב דנהרדעא (דפומבדיתא) כמס׳ יבמות (דף קי) ויכול היה לומר

שפתי חכמים

יהודה: ר. דק"ל והא עד שלו׳ לא היה מלך בישראל ומ"ו מדוד ואילך שהוא משבט יהודה: ש (מ"ר) קאי אדלעיל לא יסור שבט מושלים מיהודה ואפילו בזמן סגלות תהיה לפס שרים מושעת וכל זה יתנהג עד כי יבא שילה מי שהשבט שלו וסרב נקב המלוכה תמורת משבט והיא היא: ת ר"ל דהוא נמי מפרש שילה קאי אגואל אבל לא מפרש שהוא ל׳ שילו אלא כ׳ תיבות אם שי לו פי׳ מנחה לו: א מבית ראיה דיקהת כחד יו"ד ל׳ אסיפה: ב מקהילים קהלות סביבם הבאים ושומעים דבריהם ע"פ:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(י) לא יסור שבט מיהודה. מדרש אגדה לא יסור לא יפרה כמו סורי הגפן נכריה שהיא כמו לולבי הגפן: עד כי יבא שילה. עד שיחרב משכן שילה יבא לשון חרבן כמו לא יבא עוד שמשך וח"פ לא יפרה ולא ינץ מלך כיהודה עד כי ישוב משכן שילה וכן הוא אומר ויטש משכן שילה ומסיך ליה ויבחר בראי עבדו. ד"א לא יסור מלכות מבית דוד ליתנו לאחר כמו שסר משאול עד כי יבא שילה מלך המשיח וכ"ש בשיבא משיח שחדי משיח בן דוד הוא ונמצא שלוא

ברכת יהודה

(י) לא יסור שבט מיהודה וגו׳. שלמה סמלך ע"פ אמרי (משלי יג) מוסך שבטו שונא בנו. וכן שמה הקדוש ברוך הוא עם עמו ישראל. כי את אשר יאהב ה׳ יוכיח. ולא יחסוך שבטו ממנו [וכן אמר הקב"ה ע"י נתן הנביא לדוד המלך אשר בשבטו והוכחתיו בשבט אנשים וחסדי לא יסור ממנו] וכן אמר ישעה

לקוטים על התורה

(י) לא יסור שבט מיהודה וגו׳. נאם זאל נים אפטאהן זיין רוט פון רעם שבט יהודה, וויא דער מדרש זאגט איינער האט געמאנט געלט ביא אזוויא קעקשין, איינער איז ביזוען זיינער אגוטער קרייגר אוג איינער איז גיזוען זיינער אשונא, פון דעם גוטען קרייגר האט ער אפגענומען זיין חוב ביקלאגוויז, האט דאס דענו גוטען קרייגר קיין שאדן גישאהן, דעם שונא האט ער גיזוארט ביז עס איז געקומען דיא צייט צו בצאהלין אוג האט ביא אים צו גענומען זיין גאנץ פארמעגין מיט איין קאחל אוג ער איז גיזוארין איין ארעם מאן, נאט פירט אזוי מיט דיא קעקשין, וועגען נאט האט ליב, שטראפט ער אים קאר זיינע עבירות ביקלאגוויז, אוג וועגען נאט האט איינע שטראפט ער אים מיט איין מאהל ביז ער צובריכט אים אין גאנצין, דאס האט יעקב אבינו גיבעטין ביא נאט ער זאל נים אפטאהן זיין רוט פון יהודה, נאר אז ער וועט געטס זינדיגען זאל אים נאט באלד שטראפין מיט ארוט וויא מען שטראפט אנדער, ביז דער מלך המשיח וועט קומען, דאנאלס וועט מען שוין נים זינדיגען אוג מען וועט שוין קיינעם נים שטראפין:

יא אֹסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה וְלַשֹּׂרֵקָה בְּנִי
אָתֹנוֹ כִּבַּס בַּיַּיִן לְבוּשׁוֹ וּבְדַם־עֲנָבִים
סוּתֹה׃ יב חַכְלִילִי עֵינַיִם מִיָּיִן וּלְבֶן
שִׁנַּיִם מֵחָלָב׃

יא אֲסָרִי לְגַפְנָא עִירָהּ וְלִשְׂרֵקָה בְּנֵי
אָתְנוֹ כְּבַס בְּחַמְרָא לְבוּשֵׁהּ וּבְדַם עֲנָבָא
סוּתָהּ׃ יב חֲכִילִי עֵינִין מֵחַמְרָא וּלְבֶן
שִׁנַּיִן מֵחָלָבָא׃

יעירו קרי יסותו קרי
רש"א לסרי לגפן. נרכוס מן כתובות קיח: חכלילי. כתובות שם:

יא יַסְחַר יִשְׂרָאֵל לְקַרְתֵּיהּ עֲמָא יְבָנוֹן הֵיכְלֵיהּ יְדוֹן צַדִּיקַיָּא סְחוֹר סְחוֹר לֵיהּ וְעָבְדֵי אוֹרַיְתָא בְּאוּלְפָן עַמֵּיהּ יְהֵי אַרְגְּוָן טַב לְבוּשׁוֹהִי בְּסוּתֵיהּ מֵלָּא מֵלָּא צְבַע זְהוֹרֵי וְצִבְעוֹנִין׃ יב יִסְמְקוּן טוּרוֹהִי בְּכַרְמוֹהִי יְטוּפוּן

רשב"ם

הראויה להתקבץ שם בני אדם ולכבוד משכן אשר בשילה תמיד שם. ויעקב עיקר הגדולה של יהודה שמרוב עד רחבעם פירש. אבל חומר הגדולה לא רצה לפרש אלא מכללו של מקרא אתה מדקדק שמשילה ואילך נתמעטה: (יא) אסרי לגפן עירה. עיר בן אתונות צריך לקשור לגפן אתה להשגיחו מרוב עגבים: ולשורקה אתה בני אתונו. כמל לשון כדכתיב בשלמה וישראל ויהודה רבים איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו כי משופע ביין היו: כבס ביין לבושו. לאחר שבצרו העגבים ודורכים אותן בגיתות מתלבלכין בגדיהם בדריכת היינות כדכתיב מדוע אדום ללבושך ובגדיך כדורך בגת. וכתוב שם וכל מלבושי אגאלתי. ואחר הדריכה שותים את היין. ולכך הוא אומר חכלילי עינים מיין. כדכתיב ולמי חכלילות עינים למאחרים על היין: סותה. לשון בגד: (יב) חכלילי. אדמות עינים קרוי כן: ולבן שנים. משחיית חלב. כדכתיב שתיתי יינו עם חלבי. וכן בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב. ולבן כסו לבן. כשושנא דבזק יאמר ולבן. כמו מן חלב וחלב זמאן:

שפתי חכמים

ג וכני מתמע מקרא אומרי לגפן עירה יסגנון ישראל שיל ירושלים ולשורקה כני אתונו וישראל יגנון כ"ם: ד ר"ל דקאי פסוק זה אח"ה לאותות פי' לבנות ת"ח מלוכסים כגדים לבנים מ"ג לוכנים על אתונות לבנות מתקום למקום כדי לגמוד תורה: ביין. כל זה לשון רבוי יין: סותה. לשון מין בגד הוא וחין לו דמיון במקרא: אסרי. כמו אומר דומתו (תהלים קיג) מקימי מעפר דל (שם קכג) ויושבי בשמים וכן כני אתונו כענין זה. ואונקלוס תרגם כמלך ג המשיח. עירה זו ירושלים. שורקה אלו ישראל (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק: בני אתנו. יבנון היכליה ל' שטר הפיתון כמ' (יחזקאל מ). ושל תרגומו בפנים אחרים. גפן אלו לדיקים. בני אתונו עבדי אורייתא באולפן על שם רוכבי אתונות ד' נחורות. כבס ביין יהא אתרגון שב לבושוהי בעיבוטו דומה ליין ולכשונין הוא ל' סותה שהאשה לובשתן ומכסיתה בהן את הזכר ליתן עינו בה. ואף רבותינו פירשו בגמ' ל' הכתת שברות במס' כתובות (דף קיל) ועל היין שמא תאמר אינו מרוה ת"ל סותה: (יב) חכלילי. ל' אודם מתרגומו וכן (משלי כג) למי חכלילות עינים שכן דרך שותי יין עיטיהם מחליפין:

רש"י

קהיות עמים: (יא) אסרי לגפן עירה. ס.נכה של חרן יהודה שתהא מוסכת יין כמטיין אים יהודה ואסור לגפן עיר אחד ויטענו מגפן אחת ומשורק אחד כן אתון אחד: שרקה. זמורה ערוכה קרייר"ח בלעז: כבס ביין. כל זה לשון רבוי יין: סותה. לשון מין בגד הוא

ברכת יהודה

לא יסור [הקב"ה] שבט מיהודה. בגלי לשזכירו תמיד בירחת ה' והכנעתו. וממילא לא יסור מחקק מבין רגליו. עד כי יבא שלה. ומה תלך המשיח [וסילר ערע לא יסר עוד ויתנו מקשים מן הארץ] ולא יהיה עוד שום יסורים בשלם [בגלה]. ובאשר מזכיר יחוה המשיח. יספר לו עניני הגלות שה"ר שיסי' בגיאת משיחנו: ואומר (יא) אוסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו. כונתו בחשר יבא אחד עם אתונו בפרדים בולמי לא יקשור את סמטור בזמורים של אילן הטשה עירות. פן ישכור החמור את הגילן עם הענפים לו יתלוש אותם. ובפרש אילן בפן שהוא רך מאד. אבל בארץ יהודה יהיו גפנים חרבה כ"ל על שיקשרו פוסים וחמורים לענפי אילנות עובים ובעליהם לא יקפידו אם יעברו בי גפן אחד לא יסר אחבר אלא לבלוס וז"ם אוסרי לגפן עירה שיקשרו הפתון לגפן ולשורקה יקשור בני אתונו:

דעת זקנים מבעלי התוספות

יסור לשלם ידה"ל תאמן ביתך וממלכה עד שלם וכתיב והכנעתו לא אסיר מעמו כאשר הסירותי מעם שאול. ד"א לא יסור שבט מיהודה שלא ימלוך על כל ישראל עד כי יבא שילה כלומר בשכם שנתחלקה שם המלכות ושילה ושכם היו קרובים זה לזה כדכתיב בין שילה ובין שכם ולכך נקט שילה וכ"ם ולא יקחת עמים לאחר שנתחלקה המלכות. ד"א לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד בלי לשלטי עד כי יבא שילה שתרי יבא משיח שהוא משבטו מהרב ר' יצחק:

פירוש לתורת אלהים

פעלקער: (יא) אוסרי ער וועט בינדען צו אנויינ-שטאק איינג איזיל פלומר עם וועט זיין אזוי אבדכה אין דעם לאנד דער זיין פון איין זייג-שטאק וועט אזוי פיל זיין אז ער וועט דער מיט אנלאדין איינג איזיל וכשורקה אוג פון אצווייג וויינטרויבין וועט ער אנלאדין בני אתונו איינג איזיל וויל עם וועט זיין פיל אין דעם רויטקיים פון דיא וויינטרויבין וועט ער וואשין סותה זיין קלייד: (יב) חכלילי עם וועלין זיין רויט וויערע אויגין פון פיל זיין וואורום דיא וואס קריגקען פיל זיין האבין רויטע אויגין יקבו אוג

עם

נַעֲוֹהִי בַּחֲמַר יְחַוְּרָן בְּקַעְתֵּיהּ בְּעַבּוּר וּבְעִדְרֵי עָנָא: יג זְבוּלֻן עַל סְפַר יַמְמָיָא יִשְׁרֵי וְהוּא יְכַבֵּשׁ מְחוֹזִין בִּסְפִינָן וְטוּב יַמָּא יֵיכוֹל וּתְחוּמֵיהּ יְהֵי מָטֵי עַל צִידוֹן: יד יִשָּׂשׂכָר עַתִּיר בְּנִכְסִין וְאַחֲסַנְתֵּיהּ

שְׁנַיִם מֵחָלָב: פ יג זְבוּלֻן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן וְהוּא לְחוֹף אֳנִיֹּת וְיַרְכָתוֹ עַל־צִידֹן: פ יד יִשָּׂשׂכָר חֲמֹר גָּרֶם רֹבֵץ

הו"א ולכן שניס. כמוכות שם: זבולון לחוף. פסחים ד: יששכר. נדרים נ ע"ק יז נדה נא:

בעל הטורים

(יג) וירכתו על לידן. כתיב חסר. לידן לשון לידה שהים מפסיק מזון ליששכר: (יד) יששכר חמר גרס. קרי ביה חמור גרס שמעמה מאוד ואין יכולין לרדת שם לקנות סחורה. לכן הוא מפרש והוא לחוף אניות במקום הגמל והשפה נמוכה ובאין האניות ובאין יושבי הארץ וקונים סחורה שבאניות: על צידון. שהוא מקום סחורה רבה כדכתיב סוחר צידון עוברי ים מלאוך בישעיה וכתיב בושי צידון כי אמר ים מעוז הים וגו'. ולכן אמר משה שמח זבולון בצאתך בים לסחורה: (יד) יששכר חמור גרם. לא בזבולון שהולך עם עוברי ימים לסוחרי אלא

רש"י

מחלב. מרוב חלב שיהא בחרלו מרעה טוב לעדרי צאן. וכן פי' המקרא אדום עינים יהא מרוב יין ולכן שניס יהא מרוב חלב ולפי תרגומו עינים לשון הריס שמשס לוסיס למרחוק ועוד תרגמו בפגים אחריס לשון מעיות וקילוח היקביס נעוהי יקביס שלו ול' חרמי הוא כמס' ע"ח (דף עד) נעוה חרתחו. יחוורן בקעתיה תרגס שביבו לשון שני הסלעים: (יג) זבולן לחוף ימים. על חיף ימים ה תהיה חרבו. חוף כתרגומו ספר מרק"ח בלעז (יבמות מה) והוא יהיה מצוי תדיר על חוף אניות במקום הגמל שאניות מביאות שם פרקמטיא שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא וממלית מזון לשבט יששכר (תנחומא) והם עוסקים בתורה הוא שאמר משה (דברים לג) שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך זבולן יוצא בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה באהלים: וירכתו על צידון. סוף גבולו יהיה סמוך לצידון וירכתו סופו כמו ולירכתי המשכן: (יד) יששכר חמור גרם. חמור בעל עצמות סובל עול תורה כחמור

שפתי חכמים

ה דכתיב יסכן דמשמע שכונתו על חוף ימים היינו חרבו חבל הוא עצמו לחוף האניות בנו' במקום הגמל במקום שהאניות מביאות סחורה שם יהא מצוי. נח"י דחה כל זה ואמר שארץ זבולון היתה כסוף הים מקום המכדיל בין ח"י ובין חרלות הסמים

רשבים

(יג) לחוף ימים. שפת הים שהים הופף שם ומתחכך. ואם תאמר מה בצע מאחר ששפת הים גבוהה מאוד ואין יכולין לרדת שם לקנות סחורה. לכן הוא מפרש והוא לחוף אניות במקום הגמל והשפה נמוכה ובאין האניות ובאין יושבי הארץ וקונים סחורה שבאניות: על צידון. שהוא מקום סחורה רבה כדכתיב סוחר צידון עוברי ים מלאוך בישעיה וכתיב בושי צידון כי אמר ים מעוז הים וגו'. ולכן אמר משה שמח זבולון בצאתך בים לסחורה: (יד) יששכר חמור גרם. לא בזבולון שהולך עם עוברי ימים לסוחרי אלא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) והוא לחוף אניות. לפי שאמר לעיל מזה לחוף ימים ישכון ויש עיירות שעומדים על גמל הים אבל העיר רחוק' קצת מן הים ויש טורח לבעלי אניות ללכת מחוף הים עד העיר דרך יבשה ולזה פעמים שנמנעים מביאתם באותו גמל ומרחיקים ללכת לעיר אחרת אע"פ שהיא רחוקה לפי שהיא קרובה ממנה לחוף הים אצל הספינות לכך חזר ואמר והוא לחוף אניות לומר שיהיו עיירותיו קרובות ממש אצל המקום שהספינות באות שם:

(יד) יששכר חמור גרם. אתמר בסס' נדה תמור גרם לו לישכר שיולד כי בשבא יעקב מן השדה ושמעה לאת תמורו נוער יצאת לקראתו והביאתו לאהל שלת ובאותו תליל' נתעברה מיששכר:

ברכת זבולון

(יג) זבולון לחוף ימים ישכון וגו'. אחר שאמר למעלה כי ראובן שמעון ולוי תיכף לאויב למלכות. ע"כ נתן המלכות ליהודה. אומר בעת שלף לזבולון וליששכר ג"כ תיכו ראוי המלוכה. לף שהם כני הגבירה לאה. ולזה אמר לזבולון לפי תוקו העתיד לירם בנחלת הארץ לחוף ימים ישכון והוא עצמו יתעסק בסחורה בתניות בלב ים וירכתו [סופו] של תרלו עד לידון יג"ע כי שם יתעסק תמיד בסחורה עם הלידונים. וידוע שהמלך ומומשל אין ראוי שיהי' סוחר כי לחרפה יחשב לו. כי המלך צריך להיות מופרש ומובדל מן העם שתהא תיתתו עליהם:

ברכת יששכר

(יד) יששכר חמור גרם וגו'. ואומר כי גם יששכר היו ראוי למלוכה. מחמת כי שבטו יהיו עובדי אדמה ואוהב המנוחה ושונא המלחמה ע"כ היו נותנים מס למלך ישראל שיהיו מסשים שעבודת הלבא. ומלך צריך להיות גבור מלחמה כמ"ש הכתוב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. הנה ים נעולם טוב ערב מועיל. יש דברים שמתוקים לאיך מאד והגוף נוגה מזה. אבל אח"כ הוא מחלים את הגוף. זה נקרא כפס מרב. ויש דברים שהם מרים מאד אבל מבריאים את הגוף כמו עניני

פירוש לתורת אלהים

עַם וָעלין זַיין וַיים זַייעֶרע צַיין מֵחָלָב פון פִיל מִילְכָּה וָוארום אין זַיין לַאנד וָועט זַיין גוטע פַּאשָׁע וָועלין דִיא שָׁאף אויך דִיא בְּהֵמוֹת גֶעבִין פִיל מִילְכָּה: (יג) זְבוּלֻן דער שֵׁבֶט זְבוּלֻן וָועט רוהען בַּיי דִיא בָּארטִינָם פון יַמִים דָארט וָועט זַיין זַיין לַאנד וְהוּא אוג וָועט שטָענדִיג זַיין בַּייא דעם בָּארטִין וויא שִׁיפען וָועלין קומען מיט סחורות וָוארום דער שֵׁבֶט זְבוּלֻן הָאבִין גֶעהַאנדִילט אוג הָאבִין דעם שֵׁבֶט יִשָּׂשׂכָר גִינגעבִין עסין אוג דער שֵׁבֶט יִשָּׂשׂכָר הָאבִין גִילערנט תורה וַיַרְכָתוֹ אוג דער עָק פון זַיין גֶרענעץ וָועט זַיין עַל צִידוֹן בַּייא צִידוֹן: (יד) יִשָּׂשׂכָר טוהט אויף זִיך טְרָאגִין דעם עול פון די תורה אַזוי וויי אַבְּרַיִיט-בַּיינערדִיג אייזיל איז גֶעוואהנט צו לַיידִין דעם יָאך פון דער מִשְׁנָה: אוג אַזוי וויא אַייזיל וָואם גֵייט בַּייא טָאג אוג בַּייא נַאכט אוג עָם נֶעבְּטִיגט אֲפִילוּ גִיט אין

אהוין

בֵּין הַמִּשְׁפְּתָיִם׃ טו וַיַּרְא מְנֻחָה כִּי
טוֹב וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי נָעִמָה וַיֵּט
שִׁכְמוֹ לִסְבֹּל וַיְהִי לְמַס־עֹבֵד׃ ס
טז דָּן יָדִין עַמּוֹ כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃

בֵּין תְּרוּמַיָּא׃ טו וַחֲזָא
חוּלְקָא אֲרֵי טַב וְיַת
אַרְעָא אֲרֵי מְעַבְּדָא פֵּירִין
וְיַכְבֵּשׁ מְחוֹזֵי עַמְמַיָּא
וְיִשְׁוֵי יַת דַּיָּרֵיהוֹן
וּדְאִשְׁתַּאֲרוּן בְּהוֹן יְהֵוֹן
לֵיהּ פְּלָחִין וּמַסְקֵי מִסִּין׃

טז מִדְּבֵית דָּן יִתְבְּחַר וְיִקוּם נַבְרָא בְּיוֹמוֹהִי יִתְפְּרִיק עַמֵּיהּ וּבְשִׁנּוּהִי יְנוּחוּן כַּחֲדָא שִׁבְטַיָּא

תו"א דן ידין. פסחים ד טוסה י׳:

רש"ב

עובד אדמתו והיה כחמור בעל אברים חזקי׳ מצוי בין המשפתים תחומי העיר להרוש ולעבוד את האדמה. בדכתיב על כל מים משלחי רגל השור והחמור. להרוש ולזרוע ובן אסר משה שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך: (טו) וירא. וישכר מנוחת הארמה כי טוב יותר מלצאת למרחקים: ואת הארץ כי נעמה. ומצלחת בדכתיב אל המנוחה ואל הנחלה: ויט שכמו לסבול. עול של מלכי ישראל: ויהי למס עובד. לתת למלכים פישור תבואותיו בדכתיב ואת שרותיכם ועשור זהו עיקר המשם. ובשורת עושר הוא לשבט יששכר: (טז) דן ידין עמו. המפרש על שמשון לא ידע בעומק פשוטו של מקרא כלל. וכי יעקב בא להתנבאות על אדם שנפל

בעל הטודים

נלמה קול נעקת כחמור וילמה לקרלת יעקב וכניתתו נלמלה: בין המשפתים. ר׳ המס׳ הכא ואיזך למה יסמך בין המשפתים. כמו שהחמור מוטל על המשא כך היה יששכר מוטל מלאות על ישראל כתורה ורוב סנהדרין היו מבל יששכר כתיב הכא רוכן בין המשפתים שהיו מרכיבין תורה כישראל בלשכת הגזית שהיתה חליה בקדש וחליה בחול וכתיב התם למה יסמך בין המשפתים שהיתה נתלתו על שפת הים בין ים ליבשה כדמתרגמינן ואתסנתיה בין תחומיא: (טו) למס עובד. ר׳ המס׳ הכא ואיזך ביהושע אשר לא הורים וגו׳ ויתנם למס עובד. ויעלה שלמה למס עובד. לו׳ לא די שלימד תורה לכל ישראל אלא שהעלה נסם מן ממתונו שסיה מספיק לכל מי שיבא ללמוד: (טז) כאחד שבטי ישראל.

רש"י

שפתי חכמים

ומתילא כל הספינות עוברים דרך תרנו ע"ם: ו כלומר כאלו הוא הפוך ומירוסו כל ישראל יחד שהרי שמשון נקם נקמות כל רוגה לגוה רוכן בין התחומין בתחומי העיירות שהולך שם פרקמטיא: (טו) וירא מנוחה כי טוב. ראה לחלקו ארץ מבורכת ומוכה להוליא פירות: ויט שכמו לסבול. עול תורה: ויהי לכל אחיו ישראל: למס עובד. לפסוק להם הוראות של תורה וסדרי עבודה שנאמר (דה"ל יב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים ראשי סנהדראות העמיד וכל אחיהם על פיהם. ויט שכמו. הסכיל שכמו כמו ויט שמיכ הנו אזניכם ואונקלוס תרגם כפיים אחרים ויט שכמו לסבול מלחמות ולכבוש מחוזות שהם יושבים על הספר ויהי׳ האויב כבוש תחתיו למס עובד: (טז) דן ידין עמו. יעקוס נקמת עמו מפלשתים כמו כי ידין ה׳ עמו: כאחד שבטי ישראל. כל ישראל יהיו כאחד ו עמו ואת כולם ידין ועל שמשון נכא נבואה זו. ושוד

ברבת יששכר

מעדיליגנן. וזה נקרא מועיל. ויש דברים שמתוקים לאיך וגם מכריחים את האדם. זה נקרא טוב. שהוא עוב מתחלתו עד סופו. וחז"ל אמרו אין טוב אלא תורה. כמ"ש דוד המלך ע"ה ומתוקים מדבש ונופת צופים ומוסיפים שם לאדם בעוה"ז ובעוה"ב. כמו שאמרה תורה כי כי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים. נמצא כל מעיני שוה"ז אף כשהאדם נהנה מהם הוא רק בעוה"ז. ואינם נקראים רק נעימים. אז עריבים. אבל התורה מתחת שהיא עוכה בעוה"ז ובעוה"ב ע"כ נקראת טוב. וח"ם הכתוב אבל יששכר ויראה מנוחה [היא מנוחת הנפש] כי טוב. היא טוב מתחלתה ועד סופה בעוה"ז ובעוה"ב. הוא לומד התורה. ואת הארץ ראה כי רב נעמה. בעוה"ז אבל אם לומד ע"כ ויט שכמו לסבול. עול התורה והמלוה:

ברבת דן

(טז) דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל וגו׳. לפי שהמלך צריך לעשות יסר כמשפטו וגבור במלחמותיו כיצר טעם היות שחיסה כדן עכ"ז לא היו בו כאופן הראוי למלך כי דן ידין עמו אבל יהיה כאחד שבטי ישראל. לא שיהיה הגון לדון את הפלשתים

לקוטים על התורה

וויא אשטארקער איינזל, ער וועט איינגייגן זיין אקסיל צו מראגן אויף זיך דעם לאסט פון תורה לערנען, ווארום ער האט גיזעהן אז דיא רוהיגקייט פון תורה לערנען איז גוט צו דיא וועלט אונ צו יענע וועלט, אבער דיא ערד האט ער גיזעהן איז נאר זיס, אבער ניט גוט צו יענע וועלט, אונ אמאהל איז דיא פערגעניגען פון דיא וועלט שעדליך צו דיא וועלט אויך. דרייבער איז דאס בעטטע פאר דעם מענטש נאר צו לערנען תורה אונ מקיים זיין מצות, דאס מאכט דעם מענטשין זיס זיין לעבן אויף די וועלט אונ אויף יענע וועלט:

(טז) דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל. דער מדרש תנחומא זאגט דן וועט משפטין זיין פאלק וויא

סדר פון די יאהרין וועלכעם יאהר זאל זיין איין עיבור אונ׳ וועלכעם זאל זיין אן אמת יאהר. (טז) דן פון דן וועט ארויס קומען שמשון ידין עמו ער וועט זיך נוקם

זיין

פירוש לתורת אלהים

אהויז, נאר רובץ ער לייגט זיך בין צווישען דיא גימארקען, אזוי אויך יששכר נייט אין בתי מדרשות לערנען תורה טאג אונ נאכט אונ רוהט זיך ניט אפ: (טו) וירא אונ ער האט גיזעהן דאס רוהאונג פון זיין לאנד איז גוט עס וואקסט דרונגען פיל פירות ואת אונ דאס לאנד כי איז זיס ניט האט ער גענייגט זיין אקסיל יסבול צו ליידין דעם יאך פון דער תורה ויהי אונ ער איז צו זיינע בריידער למס עובד צו צינז, דאס מיינט מען ער זאל זיי פסקינען שאלות אונ זאל זיי זאגין דעם ווארום פון יששכר וועלכעם יאהר זאל זיין איין עיבור אונ׳ וועלכעם גיט. דיא גיזעהן גיזעהן דיא סנהדרין: (טז) דן פון דן וועט ארויס קומען שמשון ידין עמו ער וועט זיך נוקם

דְּיִשְׂרָאֵל׃ יז יְהִי נַבְרָא
דְּיִתְבְּחַר וְיִקוּם מִדְּבֵית דָּן
אֵימָתֵיהּ תִּתְרְמֵי עַל
עַמְמַיָּא וּמְחָתֵיהּ תִּתְקֵיף
בְּפַלְשָׁתָאֵי כְּחֵיוֵי חוּרְמָן
יִשְׁרֵי עַל אָרְחָא וּכְפַתְּנָא
יִכְמוֹן עַל שְׁבִילָא יַקְטֵיל נַבְּרֵי מַשְׁרְיָת פְּלִשְׁתָּאֵי פָּרְשִׁין עִם רַגְלָאִין יַעֲקֹר
סוּסָנָן וּרְתִיכִין וַיְמַגֵּר רוֹכְבֵיהוֹן לַאֲחוֹרָא׃ יח לְפוּרְקָנָךְ סַבְּרִית יְיָ׃

יז יִהִי־דָן נָחָשׁ עַלִּי־דֶרֶךְ שְׁפִיפֹן עַלִּי־
אֹרַח הַנֹּשֵׁךְ עִקְּבֵי־סוּס וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ
אָחוֹר׃ יח לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי יְהוָה׃ ס

תו"א יהי דן נחש. סוטה ט יח: שפיפן עלי. סוטה י סנהדרין קה:

בעל הטורים

פי' כדוד ולכן אותיות של ראשי פסוקים דן יהי לישועתך. כני' מאכף לכל המחנות וגם ביהושע כתיב והמאסף הולך אחר הארון ולפי שהיה הולך כל הימים בין בימי משה בין בימי יהושע אחר כל הדגלים והיה צריך להלחם עם כל האומות הרודפים אחריהם לונב כל הנחשלים אחריהם בדרך ולהנקם מן האומות כי גבורים היו. ולכך אמר יעקב דן ידין עמו. ינקום נקמת עמו כאחד כל שבטי ישראל היה נוקם נקמתם ומשמרם מרודפיהם כמו כי ידין ה' את עמו וגו': (יז) יהי. שבטו של דן נחש עלי דרך לתרוג את העכו"ם: ויפול רכבו. האויבים נופלים לפניו: (יח) לישועתך דן קייתי ה'. שיושיע אותך

רש"י

יח לפרש כאחד שבטי ישראל כמיוחד שבשבטים הוא דוד שבא מיהודה: (יז) שפיפן. הוא נחש ואומר אני שקרוי כן על שם שהוא ז טופ כמו (בראשית ג) ואתה תשופנו עקב: הנשך עקבי סוס. כך דרכו של נחש ודומהו לנחש הנושך עקבי סוס ויפול רכבו אחיר שלא נגע בו ודוגמתו מצינו בשמשון (שופטים טז) וילפת וגו' את שני עמודי התוך וגו' ושעל הגג מתו. ואונקלוס תרגם כחיוי חורמן שם מין נחש שאין רפואה לנשיכתו והוא נפעוני וקרוי חורמן על שם שעושה הכל חרש. וכפיתנא כמו פתן. יכמון יאורב: (יח) לישועתך קויתי ה'. נתכנא

שפתי חכמים

ישראל יחד ואין לפרש ידין נשפוט כי לא מצינו זה בשום מקום: ז טופ הוא כמין שריקה וכן פירש"י בפרשת בראשית:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יח) לישועתך קויתי ה'. כיון שראה יעקב אבינו גבורת שמשון אמר אע"פ שזה גבור נוצח אין נכון להתהלל בגבורתו וכן מצינו בשעה שנתהלל אמר בלחי החמור הכתי אלף איש מיד ויצא מאור עד שהודה ואמר ה' אתה נתת ביד עבדך את התשועה וגו'. שהודה שאין הגבורה רק מהשם לברו והה"ד יהי דן נחש עלי דרך ואפי' הגבורה והנצוח להקב"ה כדכתיב לישועתך קויתי ה':

כרכת דן

כלם כי לא יגיע עניו לכך. גם בענין הגבורה אין ספק שיהי' דן כנחש עלי דרך שפיפון עלי אורח לא כאריה כי לא יעשה גבורותיו בכוח עם הדדת מלך כיהודה אבל דן יעשה גבורותיו כאים לבלי ולמעט מזויין שיארוב את אויבו בדרך וימיתהו. ופ"ז אמר הנושך עקבי סוס ויפול רוכבי אחור כי לא יעלור דן כח כמו יהודה ללחום עם אויבו פנים אל פנים אלא בדרך ארבה כנושך עקבי סוס והרוכב נופל לאחוריו. ומזו בזה לשמשון שהיה עתיד להיות משבט דן וכאלו אמר הזקן ואני איני חפץ בתשועה כזאת בשמח ולא כמעשה שמשון לא כמספטו ולא בגבורותיו:

פירוש לתורת אלהים

זיין אין די פְּלִשְׁתִּים אַנְקָמָה פאר זיין פָאלק כְּאַחַד אַזוי וויא דער בְּעסְטער פון דיא שְׁבָטִים פון דיא יִשְׂרָאֵל, דאס מיינט מען דָוִד הַמֶּלֶךְ׃ (יז) יְהִי דָן דער שִׁמְשׁוֹן וואס קומט ארויס פון דן זאל זיין נָחָשׁ ווי אַשְׁלאנג וואס איז אויף דער ערד שְׁפִיפוֹן ווי אַפּוּפָּער נאטער עַלֵּי אויף דעם וועג הַנּוֹשֵׁךְ וואס ער בייסט די טריט פון דעם פערד יַפּוּל אוג זיין רייטער פאלט אינטער זיך, אַזוי ווי שִׁמְשׁוֹן האט זיך אן גיהאלטין ביי דיא זיילין פון דער מאהער אוג האט אום גיוואַרפין דיא מאהער זענען גישטארבין דיא וואס זענען גישטאנען אויבין׃ (יח) לִישׁוּעָתְךָ צו דיין הילף טוה איך האפין גאט, ורש"י שרייבט דאס האט גיזאגט יַעֲקֹב בִּנְבוּאָה אז דער סוף וועט זיין די פְּלִשְׁתִּים וועלין שִׁמְשׁוֹן הַגִּבּוֹר אוים שטעכין די אויגין אוג ער וועט זאגין

(יז) יְהִי דָן נָחָשׁ עַלֵּי דֶרֶךְ וגו'. דן וועט זיין וויא אַשְׁלאנג וואס גייט אויף דעם וועג, דער ילקוט ראובני שרייבט עם שטייט אין זוהר דאס מיינט מען שִׁמְשׁוֹן הַגִּבּוֹר וואס ער האט געהרגת דיא פְּלִשְׁתִּים, שפיפון עַלֵּי אֹרַח. ער וועט זיין וויא דער שלאנג וואס גייט אויף דיא זייטיגע וועג, דאס מיינט מען צלייה פון דן וואס ער איז

געפלויגין

לקוטים על התורה

דער בְּעסְטער פון די שְׁבָטִים, דאס איז דער שבט יהודה, נאך אַפּשט איז דן וועט מִשְׁפָּטִין זיין פאלק כְּבָיָכוֹל וויא גאט, אַזוי וויא גאט האלט מלחמה אליין, עוי דאך גיט אנדערע זאלין אים העלפין אַזוי וועט שִׁמְשׁוֹן וואס ער איז פון שבט דן האלטין מלחמה אליין, אן אהילה פון אנדערע מענטשין, דן וועט זיין וויא אַשְׁלאנג וואס גייט אויף דעם וועג, אלע חיות גייען אין וואלד פארוויי, אזב דער שלאנג גייט אליין, אַזוי וויא דער שלאנג זוכט צו טאהן אנקמה אין דעם מענטש וואס האט אים עפעס שלעכט גיטאהן אַזוי וועט שִׁמְשׁוֹן אויך זוכין צו טאהן אנקמה אין דיא פְּלִשְׁתִּים, דיא חכמים זאגין דער מענטש וואס וויל זאגין מוסר צו זיין חבר, מוז ער קריער זאגין מוסר זיך אליין, נאכדעם וועט ער זאגין מוסר צו אנדערע מענטשין, דריבער זאגט דער ספר אור פ"מ מען קען זאגין דאס מיינט דער פסוק דן, קריער זאל דער מענטש זיך משפטין, דין עמו. נאכדעם וועט ער משפטין זיין פאלק, דער מענטש וועט קענען מאכין שלום ביי יודין, כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, אלע שבטים זאלין זיין איינס, ווייל זיינע מוסר וועלין אלע יודין פאלגין׃

חמישי יט גָּד גְּדוּד יְגוּדֶנּוּ וְהוּא יָגֻד עֲקֵב: ס כ מֵאֲשֶׁר שְׁמֻנָה לַחְמוֹ יט מִדְּבֵית גָּד מַשְׁרַית מְזַיְּנִין כַּד יַעְבְּרוּן יַת יַרְדְּנָא קֳדָם אַחֵיהוֹן לְקֻרְבָא וּבְנִכְסִין סַגִּיאִין יְתוּבוּן לְאַרְעֲהוֹן: כ דְּאֲשֶׁר טָבָא אַרְעֵיהּ וְהוּא

רשב"ם

זושגבך על העכו"ם: (יט) גד גדוד. גדוד ישראל יגודו אחריו כשיהיו הולכים למלחמת יהושע. כדכתיב חלוצים תעברו לפני אחיכם ובשוב גד מן המלחמה ישובו של גד אחר עקיבן של ישראל שכן דרך כשיוצאין למלחמה יוצאין תחילה ובחזרתן הם אחרונים לשמור את השבטים מן המלחמה פן ירדפו האובים אחריהם: (כ) מאשר שמנה לחמו. כי מאשר היו מביאין שמן זית ומטגנים מאכלם בשמן. וכן אמר משה ברוך מבנים אשר. יברכוהו ישראל. ויהי רצון להם לפי שטובל בשמן דגלו:

שפתי חכמים

ח ר"ל דלכך מביא על הפסוק זה ראייה ממשה רבינו שאל תקשה ליה מנ"ל לפרש דשמנה דכתיב כאן הוא ל' שמן דלמא מאכל שלו יהי' ל' גדוד הם וכך הברו מנחם. וא"ת אין גדוד בלא כ' דלתי"ן י"ל גדוד שם דבר לדיך שני דלתי"ן שכן דרך תיבה בת שתי אותיות להכפל בסופה ואין יסודה אלא שתי אותיות וכן אמר (משלי כו) כלפיד לעוד מגזרת (חיוב ז) וכבעתי גדודים (שופטים ה) שם נפל שדוד מגזרת ישוד ונהרים אף יגוד יגודנו וגדוד מגזרה אחת הם וכשהוא מדבר בל' יפעל אינו כפול כמו יגוד יגוד ירום ישוד ישוב וכשהוא מתפעל או מתפעל אחרים הוא כפול כמו יתגודד יתגודד יתרומם יתבולל יתעודד. ובל' מפעיל (תהלים קמו) יתום ואלמנה ישודד (ישעיה מט) לשובב יעקב אליו (שם כח) משובב נתיבות. אף יגודנו האמור כאן אין שיפעילוהו אחרים אלא כמו יגוד הימנו כמו (ירמיה י) בני יגאותי יצאו ממני. גד גדוד יגודנו. גדודים יגודו הימנו שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל אלון עד שנכבשה הארץ: והוא יגד עקב. כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן ולא יפקד מהם איש: עקב. כדרכן וכמסילותם שהלכו ישובו כמו (תהלים עז) ועקבותיך לא נודעו וכן (שה"ש ח) בעקבי הצאן כל' לעז תרגיא"ם: (כ) מאשר שמנה לחמו. מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמן שיהיו זיתים מרוסים בחלקו והוא מושך שמן כמעין. וכן ברכו ר משה ובובל בשמן שגינו במנחות (דף פה) פעם

בעל הטורים

כדויד: (יט) יגודנו. כ' כמס' סכת ואיתיך נעלות לעם יגודנו. פירוש שכני גד לקחו נחלה מעבר לירדן והיו בחין עליו גדודים מהעמים שסביביו וזה פירושו גדוד יגודנו יגוד אותו והוא יגד עקב שהיו גבורים והיו נלחמים בהם ומחזירין אותם על עקבם ולא די שמחזירין אותם אלא שהיו עולים אחריהם לתרגם לגיול

רש"י

שיקברו פלשתים את עיניו וסופו לומר (שופטים טז) זכרני נא וחזקני נא אך הפעם: (יט) גד גדוד יגודנו. כולם ל' גדוד הם וכך הברו מנחם. וא"ת אין גדוד בלא כ' דלתי"ן י"ל גדוד שם דבר לדיך שני דלתי"ן שכן דרך תיבה בת שתי אותיות להכפל בסופה ואין יסודה אלא שתי אותיות וכן אמר (משלי כו) כלפיד לעוד מגזרת (חיוב ז) וכבעתי גדודים (שופטים ה) שם נפל שדוד מגזרת ישוד ונהרים אף יגוד יגודנו וגדוד מגזרה אחת הם וכשהוא מדבר בל' יפעל אינו כפול כמו יגוד יגוד ירום ישוד ישוב וכשהוא מתפעל או מתפעל אחרים הוא כפול כמו יתגודד יתגודד יתרומם יתבולל יתעודד. ובל' מפעיל (תהלים קמו) יתום ואלמנה ישודד (ישעיה מט) לשובב יעקב אליו (שם כח) משובב נתיבות. אף יגודנו האמור כאן אין שיפעילוהו אחרים אלא כמו יגוד הימנו כמו (ירמיה י) בני יצאותי יצאו ממני. גד גדוד יגודנו. גדודים יגודו הימנו שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל אלון עד שנכבשה הארץ: והוא יגד עקב. כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן ולא יפקד מהם איש: עקב. כדרכן וכמסילותם שהלכו ישובו כמו (תהלים עז) ועקבותיך לא נודעו וכן (שה"ש ח) בעקבי הצאן כל' לעז תרגיא"ם: (כ) מאשר שמנה לחמו. מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמן שיהיו זיתים מרוסים בחלקו והוא מושך שמן כמעין. וכן ברכו ר משה ובובל בשמן שגינו במנחות (דף פה) פעם

ברכת גד ואשר

(יט) גד גדוד יגודנו והוא יגוד עקב. אע"פ שכל אחד מבני מלות מגלר ומסער. גבורת גד ואומר גד אע"פ שגדוד [מחנה חילות] יגודנו [יתאספו סביביו] והוא יגוד עקב. אבל בעקב כלומר בסופו יהיה שהוא יכריחם [והוא כמו גודו חילכם]. כמ"ש משה רע"ה וברך זרוע אף קדקד. ר"ל שגד יהיה לו תמיד מלחמות עם חויביו מסביב. ולא יהיה לו פנאי לעבוד לאמתו. אבל מאשר שמנה לחמו. של גד. כי אשר יספיק לו כל מיני מאכל ומשקה. והוא יתן מעדני מלך. ר"ל אשר יתן לגד מעדנים העולים על שלחן מלכים. ובעבור זה יהיה בני גד כלם גבורי כח. לו יאמר מאשר שמנה לחמו. ר"ל לחמו של גד יהי' שמנה יותר מלחמו של אשר. והוא יתן מעדני מלך. ר"ל גד יוכל ליתן מנחלתו מעדנים העולים על שלחן מלכים. ור"ל אע"פ שנחלת אשר תהיה מבורכת מאד כמ"ש משה ע"ה ובובל בשמן דגלו.

עכ"ז אמרן גד תהיה מבורכת יותר מנחלת אשר:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יט) גד גדוד יגודנו. וא"ת כיון שיהיו לו חיילות במה יפרנסם שהרי צריך עשר גדוד על כן בתיב אחריו מאשר שמנה לחמו שיהא עשיר יותר מאשר ויוכל להספיק מזון לכל חייליותיו ובי תימא ואשר עצמו מנין שיהא עשיר ת"ל והוא יתן מעדני מלך שיהא כל כך עשיר שיתן על שלחנו כל מעדני מלך וגם מצינו שפעם אחת שנצטרכו אנשי יהדקיא לשמן זית ובא אחד ונפל ששים רבוא דינרין והלך לארץ ישראל לקנות שמן זית בשבא לשם שאל לאנשי המקום יש כאן אדם שימכור לי בבת אחת שמן בששים רבוא דינרין אמרו לו לך בנוש הלב ושם תמצא יהודי שיוכל למכור יותר ויותר הלך לשם ומצא אותו יהודי בשדה חורש וסלו בידו כפועל עני תמה אותו עכו"ם ואמר זהו שאומרים עליו שיוכל למכור שמן בהון רב שבידי הלך לו לעיר וכו"ם חזר לו לערב בבית אותו יהודי ומצאו שהיו עבדיו רוחצין ב' רגליו בשמן בשני ספלי זהב לקיים מה שנאמר ומובל בשמן רגלו שאל לו יש לך למכור שמן בששים ריבוא דינר אמר לו הן מדד לו אותו שמן לאחר שמדד לו אמר לו אם אתה רוצה לקנות יותר אמכור לך אמר לו אין בידי טעות אמר לו אני אקיפך ואלך עמך עד מקומך קנה לו עוד מאתנו בק"נ ריבוא דינרים אמרו עליו שלא הניח לו לא סוס ולא פרד לשכור שלא שכר להביא השמן שקנה ממנו כשבא למקומו שבחוהו על שהביא שמן לפסק כל צרכן אמר להם לא תשבחו כי אם ליהודי זה שמכר לי כל זה ועוד אני חייב לו הדמים ועל שניהם נאמר יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב:

לקוטים על התורה

גָעפֿלויגין אין דער־הופֿטין נאָך בלעם מיט דעם פֿון שלאַנג, הנושך עקבי סוס. ער בייסט דיא מרים פֿון פערד, דאָס מיינט מען ערא הייאירי וואָס ער איז גיווען מיט דוד המלך, ופֿול רוכבו אחור, זיין רייטער איז געפֿאַלין אויף אינטען דאָס מיינט מען שדה וואָס ער וועט קומען צו נאָטען מיט משית בן יומף. אוג דיא פֿיר שמשון צלה עירא שדיה זענען אַלע גיווען פֿון שבט דן; (כ) מאשר שמנה לחמו וגו'. דיא פֿעלדער פֿון אשר וועלין געבין פֿעטע ברויט (תבואה), דאָס וועט זיין אין דעם זכות פֿון אשר, ווייל דער שבט אשר וואָס וועט זיין אין חלק פֿון אשר וועט זייער פֿעט זיין. וואָרום אין זיין חלק וועט זיין פֿיל בוימאייל

מְרַבְיָא בְּתַפְנוּקֵי מַלְכִין: כא נַפְתָּלִי בְּאַרְעָא טָבָא יִתְרְמֵי עַדְבֵיהּ וְאַחְסַנְתֵּיהּ תְּהֵי מְעַבְדָא פֵּירִין יְהוֹן מוֹדִין וּמְבָרְכִין עֲלֵיהוֹן:

וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ: ס כא נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה הַנֹּתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר: ס

תו"א נפתלי .. פוטה יח יב:

בעל הטורים

שלג וזהו לעלות לעם יגודנו שהיו עולים אל העם אשר יגודו אותם: (כא) נפתלי אילה שלוחה. ניכא על מלחמת כרך עם סיסרא שלקח י' אלפים איש מנפתלי ואמר ל' נקיכה אילה שלוחה ע"ש דכורה: הניתן אמרי שפר. ע"ש ותשר דכורה. אמרי שפר בנ' שיר ושבחה. אילה שלוחה הנותן אמרי שפר. בנ' ותשר דכורה וזכרן כן אגיגועם כיוס הסוף:

רשב"ם

והוא יתן מעדני מלך. מם של שמן היו גובין ממנו מלכי ישראל למ שוה בו לערן את בשרם כדאמרינן במנחות אנפיקינון שמן זית שלא הביא שליש ולמה גובין אותם שמשיר את השער ומערן את הבשר. כמו היתה לי ערנה בשר חלק: (כא) אילה שלוחה. גבורים קלים באילות כדכתיב וכצבאים על ההרים למהר: הנותן אמרי שפר. בשוכם מן המלחמה ממהרים מתוך קלותם לבשר בשורות משופרות של נצחון הנלחמות בדכתיב זבולון עם חרף נפשו למות ונפתלי על מרומי שדה בדרך הצבאים הרצים על מרומי הרים:

רש"י

אחת הוערכו אנשי לודקיה לשמן וכו': (כא) אילה שלחה. זו בקעת גיטסר שהיא קלה לכשל פירותיה כאילה זו שהיא קלה לרון. אילה שלוחה אילה משולחת לרון: הנותן אמרי שפר. כתרגומו דבר אחר על מלחמת סיסרא נתנבא (סוטה ל) ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי וגו' והלכו עם בזריזות וכן נאמר עם לשון שלוח ברגליו. הנותן אמרי שפר. על ידם שרו דבורה וברק ט שירה. ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב כשנערער עשו על המערה במסכת סוטה (דף יח) ותרגומו יתרמי עדביה י יפול חבלו והוא יודה על חלקו אמרים נאים ושבח:

שפתי חכמים

טוב ושמן לבך מבית ראייה ממשרע"ה וזה פשיטא הוא דבענין זה שבירכן יעקב ברכן מרע"ה והתם כתיב הבדיל וטובל בשמן רגלו וק"ל: מ כתיב אילה שלוחה שהוא לי נקבה ואח"כ כתיב הנותן שהוא לי זכר ועז"פ דבורה וברק: י ר"ל התרגום מתרגם כן על פסוק זה ולפי התרגום פי' כן מה שאמר הנותן אמרי שפר ר"ל על חלקו הוא יודה אמרי שפר ומס"כ רש"י לעיל הנותן דעת זקנים מבעלי התוספות

(כא) נפתלי אילה שלוחה. כי ארץ נפתלי קלה לכשל פירותיה כאילה זו שנצודה ובורחת מתוך המצודה והיא משולחת ממנה שאז היא רצה ביותר. הנותן אמרי שפר לקונו על הוא מרמה אותו גם לאיל והוא בכל לשון. ד"א הנותן אמרי שפר מוסב על נפתלי שנותן אמרי שפר לקונו על חלקו שנתן לו כאילה זו שמורה לקונה על שברחה מן המצודה. ד"א נפתלי ארץ נפתלי רומה לאילה שהופשטה שאין עורה מחזיק בשרה. ולשון שלוחה הפשטה כדמתרגמינן והפשיט כך ארץ נפתלי אינה מחזקת רוב פירות שבה וזה חפי' הולך על דרך הדרש שדרשו חז"ל למה נקראת א"י צבי לומר לך מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו אף ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה. ר"א נפתלי אילה שלוחה ארץ נפתלי היא ארץ רצון שהיא קלה לכשל ולשון אילת כמו אילות ולשון שלוחה כמו שלחיך פרדס רמונים. הנותן אמרי שפר פירוש ענפים יפים ולשון אמרי כמו שנים שלשה גרגרים בראש אמיר:

ברכת נפתלי

(כא) נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר. תכס אחד אסכנוי פי' זה הפסוק. אילה הוא לשון אילן. כמו (ישעי' ו) כי תכושו מאילים אשר חמדתם. מאילים הוא אילנו'. האסרות. אחרי הוא מלשון ענף. כמו (ישעיה יז) ברנו ברחש אמיר. שלוחה מלשון התפשטות והתרחבות. כמו תשלח קציריה עד יס. ותשלח פארות. הרחיבה ענפיה. וס"פ דקרא נפתלי יהי' אילה שלוחה. ר"ל נפתלי יהי' כאילן נחמד. הנותן אמרי שפר. ענפים יפים יגדלו ממנו. והמליצה היא שילאו ממנו גדולי עולם העומדים לאמיר כראשי האילנות. וע"ל גדיתותא אומר הסכ"ר. הדמיון לאחד שהיה לו כן עגל הסוכב על מעטו עד תלי היום ויוכיחהו אחיו ויורהו כי מדת העגלות היא מדה מנוהה מאד ומאוי לאדם לאתוו כמדת הזריזות. ויהי כדברו אליו יום ויום ויאמר אליו ויאמר אחי הנה מהיום והלאה תעשה כדבריך ואתנהג כמדת הזריזות. ויהי מדי דברו היה מסיר בפיו לבבל דבריו כלי הפסק עד אחר מרוב מהירות שיחו לא הכינו לשוט. וינער בו אחיו על דבריו. ויען הכן ויאמר אל אחיו הלא אתה יודע והוכחת אותי יום יום להתנהג בזריזות ומהירות. אי"ל אחיו לא כן כי בכל העניינים טוב לעשות הכל בזריזות. אך בדבור מה טוב ומה נעים לדבר כמתינות למען יכין השומע היטב. כן עד"ז נפתלי היה לו מדת הזריזות בכל מעשיו אבל בדבור התנהג בהפוך כמדת המתינות ונותן אמרי שפר:

פירוש לתורת אלהים

אַזוי ווי אַקנואל וְהוּא יִתֵּן אוּנ עֶר וועט געבין מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ די זיסע שפייז פון דיא מלכים. בְּלוּמַר אַלע מלכים וועלין בַּיי אים קויפין דיא זיסע שפייז: (כא) נַפְתָּלִי דאס לאנד וואס וועט זיין אין דעם חלק פון נפתלי איז אַיָּלָה אַזוי וויא איין איגד וואס זיא איז געשיקט צום לויפין, אַזוי וועט זיין לאנד געשוויגד אויסציהען די פירות פריער פון אַלע לענדער הַנּוֹתֵן וואס וועט געבין אִמְרֵי שָׁפֶר שייגע נאג מען וועט איבער זיא אַבְרָכָה מאכין צו נאט, נאך אפירוש איז ער האט נביאות גיזאגט אויף דער מלחמה פון סיסרא וואס דורך זיא האבין געזינגען דבורה אוּנ בְּרָק שִׁירָה צו נאט

לקוטים על התורה

וועלין זיין צדיקים, אוּנ אפילו זייא וועלין זיין נייך פון דעקסטוועגין וועלין זיי דינען נאט, וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ. דאס מיינט מען זיי וועלין לערנען תורה אוּנ וועלין מאחן מצות, דאס איז דיא שפייז וואס זייא וועלין געבין צו הקדוש ברוך הוא וואס ער איז דער מלך פון דער וועלט, אוּנ זייא וועלין ניט זינדיגען אפילו זייא וועלין האבין פיל גוטס, נאך אפשט איז והוא יתן מעדני מלך. דער שבט אשר וועלין געבין פיל צדקה צו ארעמע לייט, אוּנ דאס איז גלייך ביי הקדוש ברוך הוא וויא זייא וואלטין מקריב גיווען אויף דעם מזבח אלע בעקסטע קרבנות, וואס דאס וועלט גירופין מעדני מלך. דיא שפייז פון הקדוש ברוך הוא וואס ער איז דער מלך פון דער וועלט:

כב בֶּן פֹּרָת יוֹסֵף בֶּן פֹּרָת עַלֵּי־עָיִן
בָּנוֹת צָעֲדָה עַלֵּי־שׁוּר׃ כג וַיְמָרְרֻהוּ
וְרָבּוּ וַיִּשְׂטְמֻהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים׃

תרא בן ערם. בגטם כת כס פוסה ל ב"ק יז מגיעה כד עמרה קיח זבחים קיח:

וְנֶקְמוּהִי וְאָעִיקוּ לֵיהּ בַּרְיוֹן נָבְרִין בַּעֲלֵי

רשב"ם

(כב) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין. הרי פסוק זה דוגמת לחצאים בראש הסקרא אלא שמזכיר במי הוא מדבר וחוזר ובופל חצי ראש הסקרא ומסיים דבורו. במו נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם. כי הנה אויביך זא כי הנה אויביך יאבדו עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלוזו הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל ימינך ה' תרעץ אויב. אף כאן בן פורת יוסף בן הפורה וגדל יוסף ועל מה גדל בן פורת עלי עין. גדל ורבה על עין. להסתכל למעלה מן העין בקומתו וביפיו: בנות מצרים צעדה בל אחת ואחת עלי שור לשון ראייה. כפל לשון של עלי עין. כפו ומגבעות אשורנו שהיו בנות מצרים צועדות והולכות לראותו במו אשת פוטיפר וחברותיה. ומתוך כך ויטררוהו ורובו מתוך שנתנה אשת פוטיפר עיניה בו השליכוהו בבית האסורים: (כג) ורבו. כפל לשון של חצים שבפסוק

שפתי חכמים

אמרי ספר כתרגומו ל"ל לפי פירוש דלעיל ספר לפי פירוש אלה שלוחה על פירות גניסר לח. פירש אמרי ספר לפי התרגום שהיו מגרכים ברכם הרמויים לכם ודו"ק: כ דק"ל דבנות משמע שהיו הרבה בנות ולעדה משמע אחת היתה ועו"פ בנות וכו' כתי"ת: ל כלו' לא מיי"ו שנקיבה כי על הזכר הוא מדבר: מ דק"ל מנ"ל לתרגם כן ואל זה פירוש פורת לשון פריה ורביה. ומרבב פי' והגדיל: נ מדבריב בסיפא דקרא בעלי חצים מלי ותהי המחלה אותן פרתויין לאוק שמו נחלה: ס דא"ל דוקא על אחיו לאוד דטולי"

(כמדבר כד) אשורנו ולא קרוב. ומ"א יש רבים וזה מוטה לישוב המקרא: פרת. תי"ו שבו הוא תקון ל הלשון כמו (קהלת ג) על דברת בני האדם: שור. כמו לשור. ד"א עלי שור. בשביל לשור. ותרגום של אונקלוס תרגום בנות לעדה עלי שור תרין שבטין יפקון מבנוהי וכו' וכתב בנות על שם בנות מנשה בנות ללפחד שבעלו חלק בשני עברי הירדן. ברי דיסגי יוסף פורת ל' פריה ם ורביה. ויש מ"א בו המתישבים על הלשון בשעה שבא עשו לקראת יעקב בכולן קדמו החמהות ללכת לפני בניהם להשתחוות וברחל כתיב נגש יוסף ורחל וישתחוו. אמר יוסף רשע הזה עינו רמה שמא יתן עיניו באמי ולא לפניה ושרבב קומתו לכסותה והוא שברכו אביו בן פורת הגדלת עלמך יוסף עלי עין של עשו לפיכך זכית לגדולה: בנות צעדה עלי שור. להסתכל בך כאתך על מגרים. ומוד דרשוהו לענין שלא יעלום בזרעו עין הרע. ואף בשברך מנשה ואפרים ברכם בדגים שאין עין הרע שולטת בהם: (כג) וימררוהו ורבו. וימררוהו ג אחיו. וימררוהו פוטיפר ואשתו ם לאחמרו לשון וימררו את חייהם: ורבו. נעשו לו אחיו אנשי ריב ואין הלשון הזה לשון פעלו שא"כ היה לו לינקד ורבו כמו המה מי מריבה אשר רבו וגו' ואף אם ל' רביות חצים הוא כן היה לו לינקד ואינו אלא לשון פועלו כמו שמו שמים (ירמיה ג) שהוא לשון הושמו וגן רמו מעם שהוא לשון הורמו אלא שלשון הורמו והושמו ע"י אחרים ולשון שמו רמו רבו מחלוהם הם משוממים את עצמם נתרוממו מעצמם נעשו אנשי ריב. וכן דומו יושבי אי כמו נדמו. וכן תרגם אונקלוס ונקמוהי: בעלי חצים. שלשון

בעל הטורים

(כב) בן פורת יוסף. לא מזכירו בשמו כמו שעשה לאחרים שחלק לו בכוד בשביל המלכות והתחיל בשם בניו. בן פורת בני' מנשה ואפרים. ד"א בן פורת בן. שותר ע"ם שחרון חלומות: בנות מעלה עלי שור. ניבא על מלחמת יהושע ביריחו שיורו לו בחלים מן המחומה:

ברכת יוסף

(כב) בן פורת יוסף וגו'. רבו הפירושים על פסוקים אלו וסרב אברבנאל בתב ורחיתי מי שמפרש בן פורת יוסף. ר"ל יוסף הוא בן המשה רמל המפותרת. בן פורת עלי עין. ר"ל יוסף הוא שפיס בן פורת ר"ל המפותרת בן אחר בני ויתרלוהו ורובו בו אלי בן המשה המפותרת על עיני רואיה ועל כל הבנות נעדה ביפיה. ע"ד ראוה בנות ויאשרוה. ומפני שהסבתי את יוסף בשבת אמו קנאתם עד שאמו מרגתו כמו המטרם. ובל"ז ותשב באיתן קשתו. סיו מבוסים ומלובשים בפו. ושים לו זה מידי אביר יעקב. ר"ל בתנגנל הדבר מהאל ית'. כי משם רועה אבן ישראל. מחמת שמתגרים ירעה יוסף את אביו ישראל [ויגלגל את אביו וגו'] ולכן בזכות כל זה ברכות שמים מעל וגו' בלם תהיינה לראש יוסף. והנה ביאור הזקן כל זה לגגיד שהיה יוסף בשבעו אנשי לאחיו והם מקנאים בו ומפני זה היינו נאות למלכות. ומו יהודה

פירוש לתורת אלהים

(כב) בֶּן יוֹסֵף אֵין אַזְהָן פוּן חֵן בֶּן אַזְהָן פוּן חֵן זַיִן נוּיב הָאבֶּן אִים גֶעבִּיטֶערְט וְרוּבוּ אוּנְ זַיינֶע אִין עֶר בֵּיי אִיטְלִיכֶעם אוּנְ וָואם זֶעהט אִים בָּנוֹת בְּרִידֶער זֶענֶען אִים גֶיוָואחרין קְרִיגֶערְם וַיִּשְׂטְמֻהוּ אוּנְ זַיי הָאבֶּן אוּיף אִים גֶיהָאסְט בַּעֲלֵי זַיי מָאנֶען חִצִּים וָואם זַייער לָשוֹן אִין אַזוֹי וָויא אַפֵּיל, אָרְעֶר חִצִּים צוּ טַיילֶערְם. כְּלוֹמַר דִּי בְּרִידֶער וָואם זַייא הָאבֶּן גֶעדאַרְפְט מִיט אִים צוּ טַיילֶען וְיִם דֶער

ירושה

אונקלוס

כב בְּרִי דְיוֹסֵפִי יוֹסֵף בְּרִי דְיִתְבָּרַךְ כְּגוּפָן דְּנָצִיב עַל עֵינָא דְּמַיָּא תְּרֵין שִׁבְטִין יִפְקוּן מִבְּנוֹהִי יְקַבְּלוּן חוּלָקָא וְאַחֲסַנְתָּא׃ כג וְאִתְמָרְרוּ יָתֵיהּ

בעלי חצים

פְּקַנּוּתָא: כד וְתָבַת בְּרַהּוֹן
נְבִיאוּתֵיהּ עַל דְּקַיְּמָא
אוֹרַיְתָא בְּסִתְרָא וְשַׁוִּי
בְּתוּקְפָּא רוּחֲצָנֵיהּ בְּכֹן
יִתְרְמָא דְּהַב עַל דְּרָעוֹהִי
וְאַחְסִין מַלְכוּתָא וּתְקִיף
דָּא הֲוָת לֵיהּ מִן קֶדֶם
אֵל תַּקִּיפָא דְּיַעֲקֹב דִּי
בְּמֵימְרֵיהּ זָן אַבְהָן וּבְנִין
תרא זמסב. סופס ט:

כד וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וַיָּפֻזוּ זְרֹעֵי
יָדָיו מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשָּׁם רֹעֶה
אֶבֶן יִשְׂרָאֵל: כה מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ
וְאֵת שַׁדַּי וִיבָרְכֶךָּ בִּרְכֹת שָׁמַיִם
מֵעָל בִּרְכֹת תְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת

זַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל: כה מֵימַר אֱלָהָא דְּאָבוּךְ יְהֵי בְּסַעֲדָךְ וְיַת שַׁדַּי וִיבָרְכִנָּךְ
בִּרְכָן דְּנַחֲתָן מִטַּלָּא דִּשְׁמַיָּא מִלְּעֵילָּא בִּרְכָן דְּנַגְדָן מִמַּעֲמַקֵּי אַרְעָא מִרְבַע בִּרְכָתָא

בעל הטורים

(כד) ותשב כאיתן קשתו. שנתחזק כנגדן: (כה) מעל. ג' כמס' ברכות שמים מעל מעל השמים מעל יקלא אל השמים מעל ואל המרן לדין עמו. פי' כי לדין עמים קרא אל השמים למעוא על

רשב"ם

כמו יסבו עליו רביו. חציו. ולבן הוא נדגש. אבל מגזירת מריבה יאמר אשר רבו בני ישראל. כמו מן קם קמו מן שב שבו. כך יאמר מן הרב רב עם ישראל רבו. ומרמה חפסוק לשון הרע של פוטיפר לחצים כדבתיב חץ שחוט לשונם מרמה דבר. וידריכו את לשונם קשתם שקר. ורבו מגזרת רבב. כמו סבו מן סבב. צהלי ורוני מן רנן. רבו שיטרו"ט בלעז: (כד) ותשב באיתן קשתו. חקשת החזק שקורין אלבלטרא מושיבין אותו על עץ איתן וחזק שקורין פורקא והמושך בקשת חהוא אם הוא אדם חזק מאור מושך את חבל הקשת בזרועיו ונכפפין זרועיו עד גופו ויורה החץ למרחוק. ואם הוא חלש אינו יכול למשוך החבל. וכן פירוש המקראות. מצרים ירו בו חצים ונתנוחו בבית הסוהר וענו בכבל רגלו והוא יצא ומלך עליהם בי קשת שלו היה חזק ואיתן משלהם ואסרם בדבתיב לאסור שריו בנפשו: ויפוזו זרועי ידיו. נבפפו זרועיו במשבו חבל הקשת וזרק חיציו עליהם בי איש חזק היה למשוך הקשת איתן שקורין פורקא וכן מצינו זרוע אצל דריכת קשת. בדבתיב ונחתה קשת נחושה זרועותי והלשון דריכת קשה. וכן בי חציך נחתו בי ותנחת עלי ידיך: ויפוזו. נבפפו. כמו ויהי דוד מפזז ומבדבר. פיזוז בידים. כירבר נרגלים: ויפוזו מן פזז. כמו יסובו מן סבב: מידי אביר יעקב. ע"י הקב"ה בא לו זה הנצחון והממשלה. אביר יעקב כפל לשון רועה אבן ישראל. וכן אביר הרועים אשר לשאול וגם הרועים קרואים אבירים על הבקר וחשוורים הקרואים אבירים. כדבתיב עדת אבירים בעגלי עמים. וכן סבבוני פרים רבים אבירי בשן בתרוני. מידי אביר יעקב. מי גרם לך הקב"ה שהוא אביר יעקב. האלהים הרועה אותי עד היום הזה. שעל ידי גדולתך זן אותי במצרים. משם הקב"ה גרם להיות רועה אבן ישראל משפחת ישראל שבלבל יוסף את אביו ואת אחיו. אבן לשון אב וכשפחה. נו"ן יתירה כמו נו"ן של שגעון וצורון. ומ"ם של דיקם. ותהי הבנם: (בה) מאל אביך. בא לך כל

רש"י

כחץ ותרגומו מרי פלגותא לשון ותהי המחנה לחתן שהיו רחוים לחלוק עמו נחלה: (כד) ותשב באיתן קשתו. נתישבה כחוזק. קשתו חזקו: ויפזו זרועי ידיו. זו היא

שפתי חכמים

וכמו ויתרכו דחין למרר תחלה ואח"כ לריב ח"ו דקאי גם אפוטיפר ואשתו: ע ר"ל שהתרגום הוסיף על הקרא: פ ר"ל התרגום מתרגם על אבן מב וכנין ומנ"ל לתרגם כן ועז"פ לשון

נתיגת טבעת על ידו לשון זהב מוסיף זאת היתה לו מידי הקב"ה שהוא אביר יעקב ומשם עלה להיות רועה אבן ישראל עוקרן של ישראל ל' אבן הראבה לשון מלכות ואונקלוס אף הוא כך תרגמו. ותשב. ותבת בהון נבואותיה החלומות אשר חלם להם על דקיים אורייתא בסתרא שמקרא תוספת הוא ע ולא מל' עברי שבמקרא רוחצניה תרגוס של באיתן קשתו וכך לשון התרגוס על העברי ותשב נבואתו בשביל שאיתנו של הקב"ה היתה לו לקשת ולמכטה בכן יתרמא דהב על דרעוהי לכך ויפוזו זרועי ידיו לשון פז: אבן ישראל. ל' טוטריקון אב וכן אבהן ובנין ובנין: (כה) מאל אביך. היתה לך זאת והוא יעזרך: ואת שדי. ועם הקב"ה היה לבך כשלא שמעת לדברי

ברבת יוסף

שיודוהו אחיו ויסתחוו לו בני אביו. כי אחבת המלך תלויה באהבת עמו ואנשיו אליו בהסנאת ה'. ואף שלא זכה יוסף למלוך על ישראל כעצמו זכה למלוך על מלרים. ובניו מלכו על עשרת השבטים. כי המלכים היו פעם ממשפחה פעם מאפרים. ואחר שזכר את יוסף זכר את בנימין שגם הוא אינו ראוי למלוכה:

פירוש לתורת אלהים

יְרוּשָׁה הָאבִּין אוּיף אִים גֵיהַאסְט: (כד) וַתֵּשֶׁב אוּג זַיין שְׁטַארְקֵייט הָאט זִיך שְׁטַארְק בֵּוועֶגְט וַיָּפוּזוּ אוּג זָעֶגֶן גֵיוָואַרִין גֶעגִילְט זְרוֹעֵי דִי אָרוּם פּוּן זַייגֶע הֶענְט, דָאס מֵיינְט מָען וָואס פַּרְעה הָאט אִים גֵיגֶעבִּין דָאס גָאלְדֶענֶע פּוּנְגֶעריל אוּיף זַיין הַאנְט אוּג דָאס אַלְץ אִיז אִים גֵיוָועֶן מִידֵי פּוּן דִיא הֶענְט פּוּן גָאט וָואס עֶר אִיז אָבִּיר דֶער שְׁטַארְקֶער גָאט פּוּן יַעֲקֹב, כְּלוֹמַר דָאס הָאט גָאט גֵיהֵייסִין עֶר זָאל וֶועֶרִין אַמְלָכוּת מִשָּׁם פּוּן דָארְט הָאט עֶר זוּבָה גֵיוֶועֶן עֶר זָאל זַיין רוֹעֶה אַשְׁפַּייזֶער אֶבֶן יִשְׂרָאֵל דֶעם פָּאטֶער מִיט דִי קִינְדֶער פּוּן יַעֲקֹב: (כה) אוּג דָאס אִיז דִיר אַלְץ גֵיוֶועֶן מֵאֵל פּוּן דֶעם גָאט פּוּן זַיין פָּאטֶער וְיַעְזְרֶךָ אוּג עֶר זָאל דִיר הֶעלְפֶין וְאֵת שַׁדַּי אוּג מִיט דֶעם אַלְמֶעכְטִיגֶען גָאט אִיז גֵיוֶועֶן זַיין הַארְץ אַז דוּ הָאסְט נִיט גֵיוָואלְט צוּ הֶערֶין צוּ פּוֹטִיפָּרְס וַייב וִיבָרְכֶךָ אוּג עֶר זָאל דִיך בֶּענְקְשִׁין בִּרְכוֹת דִיא בְּרָכָה פּוּן דֶעם הִימֶעל פּוּן אוּיבֶּין בִּרְכוֹת דִיא בְּרָכוֹת פּוּן אָבְגְרוּנְד רוֹבֶצֶת תַּחַת

בִּרְכֹת שָׁדַיִם וָרָחַם: ט בִּרְכֹת
אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל־בִּרְכֹת הוֹרַי עַד
תַּאֲוַת גִּבְעַת עוֹלָם תִּהְיֶיךָן לְרֹאשׁ
יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו: פ ששי

דְּאָבוּךְ וְדְאִמָּךְ: כוּ בִּרְכָתָא דְאָבוּךְ יְתוֹסְפוּן עַל בִּרְכָתָא דִּי לִי בָּרִיכוּ אֲבָהָתַי דַּחֲמִידוּ לְהָוֵן רַבְרְבַיָּא דְּמָן עָלְמָא יְהָוֵן כָּל אִלֵּין לְרֵישָׁא דְּיוֹסֵף וּלְגַבְרָא פְּרִישָׁא דַּאֲחוֹהִי:

תו"א וקדקד . מנת קלס:

רש"י

זה. והוא יעזרך: ברכות תהום. שהתהום עולה ומשקה את הארץ: ברכות שדים. שלא יהיו השדים צומקים ולא ימותו הילדים מחוסר חלב: ורחם. ואף בתוך הרחם לא ימותו העוברים ולענין הקללה כתיב למטרע הן להם רחם משכיל ואפי' כשיגדלו יהיו השדים צמוקים. ולא זו אף זו: (כו) ברכות אביך גברו על ברכות הורי. ברכות אביך יעקב שבירכנו הקב"ה בדכתיב והנה ה' נצב עליו וגו' גברו על ברכות הרים בדכתיב שם ופרצת ימה וקדמה וגו' נחלת שובה ובלא מצרים העולה מכל הרי עולם: עד תאות. עד סוף גבעות עולם לשון ותתאוויתם. תתאו לבא חמת. ובדבת משה מוכיחין על פסוק זה. כי הורי לשון כפל של גבעות עולם דכתיב שם. ומראש הרי קדם ומסגר גבעות עולם. ואותן ברכות תהיינה לראש יוסף: נזיר אחיו. מלך על אחיו:

בעל הטורים

ומצר ואל הארץ למנוע לתת יבולם כדכתיב כי כם ידין עמיס: רוכלת. נ' במס' כתן ואיכך מי ביוסף ומתחום רוכלת תחת וכתם רוכלת. סייגו לתמרינן בפרק ג' דתענית אין לך מיפה סיגרת מלמעלה אתין קפייס עולה מלמטה מן התהום ומייט ומתחום רוכלת תחת והתם רוכלת ילף רוכלת מתחום רוכלת. לאמתינן שמעולת קן בים שחייב בשלומה: ברכות שדים. כפ הפמים שיריקו מעור. ורחם היא אתרן שמולדת שירות:

שפתי חכמים

מטריקון מה וכן; צ ר"ל סיאך הוה מלת שדים ל' מה: ק רצה לפ' סיאך שייך מלת הורי ל' מה: ד ר"ל דוי"ן ולד"י מתחלפין בכמה מקומות כמו זעקת שמות כמו לעקת: ש וכן פי' הפסוק עד תאות גבעות עולם פירוש ברכות שברכני אבא גברו כלומר עודים על הברכות שבירך את הורי לפי שהברכות שלי המדו גדולי עולם ומפרש רש"י מי המדו שהמדתן אמו וכו' מלאתי: ת דק"ל לפי התרגום דמפרש תאות ל' חמדה מ"כ מה שכתוב בתחלה ברכות אביך גברו וגו' שפירושו הברכות שלי שנתן לי הקב"ה גברו יותר מברכות שבירך את אבותי כדפירש"י לעיל מ"כ לפי התרגום היאך מיושב מה שכתוב אחריו על תאות גבעות עולם ושא"ם שהמדתן אמו וכו' ר"ל לפי התרגום קאי תאות על ברכה שהמדתן אמו על יעקב שהיא חמדה לאותן ברכות והזקיקה את יעקב לקבלן וכן שלביאה את יעקב בגדי עשו החמודות

ולאברהם מ"ל שם עיניך וראה וגו' כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך אתן את כל הארצות המלא והקימותי את השבועה וגו' ז"ש ישעיה (ישעיה נח) ישראל בלבד. ליצחק אמר לו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות המלא והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך: תאות. שמואל"ן כך מצרי מנחם בן סרוק: הורי. ל' הריון שהורוני בחטאי אמי ק כמו הורה נבר (איוב ג): עד תאות. עד קצות כמו (במדבר לד) והתאויתם לכם לגבול קדמה (שם ח) תתאו לבא חמת: תהיין. כולם לראש יוסף: נזיר אחיו. פרישא לאחוהי שגבהל מאחיו כמו וינזרו מקדשי בני". נזרו אחור. ור"ל ותשב באיתן קשתו על כביאת ידיו וקורלו קשת ע"ם שהזרע יורה כאן: ויפוזו זרועי ידיו. כמו ויפוזו ר שיצא הזרע מבין אצבעות ידיו: מידי אביר יעקב. שגרלתה לו דמות דיוקנו של אביו וכו' כדאי' בסיעה (דף יד) ואונקלוס תרגם תאות שולם ל' תאוה ומחמד' ש וגבעות ל' מצוקי ארץ (והם הברכות) שהמדתו ת אמו והזקיקתו לקבלם:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כה) ברכות שדים. פי' שהתיין כשיורע יוסף מתברכות בתרבה הלב להגיק בניהן שתהא להם בנים הרבה מרחם שלהם ולא תהיה משכלה תקרה בתן בהרב רבי משה זכרונו לברכה: (כו) עד תאות. פרש"י שהמדתן אמו והזקיקתו ליעקב לקבלן על ידי הטטעמים שעשתה:

פירוש לתורת אלהים

וואס איז אונטען: (כו) בִּרְכֹת אָבִיךָ די ברכות וואס האט גיבענטשט מיך דיין פאטער גברו האבין זיך גישטארקט על אויף דיא ברכות פון מיינע עלטערין פון מיין פאטער יצחק אונ מיין זיידע אברהם. וואס מיינע בִּרְכֹת זענען שד תאות גבעות עולם נאר אן שיעור אזוי וי עם שטייט וקרצף וגו'. די וועסט דיך שטארקין אויף מערב זייט אונ מזרח אונ דרום אונ צפון זייט דאס איז נאר אן אנרעגעץ. אבער צו אברהם האט ער

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצנגו תשל ום כל הסדרה ותרגום והפטרה :

מ בְּבִנְיָמִין בְּאַרְעֵיהּ תִּשְׁרֵי שְׁכִינְתָּא וּבְאַחֲסַנְתֵּיהּ יִתְבְּנֵי מַקְדְּשָׁא בְּצַפְרָא וּבְפַנְיָא יְהוֹן מְקַרְבִּין בַּהֲנַיָּא קָרְבָּנַיָּא וּבְעִידָן רַמְשָׁא יְהוֹן מְפַלְגִין מְזוֹנָא חוּלַּקְהוֹן מִשְׁאַר קוּדְשַׁיָּא:

כז בִּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל: כח כָּל־אֵלֶּה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ:

כח כָּל אִלֵּין שִׁבְטַיָּא דְּיִשְׂרָאֵל תְּרֵין עֲשַׂר וְדָא דִּי מַלֵּיל לְהוֹן אֲבוּהוֹן

תרא בנימין זאב. טוסס יח זכמיס נד :

בעל הטורים

(כז) ולערב יחלק שלל. כגי' יסס הקרבנות. התחלת התיבות שאחר שמותן כגון בכורי אחיה אתה לתוף תמור ידין נדוד שמנה אילה כן זאב עולה לחשבון שס"ה כמנין ימות החמה ותותיות האחרונות של הברכות כגון עלה ביסראל מחלב לידן עובד יהיה עקב מלך שפר אחיו שלל עולה שנ"ד כמנין ימות הלבנה וזהו שנאמר כה אמר ה' נותן שמש לאור יומם חקת ירח וכוכבים לאור לילה וגו' אם ימושו החקים האלה מלפני נאם ה' גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי לפני כל הימים. יעקב הקדים דן לגד כסדר תולדותם משה הקדים גד לדן לפי שהוא קטן כחלקו :

(כח) וזאת אשר דבר להם אביהם. סיים כחאת וכו כלשון פתח משה וברכם וזאת הברכה וזהו מוקדים אחכונן :

רש"י

(כז) בנימין זאב יטרף. הוא זאב אשר יערף א נצא על שיהיו עתידין להיות חטפנין (סופסים כח) והטפתם לכם לים אשתו כפלגש בגבעה ובכח על שאול שהיה נולח כאויביו סביב שנאמר (ש"א יד) ושאול לכד המלוכה וילחם כמואב וכאדום וגו' וכל אשר יפנה ירשיע : בבקר יאכל עד. לשון ביזת שלל המתורגם עדאה. ועוד יש לו דומה בלשון עברית (ישעיה לג) אז יחלק עד שלל ועל שאול הוא אומר שעמד בתחלת בוקרן (ס"א פריחתן) וזריחתן של ישראל: ולערב יחלק שלל. אף משתקע שמשן של ישראל ע"י נבוכדנצר שיגלם לבבל: יחלק שלל. מרדכי ואסתר שהם מבנימין יחלקו את שלל המן שנאמר הנה בית המן נתתי לאסתר. ואונקלוס תרגם על שלל הכהנים בקדשי המקדש: (כח) וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם. והלא יש מהם שלא ברכם אלא קטנתן אלא כך פירושו וזאת אשר דבר

רשבים

(כז) בנימין זאב יטרף. על שאול שהיה מלך ראשון בתנכא שפשט בכל סביבותיו בכל האומות וכתב שם בכל אשר יפנה ירשיע. שהכל בכל האומות ובנו בנימין היה עם מלכי יהודה הצריקים אשר בברו על האומות כדכתיב באסא ביהושפט וביחזקיהו: ולערב יחלק שלל.

שפתי חכמים

כשכיל שיקבל יעקב הברכות: א ויערף אינו דבק עם זאב שכל זאב טורף אלא טורף שב על בנימין ור"ל בנימין זאב הוא וכו' :

ברכת בנימין

(כז) בנימין זאב יטרף. ואינו כעל משפט כמו שראוי למלך. כי בבקר יאכל עד שהיא הפלא וכן בערב. כאופן שערב ובקר יחלק שלל. ועם היות שהשלל הזה מהאויבים הנה לא שבמו בזה. כמי שאין ראוי לגבור שיעשה חלילת בשלל כי הוא מבלל המלכה ומפני זה אינו ראוי למלוכה. ועל שאול כיון הזקן במאמר זה שבמלחמת עמלק אמר לו שמואל ואעבר אל הפלא ותעשה הרע בעיני ה'. אמנם מרע"ה לפי שבירך את השבטים כפי חלקם באחרת הנבחרת וכחלקו של בנימין נכנה המקדש מחמת שלא היה לו חלק כמכירתו של יוסף ע"כ אמר עליו יריד ה' ישכון לבטח וגו'. ואחרי שהשלים הכתוב לספר דברי הזקן

(כח) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר. ר"ל עם היות שקלתם

פירוש לתורת אלהים

דאס איז יוסף: (כז) בִּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף בִּנְיָמִין וועט זיין אזוי ווי אַוואלף וואס ער פארצוקט די שאף, ורש"י שרייבט ער האט נביאות גיזאגט אויף דער צייט פון פילגש בגבעה אז דיא ישראל האבין געהרגתי דאס שבט בנימין גאר ועקם הונדערט זענען געבליבען האבין דיא ישראל גישוואורין זייא ואלין זיי קיין ווייבער געבין אונ דער נאך האבין זיי חרמה געהאט האבין זיי גיהייסין אז די בנות ישראל ואלין גיין אין דיא ווין גערטנער אונ דער שבט בנימין ואלין חאפין איטליכער אנוייב) בבוקר אין דעם מארגענס פריה. דאס האט ער נביאות גיזאגט אויף שאול המלך וואס ער גיבראוכט אונ ער האט זייא גיבענטשט איש איטליכען

(כח) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר. ר"ל עם היות שקלתם בכל סביבותיו בכל האומות וכתב שם בכל אשר יפנה ירשיע. שהכל בכל האומות ובנו בנימין היה עם מלכי יהודה הצריקים אשר בברו על האומות כדכתיב באסא ביהושפט וביחזקיהו: ולערב יחלק שלל.

(כח) וזאת אשר דבר להם אביהם. סיים כחאת וכו כלשון פתח משה וברכם וזאת הברכה וזהו מוקדים אחכונן :

ישראל שיהיו עתידין להיות חטפנין (סופסים כח) והטפתם לכם לים אשתו כפלגש בגבעה ובכח על שאול שהיה נולח כאויביו סביב שנאמר (ש"א יד) ושאול לכד המלוכה וילחם כמואב וכאדום וגו' וכל אשר יפנה ירשיע : בבקר יאכל עד. לשון ביזת שלל המתורגם עדאה. ועוד יש לו דומה בלשון עברית (ישעיה לג) אז יחלק עד שלל ועל שאול הוא אומר שעמד בתחלת בוקרן (ס"א פריחתן) וזריחתן של ישראל: ולערב יחלק שלל. אף משתקע שמשן של ישראל ע"י נבוכדנצר שיגלם לבבל: יחלק שלל. מרדכי ואסתר שהם מבנימין יחלקו את שלל המן שנאמר הנה בית המן נתתי לאסתר. ואונקלוס תרגם על שלל הכהנים בקדשי המקדש: (כח) וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם. והלא יש מהם שלא ברכם אלא קטנתן אלא כך פירושו וזאת אשר דבר

בנימין

שכח וקלתם גנה את מעשיהם עכ"ז כולם היו שבטי ישראל שהם שבטים יוצאים מאותו גזע הנכבד וכלם היו שלמים במעשיהם. ולכן קראם שבטים כי המשיל את יעקב כלילן שברטיו אחד ושנפים רבים מסתעפי' ממנו ונקרא הענף הגדול שבט וכל ענף יסתעף לפארות והם המטפחות וכל פארה תסתעף לרוב עלים והם בני המשפחה. וכמו שמדרך הלילן ובטנו שבשהשורש הוא עוב כל הפארות והשבטים והעלים היוצאים ממנו הם טובים. כן היה יעקב שהוא השורש שלם וטוב וכניו שבטים ישרים וטובים :

וזאת אשר דבר להם אביהם וגו'. רבו הפירושים ע"פ זה והגאון ריש"ק ז"ל כ' כי הטם בְּרָכָה נגזר מהטם בְּרָכָה • כי כל ברכה יש לה מעין נובע ממקה עוכה ממנה

אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כִּבַּרְכָתוֹ בֵּרַךְ
אֹתָם׃ כט וַיְצַו אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
אֲנִי נֶאֱסָף אֶל־עַמִּי קִבְרוּ אֹתִי אֶל־
אֲבֹתָי אֶל־הַמְּעָרָה אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה
עֶפְרֹן הַחִתִּי׃ ל בַּמְּעָרָה אֲשֶׁר
בִּשְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־עַל־פְּנֵי
מַמְרֵא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה
אַבְרָהָם אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת עֶפְרֹן
הַחִתִּי לַאֲחֻזַּת־קָבֶר׃ לא שָׁמָּה קָבְרוּ
אֶת־אַבְרָהָם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ

וּבְרִיךְ יַתְהוֹן גְּבַר דִּי
בְּבִרְכָתֵיהּ בְּרִיךְ יַתְהוֹן׃
כט וּפַקִּיד יַתְהוֹן וַאֲמַר
לְהוֹן אֲנָא מִתְכְּנֵישׁ לְעַמִּי
קְבָרוּ יָתִי לְוָת אֲבָהָתַי
בִּמְעָרְתָּא דִּי בַּחֲקַל
עֶפְרוֹן חִתָּאָה׃ ל בִּמְעָרְתָּא
דִּי בְחַקַל כֶּפֶלְתָּא דִּי עַל
אַפֵּי מַמְרֵא בְּאַרְעָא
דִכְנָעַן דִּי זְכָן אַבְרָהָם יָת
חַקְלָא מִן עֶפְרוֹן חִתָּאָה
לְאַחֲסָנַת קָבוּרָא׃ לא תַּמָּן
קְבָרוּ יָת אַבְרָהָם וְיָת
שָׂרָה

רשבים

שכן מנהגו של זאב. זאב ערבות ישדרם. כזאבי ערב לא גרמו לבקר: (כח) אשר כברכתו. העתיד לבא במו שאמר למעלה אשר יקרא אתכם באחרית הימים: (ל) לאחוזת קבר. ולא יוכלו לעורעו מלקוברני:

שפתי חכמים

ב (מהר"ן) ולו נתן קרן דוחות אמר דבר להם אביהם ס"ת דיעקב ניתם על דבריו לגמרי וחזר ממה שקבר שכן ויברך אותם כולם כמשמע לכך סולרך לומר וזאת אמר וכו' לפודיע שמה שאמר בענין יסף שומר כחזקתו אלא שחזר וכללם וכו': ג לא ברך אותו מה ת"ל ברך אותם לפי שנתן ליהודה גבורת אריי ולבנימין חטיפתו של זאב ולנפתלי קלותו של איל יכול אלא כללן כולם בכל הברכות ת"ל ברך אותם: (כט) נאסף אל עמי. על שם שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן שיש אסיפה בלשון עברי שהיא לשון הכנסה כגון (שופטים יט) ואין איש מאסף אותם הביתה. (דברים ג) ואספתו אל תוך ביתך (ויקרא כג) כאספכם את תבואת הארץ. הכנסתם לבית מפני הגשמים. ג ואספכם את מעשיכם.

רש"י

להם אביהם ב מה שנאמר בענין, יכול שלא ברך לראובן שמעון ולוי ת"ל ויברך אותם ג כולם נתשמע: איש אשר בברכתו. ברכה השתידה לבא על כל אחד ואחד: ברך אותם. לא היה לו לומר אלא איש אשר ברכתו ברך אותו מה ת"ל ברך אותם לפי שנתן ליהודה גבורת אריי ולבנימין חטיפתו של זאב ולנפתלי קלותו של איל יכול אלא כללן כולם בכל הברכות ת"ל ברך אותם: (כט) נאסף אל עמי. על שם שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן שיש אסיפה בלשון עברי שהיא לשון הכנסה כגון (שופטים יט) ואין איש מאסף אותם הביתה. (דברים ג) ואספתו אל תוך ביתך (ויקרא כג) כאספכם את תבואת הארץ. הכנסתם לבית מפני הגשמים. ג ואספכם את מעשיכם.

ברכת בנימין

אזוב הכרכם. כי אי אפשר בשום פנים לברך את אחד פיסיה נמדן אם אין כו מקור מדת החכמה. אז שאין לו ידיעה בחסבר איך יבורך פיללית בעפקיו. אבל עיין הברכם סוף כמו שיש לו מעין פתוח בחלרו וחכם בא וחפר בארץ עד שמצאו. כן הלדיק מבקש ומחפש כי מעין דהיינו הסכנה אשר תתלא בעבע מתחברך יפתח ויתרחב ויתגדל עד שיפיה כמעין לא אכזב. לכן יעקב אביהו עליו הסלום בברלה לברך את בניו אחר אחלם סגולת כל אחד ואחד לפי מכבו המיוחד. ואח"כ ברכם שמחדות עוכות ,וסבילות הטובות בנפש יתברכו ויחלבו מאד. וסמחות רעות שבנפש יתמעטו. וכזה ברך אותם. ולראובן אמר פחז כמים. זו מדה רעה. שהוא עושה הכל כפי העולם אחלם על מחשבתו בלי לעיין אם עובה אחריתה. וכירך אותו כמה שאמר „אל תותר". אבל בישוב הדעת. וכן בשמעון ולוי כמה שאמר „אחרון אחרון" זהו הברכה. שיתמעט אחרון אחרון יפחתך. נגנה שאחלקם ביעקב ואפילם בישראל בנ"ל. וז"ש הכתוב וזאת אשר דבר להם אביהם. ר"ל אפילו זאת אשר דבר להם אביהם. קצות. ויברך

פירוש לתורת אלהים

אויטליבען טענטש ווי עס וועט אויף אים קומען
ברך האט ער זייא גיבענטשט: (כט) ויצו אונ ער
האט זייא גיבאטען ואטר אונ האט גיזאגט צו
זייא איך ווערד שטארבין מיט דעם פעלד פון
מיה בגראבען געבין מיינע עלטערין אל אין דער
מערת המכפלה וואס זיא איז אין דעם פעלד פון
עפרון החתי: (ל) במערה אין דער מערת המכפלה
וואס איז אין דעם פעלד קעגין ממרא בארץ כנען
אין דעם לאנד כנען אשר אין דער מערה וואס
אברהם האט זיא גיקויפט מיט דעם פעלד פון
עפרון החתי צו איין ארב פון אביתה הקברות
נועגין: (לא) שמה ראמט האט מען בגראבען

אברהם

(ל) במערה. משם קברו אותו במערה וא"ת הרבה שרות והרבה מערות היו ולא תדע באי זו לוכך נאמר אשר בשדה המכפלה. וא"ת שמא ימחו בידכם ת"ל אשר קנה אברהם. וא"ת שמא לא קנאה מארם שוויה כח בידו למכרה ת"ל מאת עפרון החתי שהיה נשיא הארץ וא"ת ושמא לזרע שם מכרה ולא יניחו לעשות שם בית הקברות ת"ל לאחזת קבר וא"ת שמא אותה קנייה לא היה בה חזקה כי לא החזיקו בה ת"ל שמה קברו את אברהם. וא"ת שמא לפי שמכרה עפרון שהיה נשיא הארץ לא יכלו העם למחות בידו אמנם שלא ברצונם מכרה ושמא עתה ימחו בידיהו ת"ל מאת בני חת:

שמדת החסדון אל יחרבה כי יותר. רק חתמעט ממנו ויעשה אם עובה אחריתה. וכירך אותו כמה שאמר „אל תותר". שיתמעט אחרון אחרון יפחתך. נגנה שאחלקם

שָׁמָּה קָבְרוּ אֶת־יִצְחָק וְאֵת רִבְקָה
אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קָבַרְתִּי אֶת־לֵאָה :
לב מִקְנֵה הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ
מֵאֵת בְּנֵי־חֵת : לג וַיְכַל יַעֲקֹב לְצַוּת
אֶת־בָּנָיו וַיֶּאֱסֹף רַגְלָיו אֶל־הַמִּטָּה
וַיִּגְוַע וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו : נ א וַיִּפֹּל יוֹסֵף
עַל־פְּנֵי אָבִיו וַיֵּבְךְּ עָלָיו וַיְשַׁק־לוֹ :
ב וַיְצַו יוֹסֵף אֶת־עֲבָדָיו אֶת־הָרֹפְאִים
לַחֲנֹט אֶת־אָבִיו וַיַּחַנְטוּ הָרֹפְאִים
אֶת־יִשְׂרָאֵל : ג וַיִּמְלְאוּ־לוֹ אַרְבָּעִים

אונקלוס

שָׂרָה אִתְּתֵיהּ תַּמָּן קְבָרוּ
יַת יִצְחָק וְיַת רִבְקָה
אִתְּתֵיהּ וְתַמָּן קְבָרִית יַת
לֵאָה : לב זְבִינֵי חַקְלָא
וּמְעָרְתָּא דִי בֵיהּ מִן בְּנֵי
חִתָּאָה : לג וְשֵׁיצִי יַעֲקֹב
לְפַקָּדָא יַת בְּנוֹהִי וּכְנַשׁ
רַגְלוֹהִי לְעַרְסָא וְאִתְנְגִיד
וְאִתְכְּנֵישׁ לְעַמֵּיהּ : א וּנְפַל
יוֹסֵף עַל אַפֵּי אֲבוּהִי וּבְכָא
עֲלוֹהִי וּנְשִׁיק לֵיהּ :
ב וּפַקִּיד יוֹסֵף יַת עַבְדּוֹהִי
יַת אַסְוָתָא לְמֶחֱנַט יַת
אֲבוּהִי וַחֲנִיטוּ אַסְוָתָא
יַת יִשְׂרָאֵל : ג וּשְׁלִימוּ

בעל הטורים

(ג) וימלאו . כ׳ כמס׳ וימלאו לו מרכעים יום וימלאו ימיה ללדת ברכיו . לחגיר כח חזקתו של יעקב שנתן הקב״ה בו כח עד עת גויעה : (כ) לחנוט . פתרונו לפי ענייננו ומנחם פירשו

רש״י

(ג) ויאסוף רגליו . הכניסן כמטתו כי עד עתה היה יושב כדכתיב וישב על המטה . ויוצא יוסף אותם מעם זכל מסיפה המורה כמיתה אף היא לשון הכנסה : אל אבתי . עם אבותי : (לג) ויאסוף רגליו . הכניס רגליו : ויגוע ויאסף . ומיתה לא נאמרה בו ואמרו רז״ל יעקב אבינו לא מת (תענית ה) : (כ) לחנוט את אביו . ענין מרקחת בשמים הוא : (ג) וימלאו לו . השלימו לו ימי חניטתו עד ה שמלאו הקלוסים לימי לידתה וכן רבים במקרא ואלו לא היה מספר קלוס מתחלה לכך הוצרך הרב לומר השלימו לו ימי חניטתו ונפני שימי

שפתי חכמים

מלאתי זה בשום מדרש וגם תמוה בעיני היכן מצינו זה שכירך לראובן שמעון ולוי אי משום שכללם בכולם בברכה אחת הלא זה למדנו מכירך אותם א״כ ויברך אותם ל״ל : ד בגמרא מקשה והלא תנינו אותו הרופאים וכתיב ומי בשמוך שבשאהו ממלריס וקבריהו בארון בארץ כנען י״ל לא עשה עשה מיתה היינו שלא היה לו עוד מיתה ושוב נאמרו בזה דברים וכו׳ : ה ר״ל לא תבא לשון מצוי רק על מספר הקלוס מתחלה כמו את מקופי ימיך אמלא כלומר ימים הקלוסים לו וימלאו ימיה ללדת כלומר ימים הקלוסים לימי לידתה וכן רבים במקרא ולא היה מספר קלוס מתחלה לכך הוצרך הרב לומר השלימו לו ימי חניטתו ונפני שימי

רעת זקנים מבעלי התוספות

(לג) ויאסוף רגליו אל המטה . לפי שהוציא לחוץ בשרצה לברך בני יוסף כדכתיב ויתחזק ישראל וישב על המטה וכאשר כלה לברכן הכניסן אל המטה :

(כ) ויחנטו . המתיקו גופו לאחר שהושליכו בו חסמים המרים כדי להוציא טנף שבמעיו וכדי שלא יסרח השליכו בתוכו אחרי כן סמנים מתוקים להריח ריח טוב והוזמה מן התאנה חנטה פניה המתיקה פירותיה :

כדבת בנימין

אותם . אף זה הוא ברכה . היא אשר כברכתו ברך אותם : לכל אחד ואחד ברך ברכה הראויה לו ע״כ הברכות נשתנות לא ראי זה כראי זה . הלך הטוב שבהם את כלם ברך :

פירוש לתורת אלהים

אברהם ואת אונ זיין ווייב שרה שמה דארט האט מען בגראבען יצחק ואת אונ זיין ווייב רבקה שמה אונ דארט האב איך בגראבען לאה דארט ואלט איד מיך אויך בגראבען : (לב) מקנה דאס קויפונג השדה דאס פעלד והמערה אונ די מערה וואס איז דרונגען האט עם אברהם גיקויפט מאת פון דיא קינדער פון חת : (לג) ויכל האט יעקב פאר לענד לצות צו גיבוטען זיינע קינדער ויאסף אונ ער האט ארין גענומען זיינע פיס אין בעט ארין ויגוע אונ ער איז פארגאנגען ויאסף אונ איז פארזאמולט גיווארין צו זיין פאלק . רש״י שרייבט

פאר וואס שטייט ניט בייא אים לשון מיתה האבין אונזערע חכמים גיזאגט יעקב אבינו א״ז ניט גישטארבען נאר מען האט גימיינט ער איז גישטארבען : (א) ויפול יוסף אונ יוסף איז גיפאלען אויף זיין פאטערס פנים ויבך עליו אונ ער האט גיוויינט איבר אים וישק לו אונ האט אים גיקישט : (ב) ויצו האט יוסף גיבאטין זיינע קנעכט דיא דאקטוירים לחנט את אביו זייא זאלין פאלמעסין זיין פאטער ויחנטו הרופאים את ישראל האבין דיא דאקטוירים גיפאלמעסט צו יעקב : (ג) וימלאו לו ארבעים יום אונ זייא האבין פאר פילט פערציג

יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי הַחֲנֻטִים וַיִּבְכּוּ
אֹתוֹ מִצְרַיִם שִׁבְעִים יוֹם׃ ד וַיַּעַבְרוּ
יְמֵי בְכִיתוֹ וַיְדַבֵּר יוֹסֵף אֶל־בֵּית
פַּרְעֹה לֵאמֹר אִם־נָא מָצָאתִי חֵן
בְּעֵינֵיכֶם דַּבְּרוּ־נָא בְּאָזְנֵי פַרְעֹה
לֵאמֹר׃ ה אָבִי הִשְׁבִּיעַנִי לֵאמֹר הִנֵּה
אָנֹכִי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִּקְבְּרֵנִי וְעַתָּה
אֶעֱלֶה־נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת־אָבִי
וָאָשּׁוּבָה׃ ו וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה עֲלֵה וּקְבֹר

ליה ארבעין יומין אדי
כן שלימו יומי חניטא
ובכו יתיה מצראי
שבעין יומין׃ ד ועברו
יומי בכיתיה ומליל יוסף
עם בית פרעה למימר
אם כען אשכחית רחמין
בעינוכון מליו כען קדם
פרעה למימר׃ ה אבא
קיים עלי למימר הא אנא
מאית בקברי די אתקנית
לי בארעא דכנען תמן
תקברינני ובען אסק כען
ואקבר ית אבא ואיתוב׃
ו ואמר פרעה סק וקבור

תולדות אהרן

אבי השביעני. סוטה ט׳: אשר כריתי. ר״ש מ״ו שמה יג. חולין לב: עלה וקבור. סוטה יג׳:

רשב״ם

מגזירה חנטה פגיה: (ה) ואשובה. אל ידאג שאני מגיה לא מת כיון שאמר משה אנכי מת אמר אותו

בעל הטורים

רמז לסוף מ׳ יום הולך מלר: (ה) אנכי מת. ג׳ כמס׳ שכא כיעקב ולידך במשה ולידך ביוסף. אף על פי שאמרו יעקב גם כולו וכלשון שאמר יעקב אמר גם יוסף:

שפתי חכמים

בחניטה שם ימים מרובים להם כלומר לחניטות מ׳ יום וחפו שאמרו עד שמלאו מ׳ יום ואמר השלמה במקום ויתמלאו לשוויע שזה המילוי הוא משנין השלמה לא משמילוי שטות הפוך הריקות הרא״ם: ו לאמוקי מלא תפרס וימלאו לו מ׳ יום ואח״כ ויבכו אותו עוד שבעים יום: ז דחל״ב למה בכו וא״ל משום בכוד יוסף כי הבכי אינו פועל רצוני עד שיבכה בסירלה: ח כרי הוא ל׳

רש״י

לו מרבעים יום: ויבכו אותו וגו׳. מרבעים ומיעה ומלכים לבכיה ו לפי שבאה להם ברכה לרגלו ז שכלה הרעב והיו מי נילוס מתברכין: (ה) אשר כריתי לי. כפשוטו כמו (שמות כא) כי יכרה איש. ומדרשו עוד מתיישב על הלשון כמו אשר קניתי. ור״מ כשהלכתי לברכי הים היו קורין למכירה כירה (ב״ר) ועוד מדרשו ל׳ כרי דגור ח שנעל יעקב כל כסף וזהב שהביא מצית לבן ועשה אותו כרי ואמר לעשו מול זה בשכל

קבירת יעקב

(ה) בקברי אשר כריתי לי וגו׳. יל״ד למה פוסיף יוסף אלו הדברים אשר לא נאמר זה בדברי יעקב ע״פ. כתב הקל״ב ואפשר לומר שהיה ירא יוסף שיאמר פרעה שיעקב מבזה את מצרים. כשיעקב היה רוצה להקבר במצרים מבזה הוא את מתי מצרים [שאינם כדאים שישכב יעקב ביניהם] ע״כ אמר יוסף לפרעה הטעם שאני זוה עלי לשוליכו לכנען מחמת שקנה לו שם מקום קבורה בחייו. ואפילו אם היה מת בקלא ארץ כנען היה מקפיד שיוליכוהו לאבותיו לקברו שם. מחמת כי שם קברו שקנה לו בחייו. וע״ז הוא מקפידים כל הסדורות שיקברו בקבריהם אשר כחרו להם בחייהם. וקנו את קברם בכסף מלא. ע״כ אין כאן בזיון למתי מצרים כאשר יוליכו את אבי לאבותיו:

פירוש לתורת אלהים

טאג כְּלוּמַר זייא האבין אים גיפאלמיטם פערציג
טאג כי בן וואורום אזוי ווערט דער פילם די טעג
פון פאלמעסין דען עם דארף גידורין פערציג
טאג ויבכו אותו האבין אים דיא מצרים בעוינט
זיבעציג טאג פערציג טאג פון דעם פאלמעסין
אוג נאך דרייסיג טאג. ורש״י שרייבט אז יעקב
איז געקומען אין מצרים האט דער הונגער אויף
גיהערט אוג דאס וואסער פון דעם גילום איז
גיבענטשט גיוואורין דרום האבין זיי אים בעוינט:
(ד) ויעברו ימי בכיתו אוג עס זענען אנועק גינאנגען
דיא טעג פון בעוינען ויבר האט יוסף גירעט
צו דעם הויז געזונד פון פרעה אזוי צו זאגין

אם נא מצאתי אויב איך האב געפונען חן אין איערע
אויגין דברו נא רעט איר פון מיינט וועגין צו פרעה
אוג איר זאלט אים אזוי זאגין: (ה) אבי השביעני
נאמר מיין פאטער האט מיך בשוואורין אוג האט
מיר אזוי גיזאגט הנה אנכי מת איך וועל שטארבין
בקברי זאלסטו מיך בגראבין אין דעם קבר וואס
איך האב מיר גיקויפט אין דעם לאנד כנען ועתה
אוג אצונד אעלה נא וועל איך אויף גיין צום לאנד
כנען ואקברה את אבי אוג איך וועל בגראבין דארט
מיין פאטער ואשובה אוג איך וועל מיך צוריק
קערין. האבין זייא דאס פרעה גיזאגט: (ו) ויאמר
פרעה האט פרעה גיזאגט צו יוסף עלה וקבור גייא

אֶת־אָבִיךָ כַּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיעֲךָ׃ ז וַיַּעַל
יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת־אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל־
עַבְדֵי פַרְעֹה זִקְנֵי בֵיתוֹ וְכֹל זִקְנֵי
אֶרֶץ־מִצְרָיִם׃ ח וְכֹל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו
וּבֵית אָבִיו רַק טַפָּם וְצֹאנָם וּבְקָרָם
עָזְבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן׃ ט וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם־
רֶכֶב גַּם־פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כָּבֵד
מְאֹד׃ י וַיָּבֹאוּ עַד־גֹּרֶן הָאָטָד אֲשֶׁר
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ־שָׁם מִסְפֵּד
גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֵבֶל
שִׁבְעַת יָמִים׃ יא וַיַּרְא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ
הַכְּנַעֲנִי אֶת־הָאֵבֶל בְּגֹרֶן הָאָטָד

תו"א ויעל יוסף . סוטה יג טו : וכל כית . סוטה יט : ויעל עמו . שם ט : ויכתו עד . שם יג : ויספדו שם . שם :ויעש . שבת קלב :

בעל הטורים

(ז) וכל זקני . ג' כמס' וכל זקני פרעה ויכא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם וכל זקני העיר ההיא נכי עגלה ערופה וחסו שדרשו לא שפכה שלא פטרוהו כלי מזון דהייגו וכל זקני ישראל לאכול כו' ולא פטרוהו כלא לויה דהייגו וכל זקני פרעה

רש"י

חלקך כמערה: (ו) כאשר השביעך. ואם לא כשביל השבועה לא הייתי מניחך אבל ירא לומר עבור על השבועה שלא יאמר א"כ אעבור על שבועה שנשבעתי לך שלא אגלה על לה"ק שאני מכיר עודף על שבעים לשון ט ואתה איך מכיר בו כדאיתא במס' סוטה (דף לג):

(י) גרן האטד. מוקף אטדין היה. ור"ל (סוטה יג) על שם המאורע שבאו כל מלכי כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה וכיון שראו כתרו של יוסף תלוי כאחרונו של יעקב עמדו כולן ותלו בו כתריהם והקיפוהו כתריהם כגורן

רשב"ם

את ארצו לגמרי: (ט) ויעל עמו. העלה יוסף עמו גם רכב גם וגו' כמו ויעל עולות. לשון מסעיל: (יא) יושב הארץ הכנעני. כלומר וירא הכנעני יושב הארץ התוא:

שפתי חכמים

עכרי ודבור הוא ל' ארמי: ט (רא"ם) ויש לתמוה א"כ איך סורפם לדבר עם אחיו כלה"ק וכדפירש"י ע"פ כי מי המדבר אליכם י"ל שהתוה עמו שלא ידבר עם המצריים דוקא וכשדבר יוסף עם אחיו לא היה שום אדם אתו ככיח ולא יודע הדבר שדבר כלה"ק. (נת"י) אי קשיא הא קשיא והא כל דברי המלך היה כלה"ק ושם היו הרבה מצריים ועכ"ק מדיריה אדיריה

פירוש לתורת אלהים

אויף אונ בגראב דיין פאטער כאשר השביעך אזוי
ווי ער האט בשוואורין דיך אבער ווען ער וואלט
דיך נים בשוואורין וואלט איך דיך נים גילאזט
גיין: (ז) ויעל איז יוסף אויף גינאנגען צו בגראבין
זיין פאטער ויעלו זענען מיט אים אויף גינאנגען
אלע קנעכט פון פרעה זקני ביתו דיא עלצטע פון
זיין הויז געזונד וכל זקני ארץ מצרים אונ אלע
עלצטע פון דעם לאנד מצרים: (ח) וכל בית יוסף
אונ נאר דאס הויז געזונד פון יוסף ואחיו אונ
זיינע ברידער אונ זיין פאטערס הויז געזונד רק
טפם וצאנם ובקרם נאר זיינע קליינע קינדער אונ
זיינע שאף אונ זיינע רינדער עזבו בארץ גושן
האבין זייא גילאזט אין לאנד גושן: (ט) ויעל עמו
אונ עס איז אויף גינאנגען מיט אים גם אויך רכב
רייט ועגין גם אויך פרשים רייטער ויהי המחנה כבד
מאד אונ עס איז גיווען זייער אשווערע מחנה:
(י) ויבאו אונ זייא זענען געקומען עד גורן האטד בעבר
דעם שייער וואס ער איז גיווען גרינגעלט מיט
דערנער אשר בעבר הירדן וואס דער שייער איז
גיווען פון דיא אנדערע זייט ירדן ויספדו שם אונ
זיי האבין אים דארטין בקלאגט מספד גדול אגרויסין
קלאג וכבד מאד אונ זייער אשווערע קלאג ויעש
אונ יוסף האט גימאכט צו זיין פאטער אקלאג
זיבען טעג: (יא) וירא אונ דיא קינדער פון כנען
האבין

וַיֹּאמְרוּ אֲבֵל־כָּבֵד זֶה לְמִצְרַיִם עַל־
כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אָבֵל מִצְרַיִם אֲשֶׁר
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן׃ יב וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן
כַּאֲשֶׁר צִוָּם׃ יג וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָנָיו
אַרְצָה כְּנָעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּמְעָרַת
שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם
אֶת־הַשָּׂדֶה לַאֲחֻזַּת־קָבֶר מֵאֵת
עֶפְרֹן הַחִתִּי עַל־פְּנֵי מַמְרֵא׃ יד וַיָּשָׁב
יוֹסֵף מִצְרַיְמָה הוּא וְאֶחָיו וְכָל־
הָעֹלִים אִתּוֹ לִקְבֹּר אֶת־אָבִיו אַחֲרֵי

אִידְּרֵי דְּאָטַד וַאֲמָרוּ אֲבֵל
תַּקִּיף דֵּין לְמִצְרָאֵי עַל כֵּן
קְרָא שְׁמֵהּ אָבֵל מִצְרַיִם
דִּי בְּעֵיבְרָא דְיַרְדְּנָא׃
יב וַעֲבָדוּ בְנוֹהִי לֵיהּ כֵּן
כְּמָא דִי פַקִּידִינוּן׃ יג וּנְטָלוּ
יָתֵיהּ בְּנוֹהִי לְאַרְעָא
דְכְנָעַן וּקְבָרוּ יָתֵיהּ
בִּמְעָרַת חֲקַל כְּפֵלְתָּא דִי
זְבַן אַבְרָהָם יַת חַקְלָא
לְאַחֲסָנַת קְבוּרָא מִן
עֶפְרוֹן חִתָּאָה עַל אַפֵּי
מַמְרֵא׃ יד וְתָב יוֹסֵף
לְמִצְרַיִם הוּא וְאַחוֹהִי וְכָל
דְסַלִּיקוּ עִמֵּיהּ לְמִקְבַּר יַת

תו"א ויעלו אותו. סוטה יג. תולין קמ: ויבא יוסף. סוטה יג:

בעל המורים

עלו לארוכו של יעקב: (יב) כן. ג' במס' ויעשו בניו לו כן כאשר צוה. ומידך סוקם את דברי יוגלב אשר צוה. כן תאמר עלו עמה ופסלי ונסכי צום. לאמר מה זה בע"ח מדבר ופסלי ונסכי צום אף יוגלב צוה לבניו עלה ויעבדו ע"ח וגו' ויעקב כשבקש לגלות את הקץ לבניו וכעלם ממנו אמר שמא יש בכם עובדי ע"ח אל"ש שמע ישראל:

רש"י

דכפסוק כי פי המדבר כתב שברכם ממצריים היו יודעים לותו ומ"ב מה תועלת בשבועה ביוסף לא ידבר בו והלכה מהמצריים ישמו מטתי לא היו מצרי ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען (במ"ר) אלא אחת וקבע להם מקום ג' למזרח וכן לד' רוחות וכסדרן למטה מחנה של דגלים נקבעו כאן. לוי לא ישא שהוא עתיד לעמוד את הארון ויוסף לא ישא שהוא תלך. מנשה ואפרים יהיו תחתיהם וזהו אחיו על דגלו באותות בחות שמשר להם אביהם ויטל מטתו: (יד) הוא ואחיו וכל העולים אתו. בחזרתן כאן הקדים אחיו למצרים העולים אתו והכליכתן הקדים מצרים לאחיו שנאמר ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו' ואח"כ כל בית יוסף ואחיו אלא לפי שראו הכבוד שעשו מלכי כנען

(יג) וישאו אותו בניו. המוקף סייג של קוים: (יב) כאשר צוה. מהו אשר צוה: (יג) וישאו אתו בניו. ולא בני בניו שכך צוה אל (במ"ר) אלא אחת שהם מבנות כנען לד' רוחות וכסדרן למטה מחנה של דגלים נקבעו כאן. לוי לא ישא שהוא עתיד לעמוד את הארון ויוסף לא ישא שהוא תלך. מנשה ואפרים יהיו תחתיהם וזהו אחיו על דגלו באותות בחות שמשר להם אביהם ויטל מטתו: (יד) הוא ואחיו וכל העולים אתו. בחזרתן כאן הקדים אחיו למצרים העולים אתו והכליכתן הקדים מצרים לאחיו שנאמר ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו' ואח"כ כל בית יוסף ואחיו אלא לפי שראו הכבוד שעשו מלכי כנען

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יד) הוא ואחיו וכל העולים אתו. ובאשר עלו ממצרים תמצא שהמצרים קדמו. ונראה כי לאחר שראו המצריים שהאשר כבוד כל המלכים לארונו של יעקב חלקו כל המצריים כבוד לבניו והוליכום לסניהם:

פירוש לתורת אלהים

האבין גיזעהן די קלאג וואס זיי האבין גיטרויערט
אין גורן האדד ויאמרו האבין זייא גיזאגט אבל
דאס איז אשונערע קלאג צו דיא מצרים אל בן
דריבער האט מען גערופין דעם נאמען פון דעם
ארט אבל מצרים דאס איז אקלאג צו דיא מצרים
אשר בעבר הירדן וואס איז פון דער אנדערער זייט
ירדן: (יב) ויעשו בניו לו כן האבין אים זייגע קינדער
אזוי גיטאהן באשר צום וויא ער האט זייא גיזאגט:
(יג) וישאו אותו אוג זייא האבין אים גיטראגין צום
לאנד כנען ויקברו אוג האבין אים גיגראבין אין
דער מערת המכפלה אשר קנה אברהם וואס אברהם
האט גיקויפט את השדה דאס פעלד צו אחוזת צו
איין ארב קבר אנגרעבניש כאת פון עפרון החתי
על פני ממרא פאר ממרא: (יד) וישב אוג יוסף האט
זיך אום גיקערט צו מצרים הוא ואחיו ער אוג זייגע
ברידער וכל העולים אתו אוג אלע וואס זענען אויף
גיגאנגען מיט אים לקבור את אביו צו גיגראבין זיין
פאטער האבין זיך אלע אום גיקערט אחרי נאך

פרקי דרבי אליעזר

(יג) ויקברו אותו במערת שדה המכפלה וגו'. ויען די קינדער
פון יעקב זענען געקומען צו די מערת המכפלה אין
געקומען עשו פון שעיר אוג האט געטאקט אקריג מיט זייא אוג
האט גיזאגט דיא מערת המכפלה איז מיינע, האט יוסף גיזאגט
צו נפתלי ער זאל געשווינט לויפין אין מצרים ברינגען דעם
פארקויף צעפיל וואס עשו האט געשריבן: צו יעקב אז ער
פארקויפט אים דיא מערת המכפלה אויף אייביג, ושלשים דער
זוהן פון דן איז גיזעסן פריב, האט ער גיהערט דיא קריג פון
עשו מיט יוסף, אוג ער האט גיקערעגט פאר האט זיגט פון אוג
מען ליינט אים ארין יעקב אין דיא מערה, האט פון אים
גיזעהן מיט דעם פינגער אויף עשו אז עשו לאזט אים בגראבין
יעקב אביהו, האט ושלשים ארום געגוסען זיין שווערד אוג
האט

אֲבוּהִי בָּתַר דִּי קְבַר יָת
אֲבוּהִי: טו וַחֲזוֹ אֲחֵי יוֹסֵף
אֲרֵי מִית אֲבוּהוֹן וַאֲמָרוּ
דִּלְמָא יִטַּר לָנָא דְּבָבוּ
יוֹסֵף וַאֲתָבָא יָתִיב לָנָא
יָת כָּל בִּישָׁתָא דְּגָמַלְנָא
יָתֵיהּ: טו וּפַקִּידוּ לְוָת יוֹסֵף
לְמֵימַר אָבוּךְ פַּקִּיד קֳדָם
מוֹתֵיהּ לְמֵימַר: יז כְּדֵין
תֵּימְרוּן לְיוֹסֵף בְּבָעוּ
שְׁבוֹק כְּעַן לְחוֹבֵי אַחָךְ
תו"א אכין צוה. ירמות סה: תנא שא
יומא עז ירמות סה:

קְבָרוּ אֶת־אָבִיו: טו וַיִּרְאוּ אֲחֵי־יוֹסֵף
כִּי־מֵת אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוּ יִשְׂטְמֵנוּ
יוֹסֵף וְהָשֵׁב יָשִׁיב לָנוּ אֵת כָּל־הָרָעָה
אֲשֶׁר גָּמַלְנוּ אֹתוֹ: טז וַיְצַוּוּ אֶל־יוֹסֵף
לֵאמֹר אָבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר:
יז כֹּה־תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אָנָּא שָׂא נָא
פֶּשַׁע אַחֶיךָ וְחַטָּאתָם כִּי־רָעָה

בעל הטורים

(טו) לו ישטמנו יוסף. כשחזרו מלקבור את אביהם עבר יוסף על הבור שהשליכוהו בו וזכרך ואמר ברוך שעשה לי נס במקום הזה אמרו עדיין הוא זוכר מה שעשינו לו. י"מ לו ישטמנו יוסף הלואי ישטמנו יוסף בלבו ולא יעשה לו מעשה ואם תפץ לעשות יסיב לנו כל הרעה שגמלנוהו כי מה עשינו לו גרמנו שנעשה מלך מחמת שמכרנוהו ונתגלגל הדבר שנעשה מלך במצרים כן יעשה לנו:

רש"י

שתלו כתריסס בארונו של יעקב נהגו בהם כבוד: (טו) ויראו אחי יוסף כי מת אביהם. מהו וירלו הכירו במיתתו אצל יוסף שהיו רגילים לסעוד על שולחנו של יוסף והיה מקרבן בשכיל כבוד אביו ומשמת יעקב לא קרבן (כ"ר): לו ישטמנו. שמא ישטמנו לו מתחלק לעניים הרבה יש לו משמש כל' בקשה ולשון הלואי כגון לו יהי כדברך לו שמעני ולו הוחלנו לו מתנו ויש לו משמש כל' חס וחולי כגון לו חכמו לו הקשבת למצותי ולו אנכי שוקל על כפי ויש לו משמש כלשון שמא לו ישטמנו ואין לו עוד דומה במקרא כ והוא ל' חולי כמו חולי לא תלך האשה אחרי ל' שמא הוא. ויש חולי ל' בקשה ל כגון חולי ירחה ה' בעניי חולי יסיב ה' אותי הרי הוא כמו לו יהי כדברך. ויש חולי ל' חס חולי יש המשיס לדיקים: (יז) ויצוו אל יוסף. כמו וילוס אל בני ישראל צוה למשה ולאהרן להיות שלוחים אל בני ישראל אף זה וילוו אל שלוחים להיות שליח אל יוסף לומר לו כן. ואת מי צוו את בני בלהה מ שהיו רגילין אצלו שנאמר והוא נער את בני בלהה: אביך צוה. (כ"ר ירמות סה) שיט

רשב"ם

(טז) ויצוו אל יוסף לאמר. ויצוו לפני צנועים לאמר אל יוסף:

שפתי חכמים

ידברו בו וע"ש שהאריך: י' בכ"ר א"ר תנחומא הוא לא נתכוין אלא לפס שמים אמר נשעבר אבא מוציא לי למעלה ויהודה שהוא מלך ולמעלה מראוכן שהיא בכור עכשיו אינו כדין שאשב למעלה מהן וכו' ע"כ ולמעה נ"כ לא היה רוצה ליסב מפני כבוד המלכות: כ אע"פ שאין לו דומה במקרא מ"מ מצינו למימר דלו ל' שמא דהוחיל ומצינו דלו הוא לשון חולי כמו שהביא רש"י פסוקים ע"ז וחולי ומצינו נמי שהוא ל' שמא אם כן לו נמי לשון שמא דהא לו וחולי הכל לשון אחד: ל ר"ל מזה נמי מוכח דלו וחולי הכל אחד הוא דהא לו בכמה מקומות ל' בקשה ויש חולי נמי ל' בקשה וא"כ מצינו למימר שלו נמי לשון שמא כמו חולי ויש חולי לשון חס כמו שהביא רש"י לעיל חס כן לו וחולי הכל ל' הוא: מ דא"ל שהיה אחר שאינו מן שאתיס דאז כודאי לא יתמין בדבר כי היה יודע יוסף שלא יחטוד אותו אביו על זה. (נ"מ) דאין סברא שהיו מנליס סוד זס ותרעתס לנכרי שמכרו אתיסס

(יז) ויצוו אל יוסף. ובחיי אביהם למה לא צוו אלא אמרו מה לנו לעורר השנאה שהרי כבר שכחה והיכוה לה כיון שהזרו מלקבור אביהם ועבר יוסף על הבור שהשליכוהו אחיו אמר ברוך שעשה לי נס במקום הזה אמרו עדיין יש שנאה טמונה בלבו מיד ויצוו אל יוסף:

פירוש לתורת אלהים

דעם אז ער האט בגראבין זיין פאטער: (טו) וַיִּרְאוּ
אֲחֵי יוֹסֵף אונ דיא ברידער פון יוסף האבין גיזעהן
אז זייער פאטער איז גישטארבין ויאמרו האבין
זייא גיטראכט לו יִשְׂטְמֵנוּ יוֹסֵף טאמער וועט אונז
יוֹסֵף האסין וְהָשֵׁב אונ וועט אונז אום קערין אֵת
גאר דאס בייז אֲשֶׁר וואס מיר האבין אים גיטאהן
כָּלוֹמַר טאמער כָּל זְמַן אונזער פאטער האט
גילעבט האט ער ניט גיוואלט זיין פאטער מצער
זיין אבער הייגט וועט ער זיך אן אונז רוכן זיין:
(טז) וַיְצַוּוּ אֶל יוֹסֵף האבין זיי גיבאטין צו די קינדער
פון בִּלְהָה זייא זאלין גיין צו יוֹסֵף זאגין
אים אזוי זאגין אָבִיךָ דיין פאטער האט גיבאטין
פאר זיין טויט אזוי צו זאגין: (יז) כֹּה תֹאמְרוּ אזוי
זאלט איר זאגין צו יוֹסֵף אנא איך בעט דיך שָׂא
פאר גיב דיא מיסטאט פון דיינע קרידער אונ
זייער זונד כִּי נוארום זייא האבין דיך גטיט בייזין

פרקי דרבי אליעזר

דאס אפגעהאקט דעם קאפ פון עשו אונ דער קאפ איז ארין
גיפאלין אין דיא מערה, אונ דעם נוף פון עשו האט מען אונעק
גשיקט צו זיין זאגד שעיר, יצחק האט גענומען דעם קאפ פון
עשו אונ האט גיבעטין פאר הקב"ה ער זאל רחמנות האבין אויף
עשו, ווארום ער איז ניט שולדיג ווארום ער האט גענידיגט
וויל ער האט קיין תורה ניקלערוגט, אונ אויף אויץ ישראל
אונ

גְּמָלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי
אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבְךְּ יוֹסֵף בְּדַבְּרָם
אֵלָיו: יח וְגַם־אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו
וַיֹּאמְרוּ הִנֶּנּוּ לְךָ לַעֲבָדִים: יט וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם יוֹסֵף אַל־תִּירָאוּ כִּי הֲתַחַת
אֱלֹהִים אָנִי: כ וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי
רָעָה אֱלֹהִים חֲשָׁבָהּ לְטֹבָה לְמַעַן
עֲשֹׂה כַּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיֹת עַם־רָב:
שביעי כא וְעַתָּה אַל־תִּירָאוּ אָנֹכִי
אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְּכֶם וַיְנַחֵם
אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל־לִבָּם: כב וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף

עַבְדֵי אֱלָהָא דְּאָבוּךְ וּבְכָא
יוֹסֵף בְּמַלָּלוּתְהוֹן עִמֵּיהּ:
יח וַאֲזָלוּ אַף אֲחוֹהִי וּנְפָלוּ
קֳדָמוֹהִי וַאֲמָרוּ הָא
אֲנַחְנָא לָךְ לְעַבְדִין:
יט וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף לָא
תִדְחֲלוּן אֲרֵי דַחֲלָא יְיָ
אֲנָא: כ וְאַתּוּן חֲשַׁבְתּוּן
עָלַי בִּישָׁא מִן קֳדָם יְיָ
אִתְחַשְׁבַת לְטָבָא בְּדִיל
לְמַעְבַּד כְּיוֹמָא הָדֵין
לְקַיָּמָא עַם סַגִּי: כא וּכְעַן
לָא תִדְחֲלוּן אֲנָא אֵיזוּן
יָתְכוֹן וְיָת טַפְּלְכוֹן וְנַחֵם
יָתְהוֹן וּמַלֵּיל תַּנְחוּמִין עַל
לִבְּהוֹן: כב וְיָתֵיב יוֹסֵף

תולדות אהרן

ומקח אח. יומא מז: ויחס גם. מגילה יח: וינחם אותם. מגילה יז: סנהדרין קח:

בעל הטורים

(יט) התחת אלהים אני. כל׳ מסמיך ישקב לרחל כמבקשה ממנו מיוקים עליה רמתים וגער בה בו בלבון סמיך לאחיו. על כן כדכר מפני הכלוס כי לא זוה יעקב כן מלא נחשד יוסף בעיניו: (יז) שא נא לפשע עבדי אלהי אביך. אם תכיר מת אלהיו קיים והם עבדיו: (יח) וילכו גם אחיו. מוסף על הסליחות: (יט) כי התחת אלהים אני. ממת כמקומו אני כחמיה אם הייתי רוצה להרע לכם כלום אני יכול והלא אתם כולכם מחשבתם עלי רעה והקדוש כרוך הוא חשבה לטובה והילך אני לבדי יכול להרע לכם: (כא) וידבר על לבם. דברים המתקבלים

תנחומות יוסף את אחיו

(כא) וינחם אותם וידבר על לבם וגו׳. איתא במדרש מה יוסף מפלחים מעלו לו הוא מכל לרות רבות עליו נמס את

דעת וקנים מבעלי התוספות

(יט) כי התחת אלהים אני. כי נשבר לבי ויראא אלהים אני התחת כמו אל תחת:
(כא) וידבר על לבם. פירש רש״י שנשא ק״ו מעצמו י׳ גרות לא יכלו לכבות גר אחד, מי׳ עשן עשרה נרות שדרכו של עשן לכבות את הגר:

רש״י

(יז) שא נא לפשע עבדי אלהי אביך. אם תכיר מת אלהיו קיים והם עבדיו: (יח) וילכו גם אחיו. מוסף על הסליחות: (יט) כי התחת אלהים אני. כמקום אלהים אני. כי נשבר לבי ויראא אלהים אני התחת כמו אל תחת:
(כא) וידבר על לבם. פירש רש״י שנשא ק״ו מעצמו י׳ גרות לא יכלו לכבות גר אחד, מי׳ עשן עשרה נרות שדרכו של עשן לכבות את הגר:

פירוש לתורת אלהים

בְּצָאהֶלֶם וַעֲתָה אוּנ אַצוּנְד בֶּעטֶן מִיר דִיךְ שָׂא
פַאר גִיב צוּ דֶעם מִיסְטַאט פוּן דִיא קְנֶעכְט פוּן
דֶעם גָאט פוּן דַיִין פָאטֶער וָוארוּם וָען דַיִין
פָאטֶער אִיז גֶישְׁטָארבֶּן זַיִין גָאט לֶעבְּט דָאךְ
אוּנ זַייא זָענֶען דָאךְ זַייגֶע קְנֶעכְט וּבְכֶה יוֹסֵף הָאט
יוֹסֵף גֶיוויינְט בְּדַבְּרָם אֵלָיו וָען זַייא הָאבֶּן דָאס
אִים גֶיזָאגְט: (יח) וַיֵּלְכוּ אוּנ דִי בְּרִידֶער זָענֶען אוּיךְ
צוּ אִים גֶיגָאנְגֶען וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אוּנ זָענֶען גֶיפַאלֶן
פַאר אִים זַייא הָאבֶּן אִים גֶיבֶּעטֶן וַיֹּאמְרוּ אוּנ
זַייא הָאבֶּן גֶיזָאגְט הִנֶּנּוּ מִיר זָעלֶן זַיִין צוּ דִיר
קְנֶעכְט: (יט) וַיֹּאמֶר הָאט יוֹסֵף צוּ זַייא גֶיזָאגְט אַל
תִּירְאוּ אִיר זָאלְט אֵיךְ גִיט פָארְכְטֶען כִּי הֲתַחַת
אוּנ אוּיף דִיא מָעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה וָואס אָר הָאט גֶעקְרִיגְט פוּן
שָׂאדֶה גֶיזָען מִיט אוּמְרָעכְט. הָאט הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ גֶישְׁטֶעלְט

אונקלוס

אֱלֹהִים אָנִי. אוּיף דִיא מָעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה וָואס אָר הָאט גֶעקְרִיגְט פוּן
שָׂאדֶה גֶיזָען מִיט אוּמְרָעכְט. הָאט הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ גֶישְׁטֶעלְט
אוּיךְ שְׁוֶער גֶיוַיא מִיר אַז אָר הָאט גִיט גֶעהָן וַיִיא גְרוֹיסֶע פוּן
הַקָּבָּ״ה, פוּן מִיר:

בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף
מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים׃ מפטיר כג וַיַּרְא יוֹסֵף
לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שִׁלִּשִׁים גַּם בְּנֵי מָכִיר
בֶּן־מְנַשֶּׁה יֻלְּדוּ עַל־בִּרְכֵּי יוֹסֵף׃
כד וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אָנֹכִי מֵת
וֵאלֹהִים פָּקֹד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהֶעֱלָה
אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב׃ כה וַיַּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים
אֶתְכֶם וְהַעֲלִתֶם אֶת־עַצְמֹתַי מִזֶּה׃

תולדות אהרן

ויצא . כמוכות קיח :

בעל הטורים

(כד) אנכי מת ואלהים פקד יפקד אתכם . פי' אנכי כ"ו היום כאן ומחר כקבר אכל הקב"ה מלך מי וקים הוא יפקד אתכם . ורמז שני פעמים פ"א פי' כסא שמלכתי פ' שנים כך יבוא לכם גואל כן שמונים שנה . א"נ יפקוד לשון חסרון כמו ולא נפקד ממנו איש רמז מיון פקוד מסר מת' ק"ן שנה ויעתר רד"ו :

(כה) ויצבע יוסף את בני ישראל . ולא הסביע לבניו אלא אמר להם מעכם לקחתם אותי ולעם תחזירוני . ונמדרש יש

רש"י

על הלב . עד שלא ירדתם לכאן היו מרגנים עלי שאני עבד ועל ידיכם נודע שאני בן חורין ואני הורג אתכם מה הכריות אומרות כת של בחורים ראה ונשתכח בהן ואמר אחי הס ולבסוף הרג אותם יש לך אח שהורג את אחיו . ד"א עשרה נרות לא יכלו לכבות נ נר אחד וכו' : (כג) על ברכי יוסף . כתרגומו גדלן בין ברכיו :

רשבים

פשעתם בי לטובתכם נתכוון הקב"ה : (כג) גם בני מכיר . בנים שניים ומ"מ של אפרים פרו ורבו יותר . כמו שאמר יעקב ואחיו הקטן יגדל ממנו : (כד) ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת והאלהים פקוד יפקוד וגו' . פסוק שאחריו מוכיח

שפתי חכמים

ויותר היה ראוי להם לזכר עמו בעצמם : ב (נ"א) כי י"ב שבטים כנגד י"ב מזכים המאירים את כל העולם ולכן א"ל י' נרות ר"ל אף שהיו מוצכים להרוג אותו היה ניצל מידם וכ"ז מפני שהיה בל א' מן השבטים דומה למזל ברקיע אשר א"א ליאבד כ"ם שטות יחיד שלא יוכל לאבדם כו' . אבל א"ל דאין אחד יכול להרוג עשרה דוגה אין ראיה דיוסף היה מלך והיה יכול לצוות על אלף אנשים להרוג אותם :

חסלת פרשת ויחי

חסלת פרשת ויחי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כד) ויאמר יוסף אל אחיו וישבע יוסף וכו' . תימה למה אמר כ"פ כשיבא הקב"ה לגאול את ישראל ינחם אותם מן הצרות ושסלו כגלותם כזה שיראה להם את העובות שעשמו להם מהצרות שסלו ואז יהיה שמחת עולם על ראשם וכם יגון ואנחה כב"א :

חנחומת יוסף את אחיו

אחיו . מחמת שראה פי צרות שסבל הביאוהו לעובה גדולה . כ"פ כשיבא הקב"ה לגאול את ישראל ינחם אותם מן הצרות שסבלו כגלותם כזה שיראה להם את העובות שעשמו להם מהצרות שסבלו ואז יהיה שמחת עולם על ראשם וכם יגון ואנחה כב"א :

יפקוד אלהים וכו' והתא רבתיב אנכי אעשה כדבריך דרישׁ סדרא :

(כה) פקד יפקד אלהים . פי' כמנין פקו"ד יחסר תבורא מן הגלות שלכם נבא עליהם שלא יהיו במצרים כי אם

פירוש לתורת אלהים

וַיְחִי יוֹסֵף אוּנ יוֹסֵף הָאט גִּילֶעבֶּט מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים
הוּנְדֶערְט אוּנ צְעהֶן יָאהֶר׃ (כג) וַיַּרְא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם
אוּנ יוֹסֵף הָאט זוֹכָה גֶיזֶוען צוּ זֶעהֶן צוּ אֶפְרַיִם בְּנֵי
שִׁלִּשִׁים אֶדְרֶיט גֶיבֶּירְט גַּם אוּיךְ בְּנֵי דִי קִינְדֶער פוּן
מָכִיר דֶער זוֹהֶן פוּן מְנַשֶּׁה יֻלְּדוּ זֶענֶען אוּיךְ דֶער
צוּיגֶין גֶיוֶואֶרין אוּיף דִי קְנִיא פוּן יוֹסֵף׃ (כד) וַיֹּאמֶר
יוֹסֵף אֶל אֶחָיו אוּנ יוֹסֵף הָאט גֶיזָאגְט צוּ זַיינֶע
בְּרִידֶער אָנֹכִי מֵת אִיךְ וֶועל שְׁטֶארְבֶּין וֵאלֹהִים אוּנ
פָּקוֹד יִפְקֹד אֶתְכֶם גֶידֶענְקֶין אֶתְכֶם אַיינֶ וְהֶעֱלָה
אוּנ עֶר וֶועט אַייךְ אוּיף בְּרֶענְגֶען פוּן דֶענֶן לַאנְד
אֶל הָאָרֶץ צוּ דֶעם לַאנְד אֲשֶׁר וָאס עֶר הָאט
גֶישְׁוואֶרין צוּ אַבְרָהָם אוּנ צוּ יִצְחָק אוּנ צוּ יַעֲקֹב׃
(כה) וַיַּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ יוֹסֵף הָאט
בֶּשְׁוואֶרין דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַזוֹי צוּ זָאגֶין
פָּקוֹד יִפְקֹד עֶר וֶועט גֶידֶענְקֶין אֱלֹהִים גָּאנְץ אֶתְכֶם
אַייךְ אוּנ וֶועט אַייךְ אוּיס לֶייזֶין פוּן דֶאנֶען וְהַעֲלִיתֶם

אונקלוס

כו וּמִית יוֹסֵף בַּר מְאָה וַעֲשַׂר שְׁנִין וַחֲנָטוּ יָתֵיהּ וְשָׁמוּהִי בַּאֲרוֹנָא בְּמִצְרָיִם: חזק

כו וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן־מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ וַיִּישֶׂם בָּאָרוֹן בְּמִצְרָיִם: חזק

פ"ה פסוקים פ"ה אל פה סימן. ומפטירין במלכים א סימן כ:

סכום פסוקי לספר כרמסית אלף ותקל"ד אך לך' סימן. והנו ועל מרכך תחיה ופרטיותיו י"ב ז"ה שמי לעולם סימן: וסדריו מ"ג ידידיה סימן: ופרקיו נ י"י מגנו לך קוינו סימן: מנין הפתוחות מ"ג. והסתומות מ"ח. הכל צ"א פרשיות צא אתה וכל העם אשר ברגליך סימן:

בעל הטורים

ספסיעם אלא ידמקו את הקן כי יוסף ידע את הקן שיפקד עלה לו: (כו) ויחנטו. כ' בפרשה ויחנטו את ישראל ויחנטו את יוסף כדאיתא בכתובות דיספד יספדוניה דדלה ידלוניה כשכיל שחנט את אביו חנטוהו גם כן: ויישם בארון. כדי שיהא מצוי לעם בלאתם משם:

חסלת פרשת ויחי

רשב"ם

שהשביעם להעלותו עמהם: (כו) ויישם. כמו ויושם. וכן ויוקץ נח כמו ויוקץ. מן ישב והושבתם. מן יצא המוצאים. היא מוצאת. מן ירד. והורד המשכן: בארון. נקבר בארון. כי עתידים היו להעלותו בארון. כששבת מהם אף הארון. ועברו ירדן בשמחה ורון. חבצלת השרון. ויחסל ויחי. אשפוך את שיחי. להודי ושבחי. לאמץ את בחי. השיב נדחי. ואם אבד נצחי. מבטן נוחי. ירח ניחוחי. מבור רק שלחי. דברים עד תומם. הספר נחסל. מפי רב דמם. עד כי הוא סלסל. לוחות המרומם. איש ענו פסל. ובראש אלה שמות. יסוד החכמות. לאוילים ואמות. את צור ראש אומות. ילביש רעמות. לו שארית חמות. יבנה הנשמות. חרושות בשדמות. יהיה מערמות. עפר החומות. ואבנים שלימות. בולם מתאימות. כפרת אשמות. נפשות העגומות. יבנה במרומות. בתר ממקומות. ולא יעלו במות. חלבי הבהמות: חסלת פרשת ויחי

דעת זקנים מבעלי התוספות

רד"ו שני' הרי לך שחסר הקב"ה מן השעבוד קץ שנים ממנו איש. אמנם קשיא לי כי מצאתי פקד חסר ו"ד בסנין פקו"ד יפקוד אלהים ול' יפקוד יתפרש כמו ולא נפקד ונראה דאי אמריגן יש אם למקרא ניחא:

חסלת פרשת ויחי

פירוש לתורת אלהים

זאלט איר אויף ברענגען מיינע ביינער פון דאנען: (כו) וַיָּמָת יוֹסֵף אוג יוסף איז גישטארבין אן אז ער איז אלט גיווען הונדערט אוג צעהן יאהר וַיַּחַנְטוּ אוֹתוֹ אוג זיי האבין אים גיפאלמעטט וַיִּישֶׂם אוג מען האט אים אריין גיטאהן אין איין ארון אין מִצְרָיִם:

הפטרת ויחי במלכים א סי' ב' פ' א'

צואת דוד

א וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־דָוִד לָמוּת וַיְצַו אֶת־שְׁלֹמֹה בְּנוֹ לֵאמֹר: ב אָנֹכִי הֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ וְחִזַּקְתָּ וְהָיִיתָ לְאִישׁ: ג וְשָׁמַרְתָּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת (יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו לִשְׁמֹר חֻקֹּתָיו מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְעֵדֹתָיו כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן תַּשְׂכִּיל אֶת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר תִּפְנֶה

וַיְצַו אֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ לֵאמֹר. דוד המלך האט גיזאגט זיין זוהן שלמה ער זאל שטענדיג געדייגקען אז ער איז דער זוהן פון דוד. ודעם ער זיין אוג גיטען וועג ערשטונג עס זאל נים זיין אשאנדע פאר זיין קאטער, צווייטונג ווייל זיין שטראף וועט זיין גרוס למשל ארב"ם אזוהן האט זיך גיהברת מיט אנב"ם אזוהן אוג האבין ביידע גענגבת, עס איז געקומען צום משפט האט מען דעם רב"ם זוהן דרייא חדשים תפיסה, האט דעם רב"ם

פירוש ע"ט

(א) וַיִּקְרְבוּ יְמֵי דָוִד לָמוּת אוג עס האבין גיגעהנט דיא טעג פון דוד צו שטארבין וַיְצַו האט ער גיבאטין צו זיין זוהן שלמה אזוי צו זאגין: (ב) אָנֹכִי הוֹלֵךְ איך גייא בְּדֶרֶךְ אין דעם וועג וויא נאר דיא וועלט מוז גיין כלומר איך וועל שטארבין וְחִזַּקְתָּ אוג דו זאלסט דיך שטארקען וְהָיִיתָ לְאִישׁ אוג זאלסט זיין איין פרומער מאן: (ג) וְשָׁמַרְתָּ אוג זאלסט היטען אֶת מִשְׁמֶרֶת דאס היטונג יְיָ אֱלֹהֶיךָ פאר גאט דיין גאט לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו צו גיין אין זיינע מצות לִשְׁמֹר חֻקֹּתָיו אוג צו היטען זיינע גיזעץ מִצְוֹתָיו אוג זיינע מצות וּמִשְׁפָּטָיו אוג זיינע משפטים וְעֵדֹתָיו אוג זיינע בצייגעניש כַּכָּתוּב אזוי וויא עם שטייט נעשריבען אין דער תורה פון משה לְמַעַן תַּשְׂכִּיל פון וועגין דו זאלסט קליגען אוג באגליקען אֶת כָּל אלץ וואס דו וועסט טאהן וְאֶת אין אלץ וואס דו וועסט

שָׁם׃ ד לְמַעַן יָקִים יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר
עָלַי לֵאמֹר אִם־יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ אֶת־דַּרְכָּם לָלֶכֶת
לְפָנַי בֶּאֱמֶת בְּכָל־לְבָבָם וּבְכָל־נַפְשָׁם לֵאמֹר
לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מֵעַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל׃ ה וְגַם
אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה
אֲשֶׁר עָשָׂה לִשְׁנֵי־שָׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר
בֶּן־נֵר וְלַעֲמָשָׂא בֶן־יֶתֶר וַיַּהַרְגֵם וַיָּשֶׂם דְּמֵי־
מִלְחָמָה בְּשָׁלֹם וַיִּתֵּן דְּמֵי מִלְחָמָה בַּחֲגֹרָתוֹ אֲשֶׁר
בְּמָתְנָיו וּבְנַעֲלוֹ אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו׃ ו וְעָשִׂיתָ
כְּחָכְמָתֶךָ וְלֹא־תוֹרֵד שֵׂיבָתוֹ בְשָׁלוֹם שְׁאוֹל׃
ז וְלִבְנֵי בַרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי תַּעֲשֶׂה־חֶסֶד וְהָיוּ בְּאֹכְלֵי
שֻׁלְחָנֶךָ כִּי־כֵן קָרְבוּ אֵלַי בְּבָרְחִי מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם
אָחִיךָ׃ ח וְהִנֵּה עִמְּךָ שִׁמְעִי בֶן־גֵּרָא בֶן־הַיְמִינִי
מִבַּחֻרִים וְהוּא קִלְלַנִי קְלָלָה נִמְרֶצֶת בְּיוֹם לֶכְתִּי
מַחֲנָיִם וְהוּא־יָרַד לִקְרָאתִי הַיַּרְדֵּן וָאֶשָּׁבַע לוֹ
בַּיהוָה לֵאמֹר אִם־אֲמִיתְךָ בַּחֶרֶב׃ ט וְעַתָּה אַל־
תְּנַקֵּהוּ כִּי אִישׁ חָכָם אָתָּה וְיָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר

זיתן גישרעגט פאר זאם זיין שטראף
איז גרעסער האט סען אים גינעגערט
ווייל ביי זיינע עלטערין האט ער ניט
גישעתן גנבנן פאר וואם דען האט ער
גינגבתּ קומט אים אנרויסע שטראף,
דעם גנב'ס זותן ער האט ביי זיינע
עלטערין גישעתן גנבנן האט ער אויך
געגנבתּ איז ריא שטראף קלענער,
דאס נעמליכע אז סען האט גוטע
עלטערין אוג סען זיים אין שלעכטין
זינע איז ריי שטראף גרעסער: ושפרתּ
את משמרת ח׳ וגו׳. דוד המלך
איירער ער איז נישטארבין האט ער
גיבאמין זיין זותן שלומה ער זאל
שטענדיג האנין דיא ווערטער אנכי
הולך בדרך כל הארץ. איך גייא שוין
איצט אין די ווענ וואם אלע מענטשין
מוזין גיין, וואורום יעדער מענטש
גייט אלע טאג גענטער צו זיין
שטארבין, אז דו ווענסט אזוי זאגין
ווענסטו דיך שטארקין אוג ווענסט זיין
אמענטש אוג ווענסט היטין די תורה
אוג מצות וואס גאט האט גיגאבין,
אוג גאט וועט מקיים זיין וואס ער
האט מיר צו גיזאגט, אז מיינע
קינדער וועלין זין מלכים אויף דיא
יודין, למשל אפאטער אז זיין קינד
איז אהולטייא אוג דער פאטער האט
אים גיזאגט ביסר אוג דאס האט ניט
גיהאלטין אוג ער האט אים ארויס געשריבען פון שטוב, אוג דער קינד גייט ארויס אוג הונגעריג אוג ער
בעטערט זיך נים, הט דער פאטער ארויס צער, ער קען געבין זיין קינד עסין אוג קליידונג אוג ער טאר אים ניט געבין, וואורום דר

דיך דארט קערין׃ (ד) לְמַעַן יָקִים וגו׳ גאט זאל
זיינע רייד מקיים זיין אשר דבר עלי וואס ער האט
גירעט אויף מיר לאמר צו זאגין אם ושמרו דיינע
קינדער וועלין היטען את דרכם זייער וועג לכת
צו גיין פאר מיר מיט אמת בכל לבבם ובכל נפשם
מיט גאר זייער הארץ אוג מיט גאר זייער לייב
האט ער מיר גיזאגט לאמר אזוי צו זאגין לא עם
וועט ניט פאר שנוטען ווערין פון דיר איין מאן
כסא פון דער שטיל פון דעם מלכות פון דיא
ישראל׃ (ה) וגם אוג דו ווייסט דאך אויך את וואס
יואב דער זוהן פון צרויה האט מיר גיטאהן אשר
עשה וואס ער האט גיטאהן לשני שרי צו די צוויא
הערין פון די ישראל לאבנר בן נר צו אבנר דער
זוהן פון נר ולעמשא בן יתר אוג צו עמשא דער
זוהן פון יתר ויהרגם אוג ער האט זייא גיהרגת
וישם אוג ער האט גיטאהן דאס בלוט פון דער
מלחמה גלייך וויא זיי וואלטען מיט אים מלחמה
גיהאלטען בשלום אוג זיי האבין גימיינט ער האט
שלום מיט זייא ויתן אוג ער האט גיגעבין דאס
בלוט פון דער מלחמה בחגרתו אויף דעם גארטעל
וואס אין זיינע לענדען דאס מיינט סען דיא
שנערד יבנטיו אוג מיט די שיך וואס אויף זיינע
פיים׃ (ו) ועשיתּ אוג דו זאלסט טאהן מיט דיין
חכמה דו זאלסט אים געפונען עפים אבילבול
אוג זאלסט אים הרגגן ולא אוג זאלסט ניט לאזין
גידערין זיין גרייזקייט מיט שלום צו דעם גריב
דו זאלסט אים ניט לאזען שטארבין מיט זיין
טויט׃ (ז) ולבני אוג צו דיא קינדער פון ברזילי
וואס ער איז פון גלעד תעשה חסד זאלסטו טאהן
גינאד והיו אוג זייא זאלין זיין צווישען דיא וואס
עסין פון דיין טיש כי וואורום אזוי האבין זייא
גינעהנט עסין שפייז צו מיר בברחי ווען איך בין
אנטלאפען גיווארין פאר דיין קרודער אבשלום׃
(ח) והנה אוג עמך מיט דיר איז שמעי דער זוהן
פון גרא בן פון שבט בנימין פון דער שטאט
בחורים והוא קללני אוג ער האט מיך גישאלטען
קללה נמרצת אשטארקע קללה ביום אין דעם טאג
אז איך בין גינאנגען צו מחנים והוא אוג ער איז
גינאנגען קעגין מיר צום ירדן מיך איבער בעטין
ואשבע לו בי האב איך גישוואורין צו אים בייא
גאט לאמר צו זאגין אם אויב איך וועל דיך טייטען
מיט אשווערד ואל מיר אזוי אוג אזוי זיין׃
(ט) ועתה אוג אצונד זאלסט אים ניט דיין לאזין
כי וואורום דו ביזט דאך אקלינער מענטש וידעתּ

פירוש ע״ט

אוג

אוג

תַּעֲשֶׂה־לּוֹ וְהוֹרַדְתָּ אֶת־שֵׂיבָתוֹ בְּדָם שְׁאוֹל׃
י וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּעִיר דָּוִד׃
יא וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים
שָׁנָה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ שֶׁבַע שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ
שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים׃ יב וּשְׁלֹמֹה יָשַׁב עַל־כִּסֵּא
דָּוִד אָבִיו וַתִּכֹּן מַלְכֻתוֹ מְאֹד׃

קינד וועט נידר ליגן מיט דיין פאטער, איך וועל דיין זאמען נאך דיר אויפשטעלן, וועלכער פון דיינע קינדער וועט פון דיר אויסגיין, אין דער וועל דיר אויפבויען א בית המקדש לכבוד שמי: יד אבל איך וועל אים פעסטן אין מיין מלכות אין אייביגקייט, איך וועל אים זיין א פאטער, און ער וועט מיר זיין א זון, ווען ער וועט זינדיגן, וועל איך אים שטראפן מיט א שטעקן פון מענשן, מיט א שלאג פון בני אדם: טו אבל מיין חסד וועל איך נישט אפנעמען פון אים, ווי איך האב אפגענומען פון שאול, וועלכן איך האב אפגעשטויסן פון מיר: טז און דיין בית ודיין ממלכה זאל אויפגעהאלטן ווערן אין אייביגקייט לפני, דיין כסא זאל אויפגעשטאנדן ווערן אין אייביגקייט: יז לויט אלע דברים האט נתן דיר גערעדט, אזוי האט ער אויך גערעדט מיט דוד: יח אזוי איז דוד המלך ארויסגעגאנגען אין דער הויז ה' און ער האט זיך ארומגעזעצט לפני ה' און ער האט געזאגט, ווער בין איך, אדוני ה' אלקים, און ווער איז מיין בית, אז דו האסט מיך ביז דאהין ארויפגעבראכט: יט אבל דאס איז נאך נישט געווען אין דיין אויגן, אדוני ה' אלקים, און דו האסט אויך גערעדט פון דיין בית לרחוק מרחק, אזוי אז דאס איז דאך נישט א תורה פון אדם, אדוני ה' אלקים: כ מה יוסיף דוד עוד אליך, ואתה אדוני ה' אלקים ידעת את עבדך: כא בעבור דברך וכלבבך עשית את כל הגדלה הזאת להודיע את עבדך: כב על כן גדלת אדני ה' אלקים כי אין כמוך ואין אלהים זולתך בכל אשר שמענו באזנינו: כג ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים לפדות לו לעם ולשום לו שם ולעשות לגדולה ונוראות לארצך מפני עמך אשר פדית לך מן מצרים גוים ואלהיהם: כד ותכן לך את עמך ישראל לעם עד עולם ואתה ה' היית לו לאלהים: כה ועתה ה' אלהים אמת אשר דברת על עבדך ועל ביתו הקם עד עולם ועשה כאשר דברת: כו ויגדל שמך עד עולם לאמר ה' צבאות אלהים על ישראל ובית דוד עבדך נכון לפניך: כז כי אתה אדני ה' צבאות אלהי ישראל גלית אזן עבדך לאמר אבנה לך בית על כן מצא עבדך את לבו להתפלל אליך את התפלה הזאת: כח ועתה אדני ה' אתה הוא האלהים ודבריך יהיו אמת ותדבר אל עבדך את הטובה הזאת: כט ועתה הואל וברך את בית עבדך להיות לעולם לפניך כי אתה אדני ה' דברת וברכתך יברך בית עבדך לעולם׃

פירוש ע"ט

אונ דו זאלסט ווייסען וואס דו זאלסט אים טאהן
כלומר דו זאלסט אים עפעס געפונען איין בלבול
אונ זאלסט אים הרגען והורדת אונ דו זאלסט
מאכען נידערין זיין גדייזקייט אין גריב ארויין
מיט בלוט כלומר דורך דער הריגה: (י) וישכב
אונ דוד איז גישטארבין אזוי וויא זיינע עלטערין
ויקבר אונ ער איז גיוואָרין באגראבין אין דער
שטאט פון דוד דאס איז ציון: (יא) והימים אונ
דיא טעג וואס דוד האט גיקיניגט אויף דיא
ישראל ענען גיוועזן ארבעים שנה פערציג יאהר
בחברון דהיינו אין חברון האט ער גיקיניגט
ובעבן יאהר ובירושלים אונ אין ירושלים האט
ער גיקיניגט דריי אונ דרייסיג יאהר: (יב) ושלמה
אונ שלמה איז גיזעסין אויף דער שטיל פון
זיין פאטער דוד ותכן אונ זיין מלוכה איז זייער
אן גיבריידט גיוואָרין:

אחר קריאת פרשת השבוע שניים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך יגל"מ דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום:

ברטנורא — משנה פרה פרק ב — עיקר תוי"ט

פרק ב א רבי אליעזר אומר פרה מעוברת כשרה. רבי אליעזר ורבנן דהכא קיימי כשיטת רבי יהודה (ג) דאמר לקמן בפרקין דעלה עליה זכר אינה פסולה אע"ב עלה עליה מדעת בעל הפרה ופליגי הכא במעוברת שעלה עליה זכר מעצמו בלא דעת הבעלים ור"א דמכשיר סבר עובר ירך אמו היא והוי כגופה דפרה ורבנן דפסלי סברי עובר לאו ירך אמו היא ונפסלת מחמת מלאכה שנעשה את עוברה והלכה שהיא פסולה משעה שעלה עליה הזכר אפי' אלא מדעת בעלים ואפילו איכא מעוברת ודלא כר' יהודה: אינה נלקחת מן הכותים. שהשולים על הרגיע' ושמא נרבע' בילד (ב): וחכמים מכשירין. מפני שהבהמה נעשית עקרה (ב) ופסולה אפילו לא"ד קדשי ב"ה היא הר"ש: כשרובעה שהכותי הם על בהמתו שלא תעקר: ולא זו בלבד. לא כפרת מעוברת בלבד פליגי ר"א ורבנן אלא בכל קרבנות הגבור והיחיד רבי אליעזר אם נלקחו מן העכו"ם לחיים לרגיע' וחכמים מכשירין ואין הלכה

(ג) והר"ש כתב שר"א מודה שאם עלה עליה זכר שפסולה שהמעוברת תוכעת זכר שיש וצריכה היא אבל עלה עליה שלא בשעת חביעה נער היא לא ומשא וחכמים פוסלין במעוברת מעוש חשש דשלא לרגונה:

פרק ב א רבי אליעזר אומר פרת חטאת המעוברת כשרה. וחכמים פוסלים. רבי אליעזר אומר אינה נלקחת מן העכו"ם. וחכמים מכשירין. ולא זו בלבד אלא כל קרבנו הצבור והיחיד.

פרק ב א רבי אליעזר אומר פרת חטאת המעוברת כשרה

רבי אליעזר זאגט אפרה ארומה
וואס איז מעוברת כשרה איז זיא כשר מען זאל
איר פארברענען, און אירע אש מיט וואסער
זאל מען שפריטצען אויף אטמא וחכמים פוסלים
אונ די חכמים זאגין זיא איז פסול רבי אליעזר אומר
אינה נלקחת כן הכותי רבי אליעזר זאגט מען טאר
ניט קויפין אפרה ארומה פון אכותי, ווארום
טאמער האט דער כותי מזנה גיוועזן מיט דיא
פרה ארומה וחכמים מכשירים אונ דיא חכמים זאגין
מען מעג קויפין אפרה ארומה פון אכותי מיר
האבין ניט מורא אז דער כותי האט מזנה גיוועזן
מיט דיא בהמה ולא זו בלבד אונ ניט נאר ביי פרה
ארומה קריגט רבי אליעזר מיט דיא חכמים אלא
כל קרבנות הצבור והיחיד נאר אלע קרבנות סאיי דיא
וואס גיהערין צום צבור אונ צאיי דיא וואס
גיהערין צו איין מענטש. אז מען האט דיא
בהמות געקויפט פון אכותי, קריגען אין דעם
רבי אליעזר מיט דיא רבנן. רבי אליעזר זאגט
דיא קרבנות זענען פסול. אונ דיא רבנן זאגין די

כר' אליעזר: באין מהארץ ומחוצה לארץ. כל הקרבנות באין בין מן הארץ בין ממוצה לארץ בין מן החדש בין מן הישן: חוץ מן העומר ושתי הלחם. דאמר קרא כי תבואו אל הארץ וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן ומן הלחם כתיב ממושבותיכם תביאו לחם ואין באין אלא מן החדש דכתיב בהו מנחה חדשה: ב יגוד. יחחוך כמו גודו אילנא: והנגסת. קטנה ביותר שזה מוס באחד ואינו מוס בבהמה (ג): יבלת. ורוח"ה בלע"ז: רבי יהודה פוסל. והלכה כרבי יהודה: ג יוצא דופן פסולה. כשאר קדשים

באין מהארץ ומחוצה לארץ מן החדש ומן הישן. חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ: ב פרה שקרניה וטלפיה שחורים [א] יגוד. גלגל העין והשינים והלשון אינן פוסלין בפרה. והנגסת כשרה. היתה בה יבלת וחתכה רבי יהודה פוסל ר' שמעון אומר בל מקום שניטל ולא העלה מקומו שער אדום פסולה: ג יוצא דופן ואתנן ומחיר פסול רבי אליעזר מבשיר. שנאמר לא תביא אתנן זונה ומחיר בלב בית ה' אלהיך. ואין זו באה [ב] לבית. כל המומים הפוסלים במוקדשים פוסלים בפרה. רבב עליה. נשען עליה. נתלה בזנבה. עבר בה את הנהר. קיפל עליה את המוסרה. נתן דכתיב כי יולד פרע ליולא דופן ואף על גב דפרה לאו קדשי מזבח היא אלא קדשי בדק הבית מכל מקום יולא דופן פסולה דחטאת קרייה רחמנא: רבי אליעזר מבשיר. כאתן ומחיר דוקא ואין הלכה כרבי אליעזר: כל המומין הפוסלין במוקדשים. בבכורות פרק על אלו מומין מפורשים המומין הפוסלים במוקדשים: פוסלין בפרה. דכתיב אשר אין בה מום: עבר בה את הנהר. אחז בזנבה ונסתייע בה כשעבר את הנהר: קיפל עליה את המוסרה. החבל שקושר אותה בו קפלו ונתנו על גופה:

קָרְבָּנוֹת זֶעגען בָּשֵׂר וְוִי מִיר הָאבֶּן פְּרִיעֶר גֶיזָאגְט [בָּאִין מֵהָאָרֶץ וּמֵחוּצָה לָאָרֶץ] דִי בְּהֵמוֹת צוּ אַלֶע קָרְבָּנוֹת מֶעג מֶען בְּרֵיינְגֶען פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנְד פוּן חוּצָה לָאָרֶץ מִן הַחָדָשׁ וּמִן הַיָּשָׁן אוּנְד דִיא מְעהָל צוּ מִנְחוֹת מֶעג מֶען בְּרֵיינְגֶען פוּן נֵייע תְּבוּאָה אוּנְד פוּן אַלְטֶע תְּבוּאָה חוּץ מִן הָעוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם נָאר דֶעם עוֹמֶר וָואס מֶען בְּרֵיינְגְט אוּם פֶּסַח אוּנְד דִיא צְוַוייא בְּרוֹיט וָואס מֶען בְּרֵיינְגְט אוּם שָׁבוּעוֹת שֶׁאֵינָן בָּאִין אֶלָּא מִן הַחָדָשׁ וּמִן הָאָרֶץ מָאר מֶען אַנְדֶערְש גִיט בְּרֵיינְגֶען נָאר פוּן נֵייע תְּבוּאָה אוּנְד פוּן דִיא תְּבוּאָה וָואס וואקְסִין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: ב פָּרָה שֶׁקַּרְנָיָה וּטְלָפֶיהָ שְׁחוֹרִים אַקוּה וָואס אִיז רוֹיט וְדִיא פָּרָה אֲדוּמָה] אוּנְד אִירֶע הֶערְנֶער אוּנְד קְלָאעֶן זֶעגֶען שְׁוַוארְץ יָגוּד וָאל מֶען זֵיי אָפְּשְׁנֵיידִין אֵיידֶער מֶען שֶׁעְבְּט וְיא גַּלְגַּל הָעַיִן דֶער מִיטֶען פוּן אוֹיג אוֹיב עֶר אִיז שְׁוַוארְץ וְהַשִּׁנַּיִם אוּנְד דִיא צֵיין אוֹיב וַייא זֶעגֶען שְׁוַוארְץ וְהַלָּשׁוֹן אוּנְד דֶער צוּנְג אוֹיב עֶר אִיז שְׁוַוארְץ אֵינֶם פּוֹסְלִין בְּפָרָה דָאס מַאכְט גִיט פָּסוּל דִיא פָּרָה אֲדוּמָה וְהַנִּגֶּסֶת כְּשֵׁרָה אוּנְד אַפְּרָה אֲדוּמָה וָואס וְיא אִיז נַאנְץ קְלֵיין פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן אִיז וְיא כָּשֵׁר הָיְתָה בָּהּ יַבֶּלֶת אַז דִי פָּרָה אֲדוּמָה הָאט נֶעהָאט אַבְּרַאדֶערְעוִוקֶע וְחִתְּכָה אוּנְד מֶען הָאט אִיר אָפּ גֶעשְׁנִיטֶען רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט דִי פָּרָה אֲדוּמָה אִיז פָּסוּל רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר כָּל מָקוֹם שֶׁנִּיטַּל וְלֹא הֶעֱלָה מְקוֹמוֹ שֵׂעָר אָדוֹם רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט אַז דִיא בְּרַאדֶערְעוִוקֶע אִיז אַראפּ גֶענוּמֶען גִיוָוארִין אוּנְד אוֹיף דֶעם אָרְט אִיז גִיט אוֹיף גִיוָוואקְסִין רוֹיטֶע הָאר פְּסוּלָה אִיז דִיא פָּרָה אֲדוּמָה פָּסוּל: ג יוֹצֵא דוֹפֶן אַז דִיא פָּרָה אֲדוּמָה אִיז גִיט גִיבָּארִין גִיוָוארִין נָאר מֶען הָאט אוֹיף גֶעשְׁנִיטֶען דֶעם בּוּיךְ פוּן דִיא מוּטֶער אוּנְד מֶען הָאט אִיר אַרוֹיס גֶענוּמֶען, דָאס הֵייסְט יוֹצֵא דוֹפֶן. וְיא אִיז אַרוֹיס גֶענַאנְגֶען דוּרְךְ דִי וַואנְט פוּן דִי מוּטֶערֶס בּוּיךְ. אוּנְד וְיא אִיז אוֹיפְגֶעוַואקְסִין אוּנְד גִיוָוארִין אַפְּרָה אֲדוּמָה אִיז וְיא פָּסוּל וְאֶתְּנַן אַז אַיינֶער הָאט גֶינֶעבֶּין דִי פָּרָה אֲדוּמָה אַמַּתְּנָה צוּ אִזּוּנָה אִיז וְיא פָּסוּל וּמְחִיר אַז אַיינֶער הָאט גִיטְאהְשְׁט דִיא פָּרָה אֲדוּמָה אוֹיף אַהוּנְט, וְרַהֲיֵינוּ רְאוּבֵן הָאט גֶעהָאט אַפְּרָה אֲדוּמָה אוּנְד שִׁמְעוֹן הָאט גֶעהָאט אַהוּנְט הָאט שִׁמְעוֹן גִינֶעבֶּין צוּ רְאוּבֵן דֶעם הוּנְט אוּנְד רְאוּבֵן הָאט גִינֶעבֶּין צוּ שִׁמְעוֹן דִיא פָּרָה אֲדוּמָה פָּאר דֶעם הוּנְט] פְּסוּלָה אִיז דִיא פָּרָה אֲדוּמָה פָּסוּל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַכְשִׁיר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַז דִיא פָּרָה אֲדוּמָה אִיז גִינֶעבֶּין גִיוָוארִין אַמַּתְּנָה צוּ אִזּוּנָה, אָבֶּער מֶען הָאט אִיר גִיטְאהְשְׁט אוֹיף אַהוּנְט, אִיז וְיא כָּשֵׁר שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק יא תָּבִיא אֶתְּנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ דוּ זָאלְסְט גִיט בְּרֵיינְגֶען אַמַּתְּנָה פוּן אִזּוּנָה, אוּנְד גִיט אַבְּהֵמָה וָואס אִיז אוּמְגִיטְאהְשְׁט גִיוָוארִין אוֹיף אַהוּנְט, אִין דִי הוּיז פוּן גָאט וואס אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְאִין זוּ בָּאָה לְבַית אוּנְד דִי פָּרָה אֲדוּמָה קוּמְט דָאךְ גִיט אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כָּל הַטְּמִימִים הַפּוֹסְלִים בְּמוּקְדָּשִׁין אַלֶע פֶעלֶערִין וָואס מַאכִּין פָּסוּל אַקְרְבָּן פּוֹסְלִים בְּפָרָה מַאכִּין פָּסוּל דִי פָּרָה אֲדוּמָה רָכַב עָלֶיהָ אַז מֶען הָאט גֶערִיטֶען אוֹיף דִי פָּרָה אֲדוּמָה נְשָׁאָן עָלֶיהָ מֶען הָאט זִיךְ אָן גִילֶעהְנְט אוֹיף דִי פָּרָה אֲדוּמָה נִתְּלָה בִּזְנָבָהּ עָבַר בָּהּ אֶת הַנָּהָר עֶר הָאט זִיךְ אָן גִיהָאנְגֶען אָן אִיר וַיְיידִיל וָוען עֶר אִיז אַרִיבֶּער אִיבֶּער אַוַואסֶער קִיפֵּל עָלֶיהָ אֶת הַמּוֹסֵרָה עֶר הָאט פַארְוַויקוֹלְט דֶעם שְׁטְרִיק וָואס וְיא וְוערְט מִיט אִים צוּ גֶעבּוּנְדֶען אוּנְד הָאט אִים

אַרוֹיף

נתן טליתו עליה פסולה. נאמר בפרה אשר לא עלה עליה עול ונאמר בעגלה ערופה אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעול מה עול האמור בעגלה עשה׳ שאר עבודה פסולה כעול אף עול האמור בפרה עשה שאר עבודה פסולה כעול (ד): בשביל שלא תחליק. שלא יחליקו רגליה ותפול: לצורך אחר פסולה. ואפי׳ לצורכו ולגרכה פסולה: ד עלה עליה זכר פסולה. אף על גב דלא ניחא ליה משום דדמיה יקרים ומפסיד טיבא וכעבודה דלא ניחא ליה לא מיפסלא דכתיב בעגלה ערופה אשר לא עבד בה כתיב עבד וקרינן עובד מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה וילפינן פרת חטאת מינה מכל מקום הואיל ובשאר פרות הוה ניחא ליה חשבי׳ לגבי פרת חטאת כמי ניחא ליה ועוד אם כחת להכשיר אם כן הוה ניחא ליה ומק״ה פסולה: העלהו פסולה. לאו דוקא העלהו אלא אם עלה עליה לדעת הבעלים כפרה ואין הלכה כרבי יהודה: ה היו בה שתי שערות שחורות פסולה. דכתיב אדומה תמימה אי במומין הרי כבר אמור אשר אין בה מום אלא שתהא תמימה באדמימות: רבי יהודה אומר בתוך כום אחד. גרסי׳ ול״ב אפי׳ וכמקום שהיה שוגה ת״ק גומא היה שוגה רבי יהודה כום. גומא וכום אחד הוא אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו שרבו של רבי יהודה היה קורא לגומא כום הכי מוכח בתוספתא: מוכיחות. מכוונות וסמוכות זו בצד זו: רבי אליעזר אומר אפי׳ חמישים. כלומר אפי׳ טובא והן מפוזרות יתלוש והלכה כת״ק:

(ד) הם כן מתי״ל שו״ל עול פוסל בין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה שאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה כלומר שבעבודה זו לצורך היא ולא בחקרלאי כו׳ נמרא: [ג] פסולה. דניחא ליה והויא שעת עבודה ל״ב מה שהזכר משמש בה חשיב עבודה. תו׳: [ד] ארבע כו׳. ולאו דוקא. ואלא מיהת הרבה מחוד לא סבירא ליה לר״ע ופליג רבי אליעזר ואמר אפילו ל׳: [ה] יתלוש. מפני מרלאית העין

אַרוּיף גְּלַייגְט אוּיף אִיר נָתַן טַלִּיתוֹ עָלֶיהָ עֶר הָאט אַרוּיף גְּלַייגְט זַיין קְלַייד אוּיף אִיר פְּסוּלָה אִיז זְיא פָּסוּל אֲבָל קְשָׁרָה בְּמוֹסְרָה אָבֶער אַז עֶר הָאט אִיר צוּ גֶעבּוּנְדֶען מִיט אַשְׁטְרִיק עֲשָׂה לָהּ סַנְדָּל בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תַחֲלִיק אָדֶער עֶר הָאט גֶעמַאכְט אַשּׁוּךְ אוּנְ הָאט אִיר אָן גֶיטְאהָן אוּיף דֶעם פּוּס זְיא זָאל זִיךְ נִיט אוֹיסְגְלִיטְשִׁין פְּרָס טַלִּיתוֹ עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים אָדֶער עֶר הָאט פַארשְׁפְּרֵייט זַיין קְלַייד אוּיף אִיר דִי פְלִיגֶען זָאלִין אִיר נִיט בֵּייסִין כְּשֵׁרָה פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן אִיז זְיא כָּשֵׁר זֶה הַכְּלַל רָאט אִיז דֶער כְּלַל כָּל שֶׁהוּא לְצוֹרְכָהּ אַלָּע זַאכֶין וָואס מָען טוּהט מִיט דִי פָּרָה אֲדוּמָה פוּן אִירֶעטְוֶועגֶן פאר דִי פָּרָה אֲדוּמָה׳ס וְוֶעגֶן כְּשֵׁרָה אִיז זְיא כָּשֵׁר לְצוֹרְךְ אַחֵר אַז מָען טוּהט רָאט פוּן אַיין אַנְדֶערִינְם וֶועגֶן פְּסוּלָה אִיז זְיא פָּסוּל: ד שָׁכַן עָלֶיהָ עוֹף כְּשֵׁרָה אוּיב אַעוֹף הָאט גֶערוּהט אוּיף דִי פָּרָה אֲדוּמָה אַפּוּיגֶיל אָדֶער אַיין אַנְדֶער עוֹף הָאט זִיךְ גֶישְׁטֶעלְט אוּיף דִיא פָּרָה אֲדוּמָה אָפְּרוּהִיגֶן אִיז זְיא כָּשֵׁר עָלָה עָלֶיהָ זָכָר פְּסוּלָה אוּיב אַזָּכָר (אַ אָקְס) אִיז אַרוּיף גֶענַאנְגֶען אוּיף דִי פָּרָה אֲדוּמָה עֶר זָאל מִיט אִיר מְזַנֶּה זַיין. אֲפִילוּ דֶער בַּעַל הַבַּיִת הָאט נִיט גֶיוָואלְט אַז דֶער אָקְס זָאל אוּיף אִיר אַרוּיף גֶיין פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן אִיז זְיא פָּסוּל רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם הֶעֱלָהוּ פְּסוּלָה רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אוּיב דֶער מֶענְטְש אַלֶּיין הָאט אַרוּיף גֶיבְּרַאכְט דֶעם אָקְס אוּיף דִי פָּרָה אֲדוּמָה דֶער אָקְס זָאל מִיט אִיר מְזַנֶּה זַיין. אָדֶער דֶער אָקְס אִיז אַלֶּיין אַרוּיף גֶענַאנְגֶען אוּיף דִי פָּרָה אֲדוּמָה עֶר זָאל מִיט אִיר מְזַנֶּה זַיין. נָאר דֶער בַּעַל הַבַּיִת הָאט גֶיוָואלְט אַז דֶער אָקְס זָאל אוּיף אִיר אַרוּיף

גֶיין אִיז דִיא פָּרָה אֲדוּמָה פָּסוּל וְאִם מֵעַצְמוֹ אָבֶער אַז דֶער אָקְס אִיז אַלֶּיין אַרוּיף גֶענַאנְגֶען אוּיף דִיא פָּרָה אֲדוּמָה אוּנְ דֶער בַּעַל הַבַּיִת הָאט נִיט גֶיוָואלְט אַז דֶער אָקְס זָאל אוּיף אִיר אַרוּיף גֶיין כְּשֵׁרָה אִיז דִיא פָּרָה אֲדוּמָה כָּשֵׁר: ה הָיוּ בָהּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחוֹרוֹת אַז עֶס אִיז גֶיוָועֶן אַיין דִיא פָּרָה אֲדוּמָה צְוֵויי שְׁוַוארְצֶע הָאר אוֹ לְבָנוֹת אָדֶער צְוֵויי וַוייסֶע הָאר בְּתוֹךְ גּוּמָא אַחַת אִין אַיין גְּרִיבּוּל פְּסוּלָה אִיז דִי פָּרָה אֲדוּמָה פָּסוּל רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּתוֹךְ כּוֹס אֶחָד רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אַז דִיא צְוֵויי שְׁוַוארְצֶע הָאר אָדֶער דִי צְוֵויי וַוייסֶע הָאר זֶענֶען אַזוֹי וִוי אִין אַיין בֶּעכֶער אִין אַיין גְּרִיבּוּל אִיז דִי פָּרָה אֲדוּמָה פָּסוּל [עיין בהרע״ב] הָיוּ בְּתוֹךְ שְׁתֵּי כּוֹסוֹת אוּיב דִיא צְוֵויי הָאר זֶענֶען אִין צְוֵויי בֶּעכֶער יְעֶדֶער הָאר אִיז אִין אַבֶּעזוֹנְדֶער בֶּעכֶער אִין אַבֶּעזוֹנְדֶער גְּרִיבּוּל וְהֵן מוּכִיחוֹת זוּ אֶת זוּ אוּנְ זַייא זֶענֶען נָאגְט אַיין הָאר בַּיי דִי אַנְדֶערֶע פְּסוּלָה אִיז דִי פָּרָה אֲדוּמָה פָּסוּל רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר אֲפִילוּ אַרְבָּעָה אֲפִילוּ חֲמִשָּׁה רַבִּי עֲקִיבָא זָאגְט אֲפִילוּ עֶס אִיז דָא אַיין דִיא פָּרָה אֲדוּמָה פִּיר הָאר אָדֶער פִּינְף הָאר שְׁוַוארְצֶע אָדֶער וַוייסֶע וְהֵן מְפוּזָרוֹת אוּיב זַיי זֶענֶען צוּ-שְׁפְּרֵייט אוּיף דִיא פָּרָה אֲדוּמָה אִין עַמְלִיכֶע עֶרְטֶער יִתְּלוּשׁ זָאל מָען דִיא וַוייסֶע אָדֶער דִיא שְׁוַוארְצֶע הָאר אוֹיסְרֵייסִין. אוּנְ דִי פָּרָה אֲדוּמָה אִיז כָּשֵׁר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אֲפִילוּ חֲמִשִּׁים רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אֲפִילוּ עֶס אִיז דָא אִין דִיא פָּרָה אֲדוּמָה פוּפְצִיג אָדֶער נָאךְ מֶעהְר שְׁוַוארְצֶע אָדֶער וַוייסֶע הָאר, אוּיב זַייא זֶענֶען נִיט אוּיף אַיין אָרט נָאר זַייא זֶענֶען פאַרשְׁפְּרֵייט אוּיף דִיא פָּרָה אֲדוּמָה

אין

ל"מ: [ו] ב' כו'. והן כתוב גומא ל'. הר"ש: (ה) קדמי כ"ה לא מיחסרי כגיזה אלא מדרבנן וכפרה. לא גזור משום דלא שכיחא מ"ג דהוי דבר שאין מתכוין. גמרא:

ר' יהושע בן בתירא אומר אפילו אחת בראשה ואחת בזנבה פסולה. היו בה [ו] שתי שערות עיקרן משחיר וראשן מאדים. עיקרן מאדים וראשן משחיר הכל הולך אחר הנראה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אחר העיקר:

אחר הנראה. היינו אחר רחמן של שערות: אחר העיקר. אם עיקרן מאדים ורחמן משחיר ויש בעיקרו שמאדים כדי שיגטל כפי הזוג יגזוז (ה) רחמן המשחיר והיא כשרה. אבל אם אין בעיקר שמאדים שיעור שיוכלו להגטל כפי הזוג פסולה אפי' לדברי הכמים שאישור שתי שערות האמורות בכל מקום היא כדי שיהיו נטלות כפי הזוג וכן הלכה:

אין עטליכע ערטעי, זאל מען דיא האר אויס-ריסין אונ די פרה אדומה איז כשר רבי יהושע בן בתירא אומר אפילו אחת בראשה ואחת בזנבה פסולה רבי יהושע בן בתירא זאגט אפילו איין שווארצע אדער אנווייסע האר איז ביי דיא פרה אדומה אויף דעם קאפ אונ איין שווארצע אדער אנווייסע האר איז ביי איר אויף דעם ווייריל, פון דעסטו-וועגין איז זיא פסול היו בה שתי שערות אויב עס איז דא ביי די פרה אדומה צוויי שווארצע אדער ווייסע האר אין איין גריבול איקרן משחיר ביי דעם וואר צויל ווא די האר וואקסט ארויס פון די פרה אדומה זעגען זיי שווארץ ראשן מאדים אונ אויבין זעגען זייא רויט, אדער פארקערט איקרן מאדים ביי דעם וואר צויל זעגען זיי רויט ראשן משחיר אונ אויבין זעגען זייא שווארץ הכל הולך אחר הנראה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אחר העיקר גייט מען אלץ נאך דעם ארט וואס דיא האר ווערין גיזעהן נאך די שפיצען פון די האר, אויב די שפיצען פון די האר זעגען רויט איז זיא כשר. אונ אויב די שפיצען פון די האר זעגען שווארץ איז זיא פסול דברי רבי מאיר אזוי זאגט רבי מאיר וחכמים אומרים אחר העיקר אונ דיא חכמים זאגין מען גייט נאך דעם וואר צויל פון דיא האר, אויב דער וואר צויל פון דיא האר איז רויט אונ אויבין איז שווארץ, זאל מען אפ שערין דיא שווארצע האר פון אויבין איז דיא פרה אדומה כשר, אונ אויב דער וואר צויל פון דיא האר איז שווארץ אפילו אויבין איז רויט איז דיא פרה אדומה פסול:

רש"י

ור"מ היא. דמחמיר לחכמים כדאמרינן בפרקא קמא ולקמן כפ' כל סי': פשיטא. מאי מודים הא כלמפרע פליגי לגבי מעת לעת ולא במכאן ולהבא: וכתמים דרבנן. אפי' מכאן ולהבא:

גמרא נדה דף ט"ו ע"א

ומודים חכמים לר"ע ברואה כתם. אמר רב למפרע ורבי מאיר הוא. ושמואל אמר מכאן ולהבא ורבנן היא מכאן ולהבא פשיטא מהו דתימא הואיל ומעת לעת דרבנן וכתמים דרבנן מה מעת לעת לא מטמאה את בועלה אחר מנדו דבועלה טמא ז' אמאי לא משני שמא תמצא כתם דהא מודים חכמים לר"ע ברואה כתם וי"ל משום שמואל דאמר הכא מכאן ולהבא ועוד י"ל דהיא תכדוק חלוקה קודם פריסתו ואם נמצא ספק נדה ליטמא ולאי נדה אם תכדוק שיעור ומת פמוך לבעילה וי"ל דהא לא שכיחא:

תוספות

אמר' רב למפרע ור"מ היא ואפ"ה דכפ"ק דיומא (דף כ') תנן מפרישין כ"ג מביתו ז' ימים דשמא יבא על אשתו ספק נדה ויקאמר במאן כר"ע דקאמר אף מטמאה את בועלה וקאמר רב חסדא דאתי אפילו כרבנן ומתר

ומודים חכמים לרבי עקיבא ברואה כתם היא חכמים זעגען מודה צו רבי עקיבא אז אשה האט געפונען אפלעק פון בלוט אויף איר העמד נאכדעם ווי דער מאן איז ביי איר גיווען, איז דער מאן טמא אמר רב למפרע ורבי מאיר היא רב זאגט ער איז טמא פון פריער אזוי ווי רבי מאיר זאגט, למשל דער מאן איז ביי איר גיווען זונטאג ביי נאכט שעה איינס אונ זיא האט געפונען דעם פלעק מאנטאג ביי נאכט שעה צוועלף, אזוי ווא זיא איז טמא מיט אמעת לעת פריער, פון זונטאג ביי נאכט שעה צוועלף, אזוי איז ער אויך טמא גיווארין, ווייל ער איז ביא איר גיווען אין דעם מעת לעת ושמואל אמר מכאן ולהבא ורבנן היא אונ שמואל זאגט אויב דער מאן איז ביא איר גיווען נאכדעם ווי זיא האט געפונען דעם פלעק איז ער טמא, ווי דיא רבנן זאגין אז אפלעק איז גיט מטמא דיא אשה מיט אמעת לעת פריער, פרעגט די גמרא מכאן ולהבא פשיטא אז דער מאן איז ביי איר גיווען נאכדעם ווי זיא האט געפונען דעם פלעק, איז דאך געווים אז דער מאן איז טמא, ענטפערט די גמרא מהו דתימא הואיל ומעת לעת ורבנן איך וואלט מיינען ווייל דאס וואס אשה זעהט נדות איז זיא טמא מיט אמעת לעת פריער, האבין די רבנן גיזאגט זיא זאל זיין טמא וכתמים דרבנן אונ וואס אפלעק איז מטמא האבין אויך גאר דיא רבנן מטמא גיווען מה מעת לעת לא מטמא את בועלה אזוי ווי דער מאן ווערט גיט טמא אז ער איז ביא איר גיווען אין דעם מעת לעת וואס זיא האט גיזעהן נדות, למשל זיא האט גיזעהן נדות זונטאג ביי טאג שעה צוועלף, אונ דער מאן איז ביי איר גיווען מוצאי שבת ודיא נאכט צו זונטאג, די אשה איז מטמא אלץ וואס

אף כתמים לא מטמאה את בועלה קמ"ל ואימא הבי נמי התם אין שור שחוט לפניך הכא יש שור שחוט לפניך וכן אמר ריש לקיש למפרע ורבי מאיר הוא רבי יוחנן אמר מכאן ולהבא ורבנן היא: אין שור שחוט. דלתמול לא חזאי חלא מיע בעלמא הוא: הכא הרי שור שחוט לפניך. דכלפור לא

כתעסקה וכשוק של טכחים לא עברה ומיום שלכשתו היא בספק זה:

זיא האט אנגערירט פון שבת ביי טאג שעה איז ביי איר גיוועזן אין די פיר אוג צוואנציג שעה צוועלף, אוג דער מאן איז ניט טמא אף כתמים לא איז ניט טמא. ווייל אויף אים האבין דיא רבנן ניט גוזר גיוועזן הכא יש שור שחוט לפניך אבער דא מטמאה את בועלה אזוי אז איז אשה געהט אפלעק וואס זיא איז אויך נאר טמא ווייל די רבנן זענען איז ביי איר גיוועזן נאכדעם ווי זיא האט געפונען מטמא, אל דער מאן ניט טמא ווערין אפילו ער דעם פלעק בא כשמע לן לאזין אונז די רבנן הערין אז דער מאן איז גיוועזן ביי זיין נייב נאכדעם ווי זיא האט גיזעהן אפלעק ווערט ער טמא. פרעגט די גמרא ואימא הכי נמי טאמער איז טאקי אזוי, אז דער מאן איז ביי זיין נייב נאכדעם וויא זיא האט געפונען אפלעק, זאל ער ניט זיין טמא, אזוי וויא ער איז ניט טמא מיט אמעת לעת פריער, ענטפערט די גמרא התם אין שור שחוט לפניך דארטין ביא דעם מעת לעת פריער ליגט דאך ניט דער אקס גישאכטין פאר דיר, זיא האט דאך נאר גיזעהן דאס בלוט זונטאג ביא טאג שעה צוועלף, פאר וואס זאל זיא טמטא זיין מיט פיר אוג צוואנציג שעה פריער, דאס איז נאר אנזרה פון די רבנן, דריבער דער מאן וואס ער איז ביי איר גיוועזן אין די פיר אוג צוואנציג שעה איז ניט טמא. ווייל אויף אים האבין דיא רבנן ניט גוזר גיוועזן הכא יש שור שחוט לפניך אבער דא זיא האט גיזעהן אפלעק, איז דאך דער צקס גישאכטין פאר דיר, קען זעהט דאך אז זיא איז אנדה, דריבער אז דער מאן איז ביי איר גיוועזן, נאכדעם ווי זיא האט גיזעהן דעם פלעק דארף ער זיין טמא וכן אמר ריש לקיש למפרע ורבי מאיר היא ריש לקיש זאגט אויך אזוי ער איז טמא מיט אמעת לעת פריער, אויב דער מאן איז ביא איר גיוועזן אין דעם מעת לעת איירער זיא האט גיזעהן דעם פלעק איז ער טמא אזוי וויא רבי מאיר זאגט, אז אפלעק איז אויך מטמא מיט אמעת לעת פריער ורבי יוחנן אמר מכאן ולהבא ורבנן היא אוג רבי יוחנן זאגט דער מאן ווערט טמא אויב ער איז ביא איר גיוועזן נאכדעם וויא זיא האט גיזעהן דעם פלעק, אבער פון פריער ווערט ער ניט טמא, אזוי וויא דיא רבנן זאגין אז אפלעק איז ניט טמטא פון פריער:

זוהר יתרו דף פ"ה ע"א

רבי יהודה אמר בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתא בשבתא בגין דישתכח שבעא ועונגא בהאי יומא בעלמא רבי אבא אמר לאזדווגא ברכתא באיזון יומין לעילא דמתברכאן מהאי יומא והאי יומא מלא ריסיה דזעיר אנפין מטלא דנחית מעתיקא קדישא סתימא דכלא ואטיל לאקלא דתפוחין קדישין תלת זמני מכל שיול שבתא בגין דיתברכון כלהון כחדא ועל דא בעי בר נש לאתענגא תלת זמנין אלין דהא בהא תליא מהימנותא דלעילא בעתיקא קדישא וכזעיר אנפין ובאקלא דתפוחין ובעי בר נש לאתענגא בהו ולמחדי בהו. ומאן דגרע סעודתא מגייהו אחזי פגימותא לעילא ותוכסיה דההוא בר נש מני. בגיני כך בעי לסדרא פתוריה תלת זמני מכל שיול שבתא ולא יתכסא פתוריה ריקניא ותתרי ברכתא עליה כל שאר יומי דשבתא ובהאי מלה אחזי ותליא מהימנותא לעילא:

מוסר

מספר דברים שבקדושה ס"ג

בל הצרות שבאו על יעקב מדינה ויוסף וכן כלם היו מעשה שלא יתגלה יעקב על עשו אחיו. מ"ר יהודה קין בא בגסות הרוח שאין מדליקין בהן אפי' עירבן בשמנים שמדליקין בהן לא ידליק מפני שאין נמשכין:

יוסף לחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' שבת פ"ה

(א) חלב שהתיכן וקרבי רגים שניטחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק אבל שמנים

(א) חֵלֶב שֶׁהִתִּיכָן וְקִרְבֵּי דָגִים שֶׁנִּיטְחוּ אַז עֵר הָאט צו

שְׁמָאלְטְצִין חֵלֶב אִין אַבְּלִי אָדֶער עֵר

הָאט צוּרִיבָּען דיא פַּעְטֶס פון פִּיש אִין אַבְּלִי נוֹתֵן

לְתוֹכָן שֶׁמֶן כָּל שֶׁהוּא וּמַדְלִיק נוּטֶס עֵד אַרֵיין אוּנְוַוייְנִיג

אַבִּיסוֹל בּוּיטְאַייל אוּנד צִינְדֶט אָן עֶרֶב שַׁבָּת פַּארִין

נָאכְט אוּיף שַׁבָּת אֲבָל שְׁמָנִים שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן אֲבָל אֶדֶער

אַנְדֶערֶער טִינְגִים בּוּיטְאַייל וָואס מָען טָאר אַיְיא

נִיט אָן צִינְדֶען פון עֶרֶב שַׁבָּת אוּיף שַׁבָּת אֲפִילּוּ עִירְבָן בִּשְׁמָנִים שֶׁמַּדְלִיקִין בָּהֶן לֹא יַדְלִיק אֲפִילּוּ עֵר הָאט

אַיְיא צו וַאמָען גֶעמִישְׁט מיט אוֹעֶלְכֶע בּוּיטְאַייל וָואס מָען מָעג אַיְיא אָן צִינְדֶען אוּיף שַׁבָּת. פון

דֶעסְטְוֹוֶעגֶן טָאר מָען אַיְיא נִיט אָנְצִינְדֶען אוּיף שַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁאֵין נִמְשָׁכִין וַוייל דַּיְיא נִיט אָנְצִינְדֶען זִיךְ נִיט

נָאכְ דֶעם פַּייער, בְּרֶענְט פִּינְקְטֶער. אִין רָאם נִיט אַבְּבוֹד שַׁבָּת, אוּנד מִיר הָאבִּין מוֹרָא טָאכְטֶער

(ב) אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא ויחנו ויצא וחובה עליו לישב לאור הנר ולא בצרי מפני שריחו טוב שמא יקח ממנו מן הנר ועוד מפני שהוא עף ולא בנפט לבן ואפי' בחול מפני שהוא עף ויבא לידי סכנה (וז"ל רבינו ירוחם נתיב י"ב ח"ב אין מדליקין בצרי והוא באלסאמו מפני שריחו טוב ויבא להסתפק ממנו וגם שהוא עף ואולי ידלק הבית וכו' אין מדליקין בנפט לבן בחול ואין צריך לומר בשבת מפני שהוא עף ואולי ידלק הבית) :

וועט ער פארבעסערין דאס בדרענונג אום שבת :
(ב) אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא ויחנו ויצא
מען טאר ניט אנצינדען פון ערב שבת אויף שבת
דיא הייל וואס הייסט עטרן, ווייל דאס האט
אשלעכטין ריח. טאמער וועט ער לאזין די לאמפ
בדרענען אונ ער וועט אוועק גיין ביא נאכט פון
שטוב אין איין אנדער שטוב וואס דארט איז
פינסטער וחובה עליו לישב לאור הנר אונ שבת ביא
נאכט מוז מען דאך זיין אין דיא שטוב וואס
דארט איז ליכטיג פון ליכט בדרענען ולא בצרי אונ
מען טאר ניט אנצינדען מיט דעם בוימאייל וואס
הייסט צרי מפני שריחו טוב ווייל דאס האט אנוטין
ריח, האבין מיר מורא שמא יקח ממנו מן הנר
טאמער וועט ער נעמען אביסול בוימאייל פון
לאמפ צו שמירען זיך מיט אים ועוד מפני שהוא עף
אונ וועגין נאך אנאך טאר מען ניט אנצינדען
מיט דעם בוימאייל צרי, ווייל דער בוימאייל
מאכט פליהען דאס פייער. וועט ער מורא האבין
עם זאל ניט אנצינדען די שטוב, וועט ער אויס-
לעשין אום שבת ולא בנפט לבן ואפילו בחול מען טאר
ניט אנצינדען אלאמפ מיט ווייסין נפט, אפילו
אומדערוואכין אויה ניט מפני שהוא עף ויבא לידי
סכנה ווייל דער פייער פליהט, קען מען נאך
קומען צו אסכנה, דיא שטוב קען פארבדרענט
ווערין ואונ דער רבינו ירוחם זאגט אויך אזוי
(נתיב י"ב ח"ב) אין מדליקין בצרי וכו' :

והבל בגמיכות רוח דכתיב זכתי אלהים רוח וסברה מה כתיב ויפע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה. ועמון היה אים גדול מהו גדול שהיה רוחו נסה עליו ופ"י כן נלטרש: א"ר יוסי ודאי יוסף לא זכר שמו כדגלים דכתיב דגל מחנה אפרים ולא דגל מחנה יוסף נפי שנתנאה על אחיו :

ווייל דער בוימאייל מאכט פליהען דאס פייער, פון דאנען זעהן מיר וויא אמענטש טאהר זיך ניט גרוים האלטין :

והבל בגמיכות רוח דכתיב זכתי אלהים רוח וסברה מה כתיב
ויפע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה.
ועמון היה אים גדול מהו גדול שהיה רוחו נסה עליו ופ"י כן
נלטרש: א"ר יוסי ודאי יוסף לא זכר שמו כדגלים דכתיב דגל
מחנה אפרים ולא דגל מחנה יוסף נפי שנתנאה על אחיו :

זיין געקומען
מיט גרויסקייט אונ הבל איז גיוועזען נידעריג ביא
זיך דכתיב ובתי אלהים רוח נשברה וואורום עס שטייט
אין פסוק דיא קרבנות פון נאט איז אצובראכין
גימוהט מה כתיב ויפע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין
ואל מנחתו לא שעה וואס זאגט דער פסוק נאט
האט זיך געקערט צו הבל אונ צו זיין מנחה.
אבער צו קין אונ צו זיין מנחה האט זיך נאט
ניט געקערט, ווייל הבל איז גיוועזען ביא זיך
נידעריג, דריבער האט זיך נאט געקערט צו
אים אונ צו זיין קרבן, אבער קין איז גיוועזען גרוים
ביא זיך, דריבער האט זיך נאט ניט געקערט
צו אים אונ ניט צו זיין מנחה. אין פסוק שטייט
ונעמן היה איש נרול נעמן איז גיוועזען אגרויסער מאן
מהו נרול וואס מיינט מען אגרויסער מאן שהיה
רוחו נסה עליו זיין גימוהט איז גרוים גיוועזען ועל ידי
בן נצטרש דריבער איז ער גיוואורין מצורע אמר רבי
יוסי ודאי יוסף לא נזכר שמו בדגלים רבי יוסי. ואנט
געווים איז ניט דערמאנט גיוואורין דער נאמען
יוסף אויף דיא פאנען וואס דיא יודין האבין
גימארגין אין דער מדבר דכתיב וואורום עס
שטייט אין פסוק דגל מחנה אפרים דער פאן פון די
מחנה אפרים ולא דגל מחנה יוסף אונ עס שטייט
ניט דער פאן פון די מחנה יוסף יפי שנתנאה על
אחיו ווייל ער איז ביא זיך גרוים גיוועזען אונ האט
זיך געהאלטען גרעסער פאר זיינע ברידער
דריבער איז ניט דערמאנט גיוואורין זיין נאמען
צווישען דיא ברידער. פון דאנען זעהן מיר וויא אמענטש טאהר זיך ניט גרוים האלטין :

סליק ספר בראשית בעזר אלהי צבאות

קודם הלימוד ביום השבת קודש יאמר זה נעוגה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל. הריני לומד כדי שיביאני הלימוד לשמור שבת כהלכתה ואזכה להתענג באהבת ויראת השם יתברך ולזכות ליום שבולו שבת וקדושה ומנוחה :

כ' הגר"י ז"ל ביום הסבת יכוין בז' במות אלו

יוד הי ויו הי. יוד הי ואו הי. יוד הא ואו הא. יוד הה וו הה (שהם ד' מילואי הוי"ה) אלף הי יוד אלף הא יוד הא. אלף הה יוד הה (שהם ג' מילואי אהי"ה) ושם יה בגימט' שבת

תורה (ויקרא כד)

א וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה
יהלה

הַחַלָּה הָאֶחָת׃ ב וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרֹכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל־
הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה׃ ג וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם
לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה׃ ד בְּיוֹם הַשַׁّבָּת בְּיוֹם הַשַׁّבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה
תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם׃ ה וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ
בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חֻק־עוֹלָם׃

רש"י

(ב) שש המערכת. שם חלות המערכת החחת: והשלחן הטהור. שלו זהב טהור. ד"ח על עהרו של שלחן שלח יהיו הסניפין מגביהין חת הלחם מעל גבי השלחן (מנחות ל"ו ח"כ): (ג) ונתת על המערכת. על כל חחת מחתי המערכות היו שני כזיכי לבונה חלח קומץ לכל חחת: והיתה. הלבונה הזחת: ללחם לאזכרה. שחין חן הלחם לבדוה כלום חלח הלבונה נקטרת כשמלקין חותו בכל שבת ושבת והיח לזכרון ללחם שעל ידה הוח נזכר למעלה כקומץ שהוח לאזכרה למנחה: והיתה. המנחה הזחת שכל דבר הבח מן התבואה בכלל מנחה הוח: (ה) ואכלוהו. מוסב על הלחם שהוח לשון זכר:

נביאים (ישעיה נח)

א וְנָחֲךָ יְהוָה תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְהָיִיתָ כְּגַן
רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא־יְכַזְּבוּ מֵימָיו׃ ב וּבָנוּ מִמְּךָ חָרְבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי
דוֹר־וָדוֹר תְּקוֹמֵם וְקָרָא לְךָ גֹדֵר פֶּרֶץ מְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת לָשֶׁבֶת׃ ג אִם־תָּשִׁיב
מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְהוָה
מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וּדְבֹר דָּבָר׃ ד אָז תִּתְעַנַּג עַל־
יְהוָה וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל־בָּמֳתֵי יתיר׳ אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִי
יְהוָה דִּבֵּר׃

רש"י

(ח) בצחצחות. בעת למחון ובצורת כך תירגם יונתן: יחליץ. יזיין כמו חלוצי לבח (במדבר לח): (ב) משובב נתיבות לשבת. תירגם יונתן מתיב רשיעיח לחורייתח. משובב כמו משיב. לשבת ליישובו של עולם: (ד) נחלת יעקב אביך. נחלה בלח מגרים כמה שנחמר ופרלת ימה וקדמה וגו' (בראשית כח) לח כחברהם שנחמר (שם יג) החרן חשר חתה רוחה ויעקב שמר חת השבת שנחמר (שם לג) ויחן חת פני העיר שקבע החומין עם דמדומי המה כך פירש רבי שמשון:

מצודת דוד

(ח) ונחך. המקום ינהג לחוחך תמיד בדרך הטוב לך: והשביע בלחלחות נפשך. בעת יהיה כפולם למחון ויובש ישביע חת נפשך ולח חהיה חסר מכל טובה: ועלמותיך יחליץ. יכניח ויחזק חת עלמותיך חבר חת העלמות לפי שהם מוסדי הגוף: ויהיה. ההיה שבע מטובה כגן בשבע מן המים כי הדרך הוח להשקותה בכל עת וכמולח מים ההיה בכל עת מוטפח בטובה כמקול המולח מים חשר כמים המוטפין חינם נפסקין: (ב) ובנו ממך. כ"ל המעשים הטובים היולחים ממך יבנו חת חרבות העולם. ומה שהמעשים הרעים מחריבים חת העולם כן הטובים יבנו החרבות: מוסדי דור ודור. היסודות שנחנו בימי הדורות לחה חקומם לוחם המעשיך הטובים. וכבל הדבר בע"ם: וקורח לך. כל בני העולם יקרחו לוחך גודר פרץ. שהרי בזכות מעשיך נדרה פרלת העולם: שם-בב. לחה הוח המשיב חת הנתיבות להיות מיושבות בחנשים כי בהיות פרצים חרבים נשמו הנתיבות ונסגרו עבור הפרצים ונחיישבו הנתיבות: (ג) חם תשיב משבת וגו'. כ"ל חם החזקת בדרך לחלח הין לחתוס ונזכרת בשוח שבת והשבות רגלך בשביל השבת: עשות. הע"ם של עשבת עומדת בעבור שתים. וכ"ל חם תשיב מעשות חפלך לחוד מן המלחכות הלסיוות: ביום קדשי. זהו השבת שקדשו המקום: וקרלת לשבת ענג. חקרלת חת שבת יום ענג כ"ל יהיה עיוחך לך להתענג בו: לקדוש ה' מכובד. ליום השבת שקדשו המקום חקרלו יום מיוחד מבלי עשות בו מלחכה של חול: וכבדתו. כ"ל לח חקרילחת בשבת. ומלה כ בו דבר הנחסר בשבת בחסבונות וביולח: (ד) חז תתענג על ה'. בשחעשה כן חז יהיה לך עונג הרבה ותתענג על ה' כ"ל לח תתענג לעולם הגוף כ"ח להעמיד הגוף בעולם כדלעיל להכיל בחורה ה': והרכבתיך. כ"ל חהיה ברום העולם ונעמלה: והחלחתיך. כ"ל לך חהיה הארץ חשר הנחלתי ליעקב חביך [ומעמ יעקב לפי שלו ולבניו נתנה המלה לח לישמעחל כן ונעמלה: כי פי ה' דבר. וליון הכרחם ולח לבני בן ילחק וכן כחמר ויעמידה ליעקב לחוק וגו'] לחמר לך חתן חת חרן בנען (תהלים קה): כי פי ה' דבר. וליון עבוח דבר יקיים:

וחומריים ברבי נפשי (תהלים קד) תמלח לקמן:

ברטנורא — משנה שבת פרק ז — עיקר תוי"ט

כלל גדול השובח עיקר שבת, כסבור חין שבת כתורה. ותע"ג דמעיקרח שמע ועכשיו שכחו: אין חייב אלא המאת אחת. על כל השבתות שהלל דכולה שגגה הדא היח דכתיב חת שבתותי תשמורו ומשמע במירה חחת לשבתות הרבה (ח): היודע עיקר שבת. שיש שבת בתורה ונחסרו כ' מלחכות: ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה. ע"ג שגגת שבת שחינו יודע שבת היום: חייב על כל שבת ושבת. חטאת

כלל גדול אמרו בשבת כל השובח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו

(ח) ומפשבר דבי כתיב שמירה שהם לשבתות הבבלי הע"ג

חטאת אחת ומה זה נאמר ושמרו בני ישראל את השבת דמשמע שמירה לכל שבת ושבת כלומר שחייב חטאת על כל שבת ושבת ואע"פ שלא מודע לו ביומתיים והעלם אחד הוא אמרינן ימים שבתיים הויין ידיעה שא"ל שלא שמע ביומתיים שאותו היום שבת היה אלא שלא נזכר במלאכות שעשה בו הלכך כל שבת ושבת שנגנה אחת היא: היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה. שלא ידע שמלאכות אלו אסורות ועשאן כמה פעמים בכמה שבתות: חייב על כל אב מלאכה. חטאת אחת ואפ"פ שחזר וכפלן בכמה שבתות כל אב מהן חדא שגגה היא דהא לא מודע לו בשתים והא ליכא למימר ימים שבתים הויין ידיעה לחלק דמשום ימים שבתים אין לו לדעת איזו מלאכה אסורה ואיזו מותרת אלא א"כ יאב ועסק לפני חכמים בהלכות שבת והוא הדין שחייב על שתי תולדות של שתי אבות תלוקות על כל אחת חטאת אחת אבל אי עביד אב ותולדה דידיה או שתי תולדות של אב אחד לא מחייב אלא חדא כדקתני סיפא העושה מלאכו' הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת כגון שתי תולדות של אב אחד משום דהוי כעושה וחוזר ועושה בהעלם אחת ואין אלוק חטאות בהעלם אחת אלא בגופי עבירות שאין דומים או באלוק שבתות לענין שגגת שבת: **ב הזורע והחורש.** הא דלא תנא החורש בריש זהדר הזורע כדרך כל האדם לאשמעינן שאם היה קרקע קשה וחרשו וזרעו ואח"כ חזר וחרשו מחייב אחריסה שייה משום הורס: הקוצר. בזרעים והמלקט באילנות חייב משום קוצר: **המעמר.** אוסף זרעים תלושים ולוברים אל מקום אחד: **והזורה.** ברוח לרוח: **הבורר.** פסולת בידו או בכברה: **והמרקד.** בנפה ואע"ג דהני כלהו חדא ניהו דלהפריש פסולת מתוך האוכל ממנו שלשתן משום דשלשתן הוו במשכן אע"ג דדמי להדדי חשיב להו כל חדא באפני נפשיה. א"כ לפי שאינן בכת אחת אלא זה אחר זה: **האופה.** לא הויא במשכן דאין אפייה אלא בפת ופת לא שייכא במלאכת המשכן אלא תנא סדורא דפת נקט (ב) ומיהו מכשל שהוא מעין מלאכת אופה הוה במשכן בסממנין של לבונה תכלת וארגמן ותולעת שני. והמגיס בקדרה והנותן כסוי עב על גבי קדרה העומדת על האש חייב משום מכשל וכל הנך קמאי דחשיב במתניתין הזורע הקוצר הדש וכו' כלהו הוי בסממנין של לבונה במלאכת המשכן: **הגוזז צמר.** וכל שאר מלאכותיה שייכי בצמר תכלת של מלאכת המשכן: **המלבנו.** מכבסו בהיר: **המנפצו.** מזובו בשבע אי נמי סורקו **במסרק: המיסך.** אורד"יר בלע"ז (ג): **בתי נירין.** שנותן שני חוטין בתוך הבית ניר (ד): **הפוצע.** מסיר חוטי הערב מעל השתי או השתי מעל הערב לצורך אריגה: **והקושר והמתיר.** שכן ליידי אלון שממנו עושין התכלת קושרין ומתירין שפעמים צריך ליטול חוטין מרשת זו להוסיף על זו ומתיר בכאן וקושר כאן (ה) ותופר וקורע נמי הוי ביריעות שכן יריעה שאלכה עם ונקבה בו נקב קטן ושגול צריך לקרוע למטה ולמעלה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין: **והתופר שתי תפירות.** והוא שקשרן לאי לא קשרן לא קיימי ומחייב תרתי משום קושר ומשום תופר: **חצר צבי.** וכל מלאכת עורו וטהגות בתחשים בעורותיהן (ו): **המולחו והמעבדו.** כש"ם מקשה ביינו מולח הייגו מעבד אלא אפיק חד מנייהו ומייל ארעוא במקומו שארעוא מאבות מלאכות הוא: **המוחקן.** מגרד שערו: **מחתכו.** מקציעו ומחתכו לרצועות וסנדלים: **וכותב ומוחק.** הוי במשכן שכן רושמים בקרשים לידע איזו כן זוגו וכותב אות בזה ואות בזה ופעמים שטעה ומוחק: **מכבה ומבעיר.** בתש שתחת דוד הסממנין: **מכה בפטיש.** הוא גמר מלאכה שכן אומן מכה בסדן בגמר מלאכה ואין מכה בפטיש חייב אלא בגמר מלאכה (ז) ומינה דרישא דמעה אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אף על גב דהדר חשיב להו חדא חדא לאשמועינן דאפילו עביד אינם כל מלאכות שבעולם בשבת אחת בהעלם אחת אי אפשר שיתחייב יותר מארבעים חטאות (ח) דכלהו שאר מלאכות תולדות להך אבות ואשתכח דעביד אב ותולדה דיליה ולא מחייב אלא חדא: **ג כל הכשר להצניע.** שהוא דבר העשוי לצורך אדם: **ומצניעים בכמוהו.** שיש בו שיעור הראוי להצניעו: **אינו חייב אלא המצניעו.** אם נעשה חשוב על אדם אחר

חייב אלא חטאת אחת. היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת. היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה [ה] חייב על כל אב מלאכה ומלאכה. העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת: ב אבות מלאכות [ב] מ' חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר הדש והזורה הבורר והטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר המלבנו והמנפצו והצובעו והטווה והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין הקושר והמתיר והתופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור שתי תפירות הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והמוחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות הבונה [ג] והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעי' חסר אחת: ג ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב עליו חטאת וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניעו: ד המוציא תבן כמלא

כתיב דכולא חדא שגגה היא וקרבן אשונג קאתי. רש"י: [ה] חייב על כו'. בגמ' יליף שעמים שהוא חייב על כל אחד ואח' שאינו חייב אלא א' על כל שבת. ומשמעות דמיומא בזדון שבת ושגגת מלאכות דאיכא שגגות מוכא ופטורא בשגגת שבת וזדון מלאכות דחדא שגגה היא. רש"י: [ב] אבות מסר א'. י"ל וכי לא פני ליה לתנא דלתני סמוכין עמו שהוא שנים ותפש כו'. והקבוב אלי דמכרין סכין בלישנא דע"ג ע"ג דמכות ומתפ אקרא קאי אכרכים יכנו. ועפו"ע שפאיין: (ב) גמ' ומעמא מעוס דשכיחא. סר"ן. ול"נ מעוס דלדיים הפת שכמה ואינו מלאכה ע"א מה שמדביק נמי לא הוה מלאכה דמעילה נאפה לא אחר כך קמ"ל. אי ל"ל דאתי למעוטי לדיים הפת. ע"מ: (ג) פי' רש"י ולכאן כ' שמפרד חוטי השתי. וז"ל הר"מ הוא המיסך את השתי נגזר מן המסכה הנמוכה. (ד) רש"י. וז"ל הערוך מכניס את חוטי השתי בתוך הערב. ומיהו אינה מלאכה זה ויוכל זה ויכא הערב ויחזור השתי ינלה התחתון ויכל העליון ויכא הערב. ומיהו מלאכה הרישא הר"ב כרים הר"ב ממש' כלים וז"ל כן הוטין הארוגין על הקנה והעבוכים מגביהין קצת הוטין ומוטין דרך שילך הם הארוג כחוט. וע"ע תוי"ט: (ה) רש"י ומאה הלשון יש לדקדק דאינו חייב אלא כמתיר ע"מ לקשור אלא שהתי' דע"ג דקדקו מל' רש"י כו' שאינו מלייך שיתיר ע"מ לקשור ולא דקדקו מן הל' הזה לחוסיף כו' ומ"מ כ' בשם הר"ם וכ"מ שם בירו' דבעי מתיר ע"מ לקשור והא דלא תני ע"מ מתוכן כמו בסופר דלקמן. תוי"ט: (ו) וכ"ל דנקט לפי מעוס דשכיחא לפי' הר"נ נכי הם לפיל: [ג] וסחוכה. דוקא ע"מ לכתוב. גמ'. ול' סחוכ' דמכבה נמי ע"מ לחבעיר. והקשו דה"ל למתני ע"מ כו'. וי"ל דהפס נמי לא קתני ליה אלא מעוס דבעי למפ: שטוכא דל' דוקא אבל ע"מ לחבעיר ולבנות אפי' כל שהוא חייב לא איצטריך למתנייה: (ז) כן פירש"י ומיין בפירושם ר"ם י"ב ומש"ם בשם הפוס' ול"ק קושיות הר"ן מדר"ש ר"ג שם. תוי"ט: (ח) לאו דוקא אלא חסר א'. ובש"ם דייקי לה מאלו ומנייגא דרישא לחייב על כל א' וא' (ואפי' לא ידע לא' מכן בכלל) ודפיפא לאעוטי שוכא (מעוה הפתי מבלבל) ומדקדק**

והאגיפו חייב על הוצאתו אם הוציאו אכל אדם אחר היו חייב עליו דלגביה לאו מלאכה היא: **ד עצה.** תכן של מיני קטניות: **כמלא פי גמל.** שיעורו גדול ממלא פי פרה וכמלא פי פרה לא מחייב בעלה דהא לא חזי לפרה: **עמיר.** קסיר של שבלין: **פי טלה.** נפיש מפי גדי הילכך עמיר דלא חזי לגדי לא מחייב כמלא פי גדי עד דאיכא מלא פי טלה אכל עסבים הואיל וחזי לגדי ולטלה מחייב אפילו כמלא פי גדי: **לחין.** הרחוין לאדם: **כגרוגרת.** דזה שיעור לכל מאכל אדם בשבת אכל כמלא פי גדי לא לחיים לא חזי לגדי: **ה ומצטרפין.** כל אוכלי אדם זע"ז: **חוץ מקליפיהן.** שאינן אוכל ואין משלימין השיעור: **ועוקציהן.** זנב הפרי דהוא עץ בעלמא: **וסובן.** קליפת החטים הנוטרת מחמת הכתישה: **ומורסנן.** הנשאר בנפה ורמב"ם פי' איפכא דמורסן הוא עבה וגרוסו מסוכן: **חוץ מקליפי עדשין.** שמצטרפין: **שמתבשלות עמהן.** לאפוקי הקליפות המיוטות שהן טורות כשעושה מהן גורן וקליפי הפול כזמן שהן נמוס ומתבשלין עם קליפתן לרבי יהודה מצטרפין עם האוכלין לשעור גרוגרת אבל יבשים לא שאין נאכלין בקליפתן לפי שהם גרמיס כזכוכין בקערה ואין הלכה כרבי יהודה:

(מישב סוס בערב): [ד] סוכן שורסנן. ופס"ג דעלסרפין לשיעור מלא פסס שפני. שכן עני אוכל אבל בעיסס מעוכבא בסוכנס כו' שלבר לפס פסרן קרינן ביס. אבל לענין בכס עידי דמסוב בעינן יסמעייבו דסני לאו אוכל ניהו. גע' ב:

גמרא שבת דף קיז

שי"ו

הנו רבנן כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש. רבי חדקא אומר ארבע. אמר רבי יוחנן תלתא היום. למנין שלש סעודות כא:

ושניהם מקרא אחד דרשו. ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה. רבי חדקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא. ורבנן סברי בהדי דאורתא. תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות: אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך. אל תקרא בניך אלא בוניך. שלום רב לאוהבי תורתך ואין לו מכשול. יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך. למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך. למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך. ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

זוהר (יתרו דף פח ע"ב)

ביומא דשבתא בסעודתא תניינא כתיב לא תתעבר אש ה'. אש ה' ודאי דהיא שעתא אתגלי עתיקא קדישא וכלהו עלמין בקדושתא וצלמו ומדותא דעתיקא עכדין וסעודתא דיליה היא ודאי. בסעודתא תליתאה דשבתא כתיב והאכלתיך נחלת יעקב אביך לא היא סעודתא דזעיר אנפין דהוי בצלמותא וכולהו איתא יומין מההוא צלמו מתברכין וכמי בר נש למחדי בסעודתיה ולאשלמא אלין סעודתי דאיהו סעודתי מהימנותא צלמתא דזרעא קדישא דישראל די מהימנותא דא דלהון היא ולא דעמין עוב"ג וכגון כך אמר ביני ובין בני ישראל. תא חזי בסעודתי אלין אסתמודעון ישראל דאיהו בני מלכא דאיהו מהימנותא (עלאין) ומאן דפגם חד סעודתא מנייהו אמאי פגימותא דאיהו בני מלכא דאיהו מהימנותא דמלכא. דלאו מבני היכלא דמלכא הוא. דלאו מזרעא קדישא דישראל הוא. ואיהו עליה אומרא דתנא אלין דינא דגיהנם וכו'. ותא חזי בכולהו אחר זמנין וחגין כמי בר נש לאחדי ולאחדי למסכני ולאי הוא אדי בלמודוי ולא יהיב למסכני עוכסיה אבי דהוא בלהודוי אדי ולא יהיב אדום לאחרא עליה כתיב וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם ואי איהו בסבתא אדי אף על גב דלא יהיב לאחרא לא יהבין עליה עוכסא בשאר זמנין וחגין דכתיב פרש חגיכם. פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם. וכתיב אדאיכם ומועדיכם שנאה נפשי ואלו שבת לא קאמר. וכגון כך כתיב ביני ובין בני ישראל. ומשום דכל מהימנותא אסתכם בשבתא יהבין ליה לבר נש בשמתא אחרא בשמתא פילאה בשמתא דכל צלמו בה כדוגמא דעלמא דאתי. וכג"כ אקרי שבת מהו שבת שמא דקודשא ברוך הוא שמא דאיהו שלים מכל סטרוי. אמר רבי יוסי ודאי כך הוא ווי ליה לבר נש דלא אסתים הדוותא דמלכא קדישא ומאן חדוותא דיליה אילין תלת סעודתי מהימנותא. סעודתא דאברהם יצחק ויעקב כלילן בהו. וכלהו הדו על אדו מהימנותא צלמותא מכל סיטרוי. תאנא בהדין יומא מתפסרין אכסן וכל דינין יקרין מה דלא כן בכל שאר חגין וזמנין. בהדין יומא מיינה דגיהנם ניימין בהדין יומא כל דינין אתכפיין ולא מתערין בעלמא בהדין יומא חורייתא מתפסרא כמערין עליסין בהדין יומא חדוותא ותפטוקא אסתמע במתתן ומסיין עלמין. כילא"ו:

הפטרה לשבת ראשון של חנוכה

בזכריה סי' ב'

א רָנִּי וְשִׂמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ נְאֻם־
יְהוָה: ב וְנִלְוּוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ
לִי לְעָם וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ וְיָדַעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלָחַנִי
אֵלָיִךְ: ג וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ
וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלִָם: ד הַס כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי נֵעוֹר
מִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ: ה וַיַּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד
לִפְנֵי מַלְאַךְ יְהוָה וְהַשָּׂטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ: ו וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־הַשָּׂטָן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשָּׂטָן וְיִגְעַר יְהוָה בְּךָ
הַבֹּחֵר בִּירוּשָׁלִָם הֲלוֹא זֶה אוּד מֻצָּל מֵאֵשׁ: ז וִיהוֹשֻׁעַ הָיָה
לָבוּשׁ בְּגָדִים צוֹאִים וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ: ח וַיַּעַן וַיֹּאמֶר
אֶל־הָעֹמְדִים לְפָנָיו לֵאמֹר הָסִירוּ הַבְּגָדִים הַצֹּאִים מֵעָלָיו
וַיֹּאמֶר אֵלָיו רְאֵה הֶעֱבַרְתִּי מֵעָלֶיךָ עֲוֹנֶךָ וְהַלְבֵּשׁ אֹתְךָ
מַחֲלָצוֹת: ט וְאָמַר יָשִׂימוּ צָנִיף טָהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשִׂימוּ
הַצָּנִיף הַטָּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיַּלְבִּשֻׁהוּ בְגָדִים וּמַלְאַךְ יְהוָה
עֹמֵד: י וַיָּעַד מַלְאַךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יא כֹּה־אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בִּדְרָכַי תֵּלֵךְ וְאִם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמֹר
וְגַם־אַתָּה תָּדִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצֵרַי וְנָתַתִּי לְךָ
מַהְלְכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה: יב שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן
הַגָּדוֹל אַתָּה וְרֵעֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לְפָנֶיךָ כִּי־אַנְשֵׁי מוֹפֵת הֵמָּה
כִּי־הִנְנִי מֵבִיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח: יג כִּי הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר
נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עֵינָיִם הִנְנִי מְפַתֵּחַ
פִּתֻּחָהּ נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וּמָשַׁשְׁתִּי אֶת־עֲוֹן הָאָרֶץ־הַהִיא
בְּיוֹם אֶחָד: יד בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ
אֶל־רֵעֵהוּ אֶל־תַּחַת גֶּפֶן וְאֶל־תַּחַת תְּאֵנָה: טו וַיָּשָׁב הַמַّלְאָךְ
הַדֹּבֵר בִּי וַיְעִירֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ: טז וַיֹּאמֶר

(א) רני ושמחי. יתכן לפרש נבואה זו מד ממשון קדשו עתידה לישוע המשיח כעבור שאמר ונלוו גוים רבים. הס כל בשר. ולא ראינו זה בבית שני אלא שאחר כל הפרשה עניינה בבית שני שדבר על יהושע ושל זרובבל: (ב) ונלוו. מבואר הוא והוא לי' חבור: (ג) ונחל. יהודה שהוא מלך האל יתברך לו ינחל אותו האל יתברך שיהיה נחלתו על אדמת הקדש שיצא מגלות ויהיה נחלת האל על אדמת הקדש והס' הזה כמו מי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו וזכר יהודה לפי שהוא ראש ממלכות ישראל ואם בבית שני יהודה הוא שבט מהגלות: (ד) הס. שתוק כמו שפירשנו: כי נעור ממעון קדשו. הוא השמים ואמר נשוא ע"ד מעל כאים אשר ישור משנתו ע"ד שאמר ויקץ כיון ה' ונעור מכנין נפעל מנחי העי"ן של משקל נכון נכון אף על פי שהם בקמץ הע"ן וזה כלר"י: (ה) וירא'ני. השמן מעל לסנגלע והחבריו שהיו שוטנים אותם ומשביתי' ממלאכתם וי"ת ואטע' קאים על ימייה לאסטנא' ליה: (ו) ויאמר ה'. הוא המלאך ונקרא בשם רבו וכן בדבר גדעון ובמקומות אחרים: ויגער ה'. הוא האל יתברך: הבוחר בירושלים. לבנות: ולא תוכל לשטנו: הלא זה אוד מוצל מאש. כמו אוד הדולק שיסירו אותו מהאש אלא ידלק שוד וכן זה מוצל מאש הגלות לבא לירושלים ולבנו הבית ולכהן בו ורז"ל דרשו בו כמשמעו שהיה עם נדקיה ואחאב אשר קלם מלך בבל באש והם נשרפו והוא נצל כמ"ש בדרש ההוא וכת"י: (ז) ויהושע היה לבוש בגדי' צואים. פי' כי זה משל על בניו שנשאו נשים נכריות וכת"י ויהושע הוו ליה בנין דנסכין להון נשין דלא כשרן לכהונתא וכך ארז"ל כי על עון שהיו בניו נושאין נשים שאינ' הגונות לכהונה ולא מיחה בידם וכ"כ בעזרא וימצא מבני הכהנים אשר הושיבו נשים נכריות: (ח) ויען. המלאך. אמר אל המלאכים האחרי' העומדים לפניו כי היא היה גדול מהם והוא היה שולחם ות"י לדמשמשין קדמוהי: הסירו. רמז שיכבילו מהנשים הנכריו': עונך. פי' כי הבגדים הצואים הם משל לעון: מחלצות. הם מליפות בגדים נקיים וזה משל על הזכיות לומר כיון שיוסר העון יראו כך הזכיות וכן ת"י ואלבש יתך זכוון: (ט) אמר זכריה הנבית אמרתי אל המלאך ישימו לניף טהור על ראשו אחר שלוית להסיר הבגדים הצואים מעליו והלבש אותו מחלצות זוה גם כן שישימו לניף טהור על ראשו לחנכו לכהונה כמן גדול שהיתה מונחת על ראשו: וילבישוהו בגדים. וכבר הלבישוהו בגדים כי הנה אמר והלבש אותך מחלצות קודם שזכר זכריה הנבית וכן וירם תולעים ויבאש וכבר באש כי כל דבר יבאש קודם שירם תולעים וכן כן אתה קלפת ונחשת והדומים להם: ומלאך ה' עומד. כן ראה במראה סגבוהה כי עד שישימו הניף הטהור על ראשו עמד מלאך ה' שלא הלך מעיניו: (י) ויעד מלאך ה'. העיד בו זה הדבר כמו העידותי בכם העד העיד בנו האיש ונפחתי' הע"ן מפני שהיא גרונית כי היה משפטו ויעד כמו ויסב את כל הרכוש: (יא) כה אמר. תדין את ביתי לפי שהיה כהן גדול ועל פיו יעשו שאר הכהנים: ונתתי. אתן לך והו"ו כו"ו ויהי היום השלישי ויעשו אברהם את עיניו: מהלכים בין העומדים האלה. הם המלאכים שהם עומדים וקיימים לעולם ר"ל תלך ביניהם וזה רמז לנשמתו בהפרדו מהגוף וי"ת ובאתיות מתיא וגו': (יב) שמע נא. ורעיך שאר הכהנים: כי אנשי מופת המה. ראויים הם להעשות להם מופת על ידם ורז"ל דרשו מאן ניהו אנשי מופת הנעשה להם מופת זהו תנניה מישאל ועזריה: כי הנני מביא את עבדי צמח. פי' כו זה זרובבל ושעם מביא וכבר כת ר"ל להגדיל עוד מעלתו ותאמת גדולתו כאמת האדמה שהולך וגדל וכן אמר עוד למעה הנה איש צמח שמו ומתחתיו ימח ובנה את היכל ה' וכן אמר הני הנביא אקתך זרובבל וגו' כמו שפירשנו וי"מ כי צמח זה המלך המשיח אמר אף על פי שזאת הישועה אני מביא לכם עוד אביא לכם ישועה גדולה ממנו בזמן שאביא את עבדי צמח ועוד דרשו בו כי המשיח מנחם שמו ומנחם בני' צמח וכת"י יתי עבדי משיחא: (יג) כי הנה האבן. הוא אבן הבדיל שמיישרין בו הבנין או פי' האבן שישימו תחלה ישימנה זרובבל לפני יהושע כמ"ש למעה והוציא האבן הראשי': על אבן אחת שבע עינים. על כל אבן ואבן שאו שבעה עינים ר"ל שמירות רבות מלאת האל ית' מפני הלרי' התושבים להשבית מלאכתם ולזה הם שבע' עיני ה' שאמר למעה: ושבע'. הוא סך המבנן על הרוב אינו שבעה דוקא וכן שבע בחמתיכם שבע יפוג לדיק וקם והדומים להם וא"ל ז"ל פי' שבעה דוקא והם יהושע עזרא זרובבל נחמי' וג' נביאים חגי זכריה ומלאכי וא"י שבע עיינין חזיאן לה: הנני מפתח פתוח'. כאלו היתה האבן קשור' כל הימים שבעלו המלאכה ועתה יפתח אותה ויעם אותה בבנין ויתכן לפרשו מעינין ופתחת עליהם פתוחי חותם ולפי שהשלמת תכונת האבן היפה הליורים והפרחים והכפתורים שיליירו בה בפתוח אמר בן עז"מ כלומר הנני משלימם לבנין בכל תכונת': ומשתי. פעל יוצא לא משו פעל עמד וזה יהיה בזמן שהבעיתים הנביאים את זרובבל להגדיל מעלתו כמ"ש חגי אקתך זרובבל ואמר זכריה הנני מביא את עבדי צמח ואז יהיו ישראל בשלום בבית שני לפיכך אמר אקרא אים לרעהו: עון הארץ. אפשר כמשמעו או יהיה פי' עונם כמו כי לא שלם עון האמרי כלומר שיסיר מהם בזמן ההוא כל רע וכל גרה ויהיו בשלום: (יד) ביום ההוא. תקראו מרוב שלום שיהיה לכם: (טו) ויסב. ויעירני. כאשר המראות אמר ואשא עיני כי ראה מעצמו אבל זאת המראה המלאך העירו לראותה: ישור משנתו. מבנין נפעל ופי' הוא העירני ואני נתעוררתי כאיש אשר ישור משנתו:

ויאמר

הפטרה לשבת ראשון של חנוכה שכח

אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ
וְגֻלָּהּ עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה
מוּצָקוֹת לַנֵּרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ: יוּ וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ
אֶחָד מִימִין הַגֻּלָּה וְאֶחָד עַל־שְׂמֹאלָהּ: יח וָאַעַן וָאֹמַר אֶל־
הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי לֵאמֹר מָה אֵלֶּה אֲדֹנִי: יט וַיַּעַן הַמַّלְאָךְ
הַדֹּבֵר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מָה־הֵמָּה אֵלֶּה וָאֹמַר
לֹא אֲדֹנִי: כ וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְבַר־יְהוָה אֶל־
זְרֻבָּבֶל לֵאמֹר לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת: כא מִי־אַתָּה הַר־הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישׁוֹר
וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תְּשֻׁאוֹת חֵן חֵן לָהּ:

סואמר קרי

רד"ק

(פז) ויאמר. ויאמר כתיב והוא ספור דברי הכתוב וקרי ואמר זהקרי דברי זכריה: וגלה. כמפיק ומיגנה לנקבה נסתרת וכמוהו בבכורה בטרם קין ותעלומ' יוציא אור לא נעמה ביום זעם: הבבה גרזתיה עני. כמו מנורת התור'. והאמצעי הוא רמז לפנין המלוה המחבר בין הספכים וכן שבע לפולות הם הספכים והמנהיגים לעולם שהיא כלו הספכים ז' כוכבי לכת והעולם שם גלעות ומלבה מיפרים ובעל הגלעות הוא בשביעי והוא הנקודה וכן נוף כל דבר מלא שבעל ספר ירושה זכר בעולם שם גלעות לשמש מדים והיכל הקדש מכוון כאמצע זכר הדבר הנכבד בכל הגולים: עליה. על המנורה והגולה למעלה מהם והרחה לו זאת המרלה להודיעו כי הלל יח' יאיר לישראל ספך מה שהיו בחשכה: שבעה ושבעה מוצקות לנרות. שבע מוצקות היו לה לכל נר מצוקה אחד. ורש"י ז"ל פי' שבעה ושבעה מוצקות מוצקות שם תחר במקום פעל עשיא מוציקות שמן מנו לנר: (יז) ושני' זיתים. ושבע ראיתי שנים זיתים על המנורה אי' על הגולה ואחד על שמאל. כמו משמאל אכל אמר כי על הגולה היו ולמטה אמר על ימין המנורה ועל שמאל' והענין אחד: (כ) ויען לא בחיל ולא בכח. כמו ברחית מעשו המנורה נעשה מאליו בלא אדם עורך את שנרות ומליק בהם את השמן כן יעשה בנין הבית בלא כח אדם בלא ברוח הלל יח' ברלונו ועו' יפרש לו המרלה דרך פרש: (כא) מי אתה הר הגדול. אמר כנגד סנבלל ומכריו השוטנים אם תהיה הר הגדול תהיה לפני זרובבל למישור ולא תוכל לעמוד לפניו להשבית המלאכה: והוציא את האבן הראשה. כמו שהוציא את האבן הראשה כשהחל הבנין כיום כ"ד לחדש התשיע כן יגליה המלאכה: תשואות חן חן לה. כאמר שם זרובבל האבן הראשה לבנין שם אותה בתשואות והמון רב ואמרו כל העם חן חן ל לאבן הזאת מאת האל יתברך והכפל לחזק הענין כמו שלום שלום לרחוק:

הפטרה לשבת שניה של חנוכה מלכים א' ז'

א וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת־הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקוֹת
וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְّלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה
לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה: ב עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגֻלֹּת הַכֹּתָרוֹת
אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתָּיִם וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתַּיִם לְכַסּוֹת
אֶת־שְׁתֵּי גֻּלּוֹת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים: ג וְאֶת
הָרִמֹּנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לִשְׁתֵּי הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רִמֹּנִים
לַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גֻּלּוֹת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל
פְּנֵי הָעַמּוּדִים: ד וְאֶת־הַמְּכֹנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיֹּר עָשָׂר
עַל־הַמְּכֹנוֹת: ה וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנֵים־עָשָׂר
תַּחַת הַיָּם: ו וְאֶת־הַסִּירוֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקוֹת
וְאֶת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית
יְהוָה נְחֹשֶׁת מְמֹרָט: ז בְּכִכַּר הַיַّרְדֵּן יְצָקָם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבֵה
הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צָרְתָן: ח וַיַּנַּח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל
הַכֵּלִים מֵרֹב מְאֹד מְאֹד לֹא נֶחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: ט וַיַּעַשׂ
שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב
וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב: י וְאֶת־הַמְּנֹרוֹת
חָמֵשׁ מִיָּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאל לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר וְהַפֶּרַח
וְהַנֵּרֹת וְהַמְּלָקְחַיִם זָהָב: יא וְהַסִּפּוֹת וְהַמִּזְמָרוֹת וְהַמִّזְרָקוֹ
וְהַכַּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוּר וְהַפֹּתֹת לְדַלְתוֹת הַבַּיִת
הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים לְדַלְתֵי הַבַּיִת לַהֵיכָל זָהָב:

רד"ק

יו) ואת כל הכלים האהל. כן כתיב וקרי אלה והקרי מבואר והכתיב ר"ל כעין אותם הכלים שהיו באהל מועד כן עשה חירם למלך שלמה בבית המקדש וכן תרגום יונתן כל מנין האילין בשובד מני משכנא דעבד משה כן עבד חירם למלכא שלמה בית מקדשא דה': ממורט. זך ונקי מכל חלודה ומכל סיג: (ז) בכבר הירדן. כתרגומו במישרי ירדנא: במעבה האדמה. תרגומו בעובי גרגשתא והגרגשתא היא העפר הטוב אשר ממנו יעשו הכוריס ללקת בהם ובכבר הירדן היה שם מקום ללקת בו: בין סכות ובין צרתן. וכדברי הימים צרדתה ובני עמות היו לו ובעפר הטוב עוב להתל' ובעובי אותו קרקע לייר לשום הכלים ויצקם שם כי לא יתכן לעשות טוריס לכלים גדולים כאלה אלא בעובי האדמה התיכו אותם: (ח) וינח שלמה. הניח מלקלם מרב מאד מאד לא נחקר משקלם והניחם כמו שנעשו ולא נודע משקלם ויונתן תרגם ואלגע שלמה לומר הניחם במקום יציקתם והניחם בבית המקדש במקומם ומרוב שהיו הכלים לא נחקר משקלם: (ט) ואת השלחן. שם כלל כמו ויהי לי שור וחמור כי עשרה שלחנות עשה שלמה כמו שכ' בדברי הימים ועשה שלחנות עשר' ואו' ואת השלחנות ועליה' לחם הפנים: (י) חמש מימין וחמש משמאל. פי' מימין מנורת משה היה חמש מנורות וחמש משמאל מנורת משה אבל כל המנורות היו גם כן בדרום וכן כל השלחנות בצפון ואו' בדברי הימים של השלחנות שהיה חמש מימין וחמש משמאל ופירושו כמו במנורת חמש מימין שלחן משה וחמש משמאלו ועל כל המנורות היו מדליקין ועל כל השלחנות פרחי המנורה כמו שכתוב במנורת משה שם כלים עשויים בתכות הבדיל ותפסר שם הנקרשים בדברי רז"ל קיתון קיתונות ות"י וקוליא ותרגום מונקלוס וכדם על שמה וקולה ומזמרות. כלי מזמרים בהם: והפתות לדלתות הבית. ת"י ומוגלפיא והם צירי הדלתות ואומר כי צירי הדלתות של הבית הפו' מעשה הדביר אצירי דלתות הבית ולא היו מעין מלופות זהב כמו שכתוב למעלה ולהיכל שאמר הוא פי' ה מאבר כי אמר לדלתות הבית ופי' לדלתות שהיו להיכל כי הוא הנקרא בית בסתם כאותם הכתיב כי אין כתוב ולהיכל ו להיכל כלא וי"ו והספרים שכתוב בהם וי"ו טעות הוא: